

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**FERİDÜDDİN-İ ATTÂR'IN TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ ADLI
ESERİNİN TÜRKÇE TERCÜMELERİ
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman Hazırlayan
Prof. Dr. M. Korkut ÇEÇEN Ömer Faruk BİLGİN

MALATYA - 2024

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

FERÎDÜDDÎN-İ ATTÂR'IN TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ ADLI ESERİNİN
TÜRKÇE TERCÜMELERİ
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-DİZİN)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ÖMER FARUK BİLGİN

MALATYA-2024

ONUR SÖZÜ

“Prof. Dr. M. Korkut ÇEÇEN’in danışmanlığında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım **“Ferîdüddîn-i Attâr’ın Tamâmî-i Esâmî Adlı Eserinin Türkçe Tercümeleri (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)”** başlıklı bu çalışmanın bilimsel etik ve geleneklere ters düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımca yazıldığını ve istifade ettiğim bütün eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden meydana geldiğini belirtir, bunu onurumla gerçeklerim.”

24.06.2024

ÖMER FARUK BİLGİN

ÖN SÖZ

Türk edebiyatında tercüme faaliyetleri önemli bir işleve sahiptir. Dinî eserler genellikle Arapçadan, edebî eserler ise Farsçadan tercüme edilmiştir. Bu bağlamda Türk edebiyatında geniş bir tercüme literatürü vücuda gelmiştir. Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273), Sadî-i Şîrâzî (ö. 692/1292), Hâfız-ı Şîrâzî (ö. 792/1390) vd. büyük şairler, Farsça eserleri ve bunların Türkçeye yapılan tercümeleriyle Türk edebiyatına ışık tutmuşlardır. Mantıku't-Tayr, Pend-name ve Tezkiretü'l-Evliya vb. eserlerinin Türkçeye tercümeleriyle Türkçe'de özel bir külliyyatı oluşan şairlerden biri de ünlü mutasavvıf Ferîdüddîn-i Attâr'dır (ö. 618/1221). Bizim çalışmamızda Ferîdüddîn-i Attâr'ın Tamâmî-i Esâmî adlı eserinin Türkçe tercümeleri incelenecek ve Türkçe Attâr külliyyatına katkı sunulmaya çalışılacaktır.

Çalışmamızın temelini oluşturan Ferîdüddîn-i Attâr'ın "Tamâmî-i Esâmî" adlı Farsça eseri, bazı tasavvufî ıstılahların manalarını ihtiva eden içinde birkaç manzumenin de yer aldığı mensur bir eserdir. Çalışmamızın gayesi bu eserin özelliklerinden bahsedip onu Türkçe tercümeleriyle mukayese etmek, Türkçe tercümelerinin tenkitli metnini oluşturmak, bu metnin incelemesini yapıp eserdeki tasavvufî ıstılahların sözlüğünü ve dizinini hazırlamaktır.

Tez çalışmamızın ilk aşamalarında DİB Ktp. Yazma Eserler Koleksiyonu 81023 numarada tespit ettiğimiz Reşâdü'l-Meâd adlı eserin üzerinde çalışırken Prof. Dr. Tahir Üzgör'ün "Yûnus'tan Fuzûlî'ye" adlı eserinde "Klasik Şiirimizin Anlaşılabilmesi ve Miftâhu'l-Ebrâr" adlı makaleye denk geldik ve Tamâmî-i Esâmî tercümelerinden bazılarının "Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr" olarak isimlendirildiğini öğrendik. Bunun üzerine yaptığımız taramalar sonucunda başka iki nüshaya daha ulaştık. Çalışmamızı beş nüsha üzerinden sürdürmüş olmamız ve elimizdeki nüshalar ile metnin genişlemiş olması çalışmamızın klasik Türk edebiyatı alanına ve Tamâmî-i Esâmî tercüme literatürüne zenginlik katacağına olan inancımızı pekiştirmiştir.

Bu çalışma üç ana bölümden meydana gelmiştir: İlk bölümde Tamâmî-i Esâmî'nin tanıtımı yapılmış ve içerik özelliklerine değinilmiş, Türkçe tercümeleri ile muhteva bakımından mukayese edilmiştir. İkinci bölümde Tamâmî-i Esâmî tercümeleri yapısal açıdan incelenmiş ve muhteva analizi yapılmıştır. Çalışmanın esas konusunu oluşturan üçüncü bölümde Tamâmî-i Esâmî tercümelerinin Türkiye kütüphanelerinde yer alan 5 nüshası esas alınarak tenkitli metni oluşturulmuştur. Son olarak da eserde yer alan tasavvufî ıstılahların sözlüğü ve dizini hazırlanmıştır.

Çalışmada merhum Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" makalesi esas alınarak metin tenkidinde kullanılan yaygın usullere riayet edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamda, doğruya en yakın metni tesis etmeye gayret ettim lakin yanlış ve eksikler elbette mevcuttur. Bunların tashih edilmesi daha nitelikli çalışmaların ortaya çıkması için ilham verici olacaktır.

Çalışmamı tamamlamayı nasip eden yüce Allah'a (c.c) sonsuz hamd ü senalar olsun. Ümmetinden olmakla bahtiyar olduğum Resul-i Ekrem (sas) Efendimiz'e salat ü selam olsun. Bu vesileyle tez konusunu belirlemede ve çalışmanın bütün aşamalarında engin bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan ve çalışmanın tamamlanmasında büyük emekleri olan değerli danışman hocam Prof. Dr. M. Korkut ÇEÇEN'e; tezin kemâle ermesi için değerli tavsiyeler verip düzeltmelerde bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK'a ve Prof. Dr. Atabey KILIÇ'a ve bana her daim inanıp destek olan kıymetli aileme arz-ı şükran ederim.

Ömer Faruk BİLGİN

MALATYA-2024

ÖZET

Tasavvufî duyuşu ifade eden rumuzlar divan şiirini ve şairini besleyen temel kaynaklardandır. Divan şairi sıklıkla başvurduğu ve bir motif olarak şiirinde yer verdiği tasavvufî mefhumları Farisi üstatların şiirlerini okuyarak öğrenmiş ve bu remizleri kullanırken o şairlere öykünmüştür. Divan şiirinin filizlenmeye başladığı XII-XIV. asırlarda hatırı sayılır bir edebî birikimi haiz olmayan Türkler güçlü bir edebiyat birikimine sahip olan Farisilerden ilham almış ve Farsça muteber eserleri Türkçeye kazandırmaya gayret etmişlerdir. Bunun tabii bir neticesi olarak Farsça eserlerin Türkçe tercümelerinden zaman içinde geniş bir literatür meydana gelmiş ve bu, divan şairinin asırlar boyunca beslendiği mühim bir kaynağı teşkil etmiştir.

Giriş ve üç ana bölümden müteşekkil olan “Ferîdüddîn-i Attâr’ın Tamâmî-i Esâmî Adlı Eserinin Türkçe Tercümelere (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin) isimli çalışmamızın giriş bölümünde tez hakkında bazı umumi bilgiler aktarıldıktan sonra klasik dönem Türk edebiyatında Attâr tercümeleriyle alakalı genel bilgiler verilmiş; birinci bölümde Tamâmî-i Esâmî adlı eser tanıtılmış ve içerik bakımından Türkçe tercümeleriyle mukayese edilmiş; ikinci bölümde Tamâmî-i Esâmî’nin “Reşâdü’l-Meâd, Miftâhu’l-Ebrâr u Misbâhu’l-Envâr, Istılâhât-ı Mesnevî, Miftâhu’l-Esrâr u Misbâhu’l-Envâr” gibi farklı adları olan Türkçe tercümeleri incelenmiş; üçüncü bölümde tercümelerin nüsha tavsifi yapılmış ve tenkitli metni verilmiş; son olarak da eserde şerh edilen tasavvufî kavramların Tamâmî-i Esâmî’de yer alan kelime şerhlerinden hareketle lügatı hazırlanmış ve bu kavramları kapsayan bir dizin eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Tercüme, Tamâmî-i Esâmî, Ferîdüddîn-i Attâr.

ABSTRACT

The rhyming symbols that express the Sufi sensibility are among the main sources that nourish divan poetry and its poet. The Divan poet learned the Sufi notions that he frequently used and included in his poetry as a motif by reading the poetry of Persian masters and emulated those poets in his use of these motifs. In the XII-XIVth centuries, when Divan poetry began to flourish, the Turks, who did not have a considerable literary background, were inspired by the Persians, who had a strong literary background, and endeavored to translate Persian works into Turkish. As a natural consequence of this, a vast literature of Turkish translations of Persian works emerged over time, and this constituted an important source of nourishment for the divan poets for centuries.

In the introduction part of our study titled "Turkish Translations of Ferîdüddîn-i Attâr's Tamâmî-i Esâmî (Review-Text-Dictionary-Index)", which consists of an introduction and three main chapters, after giving some general information about the thesis, general information about Attâr translations in classical period Turkish literature is given; In the first chapter, Tamâmî-i Esâmî is introduced and compared with its Turkish translations in terms of content; In the second part, the Turkish translations of Tamâmî al-Asâmî with different titles such as "Rashād al-Meād, Miftāḥ al-Abrār u Misbāḥ al-Anwār, Istilâḥāt al-Masnawî, Miftāḥ al-Asrār u Misbāḥ al-Anwār" are analyzed; In the third part, the translations are described and their critical text is given; finally, a glossary of the Sufi concepts annotated in the work is prepared based on the word annotations in Tamâmî-i Esâmî and an index covering these concepts is added.

Keywords: Classical Turkish Literature, Translation, Tamâmî al-Asâmî, Ferîdüddîn al-Attâr.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
A) Tez Hakkında Genel Bilgiler	1
B) Klasik Dönem Türk Edebiyatında Attâr Tercümelerine Genel Bir Bakış	2

BİRİNCİ BÖLÜM

TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. Tamâmî-i Esâmî Nüshaları ve Muhteva Analizi	3
1.2. Tamâmî-i Esâmî'nin, Türkçe Tercümeleriyle Mukayesesi	4
1.3. Tamâmî-i Esâmî ve Türkçe Tercümelerinin Örnek Muhteva Karşılaştırması	4

İKİNCİ BÖLÜM

TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ TERCÜMELERİNİN İNCELENMESİ

2.1. Tamâmî-i Esâmî Tercümelerinin Genel Özellikleri	5
2.2.1. Eserin Bölümleri ve Özellikleri	5
2.2.1.1. Giriş Manzumesi	5
2.2.1.2. Mensur Dibace	5
2.2.1.3. Şerh Edilen Kelime Gruplarına Ait Özellikler	6
2.2.1.4. Fasl-ı Evvel	6
2.2.1.5. Fasl-ı Sâni	6

2.2.1.6. Fasl-ı Sâlis	6
2.3.1. Şerh Edilen Kelimeler	6
2.3.1.1. Fasl-ı Evvel	6
2.3.1.2. Fasl-ı Düvvüm	7
2.3.1.3. Fasl-ı Süvvüm	8
2.4.1. Dil ve İmlâ Hususiyetleri	9

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ TERCÜMELERİNİN TENKİTLİ METNİ

3.1. Tamâmî-i Esâmî Tercümelerinin Yazma Nüshalarının Tavsifi	10
3.1.1. DİB Ktp. Yazma Eserler Koleksiyonu, 81023 Numaralı Reşâdü'l-Meâd	10
3.1.2. Süleymaniye Ktp. Âtîf Efendi Koleksiyonu, 02856-009 Numaralı Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr	10
3.1.3. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, 03262-001 Numaralı Istîlâhât-ı Mesnevî	10
3.1.4. Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa Koleksiyonu, 02726-004 Numaralı Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr	11
3.1.5. İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Nuri Ergin Yazmaları Koleksiyonu, 000619/14 Numaralı Miftâhu'l-Esrâr u Misbâhu'l-Envâr	11
3.2. Metin Tenkidinde İzlenen Yöntem	11
3.3. Transkripsiyon Alfabeti	13
3.4. Tenkitli Metin	14
SONUÇ	101
SÖZLÜK	103
KAYNAKÇA	120
DİZİN	122

KISALTMALAR

- as. : Aleyhi's-selam
- b. : Bin (ibn)
- bkz. : Bakınız
- b.y. : Baskısı yok
- c. : Cilt
- c.c. : Celle celaluh
- D. : DİB Ktp. Yazma Eserler Koleksiyonu, 81023 Numaralı Reşâdü'l-Meâd
- DİB. : Diyanet İşleri Başkanlığı
- ed. : Editör
- h. : Hicri
- İ. : İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Nuri Ergin Yazmaları, 000619/14 Numaralı Miftâhu'l-Esrâr u Misbâhu'l-Envâr
- İBB. : İstanbul Büyükşehir Belediyesi
- ktp. : Kütüphane
- m. : Miladi
- mm. : Milimetre
- nşr. : Neşreden
- ö. : Ölümü
- S1. : Süleymaniye Ktp. Âtîf Efendi Koleksiyonu, 02856-009 Numaralı Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr
- S2. : Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, 03262-001 Numaralı Istılâhât-ı Mesnevî
- S3. : Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa Koleksiyonu, 02726-004 Numaralı Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr
- s. : Sayfa

sas. : Sallallahu aleyhi ve sellem

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDV. : Türkiye Diyanet Vakfı

TDVİA. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

thk. : Tahkik

t.y. : Tarihi yok

vb. : Ve benzeri

vd. : Ve diğer

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

A. Tez Hakkında Genel Bilgiler

Çalışmamızın konusu İranlı meşhur mutasavvıf şair Ferîdüddîn-i Attâr'ın Tamâmî-i Esâmî adlı eserinin Türkçe tercümeleridir. Bu tercümeler klasik Türk şiirinin kelime kadrosunun önemli bir bölümünü oluşturan bazı kavramların Sufi gelenek tarafından nasıl yorumlandığının aktarıldığı manzum-mensur karışık türde eserlerdir. Eseri Türkçeye tercüme eden zatın tercüme ile yetinmeyip şerh edilen kelimelerle Türkçe beyitler inşâd etmesi esere şevahitli bir edebi lûgat hüviyeti kazandırmıştır (Üzgör, 2011: 40). Müellif, kullandığı kelimeleri nazar-ı itibar ettiği muhatap kitlesine öğretmek amacıyla şiire aldığı için, söylediği beyitler nazım tekniği ve içerik bakımından mükemmel değildir.

Tamâmî-i Esâmî tercümelerinin Türkiye yazma eser kütüphanelerinde tarafımızca 5 nüshası bulunmuştur. DİB Kütüphanesi Yazma Eserler Koleksiyonu 81023 numaralı “Reşâdü'l-meâd” (D) ve Süleymaniye Ktp. Âtîf Efendi Koleksiyonu 02856-009 numaralı “Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr” (S1) içerik bakımından daha hacimli ve birbirine yakın iki nüshadır. Bu iki nüsha bir giriş manzumesi ile başlamaları ve bünyelerinde eserin “fasl-ı süvvüm” bölümünü barındırmaları hasebiyle diğer nüshalardan daha geniş bir muhtevaya sahiplerdir. Prof. Dr. Tahir Üzgör'ün neşrettiği Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 03262-001 numaralı “İstîlâhât-ı Mesnevî” (S2) ve Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa Koleksiyonu 02726-004 numaralı “Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr” (S3) nüshaları, D ve S1 nüshalarına nazaran daha hacimsiz nüshalardır ve ikisi arasındaki benzerlik ise iki nüshanın aynı şecereye ait olduğunu düşündürmektedir. İBB Atatürk Kitaplığı Osman Nuri Ergin Yazmaları 000619/14 numaralı “Miftâhu'l-Esrâr u Misbâhu'l-Envâr” (İ) nüshası ise içinde dört şevahit beyit dışında sadece lûgat kısmını barındıran en hacimsiz nüshadır. Çalışmayı yaparken daha hacimli ve tertipli olan D ve S1 nüshalarında yer alan ek bölümlerin tamamını ana metne dahil ederek metni zenginleştirmeyi uygun gördük ve çalışmamızı buna göre inşa ettik.

Eserin müellif nüshasına ulaşamadığından ve istinsah edilmiş nüshaların hiçbirinde bununla bağlantılı bir bilgi verilmediğinden eserin müellifi tespit edilememiştir. S1 (Süleymaniye Ktp. Âtîf Efendi Koleksiyonu, 02856-009 numaralı Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr) nüshasının son bölümünde Muhammed bin Yahya ismi geçmektedir lâkin S1 nüshasının müellif nüshası olma ihtimali az olduğundan geçen ismin müstensihâye ait olduğu düşünülmektedir. Eserin yazım tarihi net bir şekilde saptanamasa da S3 (Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa) nüshasının son bölümünde yer alan (1073 h./1662 m.) tarihine istinaden eserin

17. yüzyılda veya öncesinde kaleme alınmış olduğu söylenebilir. İstılâhât-ı sûfiyye türündeki eserin Lamiî Çelebî (ö. 938/1532) divan dibacesiyle arasında, ihtiva ettiği ıstılahların şerhi bakımından benzerlik bulunmaktadır (Üzgör, 2011: 43).

B. Klasik Dönem Türk Edebiyatında Attâr Tercümelerine Genel Bir Bakış

Ferîdüddîn-i Attâr tasavvufî düşünceleriyle ve edebî-tasavvufî eserleriyle ön plana çıkan mümtaz bir şahsiyettir. Mevlânâ'nın da kendisinden övgüyle bahsettiği Attâr, Fars edebiyatının yanı sıra Arap ve Türk edebiyatları içerisinde de tesir sahası bulmuş ve eserleriyle Müslüman milletlerin teveccühüne mazhar olmuştur. Kendisine çok sayıda eser atfedilse de ona aidiyetinde şüphe bulunmadığı düşünülen eserlerin sayısı azdır (M. Nazif Şahinoğlu, "Ferîdüddîn-i Attâr", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 1991), 4/95-98). Çalışmamızın bu bölümünde Attâr'ın bazı eserlerinin klasik dönem Türk edebiyatındaki bazı tercümelerini maddeler hâlinde zikrederek Türk şairlerin ona ve eserlerine olan ilgisini dikkatlere sunmaya çalışacağız:

1- Mantıku't-Tayr: Gülşehrî (ö. 717/1317) ve Fedâ'î (ö. 1064/1654) tarafından manzum, Şemseddîn-i Sivâsî (ö. 1006/1597) tarafından mensur tercümesi yapılmıştır.

2-Tezkiretü'l-Evliyâ: Ahmed-i Dâ'î (ö. 824/1421) ve Sinân Paşa (ö. 891/1486) tarafından mensur bir şekilde Türkçeye çevrilmiştir.

3- Pend-nâme: Güvâhî (ö. 932/1526), Za'îfî (ö. 964/1557), Azmî (ö. 990/1582), Edirneli Nazmî (ö. 993/1585), Şu'ûrî (ö. 1105/1693) gibi şairler tarafından tercümesi yapılmıştır.

4-İlâhî-nâme: Şemseddîn-i Sivâsî tarafından İbret-nümâ adıyla nazmen Anadolu Türkçesine aktarılmıştır.

5- Esrâr-nâme: Ahmedî (ö. 815/1412), Huzûrî (ö. ?), Lâmekânî (ö. 1035/1625) gibi şairlerce Türkçeye tercüme edilmiştir.

Yukarıdaki verilerden şu sonuç elde edilebilir ki Ferîdüddîn-i Attâr gerek Farsça eserleriyle gerekse eserlerinin Türkçe tercümeleriyle edebiyat tarihinde mühim bir konuma erişmiştir. Tamâmî-i Esâmî Ferîdüddîn-i Attâr'ın diğer eserleri kadar revaç bulmamış, gölgede kalmış bir eserdir. Umulur ki tasavvufî bakımdan mühim bilgiler barındıran bu eser, çalışmamızın nihayetinde hak ettiği ilgiye mazhar olur ve Türkçe Attâr külliyyatında muteber bir konuma ulaşır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. Tamâmî-i Esâmî Nüshaları ve Muhteva Analizi

Tamâmî-i Esâmî'nin pek çok nüshası bulunmaktadır. Örneğin Süleymaniye Ktp. Fatih Koleksiyonu 5378'de, Süleymaniye Ktp. Ayasofya 2620'de, Şehid Ali Paşa 2797'de, Reşîd Efendi 1003'de 21. bölüm olarak eserin muhtelif nüshaları bulunmaktadır. Bu kayıtları çoğaltmak ve tasnif etmek mümkün olsa da telif bir eser hüviyeti kazandığı için var olan bütün nüshaların künyesini vermekten sarf-ı nazar ediyoruz (Üzgör, 2011: 41).

Ferîdüddîn-i Attâr'a ait olan Tamâmî-i Esâmî tasavvufi remiz ve mefhumların manalarına yer veren mensur bir sözlük olarak nitelendirilebilir. İslam etkisindeki klasik Fars şiirinin önemli mazmun ve kavramlarını sufi bir bakışla yorumlayan Attâr, bu eseri tasavvufi rumuzların mecazi anlamlarını beyan etmek için kaleme almıştır.

Eser mensur kısa bir dibace ile başlar. Attâr bu bölümde şiir ve mana üzerinde bazı analizler yaparak aklın ve hissin şiiri anlamadaki rolünden bahseden kendine ait beyitler zikreder. Bu beyitlerin de şerh edildiği, esas konuya geçmek için bir köprü vazifesi gören bu ön söz, şiiri anlamlandırırken suretten ziyade sirete, dışta olandan ziyade içte olana ehemmiyet verilmesini salık verir.

Mensur dibacenin devamında Attâr, din eksenli bir şiir felsefesi yapar ve meseleyi pek çok konuyla ilişkilendirir. Birkaç hadis nakledip onları şerh eder, kendine ait birkaç manzume daha zikredip varlıkla ilgili düşüncelerini bu doğrultuda ele alır. Vahdet-i vücûd düşüncesini benimseyen şair, insanın etten kemikten değil aşktan yaratıldığını, müşahede ettiğimiz bütün mahlukatın ancak Allah aşkıyla yaşadığını savunur ve kişinin zahirden bâtına, suretten manaya doğru giden bir istikamette olmasının lüzumuna işaret eder.

Eserin temelini oluşturan bölüm ise klasik Fars şiirinin kelime kadrosunda yer alan bazı önemli kelimelerin tasavvufi şerhlerini ihtiva eder. Şerhe mevzu olan bu kelimat, üç bölümde (matlab) incelenmiştir. Birinci bölümde “maşuk” ve onunla bağlantılı 97 kelimenin, ikinci bölümde âşık ve maşuk arasında müşterek özellikler barındıran 161 kelimenin, üçüncü bölümde ise âşık ve onun hâllerıyla alakalı 62 kelimenin şerhi yer almaktadır. Eserde toplam 320 adet kelime tasavvufi bakış açısıyla şerh edilmiştir. Kelime şerhlerinin akabinde kısa bir dua ve Mutaffîfîn suresinden bir ayet iktibası ile eser tamamlanmıştır.

1.2. Tamâmî-i Esâmî'nin, Türkçe Tercümeleriyle Mukayesesi

Tamâmî-i Esâmî'nin Türkçe tercümelerinin tarafımızca 5 nüshası tespit edilmiştir. Bu nüshalar farklı özellikler taşımaktadır. Birebir aynı olan nüshalar bulunmasa da nüshalar arasında bir müştereklik söz konusudur. Nüsha farkları genel itibariyle Türkçe beyitlerde, şerh edilen kelimelerin sayısında ve cümlelerin yapısında görülür. Aşağıda sırayla Tamâmî-i Esâmî ve Türkçe tercümelerinde yer alan Türkçe beyit ve şerh edilen kelimelerin sayısı gösterilmeye çalışılacaktır.

Tamâmî-i Esâmî'de toplam **320** kelime şerhi yer almaktadır.

1) D Nüshası: D nüshasında **25+128=153** Türkçe beyit, **285** kelime ve **354** kelime şerhi bulunmaktadır.

2) S1 Nüshası: S1 nüshasında **37+121=162** Türkçe beyit, **263** kelime ve **330** kelime şerhi bulunmaktadır.

3) S2 Nüshası: S2 nüshasında **69** Türkçe beyit ve **176** kelime şerhi bulunmaktadır.

4) S3 Nüshası: S3 nüshasında **69** Türkçe beyit, **251** kelime ve **173** kelime şerhi bulunmaktadır.

5) İ Nüshası: İ nüshasında **4** tane Türkçe beyit, **260** kelime ve **347** kelime şerhi bulunmaktadır.

1.3. Tamâmî-i Esâmî ve Türkçe Tercümelerinin Örnek Muhteva Karşılaştırması

Tamâmî-i Esâmî	Türkçe Tercümeler
Maḥabbet: Düstî rā güyend bî-sebebî ve bî- ‘alāḳa ve bî-ḥareketî bâ Ḥaḳ te‘ālā.	Maḥabbet: Mahz-ı döstliğā dirler Ḥaḳla mutlaḳ bî-ḥareket ü bî-‘alāḳa.
Namāz: Muṭāva‘at rā güyend.	Namāz: Muṭāva‘ata dirler ve daḥi cem‘iyet ma‘a’llāha dirler ki ḥāṭırdan ḡayr-ı Ḥaḳ ḥuṭūr itmeye.
Firāk: Ḡaybet rā güyend ez maḳām-ı vaḥdet.	Firāk: Maḳām-ı vaḥdetden ḡayb olmaḡa dirler.

Tabloda görüldüğü üzere Tamâmî-i Esâmî'nin Türkçe tercümeleri eserin orijinaline sadık kalınarak kaleme alınmıştır. Mütercim, Attâr'ın eserinde kullandığı sözcüklerle Türkçe bir yapı kurup kelime şerhlerine yer yer kısa eklemeler yapmakla iktifa etmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ TERCÜMELERİNİN İNCELENMESİ

2.1. Tamâmî-i Esâmî Tercümelerinin Genel Özellikleri

Tamâmî-i Esâmî'nin tarafımızca 5 nüshasına ulaşılmıştır. Bu nüshalardan en hacimli ve benzer iki nüsha olan D ve S1 nüshaları, bir manzume ile başlarken diğer nüshalarda bu manzume yer almamaktadır. Muhteva bakımından birbirine yakın olan S2 ve S3 nüshalarının arasında pek fark bulunmamaktadır. Diğer nüshalardan daha farklı bir konumda olan İ nüshası ise Türkçe şevahit beyitlere en az yer veren, hemen sadece kelime şerhlerinin bulunduğu bir nüshadır. Tercümenin orijinal telif bir eser hüviyetine sahip olmasını temin eden Türkçe beyitler “mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün” vezniyle kaleme alınmıştır.

2.2.1. Eserin Bölümleri ve Özellikleri

2.2.1.1. Giriş Manzumesi

D nüshasında 25, S1 nüshasında 37 beyitten müteşekkil bu giriş manzumesi “mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün” vezniyle kaleme alınmıştır ve diğer nüshalarda bulunmamaktadır. Allah'ın sıfatları, mucizeleri; insana atfettiği mana, onu kendi sırrına muhatap kılması; Allah'a yakarış ve dua; Peygamber (as) ve ashab-ı güzîn için salât ü selâm gibi hususları ihtiva eden beyitlerin bulunduğu bu manzume, eserin girizgâh bölümünü oluşturur.

2.2.1.2. Mensur Dibace

Eser bu giriş manzumesinden sonra mensur bir bölümle devam eder. Bu bölümde mana-suret, akıl-his, müşahhas-mücerred gibi karşıt görünümlü bazı kavramların münasebetinden ve gerekliliğinden bahsedilir. Tamâmî-i Esâmî'nin başında bulunan Farsça şiir Türkçeye çevirildikten sonra, manevi sırların ve hakikatlerin ibadetlerde gizlendiği, salikin ancak emrolunduğu ibadetleri samimiyetle ifa ettiği takdirde yüксеlebileceği ve havas-ı hamsenin (beş duyu) batınî boyutlarını ancak bu şekilde duyumsayabileceği ifade edilmiştir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Ferîdüddîn-i Attâr, Fahreddîn-i Irâkî ve İmâm-ı Gazzâlî gibi büyük sufilerden kısaca bahsedildikten sonra eserin telif sebebi şöyle açıklanır:

“Pes vâcib oldur ki esrâr-ı esâmî şerh ola tâ her kim bunların ebyâtının kinâyâtın âyât-ı kelimât ile beyân kılip ma‘nâ-yı nihânın sırrını ‘ayân kıllalar bu erenlerin râz-ı mecâzından esrâr-ı mucizi yakîn bileler kim bu esâmiden murâd ne râzdur, pes öyle olsa bu haķîr ü fakîr bu esmâyı buldum ki Hâce ‘Attâr hâzret rahimehu’llâhu ‘aleyh cem‘ idüp ismin “Tamâmî-i Esâmî”

ķomiř ammā Fārisī zebānile ķařīde-i menřūr yazdılar, ben za‘īf dađi bu esāmiyi bir ķařīde iķinde ķabt idüp řullāb-ı Rūm iķūn Tūrkiye tercūme itdūm tā ki elfāzuñ zāhir ısılāhından mađlařaya dūřmeyeler bu namať ūzre rāst-ķadem bařup řūret-i elfāzdan ĥaķīķat-i ma‘nāyi mūřāhede ideler.” (D 6a, S1 124a, S2 4a, S3 67a)

Bu bōlūmden sonra řerhe konu olan kavramlarla ilgili malumat verilir.

2.2.1.3. şerh Edilen Kelime Gruplarına Ait Özellikler

Sebeb-i telif bōlūmūnūn akabinde řerh edilecek kelimelere ait Őzellikler ve bunların hangi bōlūmda işleneceđi ūç grupta ifade edilir.

2.2.1.4. Fasl-ı Evvel

Birinci fasılda maşuk ve maşukluğa dair kavramların ele alınacağından bahsedilir.

2.2.1.5. Fasl-ı Sānī

İkinci fasılda āřık ve maşuk arasında mūřterek olan, net bir biçimde ikisinden birine has olmayan kavramların konu edileceği ifade edilir.

2.2.1.6. Fasl-ı Sālis

Ūçūncū fasılda āřıktan ve ona ait hāllerden bahseden kavramların mevzu edileceđi aktarılır.

2.3.1. şerh Edilen Kelimeler

řerh edilen kelimeler ūç fasıl olarak gruplandırılmış ve her bir gruba ait olan kelimeler tek tek zikredilmiştir. Listede yer alan bazı kelimeler metin bōlūmünde, metin bōlūmünde řerh edilen bazı kelimeler de listede bulunmazken listede yer alan Arapça-Farsça bazı kavramlar metin bōlūmünde Tūrķçeleriyle, benzerleriyle veya kısmī deđiřikliklerle yer almaktadır (Ūzgōr, 2011: 42-43).

2.3.1.1. Fasl-ı Evvel

Bu bōlūmda mařuk ve ona dair **82** kelime bulunmaktadır. Listelenen kelimelerden řerh edilen **78** kelime řu řekildedir:

1-Meyl 2-Ārzū 3-Mihr 4-Maĥabbet 5-Muĥib 6-Maĥbūb 7-Ĥaleb 8-Ĥālib 9-Maĥlūb 10-‘Iřķ- 11-‘Āřık 12-Ma‘řūk 13-řevķ 14-Kemāl 15-Ĥūsn 16-Cemāl 17-Celāl 18-Liķā 19-řekil 20-Luťf- 21-Melāĥat 22-Zarāfet 23-řengī 24-řūĥī 25-řemāyil 26-řīve 27-Mesken 28-Ĥurbet 29-Vefā- 30-Cefā 31-Cevr 32-Ĥıřm 33-Ceng 34-řulĥ 35-Perde 36-Ĥicāb 37-Niķāb 38-Nām 39-Ser-keřī

40-Tündī 41-Sultānī 42-Emīrī 43-Tīzī 44-Çābüki 45-Tüvān-gerī 46-Ġāret 47-Tārāc 48-Āşināyī 49-Bī-gānegī 50-Maḥalle 51-Der 52-Yār 53-Ġam-güsār 54-Cānān 55-Cān-efzā 56-Dōst 57-Ḳadd 58-Ḳāmet 59-Zülf 60-Müy 61-Gīsū 62-Ḥām-ı zülf 63-Piç-i zülf 64-Tāb-ı zülf 65-Ser 66-Farḳ 67-Pişānī 68-Ebrū 69- Ebrū-yı cüft 70-Kemān-ebrū 71-Ṭāḳ-ı ebrū 72-Müje 73-Tīr-i müje 74-Çeşm 75-Dīde 76-Çeşm-i mest 77-Çeşm-i pür-ḥumār 78-Çeşm-i āhū.

Kelime listesinde yer almayıp metin bölümünde şerh edilen **34** kelime şu şekildedir:¹

1-Kirişme 2-Denā'et 3-Delīl 4-Senī 5-Dil-dār 6-Hicret 7-Kīn 8-Nāme 9-Seng 10-^ç Ār 11-Neng 12-Cisim 13-Leng 14-^ç Azīzī 15-Nefāset 16-Teberrā 17-Muḥannetlık 18-Şıdḳ 19-Tecrīd 20-Tefrīd 21-Rücūliyet 22-Cüst 23-Dānālīḳ 24-Bahādırlık 25-Hidāyet 26-Mi' rāc 27-Raḥt-ı beden 28-Baḥt 29-Ḥasāret 30-^ç Anā 31-Fenā 32-Yegānegi 33-Ġam-ḥ'ār 34-^ç İḳāb 35-Ḥikmet 36-Dil-rübā.

Kelime listesinde yer alıp metin bölümünde şerh edilmeyen **4** kelime şu şekildedir:

1-Dest-kār 2-Tāḥten 3-Türktāz 4-Nevvārī.

Kelime listesindeki adından farklı bir isimle şerh edilen **14** kelime şu şekildedir:

1-Ceng (cengī) 2-Ser-keşī (ser-keşlik) 3-Tünd (tündī) 4-Sultānī (sultānlık) 5-Emīrī (emīrlik) 6-Çābüki (çābük) 7-Ġāret (ġāret itmek) 8-Āşināyī (āşinālīḳ) 9-Pişānī (alın) 10-Çeşm-i āhuvān (çeşm-i āhū, geyik göz) 11-Şūḫī (şūḫ) 12-Ebrū-yı cüft (cüft) 13-Çeşm-i dīde (dīde) 14-Çeşm-i pür-ḥumār (çeşm-i ḥumār)

2.3.1.2. Fasl-ı Düvvüm

Bu fasılda âşık ve maşuk arasında müşterek olan, net bir biçimde ikisinden birine mahsus olmayan **151** kelime listelenmiştir. Listelenen kelimelerden şerh edilen **125** kelime şu şekildedir:

1-Meclis 2-^ç İşret 3-^ç Ays 4-Şarāb 5-Şarāb-ı ḥam 6-Şarāb-ı puḥte 7-Şarāb-ḥāne 8-Büt-gede 9-Ḥum-ḥāne 10-Bāde 11-Ḳadeḥ 12-Cām 13-Şurāḥī 14-Ḥum 15-Cür' a 16-Mestī 17-Mestī-i ḥarāb 18-Nīm-mestī 19-Ḥarābāt 20-Hüşyār 21-Ḥumār 22-Rindī 23-Evbāşī 24-Ḳallāşī 25-Lā-ubālī 26-Şem' 27-Şāhid 28-Nuḳl 29-Kebāb 30-Şabūḫī 31-Nev-rüz 32-Küfür 33-Kāfir 34-Tersā 35-Deyr 36-Kilīsā 37-Çelipā 38-Nāḳūs 39-Büt 40-Tevbe 41-İmān 42-İslām 43-Dīn 44-^ç İbadet 45-Namāz 46-Rūze 47-Ka' be 48-Ḥac 49-Beyābān 50-Hırḳa 51-Seccāde 52-Bezī 53-Terk-kerden 54-Oturmak 55-Gitmek 56-Gelmek 57-^ç Aḳıl 58-Fehm 59-Dehen 60-Zamān 61-Bahār 62-Ḥazān 63-^ç Ālem 64-Gül-zār 65-Bōstān 66-Gül 67-Serv 68-Benefşe 69-Sebze 70-Reyḥān 71-Neşv 72-Nemā 73-Zerdī 74-Surḥī 75-Sebzī 76-Ebr 77-Bārān 78-Cūy-i bārān 79-Tecellī 80-Āb-ı revān 81-Seyl 82-Nesīm 83-Büy 84-Muṭrib 85-Def 86-Nāle 87-Semā' 88-El ḳaḳmak 89-Nāy 90-Çeşm 91-Çeşm-i şehlä 92-Çeşm-i nergis 93-Rüy 94-Māh-rüy 95-Ruḥ 96-Gül-gün 97-Hāl 98-Siyāh 99-Ḥaṭ-ı siyāh 100-Leb 101-Leb-i la'1 102-Leb-i şīrīn 103-Leb-i şekerīn 104-Dehān-ı küçek 105-Sūḥan 106-Sūḥan-ı çün-dürr 107-Sūḥan-ı çün-gevherī 108-Zebān-ı şīrīn 109-Zebān-ı telḥ 110-Zebān-ı çerb 111-Sīb-i zenaḥ 112-Çāh-ı zenaḥ 113-

¹ S2 nüshasında kelime listesi bulunmadığı için bu başlıkların altında değerlendirmeye alınmadı.

Ğabğab 114-Bināgūş 115-Sīne 116-Pür-ḥūn sīm 117-Miyān 118-Miyān-ı bārik 119-Mūy-ı miyān 120-Dest 121-Sā' id 122-Barmağ 123-Hediye 124-Selām 125-Peyām.

Kelime listesinde yer almayıp metin bölümünde şerh edilen **73** kelime şu şekildedir:

1-Mey 2-Sākī 3-Mestānalık 4-Dīvāne 5-Ḥammār 6-Ğabūķī 7-Şubḥ 8-Bām-dād 9-Şeban-gāh 10-Rūz 11-Şeb 12-Şeb-i kadr 13- Şeb-i yeldā 14-‘ İd 15-Mezheb 16-Zühd 17-‘ Abd 18-Ma' būd 19-Beriyye 20-Zekāt 21-Ḳurbān eylemek 22-Oynamağ 23-Bāzār 24-Ṭarrārılık 25-Kem-nağd 26-Şatmağ 27-Ṭurugelmek 28-Bāğ 29-Dil-rübā 30-Nefs 31-Hevā 32-Yürimek 33-Bōstān 34-Dōstān 35-Teferrüc 36-İç 37-Ṭaş 38-Zemīn 39-Taḥrīk 40-Emān 41-Yaz 42-Leyl 43-Nehār 44-Ḥ'ār 45-Şabā 46-Nebāt 47-Gülşen 48-Sūsen 49-Allık 50-Göñül 51-Aklık 52-Cevāhir 53-Ḳaṭre 54-Mevc 55-Baḥr 56-Terāne 57-Pīrehen 58-Ğonca 59-Dürr dişlü 60-Dil 61-Milḥ 62-Zenağ 63-Bedr 64-Yüzi güneş 65-Fürce 66-Büse 67-Murād 68-Dāstan 69-Sīm-ten 70-Şaç 71-Ḥaṭ-ı sebz 72-Dürr-i vaḥdet 73-Mey-gede.

Kelime listesinde yer alıp metin bölümünde şerh edilmeyen **26** kelime şu şekildedir:

1-Ber-sāḥten 2-Deryāften 3-Derūn 4-Birūn 5-Dür-kerden 6-‘ Ğlem 7-Tenezzül rā-güyend 8-Tābistan 9-Kebūdī 10-Siyāhī 11-Tecellī 12-Pāy-ı güften 13-Çeng 14-Çeşm-i ḥumār 15-Dehān 16-Perveriş 17-Bāzū 18-Bi' şet 19-Sepīdī 20-Zārī 21-Zeḳan 22-Sīb 23-Düş 24-Perveriş 25-Fiten 26-Fāl.

Kelime listesindeki adından farklı bir isimle şerh edilen **36** kelime şu şekildedir:

1-Mestī-i ḥarāb (mest-i ḥarāb) 2-Nīm-mestī (nim-mest) 3-Rindī (rindlik) 4- Ḳallāşī (ḳallāşılık) 5-Nev-rūz (īd-i nev-rūz) 6-Rūze (oruç) 7-Terk-kerden (terk) 8-Zerdī (şaru) 9-Surḥī (kıızılık) 10-Sebzī (yeşillik) 11-Ebr (bulud) 12-Bārān (yağmur) 13-Cüy-i bārān (cüy-i bār) 14-Āb-ı revān (ağarsu) 15-El ḳaḳmağ (el ve ayak ḳaḳmağ) 16-Çeşm (göz) 17-Çeşm-i nergis (nergis gözlü) 18-Rüy (yüz) 19-Māh-rüy (ay yüzlü) 20-Ḥaṭ-ı siyāh (ḥaṭ) 21-Leb-i şīrīn (leb-i şīr) 22-Sūḥan-ı çün-dürr (dürr sözlü, incü sözlü) 23-Sūḥan-ı çün-gevherī (sūḥan gevher, gevher sözlü) 24-Zebān-ı şīrīn (tatlu dil, şīrīn dil) 25-Zebān-ı telḥ (acı dil) 26-Zebān-ı çerb (çerb-dil) 27-Pür-ḥūn sīm (sīm) 28-Miyān (bel) 29-Miyān-ı bārik (ince bel) 30-Dest (el) 31-Evbāş (evbāşlık) 32-Lā-ubālī (lā-ubālılık) 33-Leb-i şīrīn (leb-i şīr) 34-Dehān (dehen) 35-Sūḥan (söz) 36-Çenağ (çenahdān).

2.3.1.3. Fasl-ı Süvvüm

Bu fasılda âşıktan ve ona ait hâllerden bahseden **59** kelime listelenmiştir. Listede yer alıp şerh edilen **54** kelime şu şekildedir:

1-Vişāl 2-Ḥayāl 3-Kenār 4-Büy 5-Firāğ 6-Hicrān 7-Ğam 8-Vecd 9-Ğam-gede 10-Meydān 11-Çevgān 12-Küy 13-Taḫallüm 14-Nāle 15-Feryād 16-Āh 17-Efgān 18-Renc 19-Derd 20-Bīmārī 21-Mürden 22-Zindegī 23-Rāḫat 24-Tendürüstī 25-Nā-tüvānī 26-Üftādegī 27-Ḥarābī 28-Hüş 29-Dīvānegī 30-Büzürgī 31-Āzādī 32-Bī-nevāyī 33-Sa' ādet 34-Şeḳāvet 35-Dürī 36-Kāhilī 37-Şitāb 38-Pāk-bāzī 39-Ḥuzūr 40-Ğaybet 41-Germī 42-Serdī 43-Ḥ'āb 44-Seyr 45-Ḳaṭār 46-Taḥammül 47-‘ Alef 48-Sārbān 49-Zer 50-Sīm 51-Gevher 52-Cüst ü cüy 53-Güft ü güy 54-Şüst ü şüy.

Kelime listesinde yer almayıp metin bölümünde şerh edilen **21** kelime şu şekildedir:

1-Guşşa 2-Kışşa 3-Cehālet 4-Mihnet 5-Töp 6-Tīmār 7-Medhūş 8-Şebāblık 9-Pervānalık 10-Sülūk 11-Leng 12-Yumuşaklık 13-Şahv 14-Deveci 15-Mehār 16-Mer‘ā 17-Bī-‘izzet 18-Hazef 19-Hvār 20-Kārbān 21-Emīr.

Kelime listesinde yer alıp metin bölümünde şerh edilmeyen **5** kelime şu şekildedir:

1-Makām 2-Fürkat 3-Endūh 4-Vaqt 5-Nezdikī.

Kelime listesindeki adından farklı bir isimle şerh edilen **22** kelime şu şekildedir:

1-Bīmārī (bīmār) 2-Mürden (ölmek) 3-Zindegī (dirlik) 4-Üftādegī (düşmüşlük) 5-Hūş (bī-hūşī) 6-Dīvānegī (dīvānalık) 7-Büzürgī (ululuk) 8-Āzādī (āzādılık) 9-Bī-nevāyī (bī-nevālık) 10-Dūrī (ıraklık) 11-Kāhilī (kāhillik) 12-Pāk-bāzī (pāk-bāzlık) 13-Germī (ısıklık) 14-Serdī (sovukluk) 15-Hvāb (yuğu) 16-Fiğān (efgān) 17-Zindegi (dirilmek) 18-Tendürüstī (dürüstī) 19-Nā-tüvānī (nā-tüvānlık) 20-Germ (germiyet) 21-Serdī (bürüdet) 22-Şütür (deve)

2.4.1. Dil ve İmlâ Hususiyetleri

17. asır veya daha öncesindeki bir döneme ait olan Tamâmî-i Esâmî tercümeleri Anadolu Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Bu bağlamda Anadolu Türkçesine ait başat hasletler esere hâkimdir. Eski Anadolu Türkçesine ait özelliklerden ünlü (selâmetliğine) uyumu, kelimelerde (kirpüg) yuvarlaklaşma, kök hecedeki harflerin “i” ile (gice) yazılması, “k” harfi yerine “h” harfinin (uyhu) kullanılması ve fiillerdeki yuvarlaklaşma (idüp) eğilimi esere Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini kazandırdığı gibi eserin dil yapısının zenginliğine ve çeşitliliğine emsal teşkil etmektedir. Buna rağmen bazı kelimelerin yazımında son döneme ait olan düzleşme (gözlü) özellikleri görölse de bu durum, istinsah edilen nüshanın yazım tarihi veya müstensihin yazım tercihi ile ilişkilendirilebilir. İstisnai bir durum olarak kabul edebileceğimiz bu tip imlâ hususiyetlerini eserin yekûnuna teşmil etmek pek mümkün görünmediğinden eserin 17. yy veya daha önceki bir döneme ait olduğu kanaatimiz baki kalmaktadır.

Eserin transkripsiyon işlemi yapılırken ait olduğu dönemin imlâ özellikleri ve nüshaların yazım birliği esas alındı. İkircikli bir imlâ barındırmayan, istisnalar olsa dahi baştan sona aynı usûl ve tertibe uygun bir şekilde yazılan eser, Anadolu Türkçesinde düzleşmelerin yaygınlaşmadığı ve yuvarlak okumanın hâkim olduğu bir döneme ait olduğu için Latin harflerine de buna muvafık biçimde aktarıldı.

Eser Türkçeye tercüme edilirken Farsça aslına sadık kalınmaya çalışıldığı için metinde Arapça terkipler ve Farsça tamlamalar yoğunluk arz etmektedir. Buna rağmen eserin dili ağır ve ağdalı değil bilakis akıcı ve anlaşılırdır. Türkler’e tasavvufi ıstılahatı öğretmeyi gaye edinen mütercim, eseri kaleme alırken sade bir dil kullanmayı tercih etmiş ve bu tercih eserin didaktik hüviyetine ve tasavvufi geleneğin şerh telakkisine uygun düşmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAMÂMÎ-İ ESÂMÎ TERCÜMELERİNİN TENKİTLİ METNİ

3.1. Tamâmî-i Esâmî Tercümelerinin Yazma Nüshalarının Tavsifi

Çalışmamızın esas konusunu oluşturan Tamâmî-i Esâmî tercümeleriyle ilgili Türkiye kütüphanelerinde beş nüsha tespit ettik. Eserin DİB Ktp. Yazma Eserler Koleksiyonunda, Süleymaniye Ktp. Âtîf Efendi Koleksiyonunda, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonunda, Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa Koleksiyonunda ve İBB Atatürk Kitaplığı Osman Nuri Ergin Yazmaları Koleksiyonunda farklı nüshaları bulunmaktadır. Eserin konusu ve genel muhtevası tüm nüshalarda benzerlik göstermektedir. Eserde yer alan bazı kelimelerin yazımındaki farklılıklar neticesinde anlamın olumlu/olumsuz yönde değiştiği veya anlatım bozukluğu oluşup oluşmadığı saptanmış ve cümleye uygun olan tercih edilerek anlamlı bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.1.1. DİB Ktp. Yazma Eserler Koleksiyonu, 81023 Numaralı Reşâdü'l-Meâd

D olarak belirlediğimiz bu nüsha 27 varaktan müteşekkildir ve tenkitli metne dahil edilen en hacimli nüshadır. Cildi hasarlıdır ve cilt ebadı 210x140 mm, eser içi metin ebadı ise 120x90 mm'dir. Talik hatla kaleme alınan eserde konu başlıkları, bablar, fasıllar ve şiirler kırmızı mürekkep ile yazılmış olup eserde şerh edilecek kelimenin üzerine kırmızı mürekkep ile keşide çekilmiştir.

1a varağı boş olan eser 27b varağında sona ermiştir. Eser ismi risalenin baş tarafında geçmektedir. Ne zaman yazıldığı tespit edilemeyen eserin müellifine veya müstensihine dair herhangi bir karine yoktur. Ketebe kaydı bulunmaktadır.

3.1.2. Süleymaniye Ktp. Âtîf Efendi Koleksiyonu, 02856-009 Numaralı Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr

S1 olarak belirlediğimiz bu nüsha 33 varaktır ve tenkitli metne dahil edilen en hacimli ikinci nüshadır. Yazma bir eserin 118b-151a varaklarında bulunan metin talik hatla kaleme alınmış, bab başlıkları için farklı bir renk kullanılmamıştır. Eserin sonunda Mustafa bin Yahya ismi geçmektedir. İçinde Mevlânâ'ya ait Farsça beyitlerin en yoğun biçimde yer aldığı nüshadır.

3.1.3. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, 03262-001 Numaralı Istîlâhât-ı Mesnevî

S2 ismini verdiğimiz bu nüsha 12 varaktan meydana gelmektedir. Cilt ebadı 210x150 mm, eser içi metin ebadı 165x105 mm; sayfaların satır sayısı 17’dir. Nesih hatla kaleme alınmış olan eserde bab ve beyit başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eser ismi nüshanın başlangıcında bulunmaktadır. Müellif, müstensih ve tarih zikredilmemektedir.

3.1.4. Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa Koleksiyonu, 02726-004 Numaralı Miftâhu’l-Ebrâr u Misbâhu’l-Envâr

S3 olarak tayin ettiğimiz bu nüsha 12 varaktan oluşmaktadır. Cilt ebadı 207x115 mm, eser içi metin ebadı 146x59 mm; sayfaların satır sayısı 23’tür. Nesih hatla kaleme alınmış olan eserde bab, beyit ve kelime başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazma bir eserin 64b-76a numaralı varaklarında bulunan eserin ismi risalenin baş tarafında geçmektedir. 1073 h./1662 m. tarihli eserin müellif veya müstensih bilgisine rastlanmamaktadır. S2 nüshası ile kardeş nüsha olması ve birinin diğerinden istinsah edilmiş olması güçlü bir ihtimaldir.

3.1.5. İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Nuri Ergin Yazmaları, 000619/14 Numaralı Miftâhu’l-Esrâr u Misbâhu’l-Envâr

İ olarak belirlediğimiz bu nüsha 11 varaktır. Cilt ebadı 190x140 mm, eser içi metin ebadı 150x100 mm; sayfalardaki satır sayısı 21’dir. Nesih hatla kaleme alınmış olan eserde bab, beyit ve kelime başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Mollazâde olarak bilinen es-Seyyid Muhammed Şâkir Köstendilî’nin istinsah ettiği yazma bir eserin 251b-262a varaklarında bulunan eser, isim bakımından diğer nüshalardan biraz farklıdır. Eserin yazım tarihi net olmasa da eserin bulunduğu mecmuada 1258 h./1843 m. tarihi bulunması hasebiyle eserin 19. asırda istinsah edildiği söylenebilir. Şahit beyitlerin en az bulunduğu bu nüshanın kelime listesi tenkitli metne dahil edilmiş, metin ve şerh bölümündeki cümlelerin yapısı sair nüshalara nazaran büyük oranda farklılık arz ettiği için bu bölümlerin tamamı dipnotta fark şeklinde gösterilmiştir.

3.2. Metin Tenkidinde İzlenen Yöntem

Tamâmî-i Esâmî tercümelerinin beş nüshası karşılaştırılarak okunmuş ve çeviriyazı yapılırken çalışmamızda yer alan transkripsiyon alfabesine uyulmuştur. Metnin inşa sürecinde Prof. Dr. İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesinde ifade edilen görüşlere riayet edilmiştir. Bu bağlamda oluşturulan metindeki Farsça tamlamalar ı-i/yı-yi şeklinde yazılmıştır. Nüshalarda geçen Arapça ve Farsça kelimeler aslına uygun bir şekilde çeviriyazıya aktarılmış, “h^vâr” ve “h^vâce” gibi Farsça kelimelerdeki “vâv-ı madûle” “v” şeklinde

gösterilmiştir. Birleşik kelimeler, Farsça edatlar, ön ekler ve tamlamalar tire (-) ile ayrılmıştır. Nüshalarda kırmızı renkle belirtilen başlıklar koyu siyah ve kalın punto ile yazılmıştır. Özel isim ve cümle başlarında büyük harf kullanılan metinde, karşılaştırmalı okuma kolaylığı göz önünde bulundurularak nüshaların sayfa numaraları belirtilmiştir. Eserde yer alan bazı kelimeler, aralarında ses benzerliği bulunan farklı harflerle yazılmıştır. Bu tip durumlar (nāḳūs yerine nāḳūṣ, sūsen yerine şūšen, şūrāḥī yerine şūraḥī vb.) müstensih'in dikkatsizliğine veya yanlışlığına hamledilmiş ve dipnotta fark olarak gösterilmeksizin doğru şekliyle metne dahil edilmiştir. Metinde yer alan ayet, hadis ve Arapça kelimeler kibar türündeki sözlerin çeviriyazıya aktarımında Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK'ın "Türkçe Metin Neşirlerinde Arapça İbarelerin Aktarımına Dair" adlı çalışması referans alınmıştır.

Kitap isimlerinin yazılmasında Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nin kitap isimleri yazım usulü esas alınmıştır.

3.3. Transkripsiyon Alfabeti

ا, (ā)	ā,a	ص	ṣ
ا, (ā)	a,e,i,u,ū	ض	ḍ, ḏ
ب	b,p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c,ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, u, ū, ü, o, ö, ^v
ز	z	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ṣ	ی	y, i, ī, ā
		ء	ʾ

3.4. Tenkitli Metin

Kitābu Reṣādi'l-Me'ād²

[D 1b, S1 118b]

Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

[Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün]

1- Şığındum saña şāh-ı Lem Yezelsün

Şıfātuñdur Ebed zāt-ı Ezelsün

2- 'Ademden on sekiz biñ 'ālem itdün

Dü 'ālem içre ekrem-ādem itdün

3- Yaratduñ ḥāk-i ḥasdan kân-ekrem

Qıldıñ ol ekremüñ³ ismin Ādem

4 - Şadef kılduñ me'ānī cevherine⁴

Varaḳ kılduñ ma'ārif defterine⁵

5- 'Anāşır içre cūduñ oldu nāşır

Ulaşdı cān eline cism-i ḳāşır

6- Zihī insān ki insān-ı Ḥudādur

Enīsi olmayan Ḥaḳdan cūdādur

² Kitābu Reṣādi'l-Me'ād D, - S1

³ ekremüñ D : ādemüñ S1

⁴ Şadef kılduñ me'ānī cevherine D : Varaḳ kılduñ ma'ārif defterine S1

⁵ Varaḳ kılduñ ma'ārif defterine D : Şadef itdün me'ānī cevherine S1

7- Bu âdemdür⁶ şıfât u⁷ zâta mir'ât

Ḥudâ anda kıomışdur sırr-ı âyât

8- Zihî Ḥay ki ins ü cin ü⁸ cân-âverden

Me'âniye tarîk etdi şuverden

9- Ḥaḳîkat ḥûrına ḥülle-mecâzı

Giyürdi remzile gizledi râzı

10- 'Arûs-ı 'ışķa aķlı⁹ perde kıldı

Anı ol¹⁰ perdede perverde kıldı

11- Kinâyâtıla örtđi sırr-ı âyât

Bu âyâta nazar kıl bul hidâyât

12- Şıfât u¹¹ zâtınuñ yokđur mişâli

Rücû'-i ḥâl kıl kıo kıl u¹² kıâli

13- Şalât olsun¹³ Nebiyy-i Muştafâya

---

⁶ âdemdür D : demdedür S1

⁷ u D, -S1

⁸ u S1, -D

⁹ 'ışķa 'aķlı D : 'aķla S1

¹⁰ ol D : bu S1

¹¹ u D, -S1

¹² u D, -S1

¹³ olsun S1 : o D

Selām¹⁴ ol āl ü aşhāb-ı şafāya

14- Cemī^c -i müslimīn ü¹⁵ müslimātı

Qabūl it rahmetüñden dök simātı

[D 2a, S1 119a]

15- Mu^cīn ol ben za^cīf-i müsta^cīne

Bu ben zātı¹⁶ za^cīf ismi ma^cīne

16- Emīn tut¹⁷ gönüm ü¹⁸ cānum sahaṭdan

Berī kıl ^caqlum u¹⁹ dilüm ğalaṭdan

17- Baña hem-bāz²⁰ kıl enbāz-ı rāzı

Haḳīḳat ideyin rāz-ı mecāzı

18-²¹ Bu defter ter-kelāmıla düzölsün

Haḳīḳat sözine söz dizölsün

19- Sa^cādet güneşin şalsun cihāna

Himāyet-i zıllı düşün āsmāna

---

¹⁴ Selām S1 : Du^c ā D

¹⁵ ü D, -S1

¹⁶ zātı D : zāt S1

¹⁷ tut S1 : dut D

¹⁸ ü D, -S1

¹⁹ u D, -S1

²⁰ hem-bāz D : henbāz S1

²¹ 18-29 arasındaki beyitler D nüshasında yer almamaktadır.

20- Şaluban rāzı şeh-bāzın şikāra

‘Am olsun rāzı şeh-nāz-ı āşikāra

21- Hākāyık baħrinde ğavvāşdur bu

Deķāyık-ı şehre şāhī hāşdur bu

22- Bunuñ evşāfı şems-i şerħ-i levnüm

Ki rūhı şerħ ide ehl ‘aķl-ı tengüm

23- Cihānda ‘ali şeb-nem ol güneşdür

Ki anuñ zerrāt ħurdı şems-i keşdür

24- Ma‘ārif cevherine bir ħazīne

Sürür-ı sırrı şuna her ħazīne

25- Anuñçün cem‘ kıldum bu kitābı

Cihāna pür-ziyā eyleye tābı

26- Olup bu meslege merdān sālİK

Olaydı mülk-i milketde mālİK

27- ‘İnāyet isteyüp Hākdan bu sözi

Beyān idüp ‘ayān kıldum rumūzı

28- İlāhī senden ister vir ‘aṭālar
Ḥaṭāma bakma keşf eyle ğıṭālar

29- Ḥaḳāyık dürcine mühr ur mihr it
Deḳāyık burcına necm-i sipihr it

[S1 119b]

30- Bu esrāruñ kināyātını taşrīḥ
İdeyin tā ki zūlmet bula²² tavzīḥ

31- İdeyin²³ bu ıṣṭılāḥuñ cebin çāk
İdeyin ‘aql²⁴ u cānı²⁵ cüst-i çālāk

32- Deyeyin neydür elfāz-ı me‘ānī
Ta‘alluḳ bulduğun bu cisme cānı

33- Ne ḥācet olduğun ma‘nāya²⁶ şūret
Ki māhiyet-i tarīḳ oldu hey’et

34- İṣit²⁷ işde²⁸ eger varısa gūşuñ
Varısa gūşda ger rāh-ı hūşuñ

---

²² bula S1 : ola D

²³ İdeyin D : Kılayın S1

²⁴ ‘aql S1 : ‘ışk D

²⁵ cānı D : cān S1

²⁶ ma‘nāya D : ma‘nā S1

²⁷ İṣit S1 : İsid D

²⁸ işde S1: uşda D

35- Bu sırdan²⁹ yazalum uş saña menşūr

Gehī³⁰ manzūm olsun gāhī³¹ menşūr

36- İşid³² uş neşrile bir kaç mu‘ ammā

Ki olur anda fikrūñ³³ ‘ ayn-ı a‘ mā

37- Eger nazmıla eyideydüm³⁴ bu sözi

‘ Ayān³⁵ olmazıdı sözüñ rumūzı³⁶

[S2 1b] [S3 64b] [İ 251b] Risāle-i Miftāhu’l-Ebrār u Mişbāhu’l-Envār³⁷

Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm ve bi-hi nesta‘īn³⁸ ibtidā-i İştılāḥāt-ı Meşnevī³⁹ der beyān-ı muḳaddemāt-ı⁴⁰ kelām-ı menşūr u manzūm⁴¹ ki der⁴² kelāmāt-ı ıstılāḥāt est.⁴³

Ey sālīkān-ı bisāṭ-ı ḥazret ve’y mālīkān-ı inbisāṭ-ı ḳurbet, ey mülāḥazān-ı ni‘ met-i şerī‘ at ve’y tāc-dārān-ı devlet-i tarīḳat, ey pādīşāhān-ı taḥt-ı ma‘ rifet ve’y sa‘ idān-ı baḥt-ı ḥaḳīḳat, [D 2b] şöyle bilūñ kim her kim ‘ ālem-i ma‘ nāyı⁴⁴ bī-vāsıṭa-i⁴⁵ şūret ve bī-rābıṭa-i kisvet müşāhede itmek istese⁴⁶ hāl-i muḥāldür meger ki⁴⁷ tütük-i şūret ‘ arūs-ı ma‘ nāya vāsıṭa ola tā ki idrāk-i

²⁹ sırdan D : sözden S1

³⁰ Gehī D : Geh S1

³¹ gāhī S1 : gāh D

³² İşid D : İşit S1

³³ anda fikrūñ D : ‘ aḳluñ anda S1

³⁴ eyideydüm D : yazaydum S1

³⁵ ‘ Ayān S1 : Beyān D

³⁶ Son iki beytin sırası farklıdır ve sıralama yapılırken D nüshası esas alınmıştır.

³⁷ Risāle-i Miftāhu’l-Ebrār u Mişbāhu’l-Envār S3 : İştılāḥāt-ı Meşnevī S2 : Risāle-i Miftāhu’l-Esrār u Mişbāhu’l-Envār ki Tercüme-i Tamāmī-i Esāmīdür İ, -D, -S1

³⁸ Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm ve bi-hi nesta‘īn S2 : Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm S3 : Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm el-ḥamdü li’llāhi Rabbi’l-‘ ālemīn ve’ş-şalātü ve’s-selāmü ‘ alā seyyidīnā Muḥammedin ve ‘ alā ālihi ve şaḥbihi ecma‘ īn İ, -D, -S1

³⁹ ibtidā-i İştılāḥāt-ı Meşnevī S2 : İştılāḥāt-ı Meşnevī S3, -D, -S1

⁴⁰ muḳaddemāt D, S1, -S2, -S3

⁴¹ menşūr u manzūm D, S2, S3, -S1

⁴² der D, S2, S3, -S1

⁴³ der beyān-ı muḳaddemāt-ı kelām ki der kelāmāt-ı ıstılāḥāt est S2 : der beyān-ı muḳaddemāt-ı kelām ki der kelāmāt-ı ıstılāḥāt S1 : der beyān-ı muḳaddemāt-ı kelām ki der ıstılāḥāt est S3, -D

⁴⁴ ma‘ nāyı S1, S2, S3 : ma‘ nāya D

⁴⁵ bī-vāsıṭa D, S2 : vāsıṭa S1, S3

⁴⁶ “istese” kelimesi S1 ve D nüshalarında “her kim” kelimesinden sonra gelmektedir.

⁴⁷ ki D, S2 : kim S1, S3

beşerî [S1 120a] nazar-ı başardan aña sefer kılop defter-i ma' nādan⁴⁸ haber bile, zīrā kim me' ānī mā-dām ki⁴⁹ nīzām-ı elfāzla müşahḥaş olmaya kemāl-i leṭāfetde muẓmerdür, nitekim vücūd-i rūḥānī mā-dām ki⁵⁰ kisvet-i şūret-i beşeriyetden mücerreddür⁵¹ 'aql-ı beşerī anı idrāk itmekden ba' iddür, zīrā ki⁵² ālet-i idrāk iki kısımdur biri 'ağıldur⁵³ biri ḥisdür⁵⁴ ve her kim⁵⁵ ma' lūmāt u müdrikāt⁵⁶ envā' indan taḳdīr⁵⁷ olur⁵⁸ bu iki ālet vāsıtasıyla olur⁵⁹ ki⁶⁰ 'ağıldur⁶¹ ve ḥisdür, ammā 'ağılıla⁶² bir nev' ⁶³ kâ'ide mümted olmasa 'ağıla⁶⁴ idrāk u⁶⁵ temyīz olmaz, nitekim⁶⁶ ālet⁶⁷ vücūd-i nokṭa taḳdīr⁶⁸ itmese ḥaṭ maḳbūl⁶⁹ olmaz eger⁷⁰ ḥaṭ maḳbūl⁷¹ olmasa⁷² 'ilm⁷³ ma' lūm olmaz ve eger 'ilm ma' lūm olmasa⁷⁴ ḥurūf u nokṭa ve⁷⁵ ḥaṭ ḥıṭṭa-i⁷⁶ vücūda gelmez ve⁷⁷ sulṭān-ı me' ānī ve bürhān-ı cānī⁷⁸ serāy-ı sırda sürürile serīr-i esāmīde oturmaz⁷⁹ ve vilāyet-i⁸⁰ şūretde ḥükümet-i saltanat⁸¹ itmez, esāmī ve şuver⁸² hīç hey'et bağlamaz eger şūret⁸³ hīç hey'et [S3 65a] bağlamazsa⁸⁴ muşavver olmasa⁸⁵ sulṭān-ı me' ānī 'ayn-ı yakīnden

⁴⁸ defter-i ma' nādan D, S1 : defteri ma' nādan S2 : defteri ma' nāları S3

⁴⁹ ki D, S2, S3 : kim S1

⁵⁰ mā-dām ki S1, S2, S3, -D

⁵¹ mücerreddür D, S3 : mücerreddür S1, S2

⁵² ki D : kim S1, S2, S3

⁵³ 'ağıldur S2 : 'ağıldür S1, S3 : 'ağıldür ve D

⁵⁴ ḥisdür S2 : ḥissīdür D, S1, S3

⁵⁵ kim D, S1, S2 : ne kim S3

⁵⁶ müdrikāt S1, S2, S3 : idrākāt D

⁵⁷ taḳdīr D : taḳrīr S1, S2, S3

⁵⁸ olur S1, S2, S3 : ideler D

⁵⁹ ki S2, S3, -D, -S1

⁶⁰ ki D : kim S1, S2, S3

⁶¹ 'ağıldur S1, S2, S3 : 'ağıl D

⁶² 'ağılıla S3 : 'ağıla D, S2 : 'ağıl S1

⁶³ nev' -i S3 : nev' den S1, S2 : nev' de şūretten D

⁶⁴ 'ağıla S1, S2 : 'ağıl D, S3

⁶⁵ u D, S1, S2, -S3

⁶⁶ Nitekim D, S2, S3 : Ve eger S1

⁶⁷ ālet S1, S2, S3, -D

⁶⁸ taḳdīr D : taḳrīr S1, S2, S3

⁶⁹ maḳbūl S1, S2 : ma' kūl D, S3

⁷⁰ eger S1, S2, S3 : ve eger D

⁷¹ maḳbūl S1, S2 : ma' kūl S3, -D

⁷² olmasa S1, S2, S3 : ḥurūf taḳdīr itmese D

⁷³ 'ilim D, S1, S2, -S3

⁷⁴ eger 'ilim ma' lūm olmasa S1, S2, S3 : ḥaṭ taḳdīr olmasa D

⁷⁵ ve D, S1, S2, -S3

⁷⁶ ḥıṭṭa D, S1, S2, -S3

⁷⁷ ve D, S1, S3, -S2

⁷⁸ cānī S1, S2, S3 : cān D

⁷⁹ serāy-ı sırda sürürile serīr-i esāmīde oturmaz S1, S2 : serāy-ı perde-i sırdur ki esāmīye uymaz S3, -D

⁸⁰ vilāyet D, S1, S2 : delālet S3

⁸¹ saltanat S1, S2, S3, -D

⁸² şuver D, S1, S2 : şūret S3

⁸³ şūret S1, S2, S3 : esāmī D

⁸⁴ hīç hey'et bağlamaz eger şūret hīç hey'et bağlamazsa S3, -D, -S1, -S2

⁸⁵ muşavver olmasa S1, S2, S3 : olmaya ve D

perde-i pinhāndan⁸⁶ dīvān-ı ‘ayāna [S1 120b] çıkup ḥōn-ı⁸⁷ ‘alem-i⁸⁸ ma‘rifet dökmez [D 3a]
bunuñ⁸⁹ emşālī eger ferdlik ve⁹⁰ efrādlik taqdīr⁹¹ olmasa⁹² zevciyet ma‘kūl olmaz [S2 2a] ve
ammā ḥis kim⁹³ zevk veya şüret veya levn veya būy veya ta‘m veya⁹⁴ germ veya⁹⁵ serd⁹⁶ ḥis⁹⁷
olmasa⁹⁸ hīç idrāk itmezler, pes ḥaḳāyık ve ‘ālem-i me‘ānī bu iki cins-i maḥsūs u ma‘kūlden
degüldür⁹⁹ ki¹⁰⁰ me‘ānī vaḳtā ki şüretten mücerred ola¹⁰¹ ‘uḳūl u ḥavās aña yol bulmaz, nitekim
ol¹⁰² ‘azīz buyurmuşdur.¹⁰³

Şi‘r:¹⁰⁴

Der¹⁰⁵ -kūy-ı vüçüd mā-cerā-yı ‘aḳl est¹⁰⁶

K’ender tek ten büm-ı¹⁰⁷ berāy-ı ‘aḳl est

Sırrī ki firīşte zān bī-ḥaber est

Ey ‘aḳlek-i bī-‘aḳl çī¹⁰⁸ cāy-ı ‘aḳl est¹⁰⁹

Bu beytūñ Türkī ma‘nāsı budur kim¹¹⁰

⁸⁶ pinhāndan S1, S2, S3 : nihāndan D

⁸⁷ ḥōn S2 : ḥān S3, -D, -S1

⁸⁸ ‘alem S1, S2, S3 : sancaḳ D

⁸⁹ bunuñ D, S1, S2 : bu S3

⁹⁰ ve S1, S2, S3, -D

⁹¹ taqdīr D : taḳrīr S1, S2, S3

⁹² olmasa S2, S3 : olmaya D, S1

⁹³ kim S1, S2, S3, -D

⁹⁴ veya S1, S2, S3 : ya D

⁹⁵ veya S1, S2, S3 : ya D

⁹⁶ serd D, S1, S3 : bārid (ü) serd: S2

⁹⁷ ḥisse S3 : ḥişşe S2 : ḥişşiyata S1, -D

⁹⁸ olmasa S1, S2, S3 : olmaya D

⁹⁹ ḥaḳāyık u ‘ālem-i me‘ānī bu iki cins-i maḥsūs u ma‘kūlden degüldür S1 : ‘ālem-i me‘ānī ve ḥaḳāyık bu iki cins ‘aḳl u hisden degüldür D : pes ḥaḳāyık u ‘ālem-i me‘ānī iki cinsdür, maḥsūs u ma‘kūlden degüldür S2, S3

¹⁰⁰ ki D, -S1, -S2, -S3

¹⁰¹ ola S1, S2, S3 : olmaya D

¹⁰² ol S1, S3, -D, -S2

¹⁰³ buyurmuşdur D, S1, S3 : dir S2

¹⁰⁴ Şi‘r D, S3 : Beyt S1, -S2

¹⁰⁵ Der D, S1, S3, -S2

¹⁰⁶ kūy-ı vüçüd mā-cerā-yı ‘aḳl est D, S1, S3 : kūy-ı vüçüd mā-cerā-yı ‘aḳl est buyurmuşdur S2

¹⁰⁷ büm D, S1, S3 : būy-ı büm S2

¹⁰⁸ çī D, S1, S3, -S2

¹⁰⁹ Farsça olan bu manzum parçanın Türkçe şerhi S2 ve S3 nüshalarında yer almamaktadır.

¹¹⁰ Bu beytūñ Türkī ma‘nāsı budur kim S1, -D

Ṭurup kūy-ı vüçüd içre ‘aқıldur mā-cerā iden

Ko ‘aқlı ḥavfa baқ nāz u maḥabbetdür recā iden¹¹¹

Melek bu sırdan ḥayrāndur yūri ey ‘aқl-ı ser-gerdān

Cisim cevminde büm olup odur çün u çirā iden¹¹²

‘Aқıldur ‘ıışq yolunda ‘aқīle ‘āq ola anuñla

Қо ḥissūñ missini ‘ıışқdur anı ḥōş¹¹³ kimyā iden

[S1 121a] Bilgil ki¹¹⁴ ‘uқūl¹¹⁵ u ḥavās ma‘nā-yı mücerrede¹¹⁶ bī-ālet¹¹⁷ şūret-i beşeriyet yol bulmadı pes ḥikmet-i ilāhī¹¹⁸ anı iқtiżā¹¹⁹ қıldı kim her¹²⁰ ma‘nāya kisvet¹²¹ ü şūret¹²² қavlı ve¹²³ fi‘lī maḥsūs ve ma‘қūl [D 3b] ola¹²⁴ gerekdür ki¹²⁵ tā ‘uқūl-i ‘ālemiyān anı¹²⁶ idrāқ itmekden¹²⁷ şu‘ūrın ḡavr¹²⁸ idüp nūr ḥüllesinden āfāt-ı ḡurūr içre mehcūr olmaya bu sırruñ¹²⁹ ḡavrına sürūr-ı cānile¹³⁰ naazarları¹³¹ yetiše in-şā’a’llāhu te‘ālā ol kisvetler¹³² kim ma‘nā-yı mücerredüñ ma‘lūm olmasına ālet olupdururlar қavlden ve fi‘lden¹³³ maḥsūsdan ve ma‘қūlden

¹¹¹ O ‘aқlı ḥavfa baқ nāz u maḥabbetdür recā iden S1 : Cisim cevminde büm olup odur çün (u) çirā iden D

¹¹² Cisim cevminde büm olup odur çün u çirā iden S1 : Қо ‘aқlı ḥavfa baқ nāz (u) maḥabbetdür recā iden D

¹¹³ ḥōş S1, -D

¹¹⁴ Bilgil ki S1, S2, S3 : çün kim D

¹¹⁵ ‘uқūl S1, S2, S3 : ‘aқıl D

¹¹⁶ mücerrede D, S2 : mücerred S1, S3

¹¹⁷ bī-ālet D : ālet S1, S2, S3

¹¹⁸ ḥikmet-i ilāhī S1, S2, S3, -D

¹¹⁹ anı iқtiżā S3 : iқtiżā anı D, S1, S2

¹²⁰ her D, S2, S3, -S1

¹²¹ kisvet D, S2, S3 : kisveti S1

¹²² şūret S1, S2, S3 : şūret ve D

¹²³ ve S1, S2, S3, -D

¹²⁴ ola S2, S3, -D, -S1

¹²⁵ ki S1, S2, S3, -D

¹²⁶ anı S1, S2, S3, -D

¹²⁷ itmekden D : itmesinden S1, S2 : itmesine S3

¹²⁸ ḡavr D, S1, S2 : ‘afv S3

¹²⁹ sırruñ D, S1 : sözūñ S2, S3

¹³⁰ sürūr-ı cānile D : naazar-ı rūḥla S1, S2, S3

¹³¹ naazarları S1, S2 : naazarlar D, S3

¹³² kisvetler S1, S2, S3 : kisvetle D

¹³³ fi‘lden S1, S2 : fi‘linden S3 : fi‘lden ve D

bir bir¹³⁴ tafsil idelüm: Şol kim fi'lden âletdür esrâr-ı münâcât¹³⁵ envâr-ı âyât¹³⁶ urûc-ı hâzret-i zât u hürûc-ı lezzet-i şîfat gibi a' mâl-i namâz ü eşğâl-i niyâz¹³⁷ ahvâl-i hâkâyîk u mecâz ü ef'âl-i dekhâyîk-ı bî-niyâz ber-â-ber huşû' u hużû'¹³⁸ sücûd u rükû' gibi cem'îsin bu cümleññ erkân-ı namâzda¹³⁹ beyân¹⁴⁰ itdi tâ bu erkândan ihsân u 'irfân hâşıl ola, nitekim hâzret-i risâlet şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem [S3 65b] buyurmuşdur.¹⁴¹ [S1 121b] “Eş-şalâtü mi'râcû'l-mümin”¹⁴² ya'nî¹⁴³ namâz mü'minüñ mi'râcîdur mü'min-i hâkîkî¹⁴⁴ oldur ki¹⁴⁵ namâzında zârla mi'râc-ı Hâk¹⁴⁶ hâşıl ide [S2 2b] celle celâluh¹⁴⁷ ve esrâr-ı münâcâtı sayir a' mâl-i 'ibâdâtta¹⁴⁸ kodı tâ ki ol¹⁴⁹ 'amel vâsıtasıyla sâlik bu¹⁵⁰ maķâma irişe kim¹⁵¹ Hâk¹⁵² te'âlâ¹⁵³ celle celâluh¹⁵⁴ anda¹⁵⁵ bir sır u bir hikmet ü bir 'ibret ki¹⁵⁶ pinhân kılmışdur¹⁵⁷ zâhir olup sâlike¹⁵⁸ ol 'amelde¹⁵⁹ mekşûf ola ve ol keşf bu¹⁶⁰ 'amel vâsıtasıyla maķşûş olup¹⁶¹ huşûşiyet-i hâşşa bula, ammâ şol¹⁶² kim kavlden [D 4a] âlet olupdurur¹⁶³ me'ânî-i¹⁶⁴ bisyâr u ma'ârif-i

¹³⁴ bir bir D : biz S1, S2, -S3

¹³⁵ esrâr-ı münâcât D, S2, S3 : münâcât gibi S1

¹³⁶ âyât D, -S1, -S2, -S3

¹³⁷ niyâz D, S1, S2, -S3

¹³⁸ hużû' S1, S2 : hużû' u S3 : hużû' u rûcû' D

¹³⁹ namâzda D, S1, S2 : namâz S3

¹⁴⁰ beyân S1, S2, S3 : pinhân D

¹⁴¹ şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem buyurmuşdur S2, S3 : 'aleyhi's-selâm buyurmuşdur D : buyurmuşdur 'aleyhi's selâm S1

¹⁴² الصَّلَاةُ مِعْرَاجُ الْمُؤْمِنِ : “Eş-şalâtü mi'râcû'l-mümin : Namaz müminin miracıdır.” “Bu söz hadis kaynaklarında yer almamış ve Peygamber Efendimiz'e (sav) ait bir söz olduğu tespit edilememiştir. Fahreddin er-Râzî namazla erişilebilecek mertebelerden bahsederken Hz.Peygamber'e nispetle bu sözü zikretmektedir fakat kaynak belirtmemektedir. (Bkz: Fahreddin er-Râzî, Mefatihü'l-Ğayb, c:1, s: 226)

¹⁴³ ya'nî D, S1, S2 : ya'nî mi'râc S3

¹⁴⁴ hâkîkî S1, S2, S3, -D

¹⁴⁵ ki D, S2, S3 : kim S1

¹⁴⁶ mi'râc-ı Hâk S1, S2, S3 : mi'râc-ı Hâk-ı bî-niyâz D

¹⁴⁷ celle celâluh D, -S1, -S2, -S3

¹⁴⁸ 'ibâdâtta D, S1, S2 : 'ibâdete S3

¹⁴⁹ ol S1, S2, S3, -D

¹⁵⁰ bu S3 : bir D, S1, S2

¹⁵¹ irişe kim D, S1, S2, -S3

¹⁵² Hâk D, S2, S3, -S1

¹⁵³ te'âlâ D, S2, -S1, -S3

¹⁵⁴ celle celâluh D, S2, S3, -S1

¹⁵⁵ anda D, S1, -S2, -S3

¹⁵⁶ ibret ki S2, S3 : 'ibret ki Hâk sübhânehu ve te'âlâ D : 'ibret ki sübhânehu ve te'âlâ S1

¹⁵⁷ pinhân kılmışdur S1, S2, S3 : pinhân kılmışdur ol 'amelde D

¹⁵⁸ zâhir olup sâlike S2, S3, -D, -S1

¹⁵⁹ ol 'amelde D, -S1, -S2, -S3

¹⁶⁰ bu S1, S2, S3 : ol D

¹⁶¹ maķşûş olup S1, S2, S3 : maķşûşan D

¹⁶² şol S2, S3 : şu S1 : ol D

¹⁶³ âlet olupdur S3 : âlet olupdurur S1, S2 : âletdür D

¹⁶⁴ me'ânî S1, S2, S3 : ma'nâ D

bī-şümār gibi¹⁶⁵ deḳāyık-ı¹⁶⁶ esrār u¹⁶⁷ haḳāyık-ı ezḳār gibi¹⁶⁸ her isimde kendü esmāsından ve ğayr-ı esāmiden ḳomışdur ol ḥāşiyet ü¹⁶⁹ ol māhiyet ol ma‘ nā-yı¹⁷⁰ mużmer¹⁷¹ ve ol mefhūm-ı müstetir¹⁷² zāhir¹⁷³ olmaz illā telaffuzı¹⁷⁴ bula¹⁷⁵ ol kelime-i maḥşüşüñ¹⁷⁶ ki ḥāş ol ma‘ nāyiçün vaż‘ olunmuşdur¹⁷⁷ bu mübeyyen ve müberhendür, ammā ālet-i maḥsūs¹⁷⁸ şol¹⁷⁹ kim¹⁸⁰ ‘ālem-i mülkde beş hisse¹⁸¹ havāle olmuşdur tā ki¹⁸² sem‘ den¹⁸³ istimā‘ ve başardan rü’yet ve şemden ḥazḳ-ı dimāğ ve zevḳden [S1 122a] lezzet-i gıdā ve lemsden eşer-i şıḳal¹⁸⁴ ve ḥiffet-i ḍarb¹⁸⁵ ḥāşıl ola pes bunlar ki zıkr itdük havās-ı ḥamse-i zāhiredür¹⁸⁶ ve ammā havās-ı ḥamse-i bāṭın¹⁸⁷ teb‘ iyet-i¹⁸⁸ ṭabī‘ at-ı havāsdur¹⁸⁹ zāhirle ḳāyimdür¹⁹⁰ zīrā ki şüret-i bāṭın¹⁹¹ keyfiyet-i ecsāmı¹⁹² beyān ider ḥāsse-i başar daḥi şüret-i kelām hey’et ü māhiyet-i ma‘ nā¹⁹³ ve hem¹⁹⁴ ḥayāl-i ḥıfz itmek daḥi¹⁹⁵ havās-ı zāhir ḳabīlindendür, nitekim levn ü¹⁹⁶ şekl ecsāmı¹⁹⁷ beyān ider ḥāsse-i başarda¹⁹⁸ ve şüret-i kelām hey’et¹⁹⁹ ü²⁰⁰ māhiyet-i ma‘ nāyi ‘ayān ider²⁰¹ ḥāsse-i sem‘ den²⁰²

¹⁶⁵ gibi S1, S2, S3, -D

¹⁶⁶ deḳāyık D, S1, S2, -S3

¹⁶⁷ u D, S1, S2, -S3

¹⁶⁸ gibi S1, S2, S3, -D

¹⁶⁹ ü S1, S2, S3, -D

¹⁷⁰ ma‘ nā S1, S2, S3 : me‘ ānī D

¹⁷¹ mużmer D, S1 : mużmerdür S2, S3

¹⁷² müstetir D, S1 : müstetir bula S2, S3

¹⁷³ zāhir D, S1, S2 : mefhūm S3

¹⁷⁴ telaffuzı S1, S2, S3 : telaffuz D

¹⁷⁵ bula S1, S2, S3, -D

¹⁷⁶ maḥşüşüñ S1, S2, S3 : maḥşüş D

¹⁷⁷ vaż‘ olunmuşdur D : mevzi‘ dür S1, S2, S3

¹⁷⁸ maḥşüş D, -S1, -S2, -S3

¹⁷⁹ şol S1, S2, S3 : ol D

¹⁸⁰ şol kim D : kim maḥşüşdan āletdurur S1, S3 : kim maḥşüşdan āletdurur S2

¹⁸¹ hisse D, S2, S3 : hisde S1

¹⁸² tā ki D, S1, -S2, -S3

¹⁸³ sem‘ den S1, S2, S3 : rāh-ı sem‘ den D

¹⁸⁴ eşer-i şıḳal S1, S2 : eşer-i ḍarb-i şıḳal D : eşer-i şıḳlet S3

¹⁸⁵ ḥiffet-i ḍarb S1, S2, S3 : ḥiffet D

¹⁸⁶ havās-ı ḥamse-i zāhiredür S2 : havās-ı ḥamse-i zāhiredür S1 : havās-ı ḥamse-i zāhiredür S3 : zāhir-i ḥamsdür D

¹⁸⁷ ḥamse-i bāṭın S1, S2, S3 : bāṭın-ı ḥams D

¹⁸⁸ teb‘ iyet D, S1, S2, -S3

¹⁸⁹ havāsdur S1, S2, S3 : havās D

¹⁹⁰ ḳāyimdür D, -S1, -S2, -S3

¹⁹¹ bāṭın S1, S2, S3 : enderūni D

¹⁹² ecsāmı S1, S2, S3 : ecsām D

¹⁹³ ḥāsse-i başar daḥi şüret-i kelām-ı hey’et ü māhiyet-i ma‘ nā S3, -D, -S1, -S2

¹⁹⁴ hem D, S2 : her S1

¹⁹⁵ daḥi S2, S3 : de D, S1

¹⁹⁶ ü S2, S3, -D, -S1

¹⁹⁷ ecsāmı S1, S2, S3 : ecsām D

¹⁹⁸ başarda D, S1, S3 : başar daḥi S2

¹⁹⁹ hey’et S1, S2, S3, -D

²⁰⁰ ü S2, S3, -D, -S1

²⁰¹ ḥāsse-i başarda ve şüret kelām-ı hey’et ü māhiyet-i ma‘ nāyi ‘ayān ider D, S1, S2, -S3

²⁰² sem‘ den D, S1 : sem‘ daḥi S2, S3

buncalayın²⁰³ her hiss-i zāhirden bātına tarīk vardır kim ol şüretle ma‘ nāya varursun²⁰⁴ var²⁰⁵ pes²⁰⁶ sen²⁰⁷ ol tarīka²⁰⁸ gerekse²⁰⁹ vāsīta di gerekse²¹⁰ libās di gerekse²¹¹ isim di, ammā şol kim²¹² ma‘ kûlden²¹³ âletdür²¹⁴ bir terkīb gibi²¹⁵ kim [S2 3a] ictimā‘-ı hār u²¹⁶ bāridle²¹⁷ [S3 66a] kemāl-i i‘tidāl bulsa bu hey‘et-i ictimā‘ide²¹⁸ bir tabī‘at peydā olur ki²¹⁹ neticesin²²⁰ teskīn-i şafrā [D 4b] ve ta‘dīl-i sevdā ider ve bākī emrāzı mīkrāz-ı riyāzetle²²¹ maḥabbet-i ḥikmete²²² tebdīl ider nitekim ictima‘-ı ḥall ü²²³ ‘aselden [S1 122b] sirken-gebīn-i mu‘tedil ḥāşıl olup teskīn-i²²⁴ şafrā²²⁵ ve ta‘dīl-i mi‘de ider pes her māhiyete²²⁶ bir hey‘et²²⁷ ve²²⁸ her ma‘ nāya bir şüret tarīk olupdurur²²⁹ bu eclden her ma‘ nāya bir şüret-i ḥāş maḥşūş oldu kim ma‘ nāyla kāyım olup ol²³⁰ ma‘ nāya yol olsa²³¹ bu²³² ma‘ nāy ol şüretten²³³ istidlāl iderler²³⁴ pes bu sebebdan sāyirān-ı zirve-i felek ü zāyirān-ı zümre-i²³⁵ melek t̤ayirān-ı gülīstān-ı ḳuds ü bülbulān-ı bōstān-ı üns ‘ālemiyān-ı sırr-ı “**Leyse ke-mişlihi şey’ün**”²³⁶ ve²³⁷ ‘āmilān-ı²³⁸ ‘ilm-i

²⁰³ buncalayın D, S1 : buncalayındur S2, S3

²⁰⁴ varursın S1 : varur D : varasın S2, S3

²⁰⁵ var D, S1, S2, -S3

²⁰⁶ pes S2, S3, -D, -S1

²⁰⁷ sen S2, -D, -S1, -S3

²⁰⁸ tarīka S1, S2, S3 : yola D

²⁰⁹ var ol tarīka gerekse S1: gerekse var ol yola D

²¹⁰ gerekse S1, S2, S3 : gerek D

²¹¹ gerekse S1, S2, S3 : gerek D

²¹² şol kim S2, S3 : şol S1, -D

²¹³ ma‘ kûlden S1, S2, S3 : ma‘ kûl D

²¹⁴ âletdür D, S1, S2 : mürekkebdür S3

²¹⁵ gibi D, S1, S3, -S2

²¹⁶ u D, S1, S3, -S2

²¹⁷ bāride D, S1 : bāriddür S2 : bāride dirler S3

²¹⁸ ictimā‘ide S2, S3 : ictimā‘iden S1 : ictimā‘dan D

²¹⁹ ki S2 S3 : kim D, -S1

²²⁰ neticesin D : neticesi S1, S2, S3

²²¹ riyāzetle S2, S3 : riyāzla S1 : ḥikmetle D

²²² maḥabbet-i ḥikmete S1, S2, S3 : şīḥḥat D

²²³ ü D, S1, S3, -S2

²²⁴ teskīn D, S1, S3 : teskīni S2

²²⁵ şafrā S1, S2, S3 : şafrā ider D

²²⁶ māhiyete S2, S3 : māhiyet S1 : ma‘ nāya D

²²⁷ hey‘et S1, S2, S3 : şüret tarīk olupdur D

²²⁸ ve S1, S2, S3 : ve bu eclden D

²²⁹ şüret tarīk olmışdur: S2, S3 : şüret tarīk olupdurur S1: şüret-i ḥāş oldur D

²³⁰ ol S1, S2, S3, -D

²³¹ olsa S1, S2, S3 : ola D

²³² bu S1, S2, S3 : -D

²³³ şüretten S1, S2, S3 : delīlden D

²³⁴ iderler D : ideler S1, S2 : ide S3

²³⁵ zümre D, S2, S3 : zümre ve S1

²³⁶ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ : “O’nun eşi, benzeri yoktur.” (Kur’ân-ı Kerîm, Şûra 42/11) ayetinden alınmıştır.

²³⁷ ve S1, S2, S3, -D

²³⁸ D nüshasında “ve ta‘dīl ... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ” kısmını kapsayan bölüm tekrar yazılmış fakat müellif bunu fark edip tekrar yazdığı kısmın üstünü karalamış ve kaldığı yerden devam etmiştir.

‘ Allām²³⁹ ü²⁴⁰ Hay²⁴¹ rāz-dārān-ı bürhān-ı hāl şāh²⁴²-süvārān-ı²⁴³ meydān-ı kāl çābük-bāzān-ı bāzār-ı cüst ü²⁴⁴ cüy u güy-endāzān-ı²⁴⁵ güft ü²⁴⁶ güy ‘ arūsān-ı sarāy-ı²⁴⁷ esrār u²⁴⁸ tavūsān-ı şāhrā-yı şetār ‘ āşıķān-ı liķā-yı beķā²⁴⁹ ve müştākān-ı beķā-yı liķā²⁵⁰ Şeyh Ferīdū’d-dīn-i ‘ Atţār-ı Nişābūrī²⁵¹ ve²⁵² Mevlānā Celālūd’d-dīn-i Belhī²⁵³ el-Bekrī el-ma‘ rufu bi-Rūmī²⁵⁴ [S1 123a] ve Şeyh Fahrū’d-dīn-i²⁵⁵ ‘ Irākī ṭābe’llāhu şerāhum ve ce‘ ale’l-cennete meşvāhum²⁵⁶ Allāhu subhānehu ve te‘ ālā celle ve ‘ alā anlaruñ ervāhın rāh-ı ihsānla ser-mest idüp maķāmıların elvāh-ı ‘ irfānında yed-i²⁵⁷ kudretiyle mü’ekked²⁵⁸ eylesün kim maķām-ı ‘ ışk-ı kādīmde²⁵⁹ kıdem-i ‘ ālī ve kudret-i ‘ azīm [D 5a] buldılar şiddet-i evķātuñ şademātıyla ve kuvvet-i aḥvālūñ ğalebātıyla āyāt-ı²⁶⁰ müşāhedātđan ve rü’yet-i²⁶¹ mülāhazātđan şüret-i kelām-ı²⁶² manzūmda her sālīkūñ kadr-i isti‘ dādı²⁶³ [S2 3b] kadar şādī-i irşād²⁶⁴ ü me‘ ād-ı ‘ ibād bünyād²⁶⁵ itdiler, anı²⁶⁶ [S3 66b] maḥbūbu’n-naķl u merġūbu’l-‘ aķl²⁶⁷ tā qarībū’l-fehm ü raġībū’l-‘ ilm maṭlūbu’t-ṭabāyī‘ u maḥbūbu’l-bedāyī‘²⁶⁸ ola ve müstefīdī²⁶⁹ bu fāyidenūñ bī-tevaķķuf maķşūda rücū‘ eyleye,²⁷⁰ esmā-yı²⁷¹ cevāriḥ-i insānīde beyān itdükleri anuñçündür kim²⁷²

²³⁹ ‘ Allām S1, S2, S3 : ‘ Alīm (ü) Kāyūm D

²⁴⁰ ü S1, S2, -D, -S3

²⁴¹ Hayy D, S1, S2, -S3

²⁴² şāh S2, S3 : şeh S1, D

²⁴³ süvārān S1, S2, S3 : süvār D

²⁴⁴ ü S1, S3, -D, -S2

²⁴⁵ güy-endāzān D : güy-endāzān-ı güy S1, S2, S3

²⁴⁶ ü S3, -D, -S1, -S2

²⁴⁷ sarāy D, S1, S2, -S3

²⁴⁸ u S1, S2, S3, -D

²⁴⁹ ‘ āşıķān-ı liķā-yı beķā S1, S2, S3 : ‘ uşşākān-ı beķā-yı liķā D

²⁵⁰ ve müştākān-ı beķā-yı liķā S1, S2, -D

şatār ‘ āşıķān-ı liķā-yı beķā ve müştākān-ı beķā-yı liķā S1, S2, -S3

²⁵¹ Nişābūrī D, S2, S3 : en-Nişābūrī S1

²⁵² ve D, S1, S2, -S3

²⁵³ Belhī S2, S3 : el-Belhī D, S1

²⁵⁴ el-Bekrī el-ma‘ rufu bi-Rūmī D, S1, -S2, -S3

²⁵⁵ Fahrū’d-dīn D, S1, S2 : Muḥyi’d-dīn S3

²⁵⁶ طَابَ اللهُ تَرَاهُمْ وَ جَعَلَ الْجَنَّةَ مَتَوَاهُمْ : Yüce Allah onların kabirlerini nur, varacakları yeri cennet eylesin.

²⁵⁷ yed D, S1, S3, -S2

²⁵⁸ müekked S1, S2, S3 : mektüb-ı müekked: D

²⁵⁹ kādīmde S1 : kādīmīde D : kādīmīnde S2, S3

²⁶⁰ āyāt S2, S3 : āyet D, S1

²⁶¹ rü’yet D, S1 : rāyāt S2, S3

²⁶² kelām S1, S2, S3 : kelīmāt D

²⁶³ isti‘ dādı S1, S3 : isti‘ dād D, S2

²⁶⁴ şādī-i irşād: S1, S2, S3 : irşād-ı reşād D

²⁶⁵ bünyād S1, S2, S3 : beyān D

²⁶⁶ anı S1, S2, S3, -D

²⁶⁷ maḥbūbu’n-naķl u merġūbu’l-‘ aķl S1, S2, S3 : maḥbūbu’n-naķl u merġūbu’l-‘ aķl kıldılar D

²⁶⁸ raġībū’l-‘ ilm maṭlūbu’t-ṭabāyī‘ u maḥbūbu’l-bedāyī‘ S1, S2, S3 : ğarībū’t-ṭabāyī‘ D

²⁶⁹ müstefīdī S1, S2, S3 : müstefīd D

²⁷⁰ eyleye S1, S2, S3 : ide D

²⁷¹ Esmā-yı S1, S2, S3 : Ammā esāmī-i D

²⁷² kim D, S1, S2, -S3

insānuñ cemī²⁷³ ma^ʿlūmātı mecālīs-i ʿālem-i ādemde ekremdür nitekim ʿulemā ve hūkemā
kātında ma^ʿlūm u²⁷⁴ muḳarrerdür ki²⁷⁵ [D 5b] ʿaḳıl²⁷⁶ ve hīs şol şey²⁷⁷den kim [S1 123b] özi²⁷⁷
ğāfildür anı taleb itmez²⁷⁸ ve ol nesneyi²⁷⁹ mülāhaza itmeye²⁸⁰ ārzū kılmaz²⁸¹ nitekim ol²⁸²
ʿazīz²⁸³ buyurmuşdur.²⁸⁴

Şiʿr²⁸⁵

Men mu^ʿterifem ki şāhid-i dil ma^ʿnā est²⁸⁶

Lākin²⁸⁷ çi konem ki cism-i şūret bīnā est²⁸⁸

Tercüme-i ın beyt²⁸⁹

Ben²⁹⁰ mu^ʿterifem kim²⁹¹ şāhid-i dil ma^ʿnādur

Ma^ʿnā gözedür şol kişi kim dānādur

Ma^ʿnāya nazar itmeyen a^ʿmādur²⁹²

Şūretde o ma^ʿnāyı gören²⁹³ bīnādur

²⁷³ cemī^ʿ S1, S2, S3, -D

²⁷⁴ ma^ʿlūm u S1, S2, S3, -D

²⁷⁵ ki D, S1, S3, -S2

²⁷⁶ ʿaḳıl D, S2, S3 : ʿaḳlı S1

²⁷⁷ özi S2, S3 : öz D, S1

²⁷⁸ itmez S1, S2, S3 : idemez D

²⁷⁹ nesneyi S1 : nesneye D : nesne kim S2, S3

²⁸⁰ itmeye D : kılmaya S1, S2, S3

²⁸¹ ārzū kılmaz S1, S2, S3 : ārzū kılmaz ve bulmaz D

²⁸² ol D, S1, S2, -S3

²⁸³ ʿazīz S1, S2, S3 : ba^ʿz-ı meşāyıl D

²⁸⁴ buyurmuşdur D, S1, S3 : dimişdür S2

²⁸⁵ Şiʿr D, -S1, -S2, -S3

²⁸⁶ Men mu^ʿterifem şāhid-i dil ma^ʿnā est S1 : Men mu^ʿterifem ki şāhid-i dil nīst D, -S2, -S3

²⁸⁷ Lākin S1 : Lākin D

²⁸⁸ Likin çi konem ki çeşm-i şūret est S1 : Likin çi konem ki cism-i şūret nīst D, -S2, -S3

²⁸⁹ Tercüme-i ın beyt S1 : Naẓm S3, -D, -S2

²⁹⁰ Ben D : Men S1, S2, S3

²⁹¹ kim D, -S1, -S2, -S3

²⁹² Ma^ʿnāya nazar itmeyen S1, S2, S3 : Gözgüm nazarı ma^ʿnāya yok a^ʿmādur D

²⁹³ ma^ʿnāyı gören S1, S2, S3 : ma^ʿnāya bākan D

Mefhūmı²⁹⁴ bu ma‘ nānuñ²⁹⁵ oldur kim²⁹⁶ ḥazret-i Resūlu’llāh²⁹⁷ şalla’llāhu ‘aleyi ve sellem²⁹⁸ buyurmuşdur²⁹⁹ kim³⁰⁰ “İnne’llāhe ḥalaḳa Ādeme ‘alā şūretih”³⁰¹ ya‘ nī ‘alā şūreti esmāihi³⁰² ey ‘alā şıfāti esmāihi, ziyāde te’vīl ü³⁰³ tatvīl itmek ḥacet degüldür, ammā³⁰⁴ İmām-ı³⁰⁵ Ğazzālī rahimehu’llāh³⁰⁶ bu ḥadīşüñ beyānıñ³⁰⁷ salṭanat-ı vücūd-i insānide ‘ayān³⁰⁸ itmişdür tā ki³⁰⁹ bu vücūddan vücūd-i māhiyet-i vācibü’l-vücūda cādde-i müstaḳīm ḥāşıl olup anuñ salṭanat ve aḥkāmın bileler ve imān-ı vācibü’l-vücūda³¹⁰ sücūd-i ḥaḳīḳī [S1 124a] idüp taḥḳīḳ getürürler³¹¹ şemşīr-i tevḥīdī³¹² şīrāne³¹³ urup³¹⁴ gerden-i taḳlīdi maḥv ideler,³¹⁵ çün ol tūṭiyyān-ı ser-mest ü ‘andelībān-ı elest bu şūrete girdüler³¹⁶ terennüm-i me‘ āniyle³¹⁷ telaffuz itdiler zülf (ü) ḥālī³¹⁸ silk-i nazmda³¹⁹ beyān kılup deḳāyık u³²⁰ ḥaḳāyık-ı ma‘ nāyı³²¹ ‘ayān itdiler³²² her nev‘ de baştı³²³ nazma çekdiler [D 6a] lafzı ma‘ nāya tarīḳ-i vāzılı kıldılar³²⁴ eger ādem zāhir-i elfāza³²⁵ nazār kılsa andan murād-ı ma‘ nā-yı bāṭını³²⁶ idinmese ḥaḳāyık-ı esrār-ı aḥbārdan³²⁷ [S2 4a]

²⁹⁴ Mefhūmı S2, S3 : Mü’eyyidi D, S1

²⁹⁵ ma‘ nānuñ S1, S2, S3 : ma‘ nā D

²⁹⁶ ki S3 : kim D, S1, S2

²⁹⁷ Resūlu’llāh D : Resūl S1, S2, S3

²⁹⁸ şalla’llāhu ‘aleyi ve sellem D, S2, S3 : ‘aleyi’s-selām S1

²⁹⁹ buyurmuşdur S1, S2, S3 : buyurur D

³⁰⁰ kim D, S3, -S1, -S2

³⁰¹ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ : “İnne’llāhe ḥalaḳa Ādeme ‘alā şūretih”, “Allah, Âdem’i kendi sureti üzere yarattı.” Ahmed b. Hanbel, Müsned, 14:45 (8291).

³⁰² ya‘ nī ‘alā şūreti esmāihi D, -S1, -S2, -S3

³⁰³ ü D, S2, S3, -S1

³⁰⁴ Ammā D : Bāb S1, -S2, -S3

³⁰⁵ İmām S1, S2, S3 : Muḥammed D

³⁰⁶ rahimehu’llāh D, S2 : rahmetu’llāhi ‘aleyh S1, S3

³⁰⁷ beyānıñ D, S1, S3 : beyānında S2

³⁰⁸ ‘ayān S1: beyān D, S2, S3

³⁰⁹ ki S1, S2, S3, -D

³¹⁰ vācibü’l-vücūda cādde-i müstaḳīm ḥāşıl olup anuñ salṭanat ve aḥkāmın bileler ve imān-ı vācibü’l-vücūda D : vācibü’l-vücūda S1, S2, S3

³¹¹ taḥḳīḳ getürürler D : muḥaḳḳıḳlar S1, S2, S3

³¹² tevḥīdī S1 : tevḥīd D, S2, S3

³¹³ şīrāne D, S1, S2 : şükrāne S3

³¹⁴ urup S3 : vurup S1, -D, -S2

³¹⁵ maḥv ideler S1, S2, S3 : uralar D

³¹⁶ bu şūrete girdüler D : bu şūreti getürdiler S1, S2, S3

³¹⁷ me‘ āniyle D, S2 : ma‘ nāyla S3 : şafāyile S1

³¹⁸ ḥālī S1 : ḥāl D, S2, S3

³¹⁹ nazmda D : nazmında S1, S2, S3

³²⁰ u S1, -D, -S2, -S3

³²¹ ḥaḳāyık-ı ma‘ nāyı D : ḥaḳāyık S1, S2, S3

³²² ‘ayān itdiler S1, -D

³²³ baştı D, S2, S3 : baştı S1

³²⁴ kıldılar D, S2, S3, -S1

³²⁵ elfāza D, S1, S2 : elfāzla S3

³²⁶ bāṭını D, S1 : bāṭın S2, S3

³²⁷ aḥbārdan S1, S2, S3, -D

mahrûm kalur, pes vâcib oldur³²⁸ ki³²⁹ esrâr-ı esâmî³³⁰ şerh ola tâ her³³¹ kim bunların ebyâtının
[S3 67a] kinâyâtın³³² âsân³³³ kelimât ile³³⁴ beyân kılup ma^c nâ-yı nihânuñ³³⁵ sırrını³³⁶ ‘ayân
kılalar³³⁷ bu erenlerin râz-ı mecâzından³³⁸ esrâr-ı³³⁹ mucizi³⁴⁰ yakın bileler³⁴¹ kim bu esâmiden
murâd ne râzdur,³⁴² pes³⁴³ öyle olsa bu³⁴⁴ hâkîr ü fakîr³⁴⁵ bu esmâyı³⁴⁶ buldum ki³⁴⁷ H^vâce ‘Aṭṭâr
hâzret³⁴⁸ raḥimehu’llâhu ‘aleyh cem^c idüp ismin Tamâmî-i Esâmî³⁴⁹ komış³⁵⁰ ammâ Fârisî³⁵¹
zebânile³⁵² kaşîde-i **[S1 124b]** menşûr³⁵³ yazdılar,³⁵⁴ ben³⁵⁵ za^c if daḥi bu³⁵⁶ esâmiyi bir kaşîde
içinde zabt idüp³⁵⁷ tullâb-ı Rûm için³⁵⁸ Türkiye³⁵⁹ tercüme itdüm³⁶⁰ tâ ki elfâzuñ³⁶¹ zâhir
ıstılâhından³⁶² maḡlaṭaya düşmeyeler bu namaṭ üzre râst-ḡadem başup şüret-i³⁶³ elfâzdan
hâḡḡat-i³⁶⁴ ma^c nâyı müşâhede ideler,³⁶⁵ ben³⁶⁶ daḥi³⁶⁷ bu muḡtaşaruñ ismin³⁶⁸ “**Miftâhu**’l-

³²⁸ oldur S1, S2, S3 : oldı D

³²⁹ ki D, S2, S3 : kim S1

³³⁰ esâmî D : esmâ S1, S2, S3

³³¹ her D, -S1, -S2, -S3

³³² kinâyâtın D : kinâyetin S1, S2 : kinâyeti S3

³³³ âsân S2 : ayât D, S1, S3

³³⁴ kelimât ile D : kelimâtile S3 : kelimâtla S1, S2

³³⁵ nihânuñ S1, S2, S3 : pinhânuñ D

³³⁶ sırrını S2, S3 : sırrın D, S1

³³⁷ kılalar S2 : bileler S1, D

³³⁸ mecâzından D, S1, S2 : mecâzın S3

³³⁹ esrâr D, S1, S2 : esrârı S2

³⁴⁰ mucizi S1, S2, S3 : muciz D

³⁴¹ bileler S1, S2, S3 : bile D

³⁴² râzdur S2, S3 : zâtdur D, S1

³⁴³ İ nüshasında bu bölüm diğer bölümlere göre bariz farklara sahip olduğu için metin tenkidine dipnot kısmında toplu bir şekilde dahil edilmesi münasip görülmüştür.

³⁴⁴ bu D, S2, S3 : ben S1

³⁴⁵ hâkîr ü fakîr S1, S2 : fakîr ü hâkîr D, S3

³⁴⁶ esmâyı S1, S2, S3 : esâmiyi D

³⁴⁷ ki S1, S2, S3, -D

³⁴⁸ hâzret S1, S2, S3, -D

³⁴⁹ tamâmî-i esâmî S1, S2, S3 : ismin tamâmı D

³⁵⁰ komış S1, S2, S3 : ḡılmışlar sâlikler için cem^c itmışler D

³⁵¹ Fârisî S1, S2, S3 : Pârisî D

³⁵² zebânile D, S1, S2 : zebânla S3

³⁵³ menşûr S1 : menşûrın S2, S3

³⁵⁴ yazdılar S1, -D, -S2, -S3

³⁵⁵ Ben D, S1 : Bu S2, S3

³⁵⁶ bu D, S1, S2, -S3

³⁵⁷ daḥi bu esâmiyi bir kaşîde içinde zabt idüp S1, S2, S3, -D

³⁵⁸ Rûm için D : Rûm-çün S1, S2, S3

³⁵⁹ Türkiye S1, S2, S3 : benî Türkiye D

³⁶⁰ itdüm S1, S2, S3 : ḡıldum D

³⁶¹ elfâzuñ D, S1, S2 : elfâz S3

³⁶² ıstılâhından D, S1, S3 : ıstılâḡdan S2

³⁶³ şüret S1, S2 : cemî^c D, -S3

³⁶⁴ hâḡḡat S1, S2, S3, -D

³⁶⁵ ideler S1, S2, S3 : itdüler D

³⁶⁶ Ben D, S1 : Biz S2, S3

³⁶⁷ daḥi S2, S3, -D, -S1

³⁶⁸ ismin S1, S2, S3 : adın D

Ebrār u Mişbāhu'l-Envār³⁶⁹ idüp bir қаşıde-i müşennā bünyād eyleyüp³⁷⁰ bu esrāruñ aḥbārın yād itdüm³⁷¹ tā Miftāḥ-ı Esrār-ı 'aql u Mişbāḥ-ı Envār-ı naql ola,³⁷² in-şā 'allāhu te'ālā ḥaṭādan müberrā³⁷³ ola lisānımız ve ḡıṭādan mücellā ola cānımız tā ki ma'ḳül elbāba³⁷⁴ ve maḳbül ṭullāba ḳurbet-i³⁷⁵ mülk-i Vehhāb ḥāşıl ide Ḥaḳ er-Raḥmān³⁷⁶ er-Raḥīm³⁷⁷ et-Tevvāb,³⁷⁸ ol қаşıdeyi üç faşıl üzre tafşıl itdüm.³⁷⁹

Faşl-ı Evvel:³⁸⁰ [D 6b] Bu faşıl³⁸¹ şol³⁸² esmādadur³⁸³ ki³⁸⁴ müte' allıḳ-ı ma' şūḳdur ve³⁸⁵ daḥi ma' şūḳlıḳdadur bir ḳā' ide-i münāsib üzre zıkr ola in-şā 'allāhu te'ālā.³⁸⁶

Faşl-ı Şānī:³⁸⁷ [S1 125a] Şol esāmīdedür ki³⁸⁸ 'āşıḳ u ma' şūḳ arasında³⁸⁹ müştarekdür ıtlāḳ-ı³⁹⁰ esmāda ḥuşūşiyet yokdur lākin³⁹¹ ma' nā yüzinden gāḥ ḥuşūşiyet tutar³⁹² gāḥ tutmaz.³⁹³

³⁶⁹ Miftāḥu'l-Ebrār u Mişbāhu'l-Envār S1, S2, S3 : Reşādü'l-Me'ād D

³⁷⁰ eyleyüp S2 : idüp S1, S3 : idelüm anda D

³⁷¹ itdüm S1, S2, S3 : idelüm D

³⁷² tā Miftāḥ-ı Esrār-ı 'aql u Mişbāḥ-ı Envār-ı naql ola D, -S1, -S2, -S3

³⁷³ müberrā S1 : berī D

³⁷⁴ ma'ḳül elbāba S1 : ma'ḳül uli'l-elbāb D

³⁷⁵ ḳurbet D, S2, S3, -S1

³⁷⁶ er-Raḥmān S1, S2, S3, -D

³⁷⁷ er-Raḥīm S1 : Raḥīm D, -S2, -S3

³⁷⁸ İn-şā 'a'llāhu te'ālā ḥaṭādan müberrā ola lisānımız ve ḡıṭādan mücellā ola cānımız tā ki ma'ḳül elbāba ve maḳbül ṭullāba ḳurbet-i mülk-i Vehhāb ḥāşıl ide Ḥaḳ er-Raḥmān er-Raḥīm et-Tevvāb D, S1, -S2, -S3
Ma' lum ola ki erbāb-ı kemāl esrār-ı ilāhiyeyi beyān itduḳları elfāzuñ zāhirine naḳar olunsa andan murād ma' nā-yı bāṭınī fehm olunmadığından ol rumūzātı Şeyḥ 'Aṭṭār ḳuddise sirruhu'l-aṭṭar ḥazretleri [I 252a] cem' idüp ismine "tamāmī-i esāmī" nām ḳoymuşlar ba'dü erbāb-ı kemālden bir şāḥib-i iclāl lisān-ı Türkiye tercüme idüp "Miftāḥu'l-Esrār u Mişbāhu'l-Envār diyü tesmiye buyurmuşlar raḥmetu'llāhi 'āleyhimā raḥmeten vāsī' a İ

³⁷⁹ itdüm S1 : ḳıldum S2, S3 : idelüm D

³⁸⁰ Faşl-ı evvel D, S1, S3, İ : Faşl-ı evvel S2

³⁸¹ Bu faşıl S2, -D, -S1, -S3

³⁸² şol D, S1, S2 : ol S3

³⁸³ esmādadur D, S1, S2 : esāmīdedür S3

³⁸⁴ ki S2, S3 : kim D, S1

³⁸⁵ ve D, S1, S2, -S3

³⁸⁶ Ma' şūḳa müte' allıḳ ve ma' şūḳda olan esmādur İ

³⁸⁷ Faşl-ı şānī D, S1, S3, İ : Faşl-ı ş-şānī S2

³⁸⁸ ki S2, S3 : kim D, S1

³⁸⁹ arasında D, S1, S2 : arasındadır ki S3

³⁹⁰ ıtlāḳ S1, S2, S3 : ıttılā' D

³⁹¹ lākin S1, S2 : lākin D

³⁹² tutar S1 : dutar D, S2

³⁹³ lākin ma' nā yüzinden gāḥ ḥuşūşiyet tutar gāḥ tutmaz S1, S2 : lākin ma' nā yüzinden gāḥ ḥuşūşiyet dutar gāḥ dutmaz D : 'Āşıḳ ile ma' şūḳ meyānında olan müşterek görinüp "min ciheti'l-ma' nā" gāḥ ḥuşūşiyet tutar gāḥ tutmaz İ, -S3

Faşl-ı Şâliş:³⁹⁴ Bu faşıl³⁹⁵ bir nice³⁹⁶ kelimâtdadur ki³⁹⁷ hâş ‘âşîkîçün ve aḥvâl-i ‘âşîkîçündür³⁹⁸ egerçi ba‘z-ı nev‘ ma‘şûka ta‘alluk tutar³⁹⁹ ve ba‘zı tutmaz,⁴⁰⁰ ol işlâḥât-ı esmâ “**Miftāḥu’l-ebrār**”⁴⁰¹ ola zîkr eyleyelüm mücmelen in-şā’illāhu te‘ālā zîkr idevüz mufaşşalan.⁴⁰²

Faşl-ı Evvel:⁴⁰³ Meyl-Ārzū-Mihr-Maḥabbet-Muḥib⁴⁰⁴-Maḥbûb-Ṭaleb-Ṭālib-Maṭlûb -‘İşk-‘Āşîk-Ma‘şûk-Şevk-Kemâl-Ḥüsn-Cemâl-Celâl-Likâ-Şekil-Luṭf-Melâḥat-Zarâfet-Şengî-[S3 67b] Şühî-Şemāyil-Şive⁴⁰⁵-Mesken-Kurbet-Vefâ-Cefâ-Cevr-Ḥışm-Ceng-Şulḥ-Perde-Ḥicâb-Nikâb-Nām-Ser-keşî-Tündî⁴⁰⁶-Sultânî-Emîrî-Tîzî-Çâbüki-Tüvân-gerî-[S1 125b] Dest-kâr - Tâhten-Türktâz-Nevvârî⁴⁰⁷-Ġâret-Tārâc-Āşinâyî-Bî-gānegî-Maḥalle⁴⁰⁸-Der-Der-i bâb⁴⁰⁹ - Yâr⁴¹⁰-Ġam-güsâr-Cânân [D 7a] -Cân-efzâ⁴¹¹-Döst-Ḳadd-Ḳâmet-Zülf⁴¹²-Müy-Gîsû-Ḥam-ı zülf⁴¹³-Pîç-i zülf⁴¹⁴-Tâb-ı zülf⁴¹⁵-Ser-Farḳ-Pîşânî-Ebrû-Ebrû-yı cüfte⁴¹⁶-Kemân-ebrû-Ṭâḳ-ı ebrû⁴¹⁷-Müje-Tîr-i müje⁴¹⁸-Çeşm-Dîde-Çeşm-i mest-Çeşm-i pür-ḥumâr-Çeşm-i âhuvâne.⁴¹⁹

³⁹⁴ Faşl-ı Şâliş D, S1, S3, İ : Faşlû’s-Şâliş S2

³⁹⁵ Bu faşıl S2, -D, -S1, -S3

³⁹⁶ Bir nice: S1, S2, S3 : Nice D

³⁹⁷ ki S1, S2, S3, -D

³⁹⁸ ‘âşîkîçündür S1, S2, S3 : ‘âşîkîçün D

³⁹⁹ tutar S1, S2 : dutar D, S3

⁴⁰⁰ ve ba‘zı tutmaz S1, S2 : ve ba‘zı dutmaz S3, -D

‘Āşîk u aḥvâl-i ‘âşîk için hâş olup ba‘z-ı nev‘ ma‘şûka tutar İ

⁴⁰¹ miftāḥu’l-ebrār S3 : miftāḥu’l-esrār S1

⁴⁰² Ol işlâḥât-ı esmâ Miftāḥu’l-Esrār ola zîkr eyleyelüm mücmelen in-şā’a’llāhu te‘ālā zîkr idevüz mufaşşalan S1 : İn-şā’a’llāhu te‘ālā tafşîl ola esmâ işlâḥın mücmelen zîkr idelüm D : Ol esmâ budur ki zîkr olunur mücmelen S2 : Ol işlâḥât-ı esmâ Miftāḥu’l-Ebrār zîkr eyleyelüm mücmelen in-şā’a’llāhu te‘ālā S3

⁴⁰³ S2 nüshasında şiirlerde kullanılan ve akabinde şerh edilen kelimeler bulunmamaktadır.

Faşl-ı evvel D, S1, S2, S3 : Beyân-ı faşl-ı evvel İ

⁴⁰⁴ Muḥib kelimesi S1 ve S3 nüshalarında ‘âşîk ile ma‘şûk kelimeleri arasında yer almaktadır.

⁴⁰⁵ Şive D, S1, -S3

⁴⁰⁶ Tündî S1, S3 : Tünd D

⁴⁰⁷ Dest-kâr-Tâhten-Türktâz-Nevvârî D, -S1, -S3, -İ

⁴⁰⁸ Maḥalle D : Maḥall S1, S3

⁴⁰⁹ Der-i bâb S1, S3, -D, -İ

⁴¹⁰ Yâr D, İ, -S1, -S3

⁴¹¹ Cân-efzâ D, S1, S3 : Cân-fezâ İ

⁴¹² Zülf D, S1, İ, -S3

⁴¹³ Müy-Gîsû-Ḥam-ı zülf D, -S1, -S3

⁴¹⁴ Pîç-i zülf D, S1, İ : Zülf-i pîç S3

⁴¹⁵ Tâb-ı zülf D, İ, -S1, -S3

⁴¹⁶ cüfte D, S1, İ : cüft S3

⁴¹⁷ Ṭâḳ-ı ebrû D, S1, İ : Ṭâḳ S3

⁴¹⁸ Tîr-i müje D : Tîr-i müje-Çeşm İ, -S1, -S3

⁴¹⁹ Çeşm-i âhuvâne S3 : Çeşm-i âhuvân D : Çeşm-i âhû S1

Faşl-ı Düvvüm: Meclis-⁴²⁰ İşret⁴²⁰-⁴²¹ Ayş-Şarāb⁴²¹-Şarāb-ı hām-Mey-gede⁴²²-Şarāb-ı puhte-Şarāb-hāne-Büt-gede⁴²³-Hum-hāne-[İ 252b] Bāde⁴²⁴-Kadeh-Cām-Sūrāhī-Hum-Cür⁴²⁵ a-Mestī⁴²⁵-Mestī-i harāb⁴²⁶-Nīm-mestī⁴²⁷-Mestī-i harābāt⁴²⁸-Hüşyārī⁴²⁹-Humārī⁴³⁰-Rindī-Evbāşī⁴³¹-Kallāşī⁴³²-Lā-ubālī⁴³³-Şem⁴³⁴-Şāhid-Nuql-Kebāb-Şabūhī-Nev-rüz-Küfür-Kāfir-Tersā-Deyr⁴³⁴-Kilīsā-Çelīpā-Nākūs-Büt-Tevbe-İmān-İslām-Dīn-⁴³⁵ İbādet-Namāz-Rūze⁴³⁵-Ka⁴³⁶ be-Hac-Zekāt-Beyābān-Ḳurbān-Tāc⁴³⁶-Hırka-Seccāde-Bezī-Fāl⁴³⁷-Uyanmak⁴³⁸-Deryāften⁴³⁹-Terk itmek⁴⁴⁰-Ber-sāhten⁴⁴¹-Ṭurmak⁴⁴²-Oturmak-Gitmek-Gelmek-Derūn-Bīrūn-⁴⁴³ Akıl-Fehm-Sebze⁴⁴³-Sebze-zār⁴⁴⁴-Dehen⁴⁴⁵-Dūr-kerden⁴⁴⁶-Zamān⁴⁴⁷-Bahār-Hazān-⁴⁴⁸ Ālem⁴⁴⁸-Tenezzül-rā-güyend⁴⁴⁹-Tābistān-Gül-zār-Bōstān⁴⁵⁰-Gül⁴⁵¹-Serv-Benefşe-Sebze⁴⁵²-Reyhān-Neşv-Nemā-Zerdī [S1 126a]-Surhī-Sebzī⁴⁵³-Sepīdī⁴⁵⁴-[D 7b] Ebr-Bārān-Cūy-i bārān⁴⁵⁵-Kebūdī-Siyāhī-Tecellī- Āb-ı revān-Seyl-Nesīm-Būy⁴⁵⁶-Muṭrib-Def-Nāle-Zārī-Fiten⁴⁵⁷-Semā⁴⁵⁷-Pāy-Güften-El

⁴²⁰ ⁴²⁰ İşret D, S1, S3, -İ

⁴²¹ ⁴²¹ İşret-⁴²¹ Ayş-Şarāb D : Şarāb-⁴²¹ İşret-⁴²¹ Ayş S1 : Şarāb-⁴²¹ İşret S3

⁴²² Mey-gede İ, -D, -S1, -S3

⁴²³ Şarāb-ı puhte-Şarāb-hāne-Büt-gede D, S1, S3, -İ

⁴²⁴ Bāde D, S1, İ, -S3

⁴²⁵ Mestī D : Nīstī İ, -S1, -S3

⁴²⁶ Mestī-i harāb D, S1, S3 : Mest-i harāb İ

⁴²⁷ Nīm-mestī D, S1, S3 : Nīm-mest İ

⁴²⁸ Mestī-i harābāt S1, S3 : Harābāt D : Harāb İ

⁴²⁹ Hüşyārī S1, S3, İ : Hüşyār D

⁴³⁰ Humārī S1, S3 : Humār D, İ

⁴³¹ Evbāşī D : Evbāş S1, S3, İ

⁴³² Kallāşī D : Kallāş S1, S3, -İ

⁴³³ Lā-ubālī D, S1, S3, -İ

⁴³⁴ Deyr D, -S1, -S3, -İ

⁴³⁵ Rūze D, S1, S3 : Oruc İ

⁴³⁶ Ḳurbān-Tāc İ, -D, -S1, -S3

⁴³⁷ Fāl İ, -D, -S1, -S2, -S3

⁴³⁸ Uyanmak S1, S3, İ, -D

⁴³⁹ Deryāften D, -S1, -S3, -İ

⁴⁴⁰ Terk itmek S1, S3, İ : Terk-kerden D

⁴⁴¹ Ber-sāhten D, -S1, -S3, -İ

⁴⁴² Ṭurmak S1, İ : Ṭarīḳ S3, -D

⁴⁴³ Sebze S1, S3, -D, -İ (Yerleri farklı)

⁴⁴⁴ Sebze-zār S1, S3, -D, -İ

⁴⁴⁵ Dehen D : Dehr İ, -S1, -S3

⁴⁴⁶ Dūr-kerden D, -S1, -S3, -İ

⁴⁴⁷ Zamān D, İ, -S1, -S3

⁴⁴⁸ Ālem D, -S1, -S3, -İ

⁴⁴⁹ Tenezzül rā-güyend D, -S1, -S2, -İ

⁴⁵⁰ Bōstān D, S1, İ, -S3

⁴⁵¹ Gül D, S1, İ, -S3

⁴⁵² Sebze D, İ, -S1, -S3 (Yerleri farklı)

⁴⁵³ Surhī-Sebzī D, S1, S3 : Sebzī-Surhī İ

⁴⁵⁴ Sepīdī D, S1, S3, -İ

⁴⁵⁵ Cūy-i bārān D, S3, İ : Cūy-i bār S1

⁴⁵⁶ Nesīm-Būy D, S1, S3 : Būy-Nesīm İ

⁴⁵⁷ Fiten İ, -D, -S1, -S3

kaçmak⁴⁵⁸-Çeng-Nây-Çeşm⁴⁵⁹-Çeşm-i şehla-Çeşm-i nergis-Çeşm-i humâr⁴⁶⁰-Rüy-Mâh-rüy⁴⁶¹-
Ruğ-Gül-gün-Hâl-i siyâh-Haṭ-ı siyâh⁴⁶²-Leb-Leb-i la⁴⁶³-Leb-i şîrîn⁴⁶⁴-Leb-i şekkerîn⁴⁶⁵-
Dehân-Dehân-ı kûçek-Sühan⁴⁶⁶-Sühan-ı çün-dürr-Sühan-gevher⁴⁶⁷-Zebân⁴⁶⁸-Zebân-ı şîrîn⁴⁶⁹-
Zebân-ı telh-Zebân-ı çerb-Zeḳan⁴⁷⁰-Sîb-i zenaḥ⁴⁷¹-Çâh-ı zenaḥ-Ġabğab-[S3 68a] Binâgüş-Düş-
Sîne-Pür-ḥün-sîm⁴⁷²-Perveriş-Miyân- Miyân-ı bârîk- Mûy-ı miyân-Dest- Sâ^c id-Barmağ-Bâzû-
Hediye-Bi^c şet⁴⁷³-Selâm-Peyâm.⁴⁷⁴

Faşl-ı Süvvüm: Vişâl-Hayâl-Maḳâm-Fürkat-Kenâr-Büy⁴⁷⁵-Firâḳ-Hicrân-Ġam-Endüh-Vecd-
Vaḳt-Ġam-gede⁴⁷⁶-[İ 253a] Miḥnet⁴⁷⁷-Meydân-Çevgân-Güy⁴⁷⁸-Tazallüm-Nâle⁴⁷⁹-Feryâd-
Âh⁴⁸⁰-Fiğân-Renc-Derd-Bîmârî-Mürden-Zindegî-Râḥat-Tendürüstî-Nâ-tüvânî-Üftâdegî-
Ḥarâbî-Hüş-Bî-hüş⁴⁸¹-Dîvânegî-Bî-gânegî⁴⁸²-Büzürgî⁴⁸³-Âzâdî-Bî-nevâyî-Tüvânâyî⁴⁸⁴-
Sa^c âdet [S1 126b]-Şekâvet-Dürî-Nezdîkî-Kâhilî⁴⁸⁵-Şitâb-Pâk-bâzî-Ḥuzûr- [D 8a] Ġaybet⁴⁸⁶-

⁴⁵⁸ Semâ^c -Pây-Güften-El kaçmak D, S1, S3, -İ

⁴⁵⁹ Çeşm D, -S1, -S3, -İ

⁴⁶⁰ Çeşm-i humâr D, S1, S3, -İ

⁴⁶¹ Mâh-rüy D, S1, S3 : Mâh İ

⁴⁶² Hâl-i siyâh-Haṭ-ı siyâh D, S1, -S3

⁴⁶³ Leb-Leb-i la^c l D, İ, -S1, -S3

⁴⁶⁴ şîrîn D, S1, İ : şîrîn S3

⁴⁶⁵ Leb-i şekkerîn D, S1, S3, -İ

⁴⁶⁶ Sühan D, S1, İ : Leb-i şîrîn-sühan S3

⁴⁶⁷ Sühan-gevher İ : Sühan-ı çün-gevher D, S3 : Sühan-ı çün-güher S1

⁴⁶⁸ Zebân İ, -D, -S1, -S3

⁴⁶⁹ şîrîn D, S1, İ : şîrîn S3

⁴⁷⁰ Zeḳan D, S1, S3 : Zeḳan-ı sîb İ

⁴⁷¹ Sîb-i zenaḥ D, S1, S3 : zeḳan-ı zenaḥ İ

⁴⁷² Pür-ḥün-sîm D, -S1, -S3, -İ

⁴⁷³ Hediye-Bi^c şet D, -S1, -S3, -İ

⁴⁷⁴ Peyâm D : Beyân S1, S3

⁴⁷⁵ Büy D, S1, İ, -S3

⁴⁷⁶ Ġam-gede D, S1 : Ġam-gîn İ

⁴⁷⁷ Miḥnet S1, -D, -İ

⁴⁷⁸ Güy D, İ, -S1

⁴⁷⁹ Vecd-Vaḳt-Ġam-gede -Miḥnet-Meydân-Çevgân-Güy-Tazallüm-Nâle D : Vecd-Vaḳt-Ġam-gede-Miḥnet
Meydân-Çevgân-Güy-Tazallüm S1 : Vecd-Vaḳt-Ġam-gîn-Meydân-Çevgân-Güy-Tazallüm İ, -S3

⁴⁸⁰ Âh D, S1, S3, -İ

⁴⁸¹ Bî-hüş S1, S3, -D

⁴⁸² Bî-gânegî S1, S3, -D

⁴⁸³ Büzürgî D, -S1, -S3

⁴⁸⁴ Üftâdegî-Ḥarâbî-Hüş-Bî-hüş-Dîvânegî-Bî-gânegî-Büzürgî-Âzâdî-Bî-nevâyî-Tüvânâyî -İ

⁴⁸⁵ Kâhilî D, S1, İ : Kâhil S3

⁴⁸⁶ Ġaybet D, S1, S3 : Ġayb İ

Germī-Serdī-Ḥṡāb-Seyr⁴⁸⁷-Ḳaṭār-Taḥammül-^c Alef-Sārbān-Bār⁴⁸⁸-Şütür⁴⁸⁹-Zer-Sīm-Gevher-
Cüst ü cūy-Güft ü gūy-Şüst ü şūy.

Ol⁴⁹⁰ ḳaṣīde kim bu esmānuḥ cemī^c ini⁴⁹¹ müştemildür üç faşıl⁴⁹² üzre bünyād⁴⁹³ olunmuşdur⁴⁹⁴

Faşl-ı evvel⁴⁹⁵ budur⁴⁹⁶

[Mefā^c ʾlün Mefā^c ʾlün Fe^c ʾlün]

[S2 4b] Beyt-i⁴⁹⁷ meyl⁴⁹⁸

Yine meyl itdi dil dil-dārın ister

Ene'l-Ḥaḳdan⁴⁹⁹ dem urup⁵⁰⁰ dārın⁵⁰¹ ister

Meyl rücū^c itmege dirler ki şey'in⁵⁰² fīṭrat-ı aṣlīsine⁵⁰³ şū^c ʾursuz ve intibāhsuz ric^c at-i⁵⁰⁴
ṭabī^c iyle⁵⁰⁵ bī-iḥtiyār cemādāt gibi⁵⁰⁶ ve ṭabāyī^c -ı erba^c a gibi⁵⁰⁷ ki aṣlına māyildür nitekim⁵⁰⁸
nār⁵⁰⁹ ʾulvīdür ki⁵¹⁰ dāyım⁵¹¹ a^c lāya māyildür.⁵¹²

⁴⁸⁷ Seyr D, İ, -S1, -S3

⁴⁸⁸ Bār S1, S3, -D, -İ

⁴⁸⁹ Şütür S1, S3, İ, -D

⁴⁹⁰ Ol S1, S3, -D

⁴⁹¹ cemī^c ini S1 : cemī^c ine S3

⁴⁹² ḳaṣīde kim müştemildür bu esmānuḥ cemī^c in üç faşıldur D

⁴⁹³ bünyād S3 : müştemil S1

⁴⁹⁴ olunmuşdur S1 : olmuşdur S3

⁴⁹⁵ Faşl-ı evvel D, S1, S3 : Faşlü'l-evvel S2

⁴⁹⁶ budur S1, -D, -S3

⁴⁹⁷ Beyt S1, S2, S3, -D

⁴⁹⁸ Meyl S2, -D, -S1, -S3

⁴⁹⁹ أنا الحق : “Ben Tanrıyım” - Hallâc-ı Mansûr'un (ö. 309/922) ulûhiyet ve hulûl iddia ettiği gerekçesiyle öldürülmesine sebep olan meşhur sözü. Süleyman Uludağ, “Hallâc-ı Mansûr”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 1997), 15/377-381.

⁵⁰⁰ urup S1, S2, S3 : urdu D, İ

⁵⁰¹ dārın D, S1, İ : yārın S2, S3

⁵⁰² şey'in D, S1, S2, -S3

⁵⁰³ aṣlīsine D, S1, S2, S3

⁵⁰⁴ ric^c at S1, S2, S3 : rücū^c D

⁵⁰⁵ ṭabī^c iyle D, S1 : ṭabī^c atle S2, S3

⁵⁰⁶ gibi D, S1, S3 : bigi S2

⁵⁰⁷ gibi D, S1, S3 : bigi S2

⁵⁰⁸ nitekim S1, S2, S3 : nitekim cümlesinden berī D

⁵⁰⁹ nār S2, S3, İ : nārī S1 : nār gibi kim D

⁵¹⁰ ki S1, -D, -S2

⁵¹¹ dāyım D, -S1, -S2

⁵¹² ki dāyım a^c lāya māyildür D, S1, S2, -S3

İ nüshasında şerhi yer alan birkaç beyit, şerhlerden sonra yer almakta ve bu şerhler diğer nüshalardan daha kısa ve farklı bir hüviyete sahip oldukları için şerhlerin dipnot kısmına alınması uygun görülmüştür: Pes ma^c lüm ola ki **Meyl** rücū^c itmege dirler ki şey'in fīṭrat-ı aṣlına bī-iḥtiyār ṭabāyī^c -ı erba^c a gibi aşlarına mā'ildür nitekim nār ʾulvīdür a^c lāya mā'ildür İ

Beyt⁵¹³

Olupdur ārzūsı⁵¹⁴ vaşl-ı dil-ber

Ki⁵¹⁵ ol⁵¹⁶ dil-berdurur⁵¹⁷ bu yolda⁵¹⁸ reh-ber

Ārzū⁵¹⁹ kendü aşlına meyl itmege dirler fi'l-cümle bilmekden⁵²⁰ şöñra.⁵²¹

Beyt-i⁵²² mihr⁵²³

Mihr mührin açup oldı Süleymān

Maḥabbet taḥtına ol⁵²⁴ şāh-ı sulṭān

Mihr aşıl maḥşūda teveccüh itmege dirler tamām-ı ciddle ve gāyet-i ʿilmle⁵²⁵ maḥşūddan lezzet⁵²⁶ [S1 127a] bulmaḥdan şöñra.⁵²⁷

Beyt⁵²⁸

Maḥabbetden ırağ olma yakīn ol

Gehī reyḥān u gāhī⁵²⁹ yāsemīn ol

Maḥabbet⁵³⁰ maḥż-ı dōstlīga dirler Ḥaḳla muṭlaḳ⁵³¹ bī-ḥareket ü bī-ʿalāḳa.⁵³²

Beyt-i⁵³³ muḥib⁵³⁴

⁵¹³ Beyt S1, S3, İ, -D, -S2

⁵¹⁴ ārzūsı D, S1 : ārzū-yı S2, S3

⁵¹⁵ Ki S1, S3 : Kim D, S2

⁵¹⁶ ol S1, S2, S3 : o D, -İ

⁵¹⁷ dilberdurur S1, S2 : dilberdurup S3 : dilberdür dilā D : dilberdür İ

⁵¹⁸ bu yolda D, S1, S2, S3 : bu yola aşıl İ

⁵¹⁹ Ārzū D, S1, S2, -S3

⁵²⁰ bilmekden S1, S2 S3 : bilmekden ve intibāhdan D

⁵²¹ Ārzū fi'l-cümle bildiḳdan-soñra kendi aşlına meyl itmekdür İ

⁵²² Beyt S1, S2, S3, İ, -D

⁵²³ Mihr S2, -D, -S1, -S3, -İ

⁵²⁴ Maḥabbet taḥtına ol S2, S3 : Maḥabbet-i taḥt üzre ol D, S1 : Maḥabbet taḥt üzre İ

⁵²⁵ tamām-ı ciddle ve gāyet-i ʿilmle S2, S3 : tamām-ı ʿilmle D, S1

⁵²⁶ lezzet S1, S2, S3 : tamām-ı lezzet D

⁵²⁷ Aşıl maḥşūddan lezzet bulmaḥdur İ

⁵²⁸ Bu beyit D, S1 ve İ nüshalarında bulunmamaktadır.

⁵²⁹ gāhī S3 : gehī S2

⁵³⁰ Maḥabbet S2, -S3

⁵³¹ muṭlaḳ S1, S2, S3 : muṭlaḳa D

⁵³² Maḥż-ı dōstlīga dirler Ḥaḳ teʿālā ile ki bī-ḥareket ü bī-ʿalāḳa (D ve S1 nüshalarında bir sonraki beytin şerhidir).

⁵³³ Beyt S1, S2, İ : Naẓm S3, -D

⁵³⁴ Muḥib S2, -D, -S1, -S3, -İ

[D 8b]

Muhib olup çü buldı kurb-ı maḥbûb

[S3 68b]

Adı tālib taleb olundı⁵³⁵ maṭlûb

Muhib tamām-ı dōstlığa dirler Ḥaḳ te‘ālā⁵³⁶ celle ve ‘alā ḥazretiyle⁵³⁷ kim ol⁵³⁸ meveddet⁵³⁹ arasında⁵⁴⁰ ğayr dāḥil olmaya ‘āme gerekse dāḥil⁵⁴¹ olsun gerekse olmasun⁵⁴² ḥīne-izīn gerekse taleb itsün gerekse taleb itmesün.⁵⁴³

Beyt-i maḥbûb⁵⁴⁴

Nedür maḥbûb Bārī yāridür⁵⁴⁵ hem

Ki ḳomaz sevgüsi dil içre hem ğam

Maḥbûb Allāh te‘ālā ḥazretine⁵⁴⁶ dirler⁵⁴⁷ vaḳtā ki dōstluḳdan muṭlaḳ⁵⁴⁸ müstaġnī bileler⁵⁴⁹ bī-ḳayd,⁵⁵⁰ **Tālib**⁵⁵¹ Ḥaḳ⁵⁵² te‘ālā celle ve ‘alā ḥazretini⁵⁵³ isteyiciye dirler ğayrdan el çeküp,⁵⁵⁴ **Taleb**⁵⁵⁵ Allāhı istemege⁵⁵⁶ dirler muṭlaḳ ‘ubūdiyet yöninden ta‘zīm-i ma‘būd içün⁵⁵⁷ gerek maḥabbet olsun gerek olmasun,⁵⁵⁸ ‘ubūdiyet-i maḥmedet-i kemāl tarīḳinde⁵⁵⁹ dōstluḳ ārzū

⁵³⁵ olundı S2, S3 : de oldı D, İ : oldı S1

⁵³⁶ te‘ālā D, S2, S3 : te‘ālāyıla S1

⁵³⁷ celle ve ‘alā ḥazretiyle S2, S3, -D, -S1

⁵³⁸ kim ol S1, S2, S3, -D

⁵³⁹ meveddet S1, S2, S3 : maḥz-ı meveddet D

⁵⁴⁰ arasında S1, S2, S3, -D

⁵⁴¹ dāḥil S2, S3 : vāşıl D, S1

⁵⁴² olmasun D, S2, S3 : itmesün S1

⁵⁴³ ḥīne-izīn gerekse taleb itsün gerekse taleb itmesün D, -S1, -S2, -S3

Ḥaḳ te‘ālā ile aşıl dōstluḳa dirler ki ol meveddet arasına ğayr dāḥil olmaya ‘āme gerek vāşıl olsun gerek vāşıl olmasun, gerek taleb itsün gerek itmesün İ

⁵⁴⁴ Beyt-i maḥbûb S2 : Naẓm S3 : Bu beyit D, S1 ve İ nüshalarında bulunmamakta ve İ nüshasında bundan sonra başka beyit yer almaksızın sadece kelime şerhleri bulunmaktadır.

⁵⁴⁵ yāridür S2 : yārdur S3

⁵⁴⁶ Allāh te‘ālā ḥazretine S2, S3 : Allāha D, -S1

⁵⁴⁷ dirler S2, S3 : eyidürler D, -S1

⁵⁴⁸ muṭlaḳ S2, S3 : muṭlaḳā D

⁵⁴⁹ vaḳtā ki dōstluḳdan muṭlaḳā müstaġnī bileler D : -S1

⁵⁵⁰ **Maḥbûb [İ 253b]** Allāh te‘ālāya dirler dōstluḳdan muṭlaḳā bī-ḳayd ü müstaġnī bileler İ

⁵⁵¹ Tālib kelimesi D nüshasında taleb kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

⁵⁵² Ḥaḳ S2, S3 : Ḥaḳḳı D, S1

⁵⁵³ te‘ālā celle ve ‘alā ḥazretini S3 : -D, -S1, -S2

⁵⁵⁴ ğayrdan el çeküp S2, S3 : ḥīne-izīn gerekse taleb itsün gerekse itmesün S1 : -D

Tālib kemāl-i tarīḳatda dōstluḳ ārzū itmek İ

⁵⁵⁵ İ nüshasında Taleb kelimesinin şerhi bulunmamaktadır.

⁵⁵⁶ istemege D, S1, S2 : istemegi S3

⁵⁵⁷ içün D, S1 : çün S2, -S3

⁵⁵⁸ gerek maḥabbet olsun gerek olmasun D : maḥabbet gerek olsun gerek olmasun S3 : maḥabbet olsun olmasun

S1 : gerekse maḥabbet olsun gerekse olmasun S2

⁵⁵⁹ kemāl tarīḳinde S1 : kemāl tarīḳinden D

itmezse⁵⁶⁰ bu kemāl-i ihlāşdandır,⁵⁶¹ **Matlûb** Hâk⁵⁶² te‘âlāya dirler kaçan kim tâlîb döstliğa mensûb ola.

Beyt-i⁵⁶³ ‘ışk⁵⁶⁴

Oğudı defter-i ‘ışkı ser-â-ser

Ne ‘âşıkdur bu dil Allāhu ekber

[S2 5a] ‘İşk maḥabbet-i⁵⁶⁵ tāmme⁵⁶⁶ dirler ki⁵⁶⁷ ifrātla ola ve daḥi cezbetu’llāha dirler ki⁵⁶⁸ vakt olur⁵⁶⁹ cezbe⁵⁷⁰ sülûka muḥaddem olur⁵⁷¹ vakt olur sülûk⁵⁷² cezbeye⁵⁷³ muḥaddem olur ve ıstılâh-ı ḥükemāda bir nār-ı muḥriḳaya⁵⁷⁴ dirler ki⁵⁷⁵ mā-sivā’l-[S1 127b] ma‘şûḳ yandırur,⁵⁷⁶ Kemā ḳāle “el-‘ışku nārun tuḥriḳu mā-sivā’l-ma‘şûḳ”,⁵⁷⁷ ‘Āşık⁵⁷⁸ âşüfte-i cemāl ü⁵⁷⁹ celāle dirler kim tamām-ı cidd itmekden şoñra [D 9a] döstlik ḥâşıl itmiş ola kemāl-i taleble,⁵⁸⁰ **Muḥib** Allāh te‘âlā ḥazretini seviciye dirler riyāsuz.⁵⁸¹

Beyt-i⁵⁸² ma‘şûḳ⁵⁸³

Zihî dil kim budur şeydā-yı ma‘şûḳ

⁵⁶⁰ nesne D : nesneyi S1

⁵⁶¹ ‘**Ubūdiyyet** Muḥammed ‘aleyhi’s-selām ḥazretleri birle Hâk te‘âlā celle şānuh ḥazretlerini isteyiciye dirler ki bu kemāl-i ihlāşdur İ

⁵⁶² Hâk S1, S2, S3 : Allāh D

⁵⁶³ Beyt S1, S2, S3, -D

⁵⁶⁴ ‘İşk S2, -D, -S1, -S3

⁵⁶⁵ maḥabbet D, S1, S3, -S2

⁵⁶⁶ tāmme D, S2, S3 : tāmma S1

⁵⁶⁷ ki D, S2, S3, -S1

⁵⁶⁸ ki S1, S2, S3, -D

⁵⁶⁹ vakt olur S1, S2 : o vakt olur D, -S3

⁵⁷⁰ cezbe S2, -D, -S1, -S3

⁵⁷¹ sülûka muḥaddem olur D, S1, S2, -S3

⁵⁷² sülûk S1, S2, S3, -D

⁵⁷³ cezbeye S1, S2, S3 : cezbe D

⁵⁷⁴ muḥriḳaya S2, S3 : muḥriḳa D : muḥriḳaya S1

⁵⁷⁵ dirler ki S2, S3 : dirler D, -S1

⁵⁷⁶ yandırur S1, S2, S3 : yandura D

⁵⁷⁷ **كَمَا قَالَ: الْعَشَقُ نَارٌ تُحْرِقُ مَا سِوَى الْمَشْهُوقِ** : Şöyle dedi : “Aşk, maşukun dışındaki her şeyi yakan bir ateştir.” anlamındaki bu söz Mevlana Celâleddin-i Rûmî’ye atfedilmektedir.

“Kemā ḳāle “el-‘ışku nārun tuḥriḳu mā-sivā’l-ma‘şûḳ” D, -S1, -S2, -S3

‘İşk maḥabbet-i tāmme dirler ki ifrātla ola ve daḥi cezbe-i ilāhiyye dirler ol daḥi vakt olur ki sülûka, ol vakt sülûk cezbeye muḥaddem ve ıstılâh-ı ḥükemāda bir nār-ı muḥriḳaya dirler ki mā-sivā’l-ma‘şûḳ her ne ise bi’l-küllîye yandıra kemā ḳālū “el-‘ışku nārun tuḥriḳu mā-sivā’l-ma‘şûḳ” İ

⁵⁷⁸ ‘Āşık D, S1, S3 : beyt-i ‘âşık S2

⁵⁷⁹ ü S1, S3, -D, -S2

⁵⁸⁰ kemāl-i taleble S1 : kemāl-i talebile S2 : belki taleble S3, -D

‘Āşık kemāl-i talebile cehd ü cehd itdikdan şoñra döstlik ḥâşıl idüp âşüfte-i cemāl ü celāl olana dirler İ

⁵⁸¹ **Muḥib** Allāh te‘âlā ḥazretini seviciye dirler riyāsuz S2, S3, -D, -S1

⁵⁸² Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

⁵⁸³ ma‘şûḳ S2, -D, -S1, -S3

Budur şevkile pür sevdā-yı ma' şūk

Ma' şūk Hāk te' ālā celle ve 'alā hāzretine dirler⁵⁸⁴ ol zamān kim cidd-i tāmīla⁵⁸⁵ taleb olunsa⁵⁸⁶ şol cihetden kim⁵⁸⁷ müstaḥāk-ı ma' şūkiyetdür⁵⁸⁸ cemī' -i vücūhdan,⁵⁸⁹ **Şevk** inzi' āc-ı ḳalbe dirler⁵⁹⁰ şol zamān kim ma' şūk taleb⁵⁹¹ itmiş ve bulmuş olalar ve yine ol mertebeden⁵⁹² maḥcūb olmuş olalar⁵⁹³ şol şartla⁵⁹⁴ kim ma' şūk yine bulsalar⁵⁹⁵ inzi' āc ya' nī yūregi⁵⁹⁶ ṭalabıyup ve⁵⁹⁷ gövdesi [S3 69a] ṭolmak⁵⁹⁸ sākin ola lakin 'ışk sābit⁵⁹⁹ ola, pes bu şevkuñ⁶⁰⁰ dāyim vicdānında⁶⁰¹ 'ışka⁶⁰² iştıyākda noḳşān olmaz, belki ziyādelik olur.⁶⁰³

Beyt⁶⁰⁴

Hasendür ḥüsninūñ ḥulḳ-ı⁶⁰⁵ kemāli

Ki Allāhuñ odur cām-ı cemāli

Ḥüsn⁶⁰⁶ cem' iyet-i kemālāta⁶⁰⁷ dirler⁶⁰⁸ zāt-ı vāḥidde bu Hāḳkdan ḡayrıya⁶⁰⁹ müyesser olmaz, [S1 128a] **Kemāl** inzi' āc-ı cāna dirler meyl-i küllīde ve taleb-i tāmīda⁶¹⁰ ve 'ışk-ı müdāmda şol

⁵⁸⁴ Hāk te' ālā celle ve 'ala hāzretine dirler S2, S3 : Hāk te' ālāya dirler D : Hāk te' ālāya eyidürler S1

⁵⁸⁵ cidd-i tāmīla D, S2 : cidd-i tamāmīla S1 : cidd-i tamāmīle S3

⁵⁸⁶ olunsa ve S2, S3 : oluna D, S1

⁵⁸⁷ kim S1, S2, S3, -D

⁵⁸⁸ ma' şūkiyetdür D, S2, S3 : ma' şūkidür S1

⁵⁸⁹ **Ma' şūk** cemī' -i vücūhdan müstaḥāk-ı ma' şūkiyet olmağa cidd-i tāmīle taleb olunduḡda Hāk te' ālā hāzretlerine dirler İ

⁵⁹⁰ dirler D : eyidürler S1, S2, S3

⁵⁹¹ taleb S1, S2, S3 : tamām-ı taleb D

⁵⁹² mertebeden D, S1 : meşrebden S2, S3

⁵⁹³ olalar D, S2, S3 : ola S1

⁵⁹⁴ şartla S1, S2, S3 : şart ile D

⁵⁹⁵ bulsalar D, S1 : bulalar S2 : bu kerre ol vaḡt S3

⁵⁹⁶ yūregi S1, S2, S3, -D

⁵⁹⁷ ṭalabıyup ve S1, S2, S3, -D

⁵⁹⁸ ṭolmak S1, S2, S3 : ṭalabmak D

⁵⁹⁹ sābit D, S2, S3 : āyet S1

⁶⁰⁰ şevkuñ D, S2 : 'ışkuñ S1

⁶⁰¹ vicdānında S1, S2, S3 : vicdānından D

⁶⁰² 'ışka D, S1, S2 : 'ışkı S3

⁶⁰³ **Şevk** inzi' āc-ı ḳalbe dirler ki ma' şūkı tamām añlayup ve bilmiş olup ve ol mertebeden yine maḥbūb olduḡda olur, şol şart ile ki ma' şūkı yine bilseler inzi' ācı yan'ı yūregi tabıyup, gövdesi tuymayup sākin lakin 'ışk sābit ola pes şevkuñ dā'im vicdānında 'aşka iştıyācdan noḳşān olmaz, belki ziyāde olur İ

⁶⁰⁴ Beyt S1, S2, S3, -D

⁶⁰⁵ ḥulḳ D : ḥulḳı S1, S2, S3

⁶⁰⁶ Ḥüsn kelimesi D nüshasında bir sonraki beytin altında şerh edilmiştir.

⁶⁰⁷ kemālāta D : kemāle S1, S2, S3

⁶⁰⁸ dirler D : eyidürler S1, S2, S3

⁶⁰⁹ ḡayrıya S1, S2, S3 : ḡayra D

⁶¹⁰ tāmīda S1, S2 : tamāmīda D, S3

ḥaȳsiyetde⁶¹¹ kim bulmak ve⁶¹² bulmamak katında yek-sân ola ne bulmağdan sâkin ola ve⁶¹³ ne bulmamakdan⁶¹⁴ inzi‘ âc⁶¹⁵ ziyâde ola, belki bir ḥâl bula kim sermedî ola ilâ ebedî’l-âbâd,⁶¹⁶ bu a‘lâ-yı mertebe-i merâtib-i ‘irfândur ki vaqt-i fūrkatde⁶¹⁷ ve kırbetde⁶¹⁸ [D 9b] maḥabbet⁶¹⁹ ziyâde ve⁶²⁰ nokşân tebdîl ü tağyîr⁶²¹ olmaya ne [S2 5b] müşâhede-i ittişâlde ve ne mücâhede-i infişâlde.⁶²²

Beyt⁶²³

Ḥişâlũñ⁶²⁴ aşlını bilen vişâlũñ aşlını⁶²⁵ buldı

Ne gam yir⁶²⁶ infişâlũñcün ne mağrūr ittişâlũñden⁶²⁷

Beyt⁶²⁸

Bu dildedür şıfât-ı⁶²⁹ bî-mişâlũñ

Budur aşlı cemâlũñ hem celâlũñ⁶³⁰

Cemâl kemâlât-ı⁶³¹ ma‘ şûk zâhir itmege dirler şol cihetle kim ‘âşık ma‘ şûk⁶³² ziyâde rağbet ü taleb itmiş⁶³³ ola,⁶³⁴ **Celâl** ma‘ şûk⁶³⁵ kemâl ululuğın izhâr itmege dirler cihet-i istiğnâyla ve

⁶¹¹ ḥaȳsiyetde S2, S3 : ḥaȳsiyetde S1 : ḥaȳsiyet ile D

⁶¹² ve D, S1, S2, -S3

⁶¹³ ve D, S2, S3, -S1

⁶¹⁴ bulmamakdan D, S3 : bulmağdan S1, S2

⁶¹⁵ inzi‘ âc D, -S1, -S2, -S3

⁶¹⁶ âbâd D, S1, S3 : ebed S2

⁶¹⁷ fūrkatde S1, S2, S3 : kırbetde D

⁶¹⁸ kırbetde S1, S2, S3 : maḥabbetde D

⁶¹⁹ maḥabbet S1, S2, S3, -D

⁶²⁰ ve S1, S2, S3, -D

⁶²¹ tebdîl ü tağyîr S1, S2, S3 : tağyîr ü tebdîl D

⁶²² ne müşâhede-i ittişâlde ve mücâhede-i infişâlde S1, S2 : ne müşâhede ve ne mücâhede-i ittişâlde infişâlde S3 : ne ittişâl-i müşâhede ve infişâl-i mücâhede D .

Hüsn zât-ı vâhidde cem‘iyet-i kemâlâta dirler ki fi [İ 254a] ‘l-ḥaḳīka Ḥaḳdan ğayrıya maḥşûş olmaz ve müyesser degüldür, **Kemâl** inzi‘ âc-ı câna dirler bulmak ve bulmamak katında yeksândur, ne bulmamakdan muḫtarib ne bulmağdan sâkin olmamak üzre cidd-i tamm ü taleb-i müdâm ile bir ḥâl üzre olup ḥattâ talebi ser-medî ola bu mertebe a‘lâ-yı merâtib-i fânîdür vaqt-i fūrkatde ve kırbetde maḥabbet ziyâde ve nokşân ve tebdîl ü tağyîr olmaya İ

⁶²³ Beyt D, S1, S2 : Nazm S3

⁶²⁴ Ḥişâlũñ D, S1, S2 : Vişâlũñ S3

⁶²⁵ aşlını S3 : vaşlını D, S1 : vaşfını S2

⁶²⁶ yir D, S1, S3, -S2

⁶²⁷ Bir sonraki beyitte yer alan “cemâl” kelimesi D nüshasında bu beytin altında şerh edilmiştir.

⁶²⁸ Beyt S1, S2, -D, -S3

⁶²⁹ şıfât S1, S2 : şıfâtı D, S3

⁶³⁰ cemâlũñ hem celâlũñ S1 : cemâlün ü celâlũñ D : celâlün hem cemâlün S2, S3

⁶³¹ kemâlât D, S1, S2 : kemâlâtı S3

⁶³² ma‘ şûk S1, S2, S3, -D

⁶³³ itmiş S1, S2, S3 : kılmış D

⁶³⁴ **Cemâl** kemâlât-ı ‘ışkı zâhir itmege dirler şol cihetle ‘âşık ziyâde rağbet ü taleb kılmış ola İ

⁶³⁵ ma‘ şûk D, -S1, -S2, -S3

‘aşıkuñ gurūrın daḥi⁶³⁶ āşikāre⁶³⁷ itmege dirler ve ‘aşıkuñ⁶³⁸ bī-çārelığın⁶³⁹ ve⁶⁴⁰ ma‘ şūkuñ
‘azametin⁶⁴¹ izhār itmege⁶⁴² dirler.⁶⁴³

[S1 128b] Beyt⁶⁴⁴

Baḳadur dil bu bākīye baḳadur

Ki dil āyīne-i şekl ü⁶⁴⁵ liḳadur

Liḳā⁶⁴⁶ ya‘ nī irtifā‘-ı ‘aşıkiyet ü ma‘ şūkiyet⁶⁴⁷ şifāt-ı⁶⁴⁸ mezāhir şüretinden⁶⁴⁹ ki⁶⁵⁰ vaḳt-i
vaḥdetde⁶⁵¹ ehl-i ḳurbete kemāl-i ma‘ rifetden⁶⁵² ḥāşıl olur⁶⁵³ ḥaḳīḳat ehli aña liḳā dirler,⁶⁵⁴
Şekil⁶⁵⁵ vüçüd-i⁶⁵⁶ bī⁶⁵⁷-keyfiyete dirler ki vüçüd-i⁶⁵⁸ Ḥaḳdur cism ü⁶⁵⁹ cismānī⁶⁶⁰ degül⁶⁶¹
cevher ü ‘araz degüldür⁶⁶² ki [S3 69b] “**Leyse ke-mişlihi şey’ün**”,⁶⁶³ **Liḳā** zuhūr-ı ma‘ şūḳa dirler
şol ḥadde kim⁶⁶⁴ ‘aşıḳa yaḳīn ḥāşıl ola⁶⁶⁵ kim ma‘ şūḳdur.⁶⁶⁶

⁶³⁶ daḥi S1, S2, S3, -D

⁶³⁷ āşikāre S1, S2, S3 : nefy D

⁶³⁸ ‘aşıkuñ S1, S2, S3 : ‘aşıḳ D

⁶³⁹ bī-çārelığın S1, S2 : bī-çārelığın izhār itmege D : bī-çārelığını S3

⁶⁴⁰ ve D, S1, -S2, -S3

⁶⁴¹ ‘azametin S1, D : ‘azametin de S2, S3

⁶⁴² izhār itmege S1, S2, S3, -D

⁶⁴³ **Celāl** ma‘ şūḳ kemāl-ululuḡuñ izhār itmege dirler cihet-i istignā ile ve ‘aşıkuñ gurūrūñ nefy itmege dirler İ

⁶⁴⁴ Beyt S1, S2, S3, -D

⁶⁴⁵ ü D, -S1, -S2, -S3

⁶⁴⁶ “Liḳā” kelimesinin İ nüshası dışındaki nüshalarda 2 kez şerh edilmiştir. Diğer nüshalardaki “liḳā” kelimesinin ilk şerhi İ nüshasında “beḳā” başlığı altında şerh edilmiştir. Ayrıca S1, S2 ve S3 nüshalarında “liḳā” kelimesinin ilk şerhi, D nüshasında “liḳā” kelimesinin ikinci şerhidir.

⁶⁴⁷ ma‘ şūkiyet D : ma‘ şūkiyet ü S1, S2, S3

⁶⁴⁸ şifāt S1, S2, S3, -D

⁶⁴⁹ şüretinden D, S1, S2 : şüretinde S3

⁶⁵⁰ ki S1, S2, S3 : kim D

⁶⁵¹ vaḥdetde S1, S2, S3 : vaḥdetdeki D

⁶⁵² ehl-i ḳurbete kemāl-i ma‘ rifetden S1, S2 : a‘ lā ḳurbet kemāl-i ma‘ rifetden S3, -D

⁶⁵³ olur D, S1, S2 : olup S3

⁶⁵⁴ **Beḳā** ya‘ nī taleb-i irtifā‘-ı ‘aşıkiyet ü ma‘ şūkiyet, şifāt u mezāhir şüretinde ki vaḳt-i vaḥdetde ehl-i ḳurbet kemāl-i ma‘ rifetinden ḥalāş-ı ḥaḳīḳatde aña beḳā dirler İ

⁶⁵⁵ Şekil D, S1, S2, -S3

⁶⁵⁶ vüçüd D, S1, S2 : vüçüdü S3

⁶⁵⁷ bī S1, S2, -D, -S3

⁶⁵⁸ vüçüd D, S1, S2 : vüçüdü S3

⁶⁵⁹ ü D, S1, S2, -S3

⁶⁶⁰ cismānī D, S1, S3 : cānī S2

⁶⁶¹ degül S1, S2, S3, -D

⁶⁶² degüldür S1, S2, S3 : degül D

⁶⁶³ “لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ”: O’nun eşi, benzeri yoktur. - (Şûra Sûresi 42/11)

“Leyse ke-mişlihi şey’ün” S2, S3 : “Leyse ke-mişlihi şey’ün” ilā yā S1, -D

Şekil vüçüb-i bi-lā keyfiyete dirler ki vüçüd-i Ḥaḳdur cism ü cismānī degüldür, cevher ü ‘araz degüldür

“leyse ke-mişlihi şey’ün fi’l-arzi ve lā fi’s-semāvāt İ

⁶⁶⁴ kim D, S1, -S2, -S3

⁶⁶⁵ ola S1, S2, S3, -D

⁶⁶⁶ **Liḳā** zuhūr-ı ma‘ şūḳa dirler şol cihetde ki ‘aşıḳa yaḳīn ḥāşıl ola ki ma‘ şūḳdur İ

Beyt⁶⁶⁷

Bu dildür şüh u⁶⁶⁸ şeng⁶⁶⁹ ü⁶⁷⁰ pür-zarāfet

Melāhat ma' deni hem⁶⁷¹ pür-leṭāfet

[D 10a] Şüh⁶⁷² Ma' şūkuñ⁶⁷³ 'āşıkā nazar-ı sür' atine dirler ve 'āşıkūñ ma' şūka keşret-i iltifātına dirler,⁶⁷⁴ Şengī⁶⁷⁵ aḥkām-ı tavālī' a ve levāmi' a dirler ḥazret-i Ḥaḫdan ki⁶⁷⁶ mādde ve müddet içinde⁶⁷⁷ ola,⁶⁷⁸ Zarāfet zuhūr-ı nūr-ı Ġafūra dirler tarīk-i müşāhedede kim⁶⁷⁹ māddeden⁶⁸⁰ mücerred ola,⁶⁸¹ Melāhat⁶⁸² kemālāt-ı ilāhiye⁶⁸³ dirler kim⁶⁸⁴ nihāyetden berī ola, hīç anuñ āḫiri olmaya.⁶⁸⁵

[S1 129a] Beyt⁶⁸⁶

Yüri⁶⁸⁷ var gayrı⁶⁸⁸ dil-berle⁶⁸⁹ görişme

[S2 6a] Ki dilden göresin yüz bñ kırışme

Kırışme mertebe-i inbisāṭa eyidürler ki⁶⁹⁰ ba' de'l-viṣāl bisāṭ-ı ḫurbet⁶⁹¹ görmiş ola.⁶⁹²

Beyt⁶⁹³

⁶⁶⁷ Beyt S1, S2, S3, -D

⁶⁶⁸ u S1, S3, -D, -S2

⁶⁶⁹ şeng S1, S2, S3 : şengī D

⁶⁷⁰ ü S2, S3, -D, -S1

⁶⁷¹ hem S2, S3 : vü D, S1

⁶⁷² Şüh S2, S3 : Şühī D, S1

⁶⁷³ Ma' şūkuñ D, S1 : Şol ma' şūkuñ S2, S3

⁶⁷⁴ Ma' şūkuñ 'āşıkā nazar-ı sür' atine dirler ve 'āşıkūñ ma' şūka keşret-i iltifātına dirler S1, S2, S3 : keşret-i iltifāt-ı 'āşık-ı ma' şūka ma' şūk-ı 'āşıkā dirler sür' at-i nazarla D . Şüh 'āşıkūñ ma' şūka keşret-i iltifātına dirler ve ma' şūkuñ 'āşıkā sür' at-i nazarı ola İ

⁶⁷⁵ D nüshasında "şengī" kelimesi "şühī" kelimesinden önce şerh edilmiştir.

⁶⁷⁶ ki S1 : bī S3, -D, -S2

⁶⁷⁷ içinde ola S1, S2, S3 : içre D

⁶⁷⁸ Şengī aḥkām-ı tavālī' a ve levāmi' a dirler ki ḥazret-i Ḥaḫdan mādde-i vaḥdet içinde ola İ

⁶⁷⁹ kim S1, S2, S3 : ki D

⁶⁸⁰ māddeden S1, S2, S3 : mādde D

⁶⁸¹ Zarāfet zuhūr-ı nūr-ı Ġafūra dirler ki tarīk-i müşāhedede ki māddeden mücerred ola İ

⁶⁸² Melāhat [İ 254b] kemāl-i ilāhiye dirler tarīk-i müşāhedede nihāyetden berī ola İ

⁶⁸³ ilāhiye D, S1 : ilāhiyeye S2, S3

⁶⁸⁴ kim S1, S2, S3 : ki D

⁶⁸⁵ hīç anuñ āḫiri olmaya D, -S1, -S2, -S3

⁶⁸⁶ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

⁶⁸⁷ Yüri S1, S2, S3 : Yürü D

⁶⁸⁸ gayrı S3 : ğayra S1 S2 : ğayr D

⁶⁸⁹ dil-berle S1, S2, S3 : diliyle D

⁶⁹⁰ ki D, S1, S2, -S3

⁶⁹¹ ḫurbet S1, S2, S3 : ḫurb D

⁶⁹² Kırışme mertebe-i inbisāṭ dirler ki ba' de'l-viṣāl ḫurbete girmiş ola İ

⁶⁹³ Beyt S2, S3, -D, -S1

Ṭolu luṭf-i⁶⁹⁴ ṣemāyil ṣīvesine

Odur bōstān⁶⁹⁵ me‘ ānī mīvesine

Luṭf⁶⁹⁶ ma‘ ṣūkuṅ ‘ aşıka perveriṣ virmesine⁶⁹⁷ dirler ṭarīḳ-i muvāfaḳatla⁶⁹⁸ ve müvānesetle,⁶⁹⁹
Ṣemāyil imtizāc-ı⁷⁰⁰ cemāliyyete⁷⁰¹ ve celāliyyete⁷⁰² dirler ya‘ nī ḳarışmağa,⁷⁰³ **Ṣīve** cezb-e-i
Ḥaḳḳa⁷⁰⁴ dirler ki cezebātuṅ ba‘ zı ola sālike⁷⁰⁵ her hālde kim ola lākin gāh ola ve gāh olmaya
sālik maḡlūb u maḡrūr olur⁷⁰⁶ böyle olmasıyçün bu cezb-e-i ḳalīl dāyım olur.⁷⁰⁷

Beyt⁷⁰⁸

Denā’et⁷⁰⁹ dil delīlinden senīdür⁷¹⁰

[D 10b]

Anuñçün kim gönül Ḥaḳ meskenidür

Denā’et ḡāyet-i tenezzül-i⁷¹¹ ṭabī‘ ata dirler,⁷¹² **Delīl** hidāyet-i⁷¹³ Ḥaḳḳa dirler⁷¹⁴ ki⁷¹⁵ gönle⁷¹⁶
ilhām olur,⁷¹⁷ **Senī** seyr-i⁷¹⁸ rūḥa⁷¹⁹ dirler ki⁷²⁰ bedenden münselih olup⁷²¹ a‘ lā-yı me‘ ārice ve

⁶⁹⁴ luṭf D, S1, S2 : luṭf u S3

⁶⁹⁵ bōstān D : mesken S1, S2, S3

⁶⁹⁶ “Luṭf” kelimesi D nüshasında bir önceki beytin altında şerh edilmiştir.

⁶⁹⁷ virmesine S1, S2, S3 : virmegine D

⁶⁹⁸ muvāfaḳatla S1, S2, S3 : mevāḳitle D

⁶⁹⁹ müvānesetle S1, S2, S3 : müvāneset ile D

Luṭf ma‘ ṣūkuṅ ‘ aşıka perveriṣ virmesine dirler ṭarīḳ-i muvāfaḳat ve müvāneset ile İ

⁷⁰⁰ İmtizāc D, S1, -S2, -S3

⁷⁰¹ cemāliyyete S1, S2, S3 : cemāliyyāta D

⁷⁰² celāliyyete S1, S2, S3 : celāliyyāta D

⁷⁰³ ya‘ nī ḳarışmağa D, -S1, -S2, -S3

Ṣemāyil imtizāc-ı celāliyyata dirler İ

⁷⁰⁴ Ḥaḳḳa S1, S2, S3, -D

⁷⁰⁵ sālike D, S1, S3 : sālike S2

⁷⁰⁶ olur D, S1, S2 : olup S3

⁷⁰⁷ her hālde kim ola lākin gāh ola ve gāh olmaya sālik maḡlūb u maḡrūr olur böyle olmasıyçün bu cezb-e-i ḳalīl dāyım olur S1, S2, S3, -D

Ṣīve cezb-e-i Ḥaḳḳa dirler cezebātuṅ ba‘ zı ola sālike her hālde kim ola lākin ola gāh olmaya, sālik maḡlūb u maḡrūr olur böyle olmasun içün bu cezb-e-i ḳalīl dā’ım olur İ

⁷⁰⁸ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

⁷⁰⁹ Denā’et S2, S3 : dinler D, S1

⁷¹⁰ senīdür D, S2 : senīdürür S1

⁷¹¹ tenezzül D, S1, S2 : tenzīl S3

⁷¹² dirler D1, S2 : eyidürler S1

Denā’et tenezzül-i ṭabī‘ ate dirler İ

⁷¹³ hidāyet D, S1 : hediye S2, S3

⁷¹⁴ dirler D : eyidürler S1, S2, S3

⁷¹⁵ ki S1, S2, S3, -D

⁷¹⁶ gönle D, S1, S3 : gönül S2

⁷¹⁷ **Delīl** hidāyet-i Ḥaḳḳa dirler ki gönline ilhām olur İ

⁷¹⁸ seyr D, S1 : seyrüret S2 : sır S3

⁷¹⁹ rūḥa D, S1, S3, -S2

⁷²⁰ ki S1, S2, S3, -D

⁷²¹ münselih olup S1 : münselih ola D, -S2, -S3

medārice ‘urūc eyleye,⁷²² **Mesken** ma‘ şūkuñ ‘āşıka⁷²³ ğurūr virmegine dirler gerekse kahr u muhālefet tarīkīnden⁷²⁴ olsun [S3 70a] gerekse luṭf [S1 129b] u muvāfaqat tarīkīnden olsun.⁷²⁵

Beyt⁷²⁶

Delīlle⁷²⁷ buldılar dil-dāra kurbet

Vefā ilinden ansuz kılma hicret

Dil-dār⁷²⁸ ‘alem-i ihsāna dirler ki⁷²⁹ Hāḡ maḡlūka ḡaḡka’l-yakīn karīb olmışdur,⁷³⁰ **Kurbet** istidrāc-ı ilāhiye⁷³¹ dirler zīrā ki küstāhlık yakınlıktan olur ve⁷³² istidrāc⁷³³ küstāhlıktan olur⁷³⁴ ya‘ nī girü gitmek,⁷³⁵ kemā kāle⁷³⁶ “inne’l-muḡlişīne⁷³⁷ ‘alā⁷³⁸ ḡaṭarin ‘aẓīm”,⁷³⁹ **Vefā**⁷⁴⁰ ‘ināyet-

⁷²² a‘ lā-yı me‘ ārice ve medārice ‘urūc eyleye S1, S2, S3, -D

⁷²³ ma‘ şūkuñ ‘āşıka D, S1 : ‘āşıka ma‘ şūkuñ S2, S3

⁷²⁴ tarīkīnden D, S1, S3, -S2

⁷²⁵ gerekse kahr u muhālefet tarīkīnden olsun gerekse luṭf u muvāfaqat tarīkīnden olsun S1, S2, S3 : ḡīne-izīn muvāfaqat tarīkiyle ve luṭfla ḡīne-izīn muhālefet tarīkiyle ve kahrıla D

Mesken seyr-i rūḡa dirler gerek kahr-ı

muhālefet tarīkinde ve gerek luṭf-i muvāfaqat tarīkinde olmasun İ

⁷²⁶ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

⁷²⁷ Delīlle D, S1, S3 : Delīli S2

⁷²⁸ Dil-dār D, S1, S3, -S2

⁷²⁹ ki S1, S2, S3, -D

⁷³⁰ **Dil-dār** ‘ālem-i ihsāna dirler ki Hāḡ maḡlūka ‘ayne’l-yakīn olmışdur İ

⁷³¹ ilāhiye D, S1 : ilāhiyeye S2, S3

⁷³² ve D, S1, -S2, -S3

⁷³³ istidrāc D, S1 : istidrāc ya‘ nī S2, S3

⁷³⁴ olur D, -S1, -S2, -S3

Kurbet istidrāc-ı ilāhiye dirler zīrā küstāhlık yakınlıktan olur ve istidrāc küstāhlıktan olur İ

⁷³⁵ ya‘ nī girü gitmek S2, S3 : ya‘ nī giri gitmek S1 : -D

⁷³⁶ kemā kālū S1 : kemā kāle D, -S2, -S3

⁷³⁷ muḡlişīne D, S2 : muḡlişūne S1, S3

⁷³⁸ ‘alā D, S2, S3 : le-fī S1

⁷³⁹ **کَمَا قَالَ: إِنَّ الْخُلَصِينَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ** : kemā kāle “inne’l-muḡlişīne ‘alā ḡaṭarin ‘aẓīm” : “Şöyle dedi: İhlaşlılar da büyük bir tehlike üzerindedirler.” anlamındaki bu cümle bir hadisten kısmen iktibas edilmiştir. Hadisin farklı varyantları vardır ve en meşhur şekli şöyledir: “İnsanlar helak oldu alimler müstesna; alimler helak oldu ilmiyle amel edenler müstesna; ilmiyle amel edenler helak oldu ihlaslılar müstesna, ihlaslılar da büyük bir tehlike üzerindedirler.” (Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ ve Müzîlû’l-İlbâs, II, hadis no: 2796)

⁷⁴⁰ D nüshasında “vefâ” kelimesi “hicret” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

i ilâhiye⁷⁴¹ dirler kim⁷⁴² ‘ilm ü⁷⁴³ ‘amel⁷⁴⁴ vâsıta⁷⁴⁵ nesnesin⁷⁴⁶ olur⁷⁴⁷ hayrdan ve şerden,⁷⁴⁸
Hicret⁷⁴⁹ bu‘ d-ı ‘abde dirler⁷⁵⁰ ma‘buddan⁷⁵¹ kuşūr-ı ‘ubūdiyetile.⁷⁵²

Beyt⁷⁵³

Göñülden şabır kıl cevır ü cefāya

İresin şabrile ğavr-ı⁷⁵⁴ şifāya

Cevr ‘ālem-i ‘urūcdan ‘āşıkı⁷⁵⁵ [S2 6b] yöne⁷⁵⁶ çevirmege⁷⁵⁷ dirler,⁷⁵⁸ **Cefā**⁷⁵⁹ sālīkūñ⁷⁶⁰
göñül⁷⁶¹ āyīnesin⁷⁶² örtmege dirler ğubār-ı melāl-i⁷⁶³ beşeriyetle esrār-ı cemāl-i⁷⁶⁴ ulūhiyetden,
ne‘üzü bi’llāhi min zālīk.⁷⁶⁵

Beyt⁷⁶⁶

Bu yolda şulha deġşür hışm-ı cengi

Ki tā bir göresin kīnile⁷⁶⁷ nengi⁷⁶⁸

⁷⁴¹ ilâhiye S1, S2 : ilâhiyeye S3 : ezeliye D

⁷⁴² kim S1, S2, S3, -D

⁷⁴³ ü D, S1, -S2, -S3

⁷⁴⁴ ‘amel D, S1, S2, -S3

⁷⁴⁵ vâsıta D, S1 : vâsıtasuz S2, S3

⁷⁴⁶ nesnesin D, S1, -S2, -S3

⁷⁴⁷ olur S1, S2, S3, -D

⁷⁴⁸ **Vefā** ġāyet-i ilâhiye dirler ‘ilm ü ‘amel vâsıtasuz ġayr u şerden İ

⁷⁴⁹ **Hicret** kuşūr-ı ‘ubūdiyet ile ma‘būdından bu‘ d-ı ‘abde dirler İ

⁷⁵⁰ dirler D, S2, S3 : dir S1

⁷⁵¹ ma‘buddan D, S1, S2 : ma‘būdın S3

⁷⁵² kuşūr-ı ‘ubūdiyetle D, S1 : kuşūrı ‘ubūdiyetle S3 : maķşūr-ı ‘ubūdiyetle S2

⁷⁵³ Beyt S1, S2, S3, -D

⁷⁵⁴ ğavr D, S1, S3 : ğavr u S2

⁷⁵⁵ ‘āşıkı D, S1 : ‘āşık S2, S3

⁷⁵⁶ yöne S1, S2, S3 : ġüne D

⁷⁵⁷ çevirmege D, S1, S2, -S3

⁷⁵⁸ **Cevr** ‘ālem-i ‘urūcdan ‘āşıkı hūr itmege dirler İ

⁷⁵⁹ **Cefā** göñül āyinesini örtmege dirler ğubār-ı melāl-i beşeriyetle esrār-ı cemāl-i ulūhiyetden mütesettirdür İ

⁷⁶⁰ sālīkūñ D : -S1, -S2, -S3

⁷⁶¹ göñül S1, S2, S3 : göñli D

⁷⁶² āyīnesin D, S2, S3 : āyīnesini S1

⁷⁶³ ğubār-ı melāl S1, S2, S3, -D

⁷⁶⁴ cemāl S1, S2, S3, -D

⁷⁶⁵ نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ ذَلِكَ : “Ne‘üzü bi’llāhi min zālīk” : Bundan Allah’a sığınırız.

ne‘üzü bi’llāhi min zālīk S1, S2, S3, -D

⁷⁶⁶ Beyt S1 : Naẓm S3, -D, -S2

⁷⁶⁷ kīnile S2, S3 : la‘l D : la‘li vü S1

⁷⁶⁸ nengi S2, S3 : sengi D, S1

[D 11a] **Şulh**⁷⁶⁹ ülfet-i ʿalab-i ʿabde dirler ʿubūdiyetle maʿbūda,⁷⁷⁰ **Hısm** zuhūr-ı şıfāt-ı [S1 130a] ʿāhıra⁷⁷¹ dirler,⁷⁷² **Ceng**⁷⁷³ imtiḥān-ı ilāhiye dirler ʿāhıra-ı zāhir ü bāṭınla ʿibādına ibtilā-yı belā yöninden,⁷⁷⁴ **Kın**⁷⁷⁵ şıfat-ı ʿāzāb, maʿşuk ʿāşık sultān olduğına dirler,⁷⁷⁶ **Neng** maʿşukdan ʿāyıra nazar itmege dirler.⁷⁷⁷

Beyt⁷⁷⁸

Açasın perdesin cāndan hicābuñ

Nikābı çāk olup⁷⁷⁹ gide ʿikābuñ

Perde mevānīʿ a dirler ki⁷⁸⁰ levāzım-ı tārīkından⁷⁸¹ tālible maṭlūb⁷⁸² arasında olur ne cihet-i ʿāşıkdan ve⁷⁸³ ne cihet-i⁷⁸⁴ maʿşukdan,⁷⁸⁵ **Hicāb** ol mevānīʿ a dirler ki ʿāşıkı⁷⁸⁶ maʿşuk yolından girü kıya bir nevʿ le ki⁷⁸⁷ ʿāşık cihetinden degül,⁷⁸⁸ **Nikāb**⁷⁸⁹ şol mevānīʿ a dirler ki ʿāşıkdan maʿşukı⁷⁹⁰ girü kıyır⁷⁹¹ hüküm-i irādet-i maʿşuk ile⁷⁹² meger Hāk sebebiyle, [S3 70b] ʿNeʿüzü

⁷⁶⁹ D nüshasında “şulh” kelimesi, “hısm” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

⁷⁷⁰ **Şulh** ʿubūdiyet ile maʿbūda ülfet-i ʿalab-i ʿabde dirler İ

⁷⁷¹ ʿāhıra S1, S2, S3 : ʿāhıra-ı ʿāhıhāra D

⁷⁷² **Hısm** zuhūr-ı şıfāt-ı ʿalabe dirler İ

⁷⁷³ Ceng S1, S2, S3 : Cengī D

⁷⁷⁴ ʿāhıra-ı zāhir ü bāṭınla ʿibādına ibtilā-yı belā yöninden S1, S3 : ʿāhıra-ı zāhir ü bāṭınla ʿibādına ibtilā-yı belā bu yöninden S2 : ʿalabına belā yönünden ʿāhıra-ı zāhir ü bāṭınla D

Ceng imtiḥān-ı ilāhiye dirler [İ 255a] **ʿāhıra** zāhir ü bāṭınla belā cihetünden ibtilādan ʿibāretdür İ

⁷⁷⁵ D nüshasında “kın” kelimesi, “ceng” kelimesinden önce şerh edilmiştir.

⁷⁷⁶ **Kın** ibtilādan ʿibāretdür şıfat-ı ʿāzāb-ı maʿşukdur ʿāşık sultān olduğına dirler İ

⁷⁷⁷ **Neng** maʿşukdan ʿāyıra nazar itmege dirler S2, S3 : -D, -S1

⁷⁷⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

⁷⁷⁹ olup D, S1, S2 : idüp S3

⁷⁸⁰ ki S1, S2, S3, -D

⁷⁸¹ tārīkından S1, S2, S3 : tārīkden D

⁷⁸² tālible maṭlūb S1, S2, S3 : ʿāşık ile maʿşuk D

⁷⁸³ ve S1, S2, S3, -D

⁷⁸⁴ cihet S1, S2, S3, -D

⁷⁸⁵ **Perde** mevānīʿ a dirler ki levāzım-ı tārīkından maṭlūb arasında olur ne cihet-i ʿāşıkdan ve ne cihet-i maʿşukdan İ

⁷⁸⁶ ʿāşıkı D, S3 : ʿāşık S1, S2

⁷⁸⁷ ki S1, -D, -S2, -S3

⁷⁸⁸ **Hicāb** ol mevānīʿ a dirler ki ʿāşıkı maʿşuk yolından girüye kıya bir nevʿ ile ʿāşık cihetinden degül İ

⁷⁸⁹ **Nikāb** şol mevānīʿ a dirler ki ʿāşıkdan maʿşukı girüye kıyır İ

⁷⁹⁰ maʿşukı S3 : maʿşuk D, S1, S2

⁷⁹¹ kıyır S1, S2, S3 : kıyılar D

⁷⁹² hüküm-i irādet-i maʿşuk ile D, -S1, -S2, -S3

bi'llāhi mine'l-ḥavri ba'de'l-kevr",⁷⁹³ ey mine'l-idbāri ba'de'l-iqbāl, 'İkâb 'āşıkı ma'şûk
hicretten kurtarmağa dirler.⁷⁹⁴

Göresin nāme-i nāyı muşahḥah⁷⁹⁵

Qılasın sırr-ı kināyātın aşrah

Nāme 'ilm-i ledünniye dirler,⁷⁹⁶ Nām maḥall-i tecelliyāta dirler ki ol tecelliden idrāk-i kāffe-i
kāyināt enbiyā vü evliyādan mestürdür,⁷⁹⁷ va'llāhu a'lem.

Vuruñur seng-i 'ışk 'ār-ı nenge⁷⁹⁸

Ver ol ser-keş bu cismi lök lenge

[D 11b] Seng 'ışk-ı leme'āt-ı Ḥaḥḥa dirler,⁷⁹⁹ 'Ār şiddet-i ḥicāba dirler,⁸⁰⁰ Neng ḡasāvet-i ḡalbe
dirler,⁸⁰¹ Ser-keşlik muḡālefet-i irāde-i murād-ı sālike dirler, ḡükümet-i irādet-i mālike,⁸⁰² Cisim
tecellī-i ḡabza dirler kim andan tekāsül-i ḡaleb ü tekāsül-i dil ḡāşıl olur,⁸⁰³ Leng⁸⁰⁴ tevaḡḡu'a
dirler ki seyr-i Ḥaḡdan sālike ḡārī olur bī-edeblikden meger Ḥaḡ sebebiyle.⁸⁰⁵

Beyt⁸⁰⁶

Maḡabbet içre 'ışḡuñ tünd ü⁸⁰⁷ tüz it

Nefis it nefisüñ ü⁸⁰⁸ 'aḡluñ 'aziz it

⁷⁹³ نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْخَوْرِ بَعْدَ الْكُوْرِ أَيَّ مِنَ الْإِدْبَارِ بَعْدَ الْإِقْبَالِ: "Ne'üzü bi'llāhi mine'l-ḥavri ba'de'l-kevr, ey mine'l-idbāri
ba'de'l-iqbāl": "İlerledikten sonra geri kalmaktan, yükseldikten sonra alçalmaktan Allah'a sığınırız."
anlamındaki zikredilen bu hadis, "Allahümme inni e'uzu bi-ke min va'sāi's-seferi ve keābeti'l-münḡalebi
ve'l-ḡavri ba'de'l-kevri ve da'veti'l-mazlūmi ve sū'i'l-manḡari fi'l-ehli ve'l-māl" şeklindeki hadis-i şerifin
farklı bir şekilde söylenmiş hālidir. Nesāi, "İstiāze", 50.

⁷⁹⁴ 'İkâb 'āşıkı ma'şûk hicretten kurtarmağa dirler S2, S3, -D, -S1

⁷⁹⁵ Bu beyit S1, S2 ve S3 nüshalarında yer almamaktadır.

⁷⁹⁶ Nāme 'ulūm-i ledünniye dirler İ

⁷⁹⁷ Nām maḡall-i tecelliyāta dirler ol tecelliden idrāk-ı kāffe-i mevcūdāt-ı kā'ināt enbiyā vü evliyādan nihāndur İ

⁷⁹⁸ Bu beyit S1, S2 ve S3 nüshalarında yer almamaktadır.

⁷⁹⁹ Seng 'ışk-ı leme'āt-ı Ḥaḥḥa dirler İ

⁸⁰⁰ 'Ār şiddet-i ḡicāba dirler İ

⁸⁰¹ Neng ḡuvvet-i ḡalbe dirler İ

⁸⁰² Ser-keş muḡālefet-i irādet-i murād-ı sālike dirler, Ḥikmet ḡükümet-i irādet-i 'ādile dirler İ

⁸⁰³ Cisim tecellī-i ism-i ḡābza dirler ki andan tekāsül-i ḡaleb ü tekāhül-i dil ḡāşıl olur İ

⁸⁰⁴ Leng tevaḡḡu'a dirler ki seyr-i Ḥaḡdan sālike ḡārī olur bī-edeblikden meger Ḥaḡ sebebiyle olur İ

⁸⁰⁵ Yukarıda geçen "Ne'üzü bi'llāhi mine'l-ḡavri ba'de'l-kevr, ey mine'l-idbāri ba'de'l-iqbāl." cümlesi D
nüshasında bu bölümün sonunda bulunmaktadır.

⁸⁰⁶ Beyt S1, S2, S3, -D

⁸⁰⁷ ü D, S3, -S1, -S2

⁸⁰⁸ ü D, S3, -S1, -S2

Tündi⁸⁰⁹ şıfat-ı kâhira dirler,⁸¹⁰ **Tizî** sür'at-i şun'ı Şâni' a dirler cemî'-i ef'âlde,⁸¹¹ **Nefâset**⁸¹² nefis-i⁸¹³ maķâm-ı muţma'inneye⁸¹⁴ dirler, 'Azîz⁸¹⁵ aña dirler kim 'aķıl üzre 'ışķ⁸¹⁶ ğâlib olmuş⁸¹⁷ olup⁸¹⁸ me'âşdan me'âda teveccüh itmiş ola.⁸¹⁹

Beyt⁸²⁰

[S1 130b]

Senüñdür salţanat daħi emâret⁸²¹

Teberrâ itme ey 'ammî 'imâret

Sultânlık⁸²² cereyân-ı⁸²³ a'mâle⁸²⁴ ve aķvâle⁸²⁵ dirler ki⁸²⁶ 'âşık üzerine hükmi irâdet-i ilâhiyle⁸²⁷ [S2 7a] ola muķtezâ-yı evâmirle⁸²⁸ olmaya,⁸²⁹ **Emîrlik**⁸³⁰ Haķ kendü irâdetin sâlik üzre cârî dutmaĝa dirler,⁸³¹ **Teberrâ** a'mâl-i⁸³² red itmege dirler.⁸³³

Beyt⁸³⁴

Muħannetlık belini⁸³⁵ şıdkıla bük

[D 12a]

Rücûliyet yolunda ol cüst ü⁸³⁶ çâbük

⁸⁰⁹ Tündi D, S1, S3 : Tünd S2

⁸¹⁰ **Tündi** haķiķat-i kâhira dirler İ

⁸¹¹ **Tizî** sür'at-i şun'ı Şâni' a dirler cemî'-i ef'âlde İ

⁸¹² Nefâset D, S1 : Nefs S2, S3

⁸¹³ nefis D, S1, -S2, -S3

⁸¹⁴ muţma'inneye S2, S3 : itmi'nâna D, S1

⁸¹⁵ 'Azîz S2, S3 : 'Azîz 'aķluñ S1 : 'Azîzî 'aķl D

⁸¹⁶ 'ışķ D, S1, S2, -S3

⁸¹⁷ olmuş D, -S1, -S2, -S3

⁸¹⁸ olup S1, S2, S3 : ola D

⁸¹⁹ me'âşdan me'âda teveccüh itmiş ola S1, S2, S3, -D

'Azîz 'aķl-ı âĝâha dirler 'aķıl üzre 'ışķ ğâlib olup me'âşdan me'âda teveccüh itmiş ola İ

⁸²⁰ Beyt S1, S2, S3 : -D

⁸²¹ emâret D, S1, S3 : 'imâret S2

⁸²² D nüshasında önce "teberrâ", sonra "sultânlık", son olarak da "emîrî" kelimesi şerh edilmiştir.

⁸²³ cereyân D, S1, S2 : deryâ S3

⁸²⁴ a'mâle S1, S2, S3 : a'mâl D

⁸²⁵ aķvâle S1, S2, S3 : aķvâl D

⁸²⁶ ki D, S2, S3 : -S1

⁸²⁷ ilâhiyle D, S1, S2 : ilâhî ile S3

⁸²⁸ evâmirle D : âvâzla S1, S2 : avâzile S3

⁸²⁹ **Sultânlık** cereyân-ı a'mâle ve aķvâle dirler ki 'âşık üzerine hükmi irâdet-i ilâhiye ile ola [İ 255b] muķtezâ-yı evâmir ile olmaya İ

⁸³⁰ Emîrlik S1, S2, S3 : Emîrî D

⁸³¹ **Emîrlik** Haķ kendi irâdetin sâlik üzre cârî tutmaĝa dirler İ

⁸³² a'mâl D, S2, S3 : a'mâlini S1

⁸³³ **Teberrâ** a'mâl-i red itmege dirler İ

⁸³⁴ Beyt S1, S2, S3 : -D

⁸³⁵ belini S1, S2 : belin D : yolını S3

⁸³⁶ ü D, -S1, -S2, -S3

Muḥannetlik tereddüd-i nefse dirler terk-i dünyā⁸³⁷ idüp⁸³⁸ Mevlāya teveccüh itmekde, **Şıdk**⁸³⁹ himmet-i ḳalbe⁸⁴⁰ dirler ki tecrîdden soñra tefrîde hücum ide,⁸⁴¹ **Tecrîd**⁸⁴² dünyānuñ zāhirin terk itmege dirler,⁸⁴³ **Tefrîd**⁸⁴⁴ gönülden sevgüsin gidermege dirler,⁸⁴⁵ **Rücūliyet**⁸⁴⁶ meblağ-ı ricāle irmege dirler⁸⁴⁷ ya' nī maḳām-ı istikāmete dirler,⁸⁴⁸ **Cüst** kuvvet-i ḳābiliyete⁸⁴⁹ dirler kim seyrini⁸⁵⁰ tiz tiz 'uruc u 'ubür ider,⁸⁵¹ **Çābük** evāmir-i şer' i sālîk üzre cāri tutmağa⁸⁵² dirler.⁸⁵³

Beyt⁸⁵⁴

[S1 131a]

Yüri 'aḳlı laṭîf⁸⁵⁵ eyle vü dānā

Ḳıl ol⁸⁵⁶ nefsi bahādır u tūvānā

Dānālık⁸⁵⁷ 'ālem-i başîrete⁸⁵⁸ dirler ki⁸⁵⁹ andan hîç şey' pinhān olmaz ola,⁸⁶⁰ **Bahādırlık**⁸⁶¹ kendü fenāsına gitmege dirler, keşret-i⁸⁶² riyāzetle ve kemāl-i teslîm ü⁸⁶³ irādetle,⁸⁶⁴ **Tūvān-gerî**⁸⁶⁵ ya' nī güci yiterlige⁸⁶⁶ dirler ki⁸⁶⁷ cemî' ⁸⁶⁸ kemālātuñ ḥuşūline dirler.⁸⁶⁹

⁸³⁷ dünyā D : dünyāda S1, S2, S3

⁸³⁸ idüp D, -S1, -S2, -S3

⁸³⁹ **Şıdk** himmet-i ḳalbe dirler ki tecrîdden soñra tefrîde hücum ide İ

⁸⁴⁰ ḳalbe S1, S2, S3 : gönle D

⁸⁴¹ ide D, S1, S2 : eyleye S3

⁸⁴² **Tecrîd** dünyānuñ zāhirini terk itmege dirler İ

⁸⁴³ itmege dirler S1, S2, S3 : itmekdür D

⁸⁴⁴ **Tefrîd** gönülden aşıl sevgüsin gidermege dirler İ

⁸⁴⁵ sevgüsin gidermege dirler S1, S2, S3 : aşılın terk itmekdür D

⁸⁴⁶ **Rücūliyet** meblağ-ı ricālete irmege dirler ya' nī ki maḳām-ı istikāmetdür İ

⁸⁴⁷ irmege dirler S1, S2, S3 : irmekdür D

⁸⁴⁸ istikāmete dirler S1, S2, S3 : istikāmetine D

⁸⁴⁹ ḳābiliyete D, S2, S3 : ḳābiliye S1

⁸⁵⁰ seyrini S1, S2, S3 : seyr D

⁸⁵¹ **Cüst** kuvvet-i ḳābiliye dirler seyrî tiz tiz 'uruc u 'ubür ider İ

⁸⁵² tutmağa S1 : dutmağa S2, S3 : olmağa D

⁸⁵³ **Çābük** evāmir-i şer' i üzre cāri tutmağa dirler İ

⁸⁵⁴ Beyt S1, S2, S3, -D

⁸⁵⁵ 'aḳlı laṭîf S2, S3 : 'aḳl-ı laṭîfî D : 'aḳl-ı laṭîf S1

⁸⁵⁶ Ḳıl ol S1, S2, S3 : Var it D

⁸⁵⁷ Dānālık D, S1, S2 : Dānā S3

Bu beyitteki kelimeler D Nüshasında "tūvān-gerî - dānālık - bahādırlık" sıralamasıyla şerh edilmiştir.

⁸⁵⁸ başîrete D, S2, S3 : başariye S1

⁸⁵⁹ ki S1, S2 : kim S3, -D

⁸⁶⁰ ola S1, S2, S3, -D

Dānālık 'ālem-i başîrete dirler ki hîç şey' pinhān olmaya İ

⁸⁶¹ **Bahādırlık** kendi fenāsına gitmege dirler keşret-i riyāzet ile ve teslîm-i irādetle İ

⁸⁶² keşret D : kenz S1, S2, S3

⁸⁶³ ü S1, S3, D, -S2

⁸⁶⁴ irādetle D, S1, S2 : irādetile S3

⁸⁶⁵ **Tūvān-gerî** ya' nī güc yitürmege cemî' kemālâtın ḥuşūline dirler İ

⁸⁶⁶ güci yiterlige S3 : güc yiterlige S2 : güc yiterlik S1 : terk-i güc yiterlik D

⁸⁶⁷ dirler ki S3, -D, -S1, -S2

⁸⁶⁸ cemî' S1, S2, S3, -D

⁸⁶⁹ ḥuşūline dirler D, S1 : ḥuşūndur S2 : ḥuşūletündür S3

Beyt⁸⁷⁰

Bütün dükkânını⁸⁷¹ var eyle [S3 71a] tārāc

Hidāyet tacin urun eyle mi' rāc

Tārāc⁸⁷² selb-i⁸⁷³ ihtiyār-ı sālīke dirler⁸⁷⁴ cemī' -i aḥvālde ve a' mālde⁸⁷⁵ zāhirde ve bātında,⁸⁷⁶

Hidāyet⁸⁷⁷ mütāba' at-ı sünnete dirler,⁸⁷⁸ Mi' rāc⁸⁷⁹ namāza dirler⁸⁸⁰ kim namāz⁸⁸¹ [D 12b]

üzerinde iken⁸⁸² gönülden⁸⁸³ ḥavāṭır u ḥavādiş⁸⁸⁴ nefy olmuş ola.⁸⁸⁵

Beyt⁸⁸⁶

Beden raḥtını⁸⁸⁷ her dem eyle⁸⁸⁸ ḡāret

Ki tā bulmaya⁸⁸⁹ cān baḥt-ı⁸⁹⁰ ḥasāret⁸⁹¹

⁸⁷⁰ Beyt S1, S2, S3, -D

⁸⁷¹ dükkânını S1, S2, S3 : dükkânına D

⁸⁷² Tārāc selb-i ihtiyār-ı sālīke dirler cemī' kemālātın ḥuşūline dirler a' mālde ve aḥvālde zāhiren ve bātinen İ

⁸⁷³ selb S1, S2 : sebep D, S3

⁸⁷⁴ dirler S1, S2, S3 : eyidürler D

⁸⁷⁵ aḥvālde ve a' mālde S1, S2, S3 : a' mālde ve aḥvālde D

⁸⁷⁶ zāhirde ve bātında S1, S2, S3 : zāhirī ve bātınī: D

⁸⁷⁷ Hidāyet mütāba' at-ı sünnete dirler İ

⁸⁷⁸ dirler S3 : eyidürler D, S1, S2

⁸⁷⁹ Mi' rāc şol namāzdur ki anda ḥavāṭır-ı heves ve ḥavādiş-i nefsi ve vesvās u vesvāsī nefy olmuş ola İ

⁸⁸⁰ dirler D, S3 : eyidürler S1, S2

⁸⁸¹ "Namāz" kelimesi D nüshasında art arda iki kez yazılmıştır.

⁸⁸² üzerinde iken D, S3 : üzerindeyken S1, S2

⁸⁸³ gönülden D : -S1, -S2, -S3

⁸⁸⁴ ḥavāṭır u ḥavādiş D : ḥavāṭır-ı hevāsı ve ḥavādiş-i nefsi vü vesāvis-i vesvāsı S1, S2, S3

⁸⁸⁵ olmuş ola D : itmiş ola S1, S2, S3

⁸⁸⁶ Beyt S1, S2, S3, -D

⁸⁸⁷ raḥtını S1, S2, S3 : raḥtına D

⁸⁸⁸ her dem eyle D, S1, S3 : eyle her dem S2

⁸⁸⁹ bulmaya D : olmaya S1, S2, S3

⁸⁹⁰ baḥt D : baḥtı S1, S2, S3

⁸⁹¹ ḥasāret D, S2, S3 : sa' ādet S1

Raht-ı beden⁸⁹² şehvât-ı dünyâya⁸⁹³ dirler⁸⁹⁴ ve lezzet-i nefsanîye⁸⁹⁵ dirler,⁸⁹⁶ [S1 131b] **Ġâret-i beden**⁸⁹⁷ şehvât-ı dünyâyı⁸⁹⁸ riyâzât u mücâhedâtla örtmege dirler,⁸⁹⁹ **Baht**⁹⁰⁰ cân-ı kurb-i ilâhîdür,⁹⁰¹ **Hasâret**⁹⁰² ‘âlem-i süflâya⁹⁰³ dirler⁹⁰⁴ ki⁹⁰⁵ ya‘ nî⁹⁰⁶ maḳâm-ı nefs-i emmâredür.⁹⁰⁷

Beyt⁹⁰⁸

‘Anā çek ḥāşıl idince fenâyı

Bulasın tâ ki⁹⁰⁹ şāhā⁹¹⁰ aşinâyı

‘Anā⁹¹¹ [S2 7b] kendülikle ‘ibâdete dirler,⁹¹² **Fenā** kendü ef‘âlin⁹¹³ irâdet-i Fa‘‘âlde⁹¹⁴ maḥv itmege dirler, **Āşinâyı**⁹¹⁵ ta‘alluḳ-i⁹¹⁶ raḳîḳa-i rubûbiyete⁹¹⁷ dirler kim cemî‘-i mevcûdât⁹¹⁸ bağlanmışdur râbîṭa-i ḥafî⁹¹⁹ ile.⁹²⁰

Beyt⁹²¹

Hâzer kıl her nefes bî-gânelikden⁹²²

⁸⁹² **Raht-ı beden** şehvât-ı dünyâya ve lezzet-i nefsanîye dirler İ

⁸⁹³ şehvât-ı dünyâya S1, S3 : şehvât-ı dünyâyı riyâzât ü mücâhede itmege S2 : şehvât-ı dünyâyı D

⁸⁹⁴ dirler S1, S3, -D, -S2

⁸⁹⁵ lezzet-i nefsanîye S3 : lezzet-i nefsanî D : lezzât-ı nefsanîye S1, -S2

⁸⁹⁶ dirler D, S2 : eyidürler S1, S3

⁸⁹⁷ Ġâret-i beden S3 : Ġâret itmek D, S1, -S2

Ġâret itmek anı riyâzât ü mücâhede ile arıtmağa dirler İ

⁸⁹⁸ Şehvât-ı dünyâyı S3 : anı D, S1

⁸⁹⁹ riyâzât u mücâhedâtla örtmege dirler S1, S3 : riyâzât-ı mücâhedâtdur D

⁹⁰⁰ S2 nüshasında “ġâret ve baht” kelimelerinin, S1 ve S3 nüshalarında ise sadece “baht” kelimesinin şerhi yer almamaktadır.

⁹⁰¹ **Baht-ı cân** kurb-ı Rahmâna dirler İ

⁹⁰² **Hasâret** ‘âlem-i süfliye dirler ya‘ nî nefs-i emmâreye İ

⁹⁰³ ‘âlem-i süflâya S2, S3, D : ‘âlemi süfliye S1

⁹⁰⁴ dirler S1, S3, -D, -S2

⁹⁰⁵ ki S2, S3, -D, -S1

⁹⁰⁶ ya‘ nî S1, S2, S3 : ey D

⁹⁰⁷ emmâredür S1, S2, S3 : emmâre D

⁹⁰⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

⁹⁰⁹ ki S1, S2, S3, -D

⁹¹⁰ şāhā S1, S2, S3 : pâdişāh D

⁹¹¹ Bu beyitteki kelimeler D nüshasında “āşinâyı, ‘anā, fenā” sıralamasıyla şerh edilmiştir.

‘Anā kendülikle ‘ibâdete dirler İ

⁹¹² dirler D, S1, S2 : eyidürler S3

⁹¹³ ef‘âlin D, S1, S2 : ef‘âlini S3

⁹¹⁴ irâdet-i Fa‘‘âlde S1, S2, S3 : Ḥaḳ irâdetinde D

⁹¹⁵ Āşinâyı D, S2, S3 : Āşinâlık S1

⁹¹⁶ ta‘alluḳ D, -S1, -S2, -S3

⁹¹⁷ rubûbiyete S1, S2, S3 : rubûbiyet D

⁹¹⁸ mevcûdât S1, S2, S3 : mevcûdât D

⁹¹⁹ ḥafî D : muḥsinile S1, S2, S3

⁹²⁰ **Āşinâlık** daḳîḳa-i rubûbiyete dirler, **Fenā** kendi iradetini [İ 256a] Fa‘‘âlde maḥv itmege dirler İ

⁹²¹ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

⁹²² bî-gânelikden S3 : bî-gânelikden D, S1, S2

Ki behre bulasın yegānelikden⁹²³

Bī-gānegī⁹²⁴ ‘ālem-i⁹²⁵ istiğnā ‘ālem-i⁹²⁶ rubūbiyete dirler⁹²⁷ ki mümāşelet yokdur müşābehet de,⁹²⁸ **Yegāne⁹²⁹** ‘ālem-i hilāfet-i insān-ı kāmildür⁹³⁰ ki Hāḫkuñ cemī‘-i esmāsına ve şifātına⁹³¹ mazhardur.⁹³²

Beyt⁹³³

Maḥallesinde⁹³⁴ maḥbūbuñ muḫīm ol

Deridür derde dermān tıb-saḫīm ol

[D 13a] **Maḥalle⁹³⁵** muttaşif olmağa dirler şifāt-ı kemālle,⁹³⁶ **Der** muṭāva‘ata dirler⁹³⁷ ve⁹³⁸ daḫi ibtidā‘-i teveccühe dirler.⁹³⁹

Beyt⁹⁴⁰

[S1 132a]

Bir eyle yār ile ‘ahd ü qarāruñ⁹⁴¹

Ki dil-dār ola dāyim ğam-güsāruñ

⁹²³ yegānelikden S3 : bī-gānelikdan D, S1, S2

⁹²⁴ Bī-gānegī D, S1 : Bī-gāne S2, S3

⁹²⁵ ‘ālem D, -S1, -S2, -S3

⁹²⁶ ‘ālem D, S1, S2, -S3

⁹²⁷ rubūbiyete dirler S1, S2, S3 : rubūbiyetdür D

⁹²⁸ müşābehet de D : müşābehet S1, S2, S3

Bī-gānegī istiğnā-yı ‘ālem-i rubūbiyete dirler kim mümāşelet yokdur müşābehet de İ

⁹²⁹ Yegāne S3 : Bī-gānegī D, S1 : Bī-gāne S2

⁹³⁰ insān-ı kāmildür S1, S2, S3 : insāndur D

⁹³¹ şifātına D : ef‘āline S1, S2, S3

⁹³² mazhardur S1, S2, S3 : mazhar ola D

Yegānegī ‘ālem-i hilāfet-i insān-ı kāmildür Hāḫkuñ cemī‘-i esmā ve ef‘āline mazhardur İ

⁹³³ Beyt S1, S2, S3 : -D

⁹³⁴ Maḥallesinde D, S2, S3 : Mecālisinde S1

⁹³⁵ Maḥalle D, S1, S3 : Maḥal S2

⁹³⁶ kemālle D, S1 : kemālile S2, S3

Maḥalle şifāt-ı kemāl ile muttaşif olmağa dirler İ

⁹³⁷ dirler S1, S2, S3 : eyidürler D

⁹³⁸ ve D, S1, S2, -S3

⁹³⁹ **Der** muṭāva‘ata dirler ve daḫi ibtidā‘-i teveccühe dirler İ

⁹⁴⁰ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

⁹⁴¹ Bir eyle yār ile ‘ahd ü qarāruñ/Ki dil-dār ola dāyim ğam-güsāruñ S2, S3 : Ki yār ola hemīşe ğam-güsāruñ/Bir it dil-dār ile ahd ü qarāruñ D, S1

Yār⁹⁴² şıfat-ı ilāhiye dirler⁹⁴³ ki⁹⁴⁴ zarūrī kâffe-i mevcūdāta⁹⁴⁵ yārdur⁹⁴⁶ ve hīç bundan muvāfiķ isim yokdur hālūñe⁹⁴⁷ zīrā ki⁹⁴⁸ kelime-i tevḥīd bu dāyirededür,⁹⁴⁹ **Dil-dār**⁹⁵⁰ şıfat-ı kâbıza dirler, **Ġam-gūsār** şıfat-ı Raḥmāniye⁹⁵¹ dirler ki raḥmet yöninden şümūli ve ‘umūmı⁹⁵² vardır.⁹⁵³

Beyt⁹⁵⁴

[S3 71b]

Qo bu⁹⁵⁵ **cānı** gel ol **ġam-ḥvār-ı cānān**⁹⁵⁶

Ne ser-gerdān yürürsin qalma⁹⁵⁷ **ḥayrān**

Ġam-ḥvār şıfat-ı Raḥīme dirler,⁹⁵⁸ **Cānān** şıfat-ı Qayyūma⁹⁵⁹ dirler ki⁹⁶⁰ kıyām-ı cümle-i mevcūdāta⁹⁶¹ sebebdür eger ol daḳīka⁹⁶² peyveste-i mevcūdāt olmayaydı hīç şey⁹⁶³ vücūda gelmezdi⁹⁶⁴ ve⁹⁶⁵ vücūd beḳā bulmazdı.⁹⁶⁶

Beyt⁹⁶⁷

O cān-efzā için⁹⁶⁸ **cānuñ fedā kı**

⁹⁴² D nüshasında “yār” kelimesi sonda, “dil-dār” kelimesi en başta şerh edilmiştir.

⁹⁴³ dirler S1, S2, S3 : eyidürler D

⁹⁴⁴ ki S1, S2, S3, -D

⁹⁴⁵ mevcūdāta S1, S2, S3 : mevcūdātdur D

⁹⁴⁶ yārdur S1, S2, S3, -D

⁹⁴⁷ bundan muvāfiķ isim yokdur hālūñe S2, S3 : bundan muvāfiķ isim yokdur sālike S1 : isim yokdur sālike bundan muvāfiķ D

⁹⁴⁸ ki S1, S2, S3 : -D

⁹⁴⁹ **Yār** şıfat-ı ilāhiyeye dirler ki zarūrī kâffe-i mevcūdāta dirler ve hīç bundan muvāfiķ isim yokdur sālike zīrā kelime-i tevḥīd bu dā’irededür İ

⁹⁵⁰ “Dil-dār” kelimesi S1 nüshasında “Ġam-gūsār” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

⁹⁵¹ Raḥmāniye D, S1, S2 : Raḥmāniyete S3

⁹⁵² şümūli ve ‘umūmı S1 : şümül ü ‘umūm D, S2, S3

⁹⁵³ **Ġam-gūsār** şıfat-ı Raḥmāniye dirler raḥmet yöninden şümūli ve ‘umūmı vardır, **Dil-rübā** şıfat-ı kâbıza dirler İ

⁹⁵⁴ Beyt S1, S2, S3, -D

⁹⁵⁵ bu S2, S3, -D, -S1

⁹⁵⁶ gel ol S2, S3 : ol gör D, S1

⁹⁵⁷ qalma D, S1, S3 : olma S2

⁹⁵⁸ **Ġam-ḥvārlik** şıfat-ı Raḥīme dirler İ

⁹⁵⁹ Qayyūma S1, S2, S3 : Qayyūm D

⁹⁶⁰ ki S1, S2, S3, -D

⁹⁶¹ mevcūdāta D, S1, S3 : mevcudat S2

⁹⁶² ol daḳīka D, -S1, -S2, -S3

⁹⁶³ şey’ S1, S2, S3 : nesne D

⁹⁶⁴ gelmezdi D : gelmeyeydi S1, S2, S3

⁹⁶⁵ ve S1, S2, S3, -D

⁹⁶⁶ bulmazdı D : bulmayaydı S1, S2, S3

Cānān şıfat-ı Qayyūma dirler ki kıyām-ı cümle-i mevcūdāta sebebdür ol peyveste-i mevcūdāt olmayaydı hīç şey’ vücūda gelmeyeydi İ

⁹⁶⁷ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

⁹⁶⁸ için S1, S2, S3 : çün D

Müdām ol dōstuña⁹⁶⁹ sen⁹⁷⁰ iktidā kıl

Cān-efzā⁹⁷¹ şıfat-ı Bākiye dirler ki sālīk ol şıfatda beķā-yı [S1 132b] ebedī bulur⁹⁷² ve⁹⁷³ fenā aña yol bulmaz,⁹⁷⁴ Dōst sebaķ-ı maķabbet-i ilāhiye dirler ki⁹⁷⁵ maķabbet-i sālīk⁹⁷⁶ üzre ola.⁹⁷⁷

Beyt⁹⁷⁸

[S2 8a]

Anuñ ķaddi gibi⁹⁷⁹ eyle⁹⁸⁰ iķāmet

[D 13b]

ķıyāmet ķopar olmasa o ķāmet

ķadd şıfat-ı⁹⁸¹ istilā-yı⁹⁸² ilāhiye⁹⁸³ dirler,⁹⁸⁴ ķāmet ma' būdlığa lāyık olmağa dirler ki hıç kimseye⁹⁸⁵ Hāķ te'ālā celle ve 'ālā hāzretinden⁹⁸⁶ özgeye bu liyāķat mümkün degüldür.⁹⁸⁷

Beyt⁹⁸⁸

Özüñ⁹⁸⁹ zülf kılında kıl⁹⁹⁰ giriftār

Şaçıl saçı⁹⁹¹ gibi⁹⁹² ey yār her bār

⁹⁶⁹ dōstuña D, S1 : dōsta S2, S3

⁹⁷⁰ sen S2, S3, -D, -S1

⁹⁷¹ Cān-efzā D, S1, S3 : Cān S2

⁹⁷² bulur D : bulup S1, S2, S3

⁹⁷³ ve D, -S1, -S2, -S3

⁹⁷⁴ Cān-efzā şıfat-ı Bākiye dirler ki sālīk ol şıfatda ebedī olup fenā aña yol bulmaya İ

⁹⁷⁵ ki S1, S2, S3 : -D

⁹⁷⁶ sālīk S1, S2, S3 : sākin D

⁹⁷⁷ ola D, S2, S3, -S1

Dōst sebaķ-ı ilāhiyeye dirler maķabbet-i sālīk üzre İ

⁹⁷⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

⁹⁷⁹ gibi D, S3 : bigi S1, S2

⁹⁸⁰ eyle D, S1, S3, -S2

⁹⁸¹ şıfat S1, S2, S3, -D

⁹⁸² istilā D, S1 : ibtilā S2, S3

⁹⁸³ ilāhī D, S1, S2 : ilāhiyeye S2

⁹⁸⁴ dirler S1, S2, S3 : eyidürler D

ķadd şıfat-ı istilā-yı ilāhiye dirler maķabbet-i sālīk üzre İ

⁹⁸⁵ kimseye S1, S2, S3 : kimesneye D

⁹⁸⁶ te'ālā celle ve 'ālā hāzretinden S2, S3 : te'ālāya D, S1

⁹⁸⁷ ķıyāmet ma' būdlığa lāyık olmağa dirler ki Hāķ te'ālādan ğayrıya hıç kimseye bu liyāķat mümkün degüldür İ

⁹⁸⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

⁹⁸⁹ Özüñ S1, S2 : İde öz D

⁹⁹⁰ kıl S1, S2, S3, -D

⁹⁹¹ saçı D, S2, S3 : saç S1

⁹⁹² gibi D, S2, S3 : bigi S1

Mûy zâhir-i⁹⁹³ hüviyete dirler⁹⁹⁴ ya‘ nî mevcûda ulaşmak ciddine kim⁹⁹⁵ ma‘ rifet-i vücûd-i ‘ ilm hâşıldur ve ol ma‘ rifetden ma‘ rûfa tarîk vardır.⁹⁹⁶

Beyt⁹⁹⁷

Seni cezb eyleyüben bend-i gîsû

Ham-ı⁹⁹⁸ zülfinden aç⁹⁹⁹ müşk-i âhû

Gîsû tarîk-i talebe¹⁰⁰⁰ dirler¹⁰⁰¹ ki¹⁰⁰² bu ‘ âlemde¹⁰⁰³ hâblü’l-metîn¹⁰⁰⁴ andan ‘ ibâretdür,¹⁰⁰⁵
Ham-ı zülf esrâr-ı ilâhiye dirler¹⁰⁰⁶ ki ehl-i kâle keşf olmaz.¹⁰⁰⁷

Beyt¹⁰⁰⁸

Var itme bâb-ı zülfin âşikâre

[S1 133a]

O zülf-i pîç hîç ırmeye yâre

Bâb irâdet-i Hâkka dirler,¹⁰⁰⁹ **Zülf**¹⁰¹⁰ kitmân-ı esrâr-ı ilâhiye dirler,¹⁰¹¹ **Pîç-i zülf**¹⁰¹² eşkâl-i ilâhiye dirler.¹⁰¹³

Beyt¹⁰¹⁴

⁹⁹³ zâhir D, S2, S3 : zâhirî S1

⁹⁹⁴ dirler S2, S3 : eyidürler D, S1

⁹⁹⁵ ulaşmak ciddine kim S2, S3 : ol kimsenüñ haddine D : ulaşmak haddine kim S1

⁹⁹⁶ **Mûy** zâhir-i hüviyete dirler ol kimsenüñ haddine ma‘ rifet-i vücûd-i ‘ ilmden hâşıldur ve ol ma‘ rifetden ma‘ rûfa tarîk vardır İ

⁹⁹⁷ Beyt S1, S2 : Nazm S3, -D

⁹⁹⁸ Ham D, S1, S3 : Hamı S2

⁹⁹⁹ aç D, S1, S2 : aç S3

¹⁰⁰⁰ talebe D, S1, S3 : talebine S2

¹⁰⁰¹ dirler S1, S2, S3 : eyidürler D

¹⁰⁰² ki S2, S3, -D, -S1

¹⁰⁰³ ‘ âlemde S2, S3 : ‘ âlemdeki S1 : ‘ âlem D

¹⁰⁰⁴ hâblü’l-metîn S1, S2, S3 : metîn ‘ ibâdet D

¹⁰⁰⁵ andan ‘ ibâretdür S1, S2, S3 : andandur D

Gîsû tarîk-i talebe dirler bu ‘ âlemdeki [İ 256b] hâblü’l-metînden ‘ ibâretdür İ

¹⁰⁰⁶ dirler S2 : eyidürler D, S1, S3

¹⁰⁰⁷ ki ehl-i kâle keşf olmaz S2, S3, -D, -S1

Ham-ı zülf esrâr-ı ilâhiye dirler İ

¹⁰⁰⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

¹⁰⁰⁹ **Bâb** irâdet-i Hâkka dirler S2, S3, -D, -S1

¹⁰¹⁰ Zülf S2, S3 : Bâb-ı zülf D, S2

¹⁰¹¹ **Bâb-ı zülf** kitmân-ı esrâr-ı ilâhiye dirler İ

¹⁰¹² “Pîç-i zülf” kelimesi D nüshasında “bâb-ı zülf” kelimesinden önce şerh edilmiştir.

¹⁰¹³ dirler D, S2, S3 : eyidürler S1

Pîç-i zülf eşkâl-i ilâhiye dirler İ

¹⁰¹⁴ Beyt S1, -D

Bu beyit S2 ve S3 nüshalarında yer almamaktadır.

Derinde ser  o¹⁰¹⁵ H  dan farku   fark

 demes n¹⁰¹⁶ gören   a lı olup¹⁰¹⁷  ark

[D 14a] Der şıfat-ı¹⁰¹⁸ ir det-i H  ka dirler,¹⁰¹⁹ Fark şıfat-ı hay t-ı il hiye dirler.¹⁰²⁰

Beyt¹⁰²¹

G resin t  ki  ahu  cebhesin¹⁰²² f  

Neler ide sa a ol g zile¹⁰²³  a ¹⁰²⁴

Alın zuh r-ı n r-ı¹⁰²⁵ esr r-ı il hiye dirler,¹⁰²⁶  e m¹⁰²⁷ şıfat-ı hay t-ı il hiye dirler, Ebr ¹⁰²⁸ su  t-ı s liki¹⁰²⁹ ihm l¹⁰³⁰ itmege dirler dere tdan ki ol su  t s like bir ta  r v sıtasıyladur   ucb¹⁰³¹ u en niyet gibi¹⁰³² ve da ı hükm-i ir det-i H  la s  t¹⁰³³ eylemege dirler ma  mdan s liki.¹⁰³⁴

Beyt¹⁰³⁵

[S3 72a] Rev n ebr sı¹⁰³⁶ t rine siper kıl

Kem n ebr sına t ri siper¹⁰³⁷ kıl

¹⁰¹⁵  o D :  o S1

¹⁰¹⁶  demes n D :  demesin S1

¹⁰¹⁷ olup S1 : alup D

¹⁰¹⁸  ıfat D, -S1

¹⁰¹⁹ Ser ir det-i H  ka dirler  

¹⁰²⁰ Fark şıfat-ı hay t-ı il hiye dirler  

¹⁰²¹ Beyt S1, S2, S3 : -D

¹⁰²² cebhesin D, S1, S2 : cebhesini S3

¹⁰²³ g zile S3 : gözle D, S1, S2

¹⁰²⁴ Neler ide sa a ol gözle  a  S2, S3 :  de ebr na irmege tozla  a  S1 :  de ebr na izin n tozla l   D

¹⁰²⁵ n r S1, S2, S3, -D

¹⁰²⁶ Alın zuh r-ı n r-ı esr r-ı il hiye dirler  

¹⁰²⁷ “ e m” kelimesinin  erhi D, S1 ve   nüshalarında yer almamaktadır.

¹⁰²⁸ S2 ve S3 nüshalarındaki “ebr ” kelimesinin  erhleri D ve S1 nüshalarının a a ısında yer alan “ebr -yı c  t” kelimesinin  erhleri ile aynıdır.

¹⁰²⁹ s liki D : s like S1

¹⁰³⁰ ihm l D : em n S1

¹⁰³¹ dere tdan ki ol su  t s like bir ta  r v sıtasıyladur   ucb D, -S1

¹⁰³² gibi D : bigi S1

¹⁰³³ s  t D : s kit S1

¹⁰³⁴ s liki S1 : -D

¹⁰³⁵ Ebr  su  t-ı s liki ihm l itmege dirler ki c ndan evvel su  t-ı s like bir ta  r v sıtasıyladur   ucb u en niyet gibi ve da ı hükm-i ir det-i H  la s  t eylemege dirler ma  mdan s like  

¹⁰³⁶ Beyt S1, S2, S3, -D

¹⁰³⁷ Rev n ebr sı S2, S3 :  z n ebr sın D, S1

siper D : seyr S1, S2, S3

Ebrū-yı cüft¹⁰³⁸ suķūt-ı sālīke dirler ki¹⁰³⁹ varṭa¹⁰⁴⁰ andan vücūda gelür,¹⁰⁴¹ **Kemān-ebrū** sālīk suķūtın¹⁰⁴² ¸ arz¹⁰⁴³ kılmağa dirler derecādan¹⁰⁴⁴ ve maķāmdan bir taķşır¹⁰⁴⁵ sebebiyle ve sālīk girü¹⁰⁴⁶ ol varṭadan geķürmege dirler,¹⁰⁴⁷ **Tāķ-ı ebrū** [S1 133b] sālīki suķūt içre ihmāl itmege dirler¹⁰⁴⁸ ki¹⁰⁴⁹ derecādan sākıt itmiş¹⁰⁵⁰ ola kendü¹⁰⁵¹ taķşırıyle.¹⁰⁵²

Beyt¹⁰⁵³

Sakın¹⁰⁵⁴ kirpügleri¹⁰⁵⁵ tırinden anuñ

Ki çeşm ola yüzün¹⁰⁵⁶ görmege cānuñ

Müje ihmāl-i a¸ māl-i sālīke dirler ki¹⁰⁵⁷ hūkm-i hikmet-i [S2 8b] ilāhiyle¹⁰⁵⁸ ceza¸ u feza¸ ide,¹⁰⁵⁹ **Tır-i müje**¹⁰⁶⁰ mehl¹⁰⁶¹ virmege dirler ceza¸ da¹⁰⁶² ve¹⁰⁶³ feza¸ da,¹⁰⁶⁴ **Çeşm** şıfat-ı başıre¹⁰⁶⁵ dirler ki nūr-ı ilāhiyle¹⁰⁶⁶ ola.¹⁰⁶⁷

¹⁰³⁸ Ebrū-yı-cüft: D, S1 : Ebrū S2, S3

¹⁰³⁹ sālīke dirler ki S1, S3 : sālīkdür D, -S2

¹⁰⁴⁰ varṭa S2, S3, -D, -S1

¹⁰⁴¹ gelür S1, S2, S3 : gelmez D

Ebrū-yı cüft suķūt-ı sālīke dirler ki andan vücūda gelür İ

suķūtın S1, S2, S3 : suķūt D

¹⁰⁴³ ¸ arz S1, S2, S3, -D

¹⁰⁴⁴ derecādan D : cāndan S1, S2, S3

¹⁰⁴⁵ taķşır D, S2, S3 : taķşırılık S1

¹⁰⁴⁶ girü S1, S2, S3, -D

¹⁰⁴⁷ **Kemān-ebrū** suķūtı sālīk ¸ arz kılmağa dirler derecādan ve maķāmdan bir taķşır sebebi ile ve sālīki ol

varṭadan geķürmege dirler İ

¹⁰⁴⁸ sālīki suķūt içre ihmāl itmege dirler S1 : sālīk suķūt içre ihmāl itmege dirler S2, S3 : ihmāl itmekdür sālīk suķūt içre D

¹⁰⁴⁹ ki D, S2, S3, -S1

¹⁰⁵⁰ itmiş S1, S2, S3, -D

¹⁰⁵¹ kendü S2, S3, -D, -S1

¹⁰⁵² taķşırıyle S1, S2, S3 : taķşırılıktan D

Tāķ-ı ebrū sālīki suķūt içre ihmāl itmege derecādan sākıt olmuş ol taķşır ile İ

¹⁰⁵³ Beyt S1, S2, S3, -D

¹⁰⁵⁴ Sakın D, S1 : Hazer kıl S2, S3

¹⁰⁵⁵ kirpügleri D, S1 : kirpügi S2, S3

¹⁰⁵⁶ “yüzün” kelimesi S2 nüshasında 2 kez yazılmıştır.

¹⁰⁵⁷ ki S3, -D, -S2, -S3

¹⁰⁵⁸ ilāhiyle S1, S2, S3 : ilāhī ile D

¹⁰⁵⁹ ceza¸ ü feza¸ ide S1, S2, S3 : cezāda ve fezāda D

Müje ihmāl-i a¸ māl-i sālīke dirler hūkm-i hikmet-i ilāhī ile cezāda qarāra İ

S2 ve S3 nüshasında “tır-i müje” kelimesinin şerhi bulunmamaktadır.

¹⁰⁶¹ mehl D, -S1

¹⁰⁶² ceza¸ da S1 : cezāda D

¹⁰⁶³ ve D, -S1

¹⁰⁶⁴ feza¸ da S1 : fezāda D

Tır-i müje mehl virmege dirler cezāda ve firārda İ

¹⁰⁶⁵ başıre S1, S2, S3 : başırılığa D

¹⁰⁶⁶ ilāhiyle S1, S2, S3 : ilāhī ile D

¹⁰⁶⁷ **Çeşm** şıfat-ı başırete dirler ki nūr-ı ilāhī ile ola İ

Beyt¹⁰⁶⁸

[D 14b]

Ola tã dide-i çeşmüñ¹⁰⁶⁹ mücellâ

Göre mestâne gözlerüñ mu' allâ

Dide ya' nî bebek, şıfat-ı¹⁰⁷⁰ ittılâ' -ı ilâhiye dirler cemî' -i aḥvâl-i sâlikden ḥayr¹⁰⁷¹ u şerden ve¹⁰⁷² nef' ¹⁰⁷³ u¹⁰⁷⁴ zurdan,¹⁰⁷⁵ **Çeşm-i mest** Allâhuñ setr itmegine dirler sâliküñ¹⁰⁷⁶ taqşirinde bir ḥurde ki sâlik vücûda getirür kendüliginden,¹⁰⁷⁷ hîç kimsenüñ ol ḥurdeye ittılâ' ı olmaz Hâḫdan özgeye¹⁰⁷⁸ bu ma' fû¹⁰⁷⁹ olur.¹⁰⁸⁰

Beyt¹⁰⁸¹

Göresin nâ-gehân çeşm-i ḥumârın

[S1 134a]

Ṭutasın¹⁰⁸² âhû gözinüñ şikârın

Çeşm-i pür¹⁰⁸³ -**ḥumâr**¹⁰⁸⁴ sâlik taqşirin setr itmege dirler¹⁰⁸⁵ lîkin keşf-i esrâra¹⁰⁸⁶ bâb-ı kemâl¹⁰⁸⁷ andan¹⁰⁸⁸ açılır,¹⁰⁸⁹ **Çeşm-i âhû**¹⁰⁹⁰ Allâhı setr itmege dirler taqşirât-ı sâlikle¹⁰⁹¹ ve ḡayr-ı sâlikle¹⁰⁹² ve lîkin¹⁰⁹³ sâlik ki taqşirden¹⁰⁹⁴ itmişdür andan daḡi ve¹⁰⁹⁵ ḡayrdan daḡi¹⁰⁹⁶

¹⁰⁶⁸ Beyt S1, S2, S3 : -D

¹⁰⁶⁹ çeşmüñ D : çeşmümüñ S1, S2, S3

¹⁰⁷⁰ ya' nî bebek, şıfat-ı S1, S3 : ya' nî bebek S2, -D

¹⁰⁷¹ ḥayr S2, S3 : ḥayrdan D, S1

¹⁰⁷² ve S1, S2, -D, -S3

¹⁰⁷³ nef' S2, S3 : nef' den D, S1

¹⁰⁷⁴ u D, S1, S3, -S2

¹⁰⁷⁵ Dide ya' nî bebek şıfat-ı ittılâ' -ı ilâhiye dirler cemî' -i aḥvâl-i sâlikden ve ḥayr u şerden ve nef' u zurdan İ

¹⁰⁷⁶ sâlikün D, S1, S2 : sâlik S3

¹⁰⁷⁷ sâlik vücûda getirür kendüliginden S1, S2, S3 : vücûda getirür sâlik kendüliginden D

¹⁰⁷⁸ özgeye S3 : özge D, S1, S2

¹⁰⁷⁹ ma' fû D : ma' kûl S1, S2, S3

¹⁰⁸⁰ **Çeşm-i mest** Allâh te' âlânüñ setr itmesine dirler ki sâlik taqşirinden bir ḥurde vücûda getirür kendüliginden hîç kimesnenüñ ol ḥurdeye ittılâ' ı olmaz İ

¹⁰⁸¹ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

¹⁰⁸² Ṭutasın S1 : Dutasın D, S2, S3

¹⁰⁸³ pür D, S1, -S2, -S3

¹⁰⁸⁴ “Çeşm-i pür-ḥumâr” kelimesi D nüshasında bir önceki beytin altında şerh edilmiştir.

¹⁰⁸⁵ itmege dirler S2, S3 : itmekdür D, S1

¹⁰⁸⁶ esrâra S1, S2 : esrâr D, S3

¹⁰⁸⁷ bâb-ı kemâl D : bâb-ı envârdan: S1 : bâb-ı envârın S2 : bâb-ı envârüñ S3

¹⁰⁸⁸ andan D, -S1, -S2, -S3

¹⁰⁸⁹ açılır S1, S2, S3 : vâşıl olur D

¹⁰⁹⁰ **Çeşm-i ḥumâr** sâlik taqşirüñ setr itmege dirler lâkin keşf-i esrâra bâb-ı kemâl envârından [İ 257a] açılır İ

¹⁰⁹¹ Çeşm-i âhû S2, S3 : Çeşm-i âhû-vâne D : Geyik göz S1

¹⁰⁹² sâlikle S1, S3 : sâlikile S2 : sâlik D

¹⁰⁹³ lîkin S1, S2, S3 : lâkin D

¹⁰⁹⁴ ki taqşirden S2 : taqşirden ki D, S1, S3

¹⁰⁹⁵ ve S1, S2, S3, -D

¹⁰⁹⁶ daḡi S1, S2, S3, -D

Allāh¹⁰⁹⁷ mestürdür haḳīkī bunuñ ğāyeti yokdur¹⁰⁹⁸ ola ki¹⁰⁹⁹ sālīk ol taḳşīrden girü ḳalmış ola ve¹¹⁰⁰ tedārik-i taḳşīr ide.¹¹⁰¹

FAŞL-I DÜVVÜM

Beyt¹¹⁰²

Getür ol āhūy¹¹⁰³ cān meclisine

Girigör¹¹⁰⁴ ‘ayş u¹¹⁰⁵ ‘işret tōlīsına¹¹⁰⁶

Meclis āfāt-ı tefriḳaya¹¹⁰⁷ ve evḳāt-ı huḫūra dirler¹¹⁰⁸ ki¹¹⁰⁹ Haḳla¹¹¹⁰ yaḳīn ola,¹¹¹¹ ‘Ays¹¹¹² devām-ı huḫūra dirler Haḳla¹¹¹³ be-ġāyet¹¹¹⁴ [S3 72b] ehl-i kemālūñ ḫālidür¹¹¹⁵ ki¹¹¹⁶ anlara¹¹¹⁷ maḥşūşdur¹¹¹⁸ bu ḫāl-i ḫāşşa¹¹¹⁹ nihāyet-i sülūkdur,¹¹²⁰ ‘İşret lezzet-i¹¹²¹ ünsiyet-i [D 15a] Haḳka dirler ki¹¹²² ol üns¹¹²³ sürür-ı¹¹²⁴ nūrundan¹¹²⁵ zuhūra gelür.¹¹²⁶

¹⁰⁹⁷ Allāh S2, S3, -D, -S1

¹⁰⁹⁸ yokdur S1, S2, S3, -D

¹⁰⁹⁹ ki S1, S2, S3, -D

¹¹⁰⁰ ve D, -S1, -S2, -S3

¹¹⁰¹ **Çeşm-i āhū** Allāh te‘ālā ḫāzretleri setr itmege dirler taḳşīrāt-ı sālīki ve ġayr-ı sālīki ve lākin sālīk taḳşīrden ki itmişdür andan daḫi ġayrıdan daḫi mestürdür haḳīkī bunuñ ğāyeti yokdur evvelā ki sālīk ol taḳşīr ki girü ḳalmış ola ve tedārik-i taḳşīr ide İ

¹¹⁰² Beyt S3, -D, -S1, -S2

¹¹⁰³ Getür ol āhūy S1, S2, S3 : Ol āhūyı getür D

¹¹⁰⁴ Girigör D, S1 : Giregör S2, S3

¹¹⁰⁵ u S3, -D, -S1, -S2

¹¹⁰⁶ tōlīsına D, S1 : meclisine S2, S3

¹¹⁰⁷ tefriḳaya D, S2 : tefriḳa S1, S3

¹¹⁰⁸ dirler S1, S2, S3 : eyidürler D

¹¹⁰⁹ ki S1, S2, S3, -D

¹¹¹⁰ Haḳla D : Haḳka S1, S2, S3

¹¹¹¹ yaḳīn ola S1, S2, S3, -D

Meclis āfāt-ı tefriḳaya ve evḳāt-ı huḫūra dirler ki Haḳile ola İ

¹¹¹² ‘işret kelimesi D nüshasında ‘ayş kelimesinden önce şerh edilmiştir.

¹¹¹³ Haḳla D, S1, S2 : Haḳile S3

¹¹¹⁴ be-ġāyet S2 : bu ġāyet S1, S3, -D

¹¹¹⁵ ehl-i kemālūñ ḫālidür D : ehl-i kemāl ḫālidür S1, S3 : ehl-i kemāldür ḫālidür S2

¹¹¹⁶ ki D, -S1, -S2, -S3

¹¹¹⁷ anlara S1, S2, S3 : anlar D

¹¹¹⁸ maḥşūşdur S1, S2, S3 : eḫaşdur D

¹¹¹⁹ ḫāşşa S1, S2, S3 : ḫāşdur D

¹¹²⁰ nihāyet-i sülūkdur D : nihāyet-i sülūk-i aḫvāldür S1, S2, S3

‘Ays Haḳile devām-ı huḫūra dirler ki bu ġāyet ehl-i kemāl ḫālidür anlara maḥşūşdur nihāyet-i sülūk aḫvālidür İ

¹¹²¹ lezzet D, S2, S3 : ledün S1

¹¹²² ki S1, S2, S3, -D

¹¹²³ üns D, S1, S2, -S2

¹¹²⁴ sürür S1, S2, S3, -D

¹¹²⁵ nūrundan D : nūrdan S1, S2, S3

¹¹²⁶ **‘İşret** lezzet-i ünsiyet-i Haḳka dirler ki ol üns sürür-ı nūrdan zuhūra gelür İ

Beyt¹¹²⁷

Şarāb-ḥāne¹¹²⁸ içinde büt-gedā¹¹²⁹ bul

Disün¹¹³⁰ ḥum-ḥānede [S1 134b] her bāde kulkul

Şarāb-ḥāne ‘ālem-i melekūta dirler,¹¹³¹ Büt-gede¹¹³² kıdem-i münacāta dirler,¹¹³³ Ḥum-ḥāne maḥall-i tecelliyāta dirler ki¹¹³⁴ kalbdür,¹¹³⁵ Bāde ‘ışk-ı Hakkā dirler ki ‘avāmü’n-nās hidāyet-i sülükda za‘īf ola bu ‘avāma daḥi olur bu bidāyet-i sülükdur.¹¹³⁶

Beyt¹¹³⁷

[S2 9a]

Şarābı¹¹³⁸ gāh¹¹³⁹ puḥte gāh¹¹⁴⁰ ḥām iç

Bu mey-ḥānede meyden tolu cām iç

Şarāb¹¹⁴¹ galebāt-ı ‘ışka dirler şol a‘māl-i vücūdile¹¹⁴² kim müstevcib-i melāmetdür¹¹⁴³ bu işüñ¹¹⁴⁴ gāyeti¹¹⁴⁵ ehl-i kemāle olur, ḥazret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām gibi kim¹¹⁴⁶ gemi şıdı ve oğlan boğazladı¹¹⁴⁷ ve dīvār yıkdı ve¹¹⁴⁸ Şeyḥ Muḥammed-i Lāy-ḥār gibi¹¹⁴⁹ ki dāyim¹¹⁵⁰ mey-ḥānelerde¹¹⁵¹ süci dürdin¹¹⁵² yirdi ḥalk bunıñ zāhir-i ḥareket-i ef‘āline¹¹⁵³ naẓar ider¹¹⁵⁴ bātın-

¹¹²⁷ Beyt S1, S2, S3, -D

¹¹²⁸ Şarāb-ḥāne D, S1 : Bu mey-ḥāne S2, S3

¹¹²⁹ büt-kedā D : büt-gede S1, S2, S3

¹¹³⁰ Disün D, S2, S3 : Disin S1

¹¹³¹ Şarāb-ḥāne ‘ālem-i melekūta dirler İ

¹¹³² Büt-gede S1, S2, S3 : Büt-gedā D

¹¹³³ Büt-gede kıdem-i münacāta dirler İ

¹¹³⁴ ki S1, S2, S3, -D

¹¹³⁵ Ḥum-ḥāne maḥall-i tecelliyāta dirler ki kalbdür İ

¹¹³⁶ ‘ışka dirler ki za‘īf ola bu ‘avāma daḥi olur bu bidāyet-i sülükdur D : ‘ışk-ı Hakkā dirler ki za‘īf ola bu a‘vāmü’n-nās ol bidāyet-i sülükda S1 : ‘ışk-ı Hakkā dirler ki ‘avāmü’n-nās sülükda za‘īf ola S2 : ‘ışk-ı Hakkā dirler ki ‘avāmü’n-nās hidāyet-i sülükda za‘īf ola S3

Bāde ‘ışk-ı Hakkā dirler ki za‘īf ola bu ‘avāmü’n-nāsda daḥi olur bu bidāyet-i sülükdur İ

¹¹³⁷ Beyt S1, S2, S3, -D

¹¹³⁸ Şarābı D, S3 : Şarāb S1, S2

¹¹³⁹ gāh D, S1, S2 : gāhī S3

¹¹⁴⁰ gāh D, S1, S2 : gāhī S3

¹¹⁴¹ Şarāb D, S1, S2, -S3

¹¹⁴² vücūdile D, S1, S3 : vücūdla S2

¹¹⁴³ melāmetdür S1, S2, S3 : melāmet gibi D

¹¹⁴⁴ işüñ S2, S3 : iş D, S1

¹¹⁴⁵ gāyeti S3 : gāyet D, S1, S2

¹¹⁴⁶ ‘aleyhi’s-selām gibi D : bigi kim S1 : bigi ‘aleyhi’s-selām S2 : gibi kim ‘aleyhi’s-selām S3

¹¹⁴⁷ boğazladı S1, S2, S3 : öldürdi D

¹¹⁴⁸ ve dīvār yıkdı ve S1, S3 : ve dīvār yapıdı ve S2, -D

¹¹⁴⁹ gibi D, S1, S3 : bigi S2

¹¹⁵⁰ dāyim D, -S1, -S2, -S3

¹¹⁵¹ mey-ḥānelerde S1, S2, S3 : mey-ḥānede: D

¹¹⁵² süci dürdin D : süci turtın S1, S2 : şüci dürdin S3

¹¹⁵³ zāhir-i ḥareket-i ef‘āline S1, S2, S3 : zāhirin D

¹¹⁵⁴ naẓar ider S3 : naẓar iderdi S1, S2 : görirdi D

ı hikmet-i ahvālın¹¹⁵⁵ bilmezdi, buña inbisât-ı mertebe-i vücūd¹¹⁵⁶ dirler ki cümle mevcūdât bu mertebe ehlinüñ cüz'idür,¹¹⁵⁷ Nitekim Hâzret-i Mevlânâ Celâlü'd-dîn kıddesa'llâhu sırrahu'l 'azîz buyurur¹¹⁵⁸ Beyt "Cüz'-i dervîş-end [S1 135a] cümle nîk u bed/ Her ki ne-büd in çün in dervîş nîst"¹¹⁵⁹ tercüme-i in beyt be-Türkî¹¹⁶⁰ "Cüz'-i dervîş oldu cümle yoğ u¹¹⁶¹ var / Her ki böyle olmadı dervîş olmadı",¹¹⁶² **Şarâb-ı puhte** 'ışk-ı sırfa dirler ki beşeriyet şıfatından şâf u¹¹⁶³ mücerred ola,¹¹⁶⁴ **Şarâb-ı hām** 'ışk-ı memzûca¹¹⁶⁵ dirler ki¹¹⁶⁶ muķārin-i 'ubūdiyet ola,¹¹⁶⁷ **Mey** ğalebât-ı sekre¹¹⁶⁸ dirler ki a' māl-i melāmetiye¹¹⁶⁹ muķārin ola ammā hem¹¹⁷⁰ 'avāma ola hem¹¹⁷¹ havāşa ola, ammā¹¹⁷² 'avāma olan [D 15b] ğaflet ü shevât-ı mecāzî gibi¹¹⁷³ kemā ķāle'llāhu te'ālā "Lā¹¹⁷⁴ takrabu's-şalāte ve entüm sūkārā"¹¹⁷⁵ ve¹¹⁷⁶ havāşa olan ihtirāk u iştıyāk-ı cezbeden istiğrāk gibi.¹¹⁷⁷ **Allāhümme'rzuknā**¹¹⁷⁸

Beyt¹¹⁷⁹

¹¹⁵⁵ hikmet-i ahvālın S1, S2 : hikmet-i ahvālını S3 : hikmetin D

¹¹⁵⁶ mertebe-i vücūd S1, S2, S3 ; vücūd mertebesi D

¹¹⁵⁷ ki cümle mevcūdât bu mertebe ehlinüñ cüz'idür S1, S2, S3, -D

¹¹⁵⁸ Kıddesa'llāhu sırrahu'l 'azîz : O'nun yüce sırrı (içi) temiz ve mübarek olsun
Nitekim Mevlânâ Celâlü'd-dîn kıddesa'llāhu sırrahu'l 'azîz buyurur S2 : Nitekim Mevlânâ Celâlü'd-dîn kıddesa'llāhu sırrahu'l 'azîz buyurur S3 : Çenân ki hâzret-i Mevlânâ mîfer mâyed S1, -D

¹¹⁵⁹ Bu beyit Hz. Mevlânâ'nın bir gazelinden alınmıştır. Ganjoor, moulavi/shams/ghazalsh, (Erişim 14 Mayıs 2024)

¹¹⁶⁰ tercüme-i in beyt be-Türkî D : tercüme S2, -S3, -D

¹¹⁶¹ u S2 : -S1

¹¹⁶² **Şarâb** ğalebât-ı 'ışka dirler şol a' māl-i vücūdile ki müstevcib-i melāmetdür bu iş ğāyet ehl-i kemāle, hâzret i Hızır gemi şıdı ve oğlan boğazladı ve divâr yaptı ve Şeyh Muhammed-i Lāyh'ārî ki mey-hānelerde süci tartup yürürdi halk zāhir bunuñ ef'āl-i hareketine nazar iderdi bātın-ı hikmet-i ahvālün bilmezdi buña inbisât ı vücūd mertebesi dirler cümle mevcūdât bu mertebe ehlinüñ cüz'idür 'Çenân ki hâzret-i Mevlânâ mîfer mâyed, beyt 'Cüz'-i dervîş-end cümle nîk ü bed-Her ne-büd in çünin dervîş nîst' İ şâf u S1, S2, S3, -D

¹¹⁶⁴ **Şarâb-ı puhte** 'ışk-ı sırfa dirler ki beşeriyet şıfatından şâfî ve mücerred ola İ

¹¹⁶⁵ memzûca D, S1, S2 : memzûc S3

¹¹⁶⁶ ki S1, S2, S3 : ya' nî D

¹¹⁶⁷ **Şarâb-ı hām** 'ışk-ı memzûca dirler ki muķārin-i 'ubūdiyet ola İ

¹¹⁶⁸ sekre S1, S2, S3 : 'ışka D

¹¹⁶⁹ melāmetiye S1 melāmetiye S2 : melāmete D : melāmiye S3

¹¹⁷⁰ hem D, -S1, -S2, -S3

¹¹⁷¹ hem S1, S2, S3 : ve hem D

¹¹⁷² ammā S1, S2, S3, -D

¹¹⁷³ ğaflet ü shevât-ı mecāzî gibi S1, S2, S3 : ğaflet gibi ve şehvet gibi ve ta'alluķ-i mecāzî gibi D

¹¹⁷⁴ lā S1 : ve lā D, S2, S3

¹¹⁷⁵ **كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى** : kemā ķāle'llāhu te'ālā "Lā takrabu's-şalāte ve entüm sūkārā": Yüce Allah şöyle buyurdu: "Sarhoş iken namaza yaklaşmayın." (Kur'ân-ı Kerîm, Nisa 4/43) ayetinden alınmıştır.

¹¹⁷⁶ ve S1, S2, S3, -D

¹¹⁷⁷ ihtirāk u iştıyāk-ı cezbeden istiğrāk gibi S3 : ihtirāk u iştıyāk-ı cezbeden istiğrāk bigi S1, S2 : istiğrāk gibi ihtirāķa D

Mey ğalebât-ı sekre dirler ki a' māl-i melāmete muķārin ola ammā hem 'avāma ve hem havāşa, 'avāma olan ğaflet ve şehvet-i mecāzî gibi ve havāşa olan ihtirāk u iştıyāk-ı istiğrāk gibi İ

¹¹⁷⁸ **اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا** : Allāhümme'rzuknā: Allah'ım bizi rızıklandır.

Allāhümme'rzuknā S1, S2, S3, -D

¹¹⁷⁹ Beyt S1, S2, S3, -D

Getürsün pür kırup sâkî kadehler

Bul ol cām-ı şürāhiden ferahlar

[S3 73a] **Sâkî** feyyāz-ı ezeli ve ebediye¹¹⁸⁰ dirler ki ervāh-ı rāh-ı rahmetle mest idüp¹¹⁸¹ istirvāh virür,¹¹⁸² **Kadeh** vakt ma‘a’llāha dirler kabẓdan ve baştan¹¹⁸³ celālden ve cemālden olur,¹¹⁸⁴ **Cām** [S1 135b / S2 9b] aḥvāl-i serencām-ı¹¹⁸⁵ sālīke dirler ki¹¹⁸⁶ gönle¹¹⁸⁷ Ḥaḳdan dürlü dürlü harekāt¹¹⁸⁸ gele,¹¹⁸⁹ **Şürāhî** şol¹¹⁹⁰ maḳāma dirler ki muntehiler ḥālidür kâlden¹¹⁹¹ eḥaşdur.¹¹⁹²

Beyt¹¹⁹³

O ḥumdan cür‘a iç mestānālîk kı

Ḥarāb-ı¹¹⁹⁴ mest olup dīvānālîk kı

Ḥum¹¹⁹⁵ ‘ālem-i istiḡrākda ḳalmaḡa dirler ki¹¹⁹⁶ ol maḳāmda¹¹⁹⁷ ol¹¹⁹⁸ müstaḡriḳuñ du‘āsından ve naẓarından¹¹⁹⁹ teraḳḳî ve tenezzül¹²⁰⁰ bulalar,¹²⁰¹ **Cür‘a** esrār-ı maḳāmāta ve aḥvāle dirler ki¹²⁰² sülûk vaktinde sālīkūñ¹²⁰³ naẓarından örtülü ḳala,¹²⁰⁴ **Mestānālîk** sükr-i evvele¹²⁰⁵ dirler

¹¹⁸⁰ ve ebediye D, -S1, -S2, -S3

¹¹⁸¹ idüp S1, S2, S3 : ider D

¹¹⁸² istirvāh virür S1, S2 : istirāh virür S3, -D

[İ 257b] **Sâkî** feyyāz arayana dirler ki ervāh-ı rāh u ḥumla mest idüp istirvāh virür İ

¹¹⁸³ baştan D, S2, S3 : baştan ve S1

¹¹⁸⁴ olur S2, S3, -D, -S1

Kadeh vakt ma‘a’llāha dirler ki celāl ü cemālden ve kabẓ u baştan ola İ

¹¹⁸⁵ serencām S1, S2, S3, -D

¹¹⁸⁶ dirler ki S1, S2, S3, -D

¹¹⁸⁷ gönle D, S1, S3 : gönli S2

¹¹⁸⁸ harekāt D, S1, S2 : hareket S3

¹¹⁸⁹ gele D : zāhir S2 : zāhir ola S1, S3

Cām aḥvāl-i serencām-ı sālīke dirler ki gönle Ḥaḳdan dürlü dürlü harekāt zāhir ola İ

¹¹⁹⁰ şol S2, S3, -D, -S1

¹¹⁹¹ kâlden S2, S3 : ḥâlden D, S1

¹¹⁹² **Şürāhî** muntehiler ḥālî olan bir maḳāma dirler ki ḥâlden eḥaşdur İ

¹¹⁹³ Beyt S1, S2 : Naẓm S3, -D

¹¹⁹⁴ **Ḥarāb** D, S2, S3 : Ḥarāb u S1

¹¹⁹⁵ Bu beyittekki kelimeler D nüshasında “mest-i ḥarāb-ḥum-cür‘a-mestānālîk-dīvāne” sıralamasıyla şerh edilmiştir.

¹¹⁹⁶ ki S1, S2, S3 : kim D

¹¹⁹⁷ ol maḳāmda D, -S1, -S2, -S3

¹¹⁹⁸ ol S1, S2, S3 : bu D

¹¹⁹⁹ du‘āsından ve naẓarından S1, S2, S3 : naẓarından ve du‘āsından D

¹²⁰⁰ tenezzül S1, S2, S3, -D

¹²⁰¹ **Ḥum** ‘ālem-i istiḡrākda ḳalmaḡa dirler ki ol müstaḡriḳuñ du‘āsından ve naẓarından teraḳḳî ve tenezzül bulalar İ

¹²⁰² ki S1, S2, S3 : kim D

¹²⁰³ sālīkūñ D : sālīk S1, S2, S3

¹²⁰⁴ ḳala D, S1, S3 : ola S2

Cür‘a esrār-ı maḳāmāt ve aḥvāle dirler ki sülûk vaktinde sālīkin naẓarından örtülü ḳala İ

¹²⁰⁵ evvele S1, S2, S3 : evveldür D

ki¹²⁰⁶ cemî^c-i şîfât-ı zâhiri ve bâtını¹²⁰⁷ mağlûp kıla bunun gibi kişiye meczûb-i ebter¹²⁰⁸ dirler,¹²⁰⁹ **Mest-i harâb** şol¹²¹⁰ müstağrıka dirler ki¹²¹¹ ruhi mest-i şabûh idüp¹²¹² beşeriyeti¹²¹³ yıka,¹²¹⁴ **Dîvânalık**¹²¹⁵ mecbûr olmağa dirler¹²¹⁶ buña meşâyih cibr-i hâşîd dimişdür.¹²¹⁷

Beyt¹²¹⁸

[D 16a]

Gehî ol nîm-mest ü¹²¹⁹ **gâh**¹²²⁰ **hüşyâr**

Harâbâtile¹²²¹ **yâr** [S1 136a] ol iste **humâr**

Nîm-mest istiğrâkdan âgâh itmege ve iştiyâk-ı istiğrâkı¹²²² nazarda¹²²³ tutmağa dirler,¹²²⁴ **Hüşyâr** şîfât-ı zâhirenün¹²²⁵ ve bâtınanun¹²²⁶ şevk-i¹²²⁷ galebâtından âfât¹²²⁸ bulmağa dirler ‘ibâdet anda mahv olur bunun gibi kişiye¹²²⁹ ba^c zı ma^c ârif-i ‘avârif¹²³⁰ hâşıl olmuş ola,¹²³¹ **Harâbât** irâdet-i¹²³² Hâkdan kendü şîfâtını¹²³³ Hâk şîfâtında¹²³⁴ fânî itmege¹²³⁵ dirler,¹²³⁶

¹²⁰⁶ ki S1, S2 : kim D, -S2

¹²⁰⁷ zâhiri ve bâtını D, S1 : zâhir (ü) bâtın S2, S3

¹²⁰⁸ ebter S1, S2, S3 : ebter daği D

¹²⁰⁹ **Mestânâlık** sükr-i evvele dirler ki cemî^c-i şîfât-ı zâhirî ve bâtınî mağlûb kıla bunun gibi kişiye meczûb dirler İ

¹²¹⁰ Şol S1, S2, S3, -D

¹²¹¹ ki D, S1, S2, -S3

¹²¹² rûhı mest-i şabûh idüp S1 : rûh şabûh idüp S2 : rûh mest olup şabûh idüp : fevrî mest ide D

¹²¹³ beşeriyeti S1, S3 : beşeriyet D, S2

¹²¹⁴ **Mest-i harâb** şol müstağrıka dirler ki o mest-i şabûh idüp beşeriyeti yıka İ

¹²¹⁵ Dîvânâlık S1, S2 : Dîvâne D

¹²¹⁶ dirler S1, S2, S3 : hâlîle D

¹²¹⁷ dimişdür D : dirler S1, S2, S3

Dîvânelik hâline mecbûr olmağa dirler, buña meşâyih cibr-i hâşîd dirler İ

¹²¹⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

¹²¹⁹ ol nîm-mest S1, S2 : ol nîm-mest ü D : nîm-mest ol S3

¹²²⁰ gâh D, S1, S3 : gâhî S2

¹²²¹ Harâbâtile D, S1, S3 : Harâbâtla S2

¹²²² iştiyâk-ı istiğrâkı S1 : iştiyâk-ı istiğrâk S2, S3 : iştiyâk D

¹²²³ nazarda S1, S2, S3 : nazar D

¹²²⁴ **Nîm-mest** istiğrâkdan âgâh itmege dirler ve iştiyâk-ı istiğrâkı nazarda tutmağa dirler İ

¹²²⁵ zâhirenün S1, S2, S3 : derûnunun D

¹²²⁶ bâtınanun S1, S2, S3 : birûnunun D

¹²²⁷ şevk D, S2, S3 : şevki S1

¹²²⁸ âfât S1, S2, S3 : iķâmet D

¹²²⁹ bunun gibi kişiye S2, S3 : bunun bigi kişiye S1, -D

¹²³⁰ ‘avârif S1, S2, S3, -D

¹²³¹ olmuş ola S1 : itmiş ola dirler S2 : itmiş ola aña dirler S3 : olmuşdur D

Hüşyâr şîfât-ı zâhire ve bâtınanun şevki galebâtından âfât bulmağa dirler ‘ibâdet anda mahv oldurur bunun gibi kişiye ba^c zı ma^c ârif-i avârif hâşıl olmuş ola İ

¹²³² irâdet D, S2, S3 : irâdât S1

¹²³³ şîfâtını S1, S2, S3 : şîfâtın D

¹²³⁴ şîfâtında S1, S2, S3 : şîfâtıyla D

¹²³⁵ itmege S1, S2, S3 : bulmağa D

¹²³⁶ **Harâbât** irâdet-i Hâkda kendi şîfâtını hattâ şîfâtın daği fânî itmege dirler İ

Ḥammār şıfat-ı Ḥakīme¹²³⁷ ve Fa‘‘āle dirler,¹²³⁸ **Ḥumār** ric‘ate dirler maḳām-ı vüşûlden maḳām-ı fūrḳate inḳitā‘ tarīḳiyle,¹²³⁹ “**Allāhümme ecir-nā min mülük.**”¹²⁴⁰

Beyt¹²⁴¹

Ḳo şālūşluġ¹²⁴² var [S3 73b] ol rind-i ḳallāş¹²⁴³

Gehī ol lā-ubālī gāh evbāş

Rindlik [S2 10a] ḳat‘-ı nazara dirler envā‘-ı a‘ mālden rızā-yı Ḥaḳla, bunuñ gibi kişiye “ibnü’l-vaḳt”¹²⁴⁴ dirler,¹²⁴⁵ **Ḳallāşlık** mu‘āşeret-i a‘ mäle dirler iḳtizā-yı aḥvālce,¹²⁴⁶ **Lā-ubālīlık**¹²⁴⁷ [S1 136b] fenā-yı ef‘āl maḳāmına¹²⁴⁸ varanlara¹²⁴⁹ dirler ve daḥi şunlara dirler ki¹²⁵⁰ ḥavf u¹²⁵¹ recādan¹²⁵² geḳmiş ola,¹²⁵³ **Evbāşlık**¹²⁵⁴ terk-i şevāba dirler tāt‘atden ve terk-i ‘iḳāba dirler keşret-i maḥabbetle.¹²⁵⁵

Beyt¹²⁵⁶

Bu şem‘uñ cem‘ine ḳıl cān-ı şāhid

[D 16b]

Mücāhid ol ki olasın müşāhid¹²⁵⁷

¹²³⁷ Ḥakīme S1, S2, S3 : Ḥakīm D

¹²³⁸ **Ḥammār** şıfat-ı Ḥakīme ve Fa‘‘āle dirler İ

¹²³⁹ tarīḳiyle D, S3 : tarīḳle S1, S2

Ḥumār ric‘ate dirler ki maḳām-ı vüşûlden maḳām-ı fūrḳate inḳitā‘ tarīḳiyle ola İ

¹²⁴⁰ اللَّهُمَّ اجِرْنَا مِنْ مُلُوكٍ : Allāhümme ecir-nā min mülük: Allah’ım hükümdarlardan bizi koru.

¹²⁴¹ Beyt S1, S2, S3, -D

¹²⁴² şālūşluġ D, S1 : şaġ şol S2 : şaġ u şol S3

¹²⁴³ rind-i ḳallāş D, S1, S3 : rind ü ḳallāş S2

¹²⁴⁴ ibnü’l-vaḳt D, S2, S3 : ibni’l-vaḳt S1

¹²⁴⁵ **Rindlik** envā‘-ı ‘ibādetden ve a‘ mālden rızā-yı Ḥaḳḳile ḳat‘-ı nazara dirler İ

¹²⁴⁶ **Ḳallāş** iḳtizā-yı aḥvāl için mu‘āşeret-i a‘ mäle dirler İ

¹²⁴⁷ Lā-ubālīlık S1, S2 : Lā-ubālī D, S3

¹²⁴⁸ maḳāmına S1, S2, S3 : maḳāma D

¹²⁴⁹ varanlara D, -S1, -S2, -S3

¹²⁵⁰ ve daḥi şunlara dirler ki S2, S3 : ve anlar ki S1, -D

¹²⁵¹ u D, -S1, -S2, -S3

¹²⁵² recādan S1, S2, S3 : recası D

¹²⁵³ geḳmiş ola S1, S2, S3 ; geḳmiş olmaya her nev‘ kelāmdan ve istimā‘dan D

Lā-ubālī ḥavf u recādan geḳüp fenā-yı ef‘āl maḳāmına varanlara dirler İ

¹²⁵⁴ Evbāşlık S1, S2, S3 : Evbāşī D

¹²⁵⁵ keşret-i maḥabbetle S1, S2 : keşret-i maḥabbetle şāhid-i evvel S3 : ma‘şiyetden ġalebe-i maḥabbetde D

Evbāş keşret-i maḥabbet ile tāt‘at u ‘işıyāndan terk-i şevāb u ‘uḳbāya dirler İ

¹²⁵⁶ Beyt S1, S2, S3, -D

¹²⁵⁷ müşāhid S1, S3 : mücāhid S2 : şāhid D

Şem¹²⁵⁸ nūru'llāha¹²⁵⁹ dirler ki¹²⁶⁰ renkten¹²⁶¹ ve her¹²⁶² şıfatdan hāḳīyetden¹²⁶³ münezzehdür,¹²⁶⁴ Şāhid¹²⁶⁵ şem¹²⁶⁶ -i¹²⁶⁶ tecelliye daḥi¹²⁶⁷ dirler ki¹²⁶⁸ muḥaşşal-ı¹²⁶⁹ 'ilm-i ledünnīdür.¹²⁷⁰

Beyt¹²⁷¹

Yiyüp¹²⁷² nuḳl ü¹²⁷³ kebābı iç şabūhı

Ġabūḳ iç şubḥ-dem mest eyle rūhı

Nuḳl keşf-i esrāra ve keşf-i me'āniye¹²⁷⁴ dirler,¹²⁷⁵ Kebāb tecelliyātla dile perveriş virmege dirler,¹²⁷⁶ Şabūḥ¹²⁷⁷ ya' nī irtē şarābı¹²⁷⁸ muḥāvereye¹²⁷⁹ dirler,¹²⁸⁰ Ġabūḳ¹²⁸¹ ya' nī gice şarābı¹²⁸² māddeye dirler,¹²⁸³ Şubḥ ṭulū¹²⁸⁴ -ı evḳāte dirler ve zuhūr-ı aḥvāle daḥi¹²⁸⁴ dirler.¹²⁸⁵

Beyt¹²⁸⁶

Bulasın bām-dād¹²⁸⁷ içre¹²⁸⁸ şeban-gāh

¹²⁵⁸ Şem¹²⁵⁸ D, S2, S3 : Bu şem¹²⁵⁸ a S1

¹²⁵⁹ nūru'llāha D, S1, S2 : nūrāniyete S3

¹²⁶⁰ ki S1, S2, S3, -D

¹²⁶¹ renkten S1, S2, S3 : renk D

¹²⁶² her S3, -D, -S1, -S2

¹²⁶³ hāḳīyetden S1, S2, S3 : maḥlūḳīyetden: D

¹²⁶⁴ münezzehdür D, S1, S2 : münezzehdür bu cümle S3

¹²⁶⁵ Şāhid D : ve bu vechle S1, S2, S3

¹²⁶⁶ şem¹²⁶⁶ S2, S3, -D, -S1

¹²⁶⁷ daḥi S2, S3, -D, -S1

¹²⁶⁸ ki S2, S3 : kim S1, -D

¹²⁶⁹ muḥaşşal D : maḥlaş S1, S2, S3

¹²⁷⁰ ledünnīdür D, S1, S2 : ledünnī S3

¹²⁷¹ Şāhid muḥaşşal-ı 'ilm-i ledünnī olan tecelliye dirler İ

¹²⁷² Beyt S1, S2, S3, -D

¹²⁷³ Yiyüp D, S2, S3, -S1

¹²⁷⁴ ü S3, -D, -S1, -S2

¹²⁷⁵ keşf-i esrāra ve keşf-i me'āniye S1, S2, S3 : me'āniye ve ma'ārif ve esrāra D

¹²⁷⁶ Nuḳl keşf-i esrār-ı me'ān ve ma'ārif dirler İ

¹²⁷⁷ Kebāb tecelliyāt ile dile perveriş virmege dirler İ

¹²⁷⁸ Şabūḥ S1, S2, S3 : Şabūḥī D

¹²⁷⁹ ya' nī irtē şarābı S1, S2, S3, -D

¹²⁸⁰ muḥāvereye S1, S2, S3 : muḥādeşeye D

¹²⁸¹ Şabūḥ irtē şarābı, māddeye dirler İ

¹²⁸² Ġabūḳ S1, S2, S3 : Ġabūḳī D

¹²⁸³ ya' nī gice şarābı S1, S2, S3, -D

¹²⁸⁴ Ġabūḳ gice şarābı māddeye dirler İ

¹²⁸⁵ daḥi S2, S3, -D, -S1

¹²⁸⁶ Şubḥ ṭulū¹²⁸⁴ -ı evḳāte dirler ve zuhūr-ı aḥvāle dirler İ

¹²⁸⁷ Beyt S1, S2, S3, -D

¹²⁸⁸ bām-dād D, S1 : şubḥ-dem S2, S3

¹²⁸⁹ içre D : çihre S1, S2, S3

Olasın rûzuñ envârından āgāh

Bām-dād¹²⁸⁹ ya^c nī irteye,¹²⁹⁰ esfel¹²⁹¹ aḥvālden¹²⁹² a^c lā¹²⁹³ maḳāma¹²⁹⁴ geçmege dirler,¹²⁹⁵
Şeban-gāh [S1 137a] ya^c nī gice¹²⁹⁶ aḥvāl mülkinde melekese olmağa¹²⁹⁷ dirler bunuñ gibi kişiye
meşāyih ebū'l-vaḳt dimişdür,¹²⁹⁸ **Rûz** tetābu^c -i envāra dirler ki¹²⁹⁹ cemī^c -i elvānla¹³⁰⁰ ola,¹³⁰¹
nūr-ı namāz gibi¹³⁰² ki¹³⁰³ aḳdur¹³⁰⁴ nūr-ı vuzū^c gibi¹³⁰⁵ ki¹³⁰⁶ gāh¹³⁰⁷ şarudur¹³⁰⁸ gāh¹³⁰⁹
yeşildür, cirm-i şems gibi¹³¹⁰ ki¹³¹¹ şıfat-ı rûḥdur, ḳurş-ı¹³¹² ḳamer gibi¹³¹³ kim¹³¹⁴ müşir-i şekl-
i¹³¹⁵ ḳalbdür,¹³¹⁶ şekl-i mecāzı¹³¹⁷ siyāh gibi kim^c aks-i nefsdür.¹³¹⁸

Beyt¹³¹⁹

[D 17a]

Olup Mecnūn-ı Leylī leyl içinde

[S2 10b]

Ḳadr bil ḳadre ir bu meyl içinde¹³²⁰

¹²⁸⁹ Bām-dād D, S1 : Şubḥ-dem S2, S3

¹²⁹⁰ irte S2, S3 : irteye S1 : üzerine D

¹²⁹¹ esfel S2, S3, -D, -S1

¹²⁹² aḥvālden D, S3 : aḥvālınden S1, S2

¹²⁹³ a^c lā S2, S3, -D, -S1

¹²⁹⁴ maḳāma S1, S2, S3 : maḳām D

¹²⁹⁵ **Bām-dād** ya^c nī irte aḥvālınden maḳāma geçmege dirler İ

¹²⁹⁶ ya^c nī gice S2, S3, -D, -S1

¹²⁹⁷ aḥvāl mülkinde melekese olmağa S1, S2 : aḥvāl-i meleke almağa D : mülkinde melekese olmağa

¹²⁹⁸ dimişdür D : dirler S1, S2, S3

Şeban-gāh aḥvāl-i mülkiyetde mālikiyete melekese olmağa bunuñ gibi kişiye meşāyih ebū'l-vaḳt dirler İ

¹²⁹⁹ ki S1, S2, S3, -D

¹³⁰⁰ cemī^c -i elvānla D, S1 : cemī^c -i elvānile S3 : cemī^c elvānuña S2

¹³⁰¹ ola S2, S3, -D, -S1

¹³⁰² gibi D, S2, S3 : bigi S1

¹³⁰³ ki S1, S2i S3 : kim D

¹³⁰⁴ aḳdur S1, S2, S3 : aḳdur D

¹³⁰⁵ gibi D, S3 : bigi S1, S2

¹³⁰⁶ ki S1, S2, S3 : kim D

¹³⁰⁷ gāh D, S1, S2 : ki S3

¹³⁰⁸ şarudur D, S1 : şaru S2, S3

¹³⁰⁹ gāh D, S2 : ve gāh S1 : ki S3

¹³¹⁰ gibi D, S2, S3 : bigi S1

¹³¹¹ ki S3: kim D, S1, S2

¹³¹² ḳurş D, S1, S2, -S3

¹³¹³ gibi D, S2, S3 : bigi S1

¹³¹⁴ kim S1, S2, S3, -D

¹³¹⁵ şekl S1, S2, S3, -D

¹³¹⁶ ḳalbdür D, S2, S3 : ḳalbetdür S1

¹³¹⁷ mecāzı S1, S2, S3 : mecāz D

¹³¹⁸ **Rûz** envāra dirler cemī^c -i elvānile nūr-ı namāz gibi aḳdur nūr-ı vuḍū gibi gāh şarudur gāh yeşildür cirm-i şems gibi kim şıfat-ı rûḥdur ḳurş-ı ḳamer gibi kim müşir-i şekl-i mecāz siyāh gibi kim^c aks-i nefsdür İ

¹³¹⁹ Beyt S1, S2, S3 : -D

¹³²⁰ Ḳadr bil ḳadre ir bu meyl içinde S1, S2, S3 : Ḳadr bul ḳadre bu seyl içinde D

Şeb ya^c nî gice,¹³²¹ [S3 74a] ^c âlem-i ^c amāya dirler ya^c nî¹³²² zāt-ı muṭlaḳa, ta^c ayyünāt-ı şıfat¹³²³ yoḡiken hevā-yı muṭlaḳ idi ve daḡi ^c âlem-i ceberūta dirler ki¹³²⁴ ḡaṭ-ı temeyyüzdür¹³²⁵ vücūdle¹³²⁶ ^c adem arasında ve daḡi vasiṭa-i¹³²⁷ ^c âlem-i ḡalka ve emre dirler ve¹³²⁸ daḡi vasiṭa-i¹³²⁹ ^c âlem-i ^c ubūdiyete¹³³⁰ ve rubūbiyete dirler,¹³³¹ **Şeb-i ḳadr** beḳā-yı sālīke dirler¹³³² ^c ayn-ı istihlākde¹³³³ vücūd-i mālīkū'l-emlāk ile,¹³³⁴ **Şeb-i yeldā** nihāyet-i¹³³⁵ elvān-ı envāra dirler ki¹³³⁶ sevād-ı a^c ḡam-ı¹³³⁷ bāṭınī¹³³⁸ andan ^c ibāretdür.¹³³⁹

Beyt¹³⁴⁰

[S1 137b] **Açılsun saña cümle**¹³⁴¹ sır-ı mermüz

Dünüñ ü¹³⁴² günüñ olsun ^c id-i nev-rüz

^c İd maḳāmü'l-cem^c a¹³⁴³ dirler,¹³⁴⁴ **Ulu bayram** maḳām-ı cem^c ü'l-cem^c a dirler,¹³⁴⁵ **İd-i**¹³⁴⁶ **nev-rüz** maḳām-ı tefriḳaya dirler.¹³⁴⁷

Beyt¹³⁴⁸

¹³²¹ ya^c nî gice S1, S2 : ya^c nî S3, -D

¹³²² ya^c nî D, -S1, -S2, -S3

¹³²³ şıfat S1, S2, S3, -D

¹³²⁴ ki S1, S3, -D, -S2

¹³²⁵ temeyyüzdür S1, S2, S3 : mümeyyiz D

¹³²⁶ vücūdle S3 : vücūdle D, S1, S2

¹³²⁷ vasiṭa S1, S2 : vasiṭ D

¹³²⁸ ve S1, S2, S3 : ve ba^c zılar D

¹³²⁹ vasiṭa S1, S2, S3 : vasiṭ D

¹³³⁰ ^c ubūdiyete D, S2, S3 : ^c ubūdiyet S1

¹³³¹ **Şeb** ya^c nî ^c âlem-i ^c amāya dirler ya^c nî zāt-ı muṭlaḳa ki ta^c ayyünāt-ı şıfat yoḡ iken ki hevā-yı muṭlaḳ ve daḡi ^c âlem-i ceberūta dirler ki ḡaṭ-ı mümeyyizdür vücūd ve ^c adem arasında ve daḡi vasiṭ-ı ^c âlem-i ḡalka dirler ve evāmire dirler ba^c zılar daḡi vasiṭ-ı ^c âlem-i ^c ubūdiyet ve rubūbiyete dirler İ

¹³³² dirler D, S1, S2, -S3

¹³³³ istihlākde D : istihlākde ve S1, S2, S3

¹³³⁴ mālīkū'l-emlāk ile D : mālīkū'l-emlākla S1, S2, S3

Şeb-i ḳadr sālīk vücūd-i mālīkū'l-emlāk ile ^c ayn-ı istihlākde beḳāya dirler İ

¹³³⁵ nihāyet S1, S2, S3, -D

¹³³⁶ ki S1, S2, S3, -D

¹³³⁷ a^c ḡam S1, S2, S3 : a^c ḡamdur D

¹³³⁸ bāṭınī D, S1, S2 : bāṭın S3

¹³³⁹ andan ^c ibāretdür S1, S2, S3 : ^c ibāret andandur D

Şeb-i yeldā nihāyet-i elvānū'l-envāra dirler ki sevād-ı a^c ḡam-ı bāṭınī andan ^c ibāretdür İ

¹³⁴⁰ Beyt S1, S2, S3, -D

¹³⁴¹ saña cümle S1, S2, S3 : cümle saña D

¹³⁴² Dünüñ ü D : Dünüñle günüñ S2, S3 : Dünüñ günüñ S1

¹³⁴³ maḳāmu'l-cem^c a S1, S2 ; maḳām-ı Ḥaḳḳa D

¹³⁴⁴ **İd** maḳām-ı cem^c -i mecma^c dirler İ

¹³⁴⁵ Ulu bayram maḳām-ı cem^c u'l-cem^c dirler D, -S1, -S2, -S3, -İ

¹³⁴⁶ **İd** D, -S1, -S2, -S3

¹³⁴⁷ **Nevrüz** maḳām-ı tefriḳaya dirler İ

¹³⁴⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

Bu mezhebdür bil ol¹³⁴⁹ ĩmān-ı tahkĩk

Ƙamu ef ālũñ eyle buña taṭbĩk

Mezheb şırāt-ı müstaķĩme¹³⁵⁰ dirler ki şerĩ atdür ki¹³⁵¹ ṭarĩkatle¹³⁵² cem¹³⁵³ olmış ola, ¹³⁵³ ĩmān
miķdār-ı ma¹³⁵⁴ rifete¹³⁵⁴ dirler Allāh te¹³⁵⁵ ālā celle ve ¹³⁵⁵ ālā ḥazretinden.

Beyt¹³⁵⁶

İşit uş yine bir temşĩl-i zāhir¹³⁵⁷

[D 17b]

Bu sırrı tuymayanlar ḵaldı¹³⁵⁸ kāfir

Kāfir maķām-ı tefriķada ṭā¹³⁵⁹ at idene dirler ve ol ṭā¹³⁵⁹ atde gōñũlden geķen¹³⁵⁹ ḥavāṭıra şirk-i ḥafĩ
dirler.¹³⁶⁰

Beyt¹³⁶¹

Ƙo küfr ü dīni deyr içinde¹³⁶² tersā

Öl¹³⁶³ olma kāfir u¹³⁶⁴ ehl-i kilīsa

¹³⁴⁹ bil ol D : bilũñ S2, S3 : bil S1

¹³⁵⁰ müstaķĩme S2, S3 : müstaķĩm S1 : ṭarĩkat D

¹³⁵¹ ki S1, S2, S3, -D

¹³⁵² ṭarĩkatle S1, S2 : ṭarĩkile S3 : şerĩ atle D

¹³⁵³ **Mezheb** şırāt-ı müstaķĩme dirler ki şerĩ at ve ṭarĩkatdan cem¹³⁵³ olmış ola ĩ

¹³⁵⁴ ma¹³⁵⁴ rifete S1, S2, S3 : ma¹³⁵⁴ rifet D

¹³⁵⁵ Allāh te¹³⁵⁵ ālā celle ve ¹³⁵⁵ ālā ḥazretinden S2 : Allāh te¹³⁵⁵ ālā celle celāluḥ ḥazretinden S3 : Allāhdan D, S1

İmān Allāh te¹³⁵⁵ ālā ḥazretlerinden miķdār-ı ma¹³⁵⁴ rifete dirler ĩ

¹³⁵⁶ Beyt S1, S2, S3, -D

¹³⁵⁷ zāhir S1 : vāfir D, S2, S3

¹³⁵⁸ ḵaldı D, S1, S2 : oldı S3

¹³⁵⁹ geķen D, S1, S3 : geķe S2

¹³⁶⁰ **Kāfir** maķām-ı tefriķada ṭā¹³⁵⁹ at idüp daḥi ṭā¹³⁵⁹ atde gōñũlden geķen ḥavāṭıra şirk-i ḥafiye dirler ĩ

¹³⁶¹ Beyt S1, S2, S3, -D

¹³⁶² küfr ü dīni deyr içinde S3 : küfr ü dīn deyr içre S2 : küfr dīn deyr içinde S1 : küfri din deyri içre D

¹³⁶³ Öl D, S2, S3, -S1

¹³⁶⁴ u S1, S2, S3, -D

Küfür¹³⁶⁵ zulmet-i¹³⁶⁶ tefriķaya dirler,¹³⁶⁷ **Deyr** ‘ālem-i insāniye dirler,¹³⁶⁸ **Tersā** ehl-i me‘āniye¹³⁶⁹ ve ehl-i yakīne¹³⁷⁰ dirler,¹³⁷¹ tersānuñ¹³⁷² lüğatte ma‘nāsı¹³⁷³ қоруқсı dimek olur¹³⁷⁴ pes ekşer-i ehl-i¹³⁷⁵ me‘ānī қоруқсıdur¹³⁷⁶ **Kilīsā** ‘ālem-i hayvāniye¹³⁷⁷ dirler.¹³⁷⁸

Beyt¹³⁷⁹

Çelīpā-yı vüçūdun¹³⁸⁰ **zīr ü**¹³⁸¹ **pā kı**

[S1 138a] **Қamu nāķūsı**¹³⁸² **nāmūsı hebā kı**

Çelīpā¹³⁸³ ya‘ nī ḥaç¹³⁸⁴ ‘ālem-i ṭabāyı‘ a dirler,¹³⁸⁵ **Nāķūs**¹³⁸⁶ maķām-ı cem‘ iyetden maķām-ı¹³⁸⁷ tefriķaya dönmege¹³⁸⁸ dirler.¹³⁸⁹

Beyt¹³⁹⁰

Murādātuñ¹³⁹¹ **terk it büt-perest**¹³⁹² **ol**

Hevādan¹³⁹³ **tevbe it mest-i elest ol**

¹³⁶⁵ “Küfür” kelimesi D nüshasında bir önceki beytin altında şerh edilmiştir.

¹³⁶⁶ zulmet S1, S2, S3 : zulmet-i vaķt D

¹³⁶⁷ **Küfür** zulmet-i tefriķa dirler İ

¹³⁶⁸ **Deyr** ‘ālem-i insāniye dirler İ

¹³⁶⁹ me‘āniye S1, S2, S3 : me‘āniye dirler D

¹³⁷⁰ ve yakīne S1, S2 : ve ḥaķāyıķa D, -S3

¹³⁷¹ dirler D, S1, S2 : dimek olur S3

¹³⁷² tersānuñ D, S1 : tersālik S2, -S3

¹³⁷³ lüğatte ma‘nāsı D, S1 : ma‘nāsı lüğatte S2, -S3

¹³⁷⁴ қоруқсı dimek olur D, S1, S2 : -S3

¹³⁷⁵ ehl S1, S2, S3, -D

¹³⁷⁶ қоруқсıdur D : etķādur S1, S3

¹³⁷⁷ **Tersā** ehl-i me‘āniye ve ehl-i yakīne [İ 258b] dirler, tersānuñ lüğatte ma‘nāsı қоруқсı dimek olur ekşer-i ehl-i me‘ānī etķādur İ

¹³⁷⁸ hayvāniye D : ḥayvāniyete S1, S2, S3

¹³⁷⁹ **Kilīsā** ‘ālem-i cünūniye dirler İ

¹³⁸⁰ Beyt S1, S2, S3, -D

¹³⁸¹ vüçūdun S1, S2, S3 : vüçūd D

¹³⁸² ü S1, S2, -D, -S3

¹³⁸³ nāķūsı S1, S3 : nāķūs D : nāķüşı S2

¹³⁸⁴ **Çelīpā** D, S2, S3, -S1

¹³⁸⁵ ya‘ nī ḥaç D, S1, -S2, -S3

¹³⁸⁶ **Çelīpā** ya‘ nī ḥaç, ‘ālem-i ṭabāyı‘ a dirler İ

¹³⁸⁷ Nāķūs D, S1, S3 : Nāķüş S2

¹³⁸⁸ maķām D, -S1, -S2, -S3

¹³⁸⁹ dönmege D, -S1, -S2, -S3

¹³⁹⁰ **Nāķūs** maķām-ı cem‘ iyetden tefriķaya dönmege dirler İ

¹³⁹¹ Beyt S1, S2, S3, -D

¹³⁹² Murādātuñ D, S1 : Murādātuñı S2, S3

¹³⁹³ büt-perest D, S2, S3 : perest S1

¹³⁹⁴ Hevā D : Hüdā S1, S2, S3

[S2 11a] **Murād** ārzū-yı nefse dirler,¹³⁹⁴ **Büt** ma‘ bûda [S3 74b] dirler, Hüdā,¹³⁹⁵ **Tevbe** şey’-i nākışdan şey’-i¹³⁹⁶ kāmile dönmege dirler.¹³⁹⁷

Beyt¹³⁹⁸

Bu eyler¹³⁹⁹ **dīn**¹⁴⁰⁰ **ü**¹⁴⁰¹ **īmānı**¹⁴⁰² **ekmel**

Budur islām¹⁴⁰³ **u**¹⁴⁰⁴ **zühde rāh-ı**¹⁴⁰⁵ **efḍal**

Dīn i‘ tīkāda dirler ki¹⁴⁰⁶ [D 18a] maḳām-ı inkārdan ve i‘ tirāzdan i‘ rāz itmiş ola, **İslām**¹⁴⁰⁷ Resūlu’llāha tābi‘ olan a‘ māle ve ef‘ āle ve daḡi mā-siva’llāhdan ḳalb-i selīm olmağa dirler,¹⁴⁰⁸ **Zühd**¹⁴⁰⁹ aşıl maḳşūda dirler ve daḡi¹⁴¹⁰ i‘ rāz itmege dirler şol şey’den¹⁴¹¹ kim Hāḳ yolunda nefse şer ola ḳurb-ı Hāḳdan¹⁴¹² māni‘ ola.¹⁴¹³

Beyt¹⁴¹⁴

Budur ‘ abd olana a‘ lā ‘ ibādet

‘ İbādetdendurur¹⁴¹⁵ **ma‘ bûda ḳurbet**

¹³⁹⁴ **Murād** ārzū-yı nefse dirler S2, S3, -D, -S, -İ

¹³⁹⁵ ma‘ bûda dirler, Hüdā S2, S3 : maḳşūda ve maṭlûba eyidürler D, -S1

Büt ehl-i maḳşūda dirler İ

¹³⁹⁶ şey’ S1, S2, S3, -D

¹³⁹⁷ **Tevbe** şey’-i nākışdan şey’-i kāmile dönmege dirler İ

¹³⁹⁸ Beyt S1, S2, S3, -D

¹³⁹⁹ eyler S1, S2, S3 : ider D

¹⁴⁰⁰ dīn D, S1 : dīnle S2, S3

¹⁴⁰¹ ü D, -S1, -S2, -S3

¹⁴⁰² īmānı D : islāmı ve S1 : islāmı S2 : islām S3

¹⁴⁰³ islām D : īmān S1, S2, S3

¹⁴⁰⁴ u D, -S1, -S2, -S3

¹⁴⁰⁵ rāh D, S2, S3 : rāh u S1

¹⁴⁰⁶ ki S1, S2, S3 : kim D

¹⁴⁰⁷ “İslām” kelimesi D nüshasında “Dīn” kelimesinden önce şerh edilmiştir.

¹⁴⁰⁸ Resūlu’llāha tābi‘ olan a‘ māle ve ef‘ āle ve daḡi mā-siva’llāhdan ḳalb-i selīm olmağa dirler S3 : Resūlu’llāha tābi‘ olan a‘ māle dirler ve ef‘ āle dirler ve daḡi mā-siva’llāhdan ḳalb-i selīm olmağa dirler S1, S2 : a‘ māle eyidürler Resūlu’llāha tābi‘ olmuş ola D

İslām Resūlu’llāha tābi‘ olan a‘ māl ve ef‘ āle dirler ve daḡi mā-siva’llāhdan dūr olmağa dirler İ

¹⁴⁰⁹ Zühd S2 : Zühdiyyet S1 : Zāhid D, S3

¹⁴¹⁰ aşıl maḳşūda dirler ve daḡi S1, S2, S3, -D

¹⁴¹¹ şey’den S1, S2, S3 : sebebdan D

¹⁴¹² Hāḳ yolunda nefse şer ola ḳurb-ı Hāḳdan S1, S2, S3 : anda nefse şer ola Hāḳ yolunda D

¹⁴¹³ **Zühd** ḳurb-ı Hāḳdan māni‘ olup vird-i Hāḳda nefse sed olan eşyādan i‘ rāz itmege dirler İ

¹⁴¹⁴ Beyt S1, S2, S3, -D

¹⁴¹⁵ ‘ İbādetdendurur S1, S2, S3 : ‘ İbādetde nedendür D

‘Abd¹⁴¹⁶ bir nesnenün ‘ibâdetinde ve irâdetinde¹⁴¹⁷ olmağa dirler¹⁴¹⁸ eger¹⁴¹⁹ Hâk rızâsındaysa¹⁴²⁰ ‘abd-ı Hâk dirler¹⁴²¹ ve¹⁴²² eger hevâ hükmindeyse¹⁴²³ ‘abd-ı hevâ dirler,¹⁴²⁴ ‘İbâdet cihâd-ı sâlike dirler ki¹⁴²⁵ zâhir cevârihiyle ve¹⁴²⁶ bâtın sırrıyla şâgil olur,¹⁴²⁷ Ma‘bûd¹⁴²⁸ [S1 138b] maḫşûd-ı bi’z-zât olana dirler nitekim ḫazret-i¹⁴²⁹ Resûl şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem¹⁴³⁰ buyurmuşdur:¹⁴³¹ “Küllü maḫşûdin ma‘bûdun ve küllü ma‘bûdin ilâh.”¹⁴³²

Beyt¹⁴³³

Dilerseñ keşf-i râzı kıl niyâzı¹⁴³⁴

Bulasın râz-ı şavmı vü¹⁴³⁵ namâzı

Oruc¹⁴³⁶ kaṭ‘-ı imsâke dirler¹⁴³⁷ ve her ‘uzvı ḫazzından men‘ itmege¹⁴³⁸ dirler,¹⁴³⁹ Namâz muṭâva‘ata dirler ve¹⁴⁴⁰ daḫi cem‘iyet¹⁴⁴¹ ma‘a’llâha dirler ki ḫâtırdan¹⁴⁴² ḡayr-ı¹⁴⁴³ Hâk ḫuṭûr itmeye.¹⁴⁴⁴

¹⁴¹⁶ ‘Abd D, S2, S3 : ‘Abdiyyet S1

¹⁴¹⁷ ‘ibâdetinde ve irâdetinde S3 : hükminde ve irâdetinde D : irâdetinde S1, S2

¹⁴¹⁸ olmağa dirler S1, S2, S3 : olanadur D

¹⁴¹⁹ eger D, S2, S3 : ve eger S1

¹⁴²⁰ rızâsındaysa S1, S2, S3 : rızâsındayiseñ D

¹⁴²¹ ‘abd-ı Hâk dirler S1, S2, S3 : ‘abd-ı Hâksın D

¹⁴²² ve S1, S2, S3 : -D

¹⁴²³ hükminde S1, S2, S3 : hükmindeyiseñ D

¹⁴²⁴ ‘abd-ı hevâ dirler S1, S2, S3 : ‘abd-ı hevâsın D

‘Abd bir nesnenün irâdetinde olana dirler eger Hâk rızâsında ise ‘abd-ı Hâk ve eger hevâ hükminde ise ‘abd ı hevâ dirler İ

¹⁴²⁵ ki S1, S2, S3 : kim D

¹⁴²⁶ ve D, S1, S2, -S3

¹⁴²⁷ olur D : ola S1, S2, S3

‘İbâdet cihâd-ı sâlike dirler zâhir cevârihle ve bâtın sırrıyla ola İ

¹⁴²⁸ Ma‘bûd D, S1, S2 : Maḫşûd S3

¹⁴²⁹ ḫazret S2, S3, -D, -S1

¹⁴³⁰ şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem S2, S3 : ‘aleyhi’s-selâm D, -S1

¹⁴³¹ buyurmuşdur D, S2, S3 : buyurmuşdur kim S1

¹⁴³² كُلُّ مَقْصُودٍ مَغْبُودٌ وَ كُلُّ مَغْبُودٍ إِلَهٌ : “Küllü maḫşûdin ma‘bûdun ve küllü ma‘bûdin ilâh.” “Her maksut mabuttur, her mabut da ilâhtır.” Bu ibarenin hadis olduğu iddia edilse de yapılan taramalar sonucunda kaynaklarda böyle bir hadis tespit edilememiştir.”

Ma‘bûd maḫşûd-ı bi’z-zât olana dirler nitekim “küllü maḫşûdin ve ma‘bûdin ilâh” dinür İ

¹⁴³³ Beyt S1, S2, S3, -D

¹⁴³⁴ niyâzı D, S1, S2 : namâzı S3

¹⁴³⁵ vü D, S2, S3, -S1

¹⁴³⁶ D nüshasında önce “namâz” sonra “oruc” kelimesi şerh edilmiştir.

¹⁴³⁷ imşâke dirler S1, S2, S3 : imşâkdur D

¹⁴³⁸ men‘ itmege S1, S2, S3 : men‘ idüp Hâkḫın ḫadr-i zarûretce edâ olmağa D

¹⁴³⁹ Oruc kaṭ‘-ı imsâke dirler ve her ‘uzvı ḫazzından men‘ idüp ḫadr-i zarûrince edâ itmege dirler İ

¹⁴⁴⁰ ve S1, S2, S3, -D

¹⁴⁴¹ cem‘iyet D, -S1, -S2, -S3

¹⁴⁴² ḫâtırdan S1, S2, S3 : ḫâtırında D

¹⁴⁴³ ḡayr D, S1, S2 : ḡayrı S3

¹⁴⁴⁴ Namâz muṭâva‘ata dirler ve ḫâtırdan ḡayr-ı Hâk zuhûr itmeyüp ol cem‘iyet ma‘a’llâha dirler İ

Beyt¹⁴⁴⁵

Beriyye içre kıoma vir zekâtı¹⁴⁴⁶

Göresin ka'be-i zât u¹⁴⁴⁷ şıfâtı

Beriyye¹⁴⁴⁸ vakāyı' -ı tarîka¹⁴⁴⁹ dirler ki¹⁴⁵⁰ şahrâ-yı hayâlâtdür,¹⁴⁵¹ Zekât tezkiye-i¹⁴⁵² enbâr-ı¹⁴⁵³ amâle¹⁴⁵⁴ ve kaç' -ı âmâl-i [D 18b] a' mâle dirler¹⁴⁵⁵ ve taşfiye-i kıalbe dirler¹⁴⁵⁶ [S2 11b] ve tezkiye-i nefse dirler¹⁴⁵⁷ ve tecellî-i rûha ve tecellî-i cisme ve tecellî-i havâsa¹⁴⁵⁸ dirler,¹⁴⁵⁹ Ka'be makâm-ı vuşlata¹⁴⁶⁰ dirler bî-ittişâl ü¹⁴⁶¹ bi-lâ infişâl hazret-i Cemâle ve Celâle¹⁴⁶² dirler,¹⁴⁶³ eger sülûk nedür diyü su'âl iderlerse mebd'e'den me'âda ve kendi dağı [S3 75a] rûh bedenden hazret-i Bâriye ğurûc itmege dirler.¹⁴⁶⁴

Beyt¹⁴⁶⁵

Beyâbân-ı firâkı cehd idüp geç

Özüñ kıurbân-ı lebbeyk eyle kııl¹⁴⁶⁶ ğac

¹⁴⁴⁵ Beyt S1, S2, S3, -D

¹⁴⁴⁶ Beriyye içre kıoma vir zekâtı S2, S3 : Bu fûrkat içre kıoma vir zekâtı S1 : Bu ber-fûrkat içre vir zekâtı D

¹⁴⁴⁷ u S3, -D, -S1, -S2

¹⁴⁴⁸ Beriyye S1, S2, S3 : Ber D

¹⁴⁴⁹ tarîka S1, S2, S3 : tarîkate D

¹⁴⁵⁰ kı S1, S2, S3, -D

¹⁴⁵¹ Beriyye vakāyı' -ı tarîkate dirler kı şahrâ-yı hayâlâtdür İ

¹⁴⁵² tezkiye S1, S2 : tezkiyet S3 : terk D

¹⁴⁵³ enbâr D, S1 : enbâz S2, S3

¹⁴⁵⁴ amâle S1, S2, S3, -D

¹⁴⁵⁵ a' mâle dirler S1, S2, S3, -D

¹⁴⁵⁶ kıalbe dirler S1, S2, S3 : göñle D

¹⁴⁵⁷ dirler S2, S3, -D, -S1

¹⁴⁵⁸ ve tecellî-i havâsa S1, -D

¹⁴⁵⁹ ve tecellî-i rûha ve tecellî-i cisme ve tecellî-i havâsa dirler S1 : ve tecellî-i rûha ve tecellî-i cisme D, -S2, -S3

¹⁴⁶⁰ Zekât terk-i enbâr-ı amâle ve kaç' -ı a' mâle dirler ve taşfiye-i kıalbe ve tezkiye-i nefse ve tecellî-i rûha dirler İ

¹⁴⁶¹ vuşlata D : vişâle S1, S2, S3

¹⁴⁶² ü S1, S2, S3, -D

¹⁴⁶³ Cemâle ve Celâle dirler S1, S2, S3 : Ğakka D

¹⁴⁶⁴ Ka'be makâm-ı vişâle dirler kı bî-ittişâl ü bi-lâ infişâl Cemâl ü Celâle İ

¹⁴⁶⁵ eger sülûk nedür diyü su'âl iderlerse mebd'e'den me'âda ve kendi dağı [S3 75a] rûh bedenden hazret-i Bâriye ğurûc itmege dirler S2, S3, -D, -S1

¹⁴⁶⁶ Beyt S1, -D

S2 ve S3 nüshaları burada kesintiye uğruyor ve atlama yaparak devam ediyor.

¹⁴⁶⁶ kııl S1 : bul D

Beyābān tūl-i āmāl-i nefse dirler ki¹⁴⁶⁷ kişiyi Allāh¹⁴⁶⁸ yolundan güm-rāh ider siyyemā emel-i ‘amel¹⁴⁶⁹ daği olursa,¹⁴⁷⁰ Beyt [S1 139a] “Be her çi ez rāh u emānī çi küfr ān - Hūrūf u çe imān be her çi ez dūst/Dūr eftī çi zešt ān naqş u çi zībā”,¹⁴⁷¹ Beyt-i tercüme-i in “Girü koyan seni yoldan ‘adūdur küfr eger imān-Seni Hāqdan cūdā itdi zebānı tūt ye hūr (u) ğılmān”,¹⁴⁷² **Ḳurbān** eylemek muḥālefet-i hevā-yı nefse dirler,¹⁴⁷³ **Hac** sülūk ila’llāha dirler.¹⁴⁷⁴

Beyt¹⁴⁷⁵

Ḳo tāt u ḥırқа seccāde gözle

Bezl kıl cāme-i¹⁴⁷⁶ cāmı bāde gözle

Tāt maḳām-ı enāniyetden maḳām-ı nuşrete geçmege dirler,¹⁴⁷⁷ **Seccāde** sened-i¹⁴⁷⁸ bātına dirler ve maḳām-ı temkīne dirler,¹⁴⁷⁹ **Hırқа** şüret-i zāhirūn şalāḥiyetine ve selāmetliğine dirler,¹⁴⁸⁰ **Bezl** a’ rāzdan ‘arāzla bir şey’i bir şey’e¹⁴⁸¹ ‘udūl itmege dirler.¹⁴⁸²

Beyt¹⁴⁸³

Vücūduñ oynayu nerd-i şafāda

Özūn terk it¹⁴⁸⁴ tarīḳ-i Muştafāda

¹⁴⁶⁷ ki S1 : kim D

¹⁴⁶⁸ Allāh S1 : aşşı D

¹⁴⁶⁹ ‘amel S1 : ḥayr D

¹⁴⁷⁰ olursa D : cinānuñ firdevsāndur S1

Beyābān tūl-i āmāl-i nefse dirler ki kişi Allāh te’ālā ḥazretlerinūñ yolunda güm-rāḥ siyyemā emel-i ḥayr olup a’ māl-i ḥayra emel ile olursa da İ

¹⁴⁷¹ Hākim Senāi’ye ait bir kasideden alınan bu beytin doğrusu şu şekildedir: “Be herç ez rāh-ı dūr eftī çi küfr ān ḥarf u çi imān-Be herç ez dūst u emānī çi zešt ān naqş u çi zībā”. (Bkz.

<https://ganjoor.net/sanaee/divans/ghaside-sanaee/sh7>)

¹⁴⁷² “Be her çi ez rāh u emānī çi küfr ān/Hūrūf u çe imān be her çi ez dūst/Dūr eftī çi zešt ān naqş u çi zībā”- Beyt-i tercüme-i in: Girü koyan seni yoldan ‘adūdur küfr eger imān - Seni Hāqdan cūdā itdi zebānı tūt ye hūr (u) ğılmān S1, -D

¹⁴⁷³ **Ḳurbān** hevā-yı nefse muḥālefet itmege dirler, **Hırқа** şüret-i zāhirūn selāmetliğine dirler ve şalāḥiyetine dirler İ

¹⁴⁷⁴ **Hac** sülūk ila’llāha dirler D, -S1, -İ

¹⁴⁷⁵ Beyt S1, -D

¹⁴⁷⁶ cāme D : cām S1

¹⁴⁷⁷ **Tāt** maḳām-ı enāniyetden maḳām-ı nuşrete geçmege dirler S1, -D

Tāt maḳām-ı enāniyetden maḳām-ı nuşrete geçmege dirler İ

¹⁴⁷⁸ sened D : mesned S1

¹⁴⁷⁹ **Seccāde** mesned-i bātına dirler ve maḳām-ı temkīne daği dirler İ

¹⁴⁸⁰ **Hırқа**; şüret-i zāhirūn şalāḥiyetine ve selāmetliğine dirler D, -S1

¹⁴⁸¹ bir şey’e S1, -D

¹⁴⁸² **Terk** a’ rāzdan ğayrı ‘arż bir şey’i bir şey’de ‘udūl itmege dirler İ

¹⁴⁸³ Beyt S1, -D

¹⁴⁸⁴ it D, -S1

Oynamak a^c māl-i māziyi terk¹⁴⁸⁵ itmege dirler naẓar-ı bātından, **Terk** kaṭ^c -ı emele dirler ḥayran ve şerran ki¹⁴⁸⁶ dāyim mülāḥaza-i mevt ola.¹⁴⁸⁷

Beyt¹⁴⁸⁸

Bu bāzār içre ol tarrār-ı ḥāzık

Özüñ kem¹⁴⁸⁹ naḳde şat ey yār-ı şādık

[D 19a] **Bāzār** seyr fi'llāha dirler ki cemī^c -i emti^c a-yı mu^c āyene ve aḳmişe-i ma^c ārife naẓar-ı telaṭṭufile taşarrufı irişe,¹⁴⁹⁰ **Tarrārılık** naẓar-ı daḳīka¹⁴⁹¹ dirler kim ma^c rifetini¹⁴⁹² ve¹⁴⁹³ ḥaḳīkatini¹⁴⁹⁴ şerī^c ate taṭbīk itmekde¹⁴⁹⁵ muḥālif-i¹⁴⁹⁶ şer^c [S1 139b] olmaya ve daḥi nefse aldanmağa dirler vaḳtā¹⁴⁹⁷ ki¹⁴⁹⁸ nefse¹⁴⁹⁹ ḥayr yöninden vesvese ola,¹⁵⁰⁰ **Özüñ** ya^c nī murādāt-ı 'anāşıruñ,¹⁵⁰¹ **Kem-naḳd** ya^c nī az ma^c rifete işārāt,¹⁵⁰² **Şatmak** terk-i tedbīre¹⁵⁰³ ve ictihād-ı nefse¹⁵⁰⁴ ve daḥi ıztırarsuz¹⁵⁰⁵ ihtiyārın¹⁵⁰⁶ terk itmege dirler.¹⁵⁰⁷

Beyt¹⁵⁰⁸

Turugel seyr-i bağ-ı¹⁵⁰⁹ dil-rübā kıl

¹⁴⁸⁵ terk S1 : maḥv D

¹⁴⁸⁶ şerran ki S1 : şerran D

¹⁴⁸⁷ [İ 259a] **Terk** kaṭ^c -ı ümīde dirler ḥayr ki şer aña mülāḥaza-i meveddet ola İ

¹⁴⁸⁸ Beyt S1, -D

¹⁴⁸⁹ kem D : kim S1

¹⁴⁹⁰ ki cemī^c -i emti^c a-i mu^c āyene ve aḳmişe-i ma^c ārife naẓar-ı telaṭṭufile taşarrufı irişe S1 : -D

Bāzār seyr fi'llāha dirler ki cemī^c -i emti^c a-yı me^c āniye ve aḳmişe-i ma^c ārife naẓar-ı telaṭṭufla ve yed-i taşarrufla irişe İ

¹⁴⁹¹ daḳīka S1 : daḳīkiye D

¹⁴⁹² ma^c rifetini S1 : ma^c rifetin D

¹⁴⁹³ ve S1, -D

¹⁴⁹⁴ ḥaḳīkatini S1 : ḥaḳīkatin D

¹⁴⁹⁵ itmekde S1 : itmekde ki tā

¹⁴⁹⁶ muḥālif S1 : muḥālefet D

¹⁴⁹⁷ vaḳtā D, -S1

¹⁴⁹⁸ ki S1 : kim D

¹⁴⁹⁹ nefse D, -S1

¹⁵⁰⁰ ola D : idmeye S1

Tarrārılık naẓar-ı daḳīka dirler ki ma^c rifetüñ ḥaḳīkatüñ şerī^c ate taṭbīk itmek muḥālefet-i şer^c olmaya ve daḥi nefsinı öldürmege dirler ki ḥayr yönünden vesvese itmeye İ

¹⁵⁰¹ **Özüñ** ya^c nī murād-ı 'anāşıruñ İ

¹⁵⁰² **Kem-naḳd** az ma^c rifet işārāt İ

¹⁵⁰³ tedbīre S1 : tedbīr D

¹⁵⁰⁴ nefse D : nefse S1

¹⁵⁰⁵ ıztırarsuz S1: kendü ihtiyārla D

¹⁵⁰⁶ ihtiyārın D : ihtiyār S1

¹⁵⁰⁷ itmege dirler S1 : itmekdür D

Şatmak terk-i tedbīr ü ictihād-ı nefsdür ve daḥi ıztırarsuz ihtiyārdan geçmege dirler İ

¹⁵⁰⁸ Beyt S1, -D

¹⁵⁰⁹ bağ D : bağ S1

Otur nefsün hevāsını¹⁵¹⁰ hebā kı

Ṭurugelmek kaçd-ı ‘azîmet-i kırbet-i¹⁵¹¹ hâzret-i ‘izzete dirler, **Bâğ** ziyâ-yı kıalbe dirler ki inşirâh-ı şadrđan ola,¹⁵¹² **Dil-rübā** cemāl-i Hâkķa dirler ki¹⁵¹³ luṭf yöninden kıulların kendü¹⁵¹⁴ cenāb-ı kıurbına cezb ider,¹⁵¹⁵ **Oturmak** sekînet-i kıalbe dirler ki¹⁵¹⁶ itmînân-ı sükûniyet hâşıl ide az ziyâde îmânınca,¹⁵¹⁷ **Nefs** maķām-ı enāniyet-i vücûda¹⁵¹⁸ dirler,¹⁵¹⁹ **Hevā** mâ-siva’llāha meyl itmege dirler.¹⁵²⁰

Beyt¹⁵²¹

Yüri ir böstân-ı döstāna

Gel ol¹⁵²² Rüstemleyin düş dāstāna

Yürimek ‘ālem-i beşeriyetden ‘ālem-i ervāha ‘urüc itmege dirler,¹⁵²³ **Böstān** bisât-ı kıurb-ı ilāhiye dirler, **Döstān** enbiyāya¹⁵²⁴ vü ev-[S1 140a] liyāya¹⁵²⁵ dirler,¹⁵²⁶ **Gelmek**¹⁵²⁷ ric‘ ate dirler ‘ālem-i keşrete [D 19b] ‘ālem-i vahdetden ve ‘ālem-i ervāhdan ‘ilm-i beşeriyetle ve ‘ilm-i maḥlûkiyetle, **Dāstān** taṭvîl-i lisāna dirler ba‘de’l-‘irfān ki “Men ‘arefe’llāhe te‘ālā ṭāle lisānuh.”¹⁵²⁸

¹⁵¹⁰ hevāsını S1 : hevāsın D

¹⁵¹¹ kırbet S1 : vişāl D

¹⁵¹² ola D : şadr ola S1

¹⁵¹³ ki D, -S1

¹⁵¹⁴ kendü D, -S1

¹⁵¹⁵ ider D : ide S1

Dil-rübā kıullarını luṭf cihetinden cinān-ı kıurbına cezb iden cemāl-i Hâkķa dirler, **Ṭurugelmek** kaçd-ı ‘azîmet i kırbet-i hâzret dirler İ

¹⁵¹⁶ ki S1, -D

¹⁵¹⁷ itmînân-ı sükûniyet hâşıl ide az ziyâde îmânınca S1 : ber-maķām-ı muṭmayin ola D

Oturmak az ziyâde îmān için hâşıl olan itmînân-ı sükûniyetden nāşî sükûnet-i kıalbe dirler İ

¹⁵¹⁸ vücûda S1, -D

¹⁵¹⁹ **Nefs** maķām-ı enāniyet-i vücûda dirler İ

¹⁵²⁰ **Hevā** mâ-sivā, ğayra dirler İ

¹⁵²¹ Beyt S1, -D

¹⁵²² Gel ol D : Gelüp S1

¹⁵²³ **Yürimek** ‘ālem-i beşeriyetden ervāha ‘urüc itmege dirler İ

¹⁵²⁴ enbiyāya S1 : enbiyā D

¹⁵²⁵ evliyāya S1 : evliyā D

¹⁵²⁶ dirler S1, -D

Döstān enbiyā vü evliyāya dirler İ

¹⁵²⁷ Gelmek D, -S1

¹⁵²⁸ **Dāstān** taṭvîl-i lisāna dirler ba‘de’l-‘irfān ki “men ‘arefe’llāhe te‘ālā ṭāle lisānuh” S1, -D

Dāstān taṭvîl-i kelāma dirler İ

مَنْ عَرَفَ اللَّهَ تَعَالَى طَالَ لِسَانُهُ : “Men ‘arefe’llāhe te‘ālā ṭāle lisānuh”: “Allah’ı tanıyanın dili uzar.” Hadis olduĝu belirtilen bu söze hadis kaynaklarında rastlanmamış, Sultan Veled’in Veled-nâme eserinde hadis olarak nakledildiĝi saptanmıştır. Ganjoor, <https://ganjoor.net/valad/valadname/sh107>.

Beyt¹⁵²⁹

Teferrüc kıl cemî' iç ü¹⁵³⁰ taş

Sır olsun 'aql u¹⁵³¹ fehml gel tutaşı

Teferrüc¹⁵³² 'âlem-i me'âniye¹⁵³³ dirler ki cemî' eşyânuñ zâhirine ve bâtınına¹⁵³⁴ 'ayn-ı
'ayânla¹⁵³⁵ nazarı¹⁵³⁶ ola,¹⁵³⁷ **İç** 'âlem-i melekûta¹⁵³⁸ dirler, **Taş** 'âlem-i mülke¹⁵³⁹ dirler,¹⁵⁴⁰
'**Akı**¹⁵⁴¹ âlet-i temyîze dirler¹⁵⁴² nef' u zür ve¹⁵⁴³ hayr u şer arasında,¹⁵⁴⁴ **Fehl** bilmek¹⁵⁴⁵
âletine dirler.

Beyt¹⁵⁴⁶

Zamân gibi¹⁵⁴⁷ zemîn ü¹⁵⁴⁸ âsumânı

Kılup tahrîk virme hîç¹⁵⁴⁹ emânı

Zamân makâm-ı telvîne dirler ki ba'de't-temkîn ola buña¹⁵⁵⁰ zuhûr-ı Hâk bi'l-mezâhir dirler,
Zemîn temkîne dirler ba'de't-telvîn ola,¹⁵⁵¹ **Âsumân** 'ulüvv-i mertebeye dirler,¹⁵⁵² **Tahrîk**
terbiyet-i Hâkka dirler¹⁵⁵³ hikmet-i rubûbiyetile,¹⁵⁵⁴ **Emân** tevaqquf-i himmete dirler 'âlem-i
seyrde makâm-ı himmetdür¹⁵⁵⁵ mertebe-i¹⁵⁵⁶ sırda.

¹⁵²⁹ Beyt S1, -D

¹⁵³⁰ ü D, -S1

¹⁵³¹ u D, -S1

¹⁵³² Teferrüc D : Fırce S1

¹⁵³³ me'âniye D : ma'nâya S1

¹⁵³⁴ bâtınına S1 : bâtına D

¹⁵³⁵ 'ayn-ı 'ayânla S1, -D

¹⁵³⁶ nazarı S1 : nazar D

¹⁵³⁷ **Fırce** 'ilm-i ma'nâya dirler İ

¹⁵³⁸ melekûta S1 : melekût D

¹⁵³⁹ mülke D : mülkiyetiye S1

¹⁵⁴⁰ dirler D : dirler ve dağı S1

¹⁵⁴¹ 'Akıl D, -S1

¹⁵⁴² dirler S1 : dirler ki mümeyyizdür D

¹⁵⁴³ nef' u zür ve S1, -D

¹⁵⁴⁴ hayr u şer arasında S1 : hayrdan şer D

¹⁵⁴⁵ bilmek S1 : bulmak D

¹⁵⁴⁶ Beyt S1, -D

¹⁵⁴⁷ gibi D : bigi S1

¹⁵⁴⁸ ü D, -S1

¹⁵⁴⁹ virme hîç D : hîç virme S1

¹⁵⁵⁰ buña D : buña hem S1

¹⁵⁵¹ ola S1, -D

¹⁵⁵² **Âsumân** 'ulüvv-i mertebeye dirler S1, -D

¹⁵⁵³ Hâkka dirler S1 : Hâkdur D

¹⁵⁵⁴ hikmet-i rubûbiyetile S1 : hikmetile ve rubûbiyetle D

¹⁵⁵⁵ himmetdür D : 'işmete dirler S1

¹⁵⁵⁶ mertebe D : 'âlem S1

Beyt¹⁵⁵⁷

[S1 140b]

Ola ārāste bāğ u bahāruñ

Yedile¹⁵⁵⁸ yaz gibi leyl ü nehāruñ

Bahār ‘ilme dirler gerek kesbī gerek keşfī,¹⁵⁵⁹ **Yaz** maḳām-ı kemāl-i¹⁵⁶⁰ ma‘rifete dirler,¹⁵⁶¹
Leyl ya‘nī gice¹⁵⁶² küfr-i ḥaḳīḳiye dirler ki bu‘d-ı Ḥaḳdur,¹⁵⁶³ **Nehār** ya‘nī ırte¹⁵⁶⁴ īmān-ı
ḥaḳīḳiye dirler ki¹⁵⁶⁵ ma‘rifet-i ḥazret-i¹⁵⁶⁶ Bārīdür.¹⁵⁶⁷

Beyt¹⁵⁶⁸

Ola bī-ḥār gül-zār-ı vücūduñ

[D 20a]

Cihānda bōstāna dōne cūduñ

Ḥār¹⁵⁶⁹ vesvās-ı şeytāna dirler,¹⁵⁷⁰ **Gül-zār** gönül açıklığına¹⁵⁷¹ dirler,¹⁵⁷² **Bōstān** maḥall-i
rūṣenālīga¹⁵⁷³ dirler gerekse bir nesneye¹⁵⁷⁴ maḥşūş¹⁵⁷⁵ olsun gerekse¹⁵⁷⁶ olmasun.¹⁵⁷⁷

Beyt¹⁵⁷⁸

Şabā şāhı şala ḥil‘ at ḥazāna

Bu kuru¹⁵⁷⁹ ten tamāmet dōne cāna

¹⁵⁵⁷ Beyt S1, -D

¹⁵⁵⁸ Yedile S1 : Yazıla D

¹⁵⁵⁹ Bahār ‘ilme dirler İ

¹⁵⁶⁰ kemāl S1, -D

¹⁵⁶¹ **Yaz** kemāl-i ma‘rifete dirler İ

¹⁵⁶² ya‘nī gice S1, -D

¹⁵⁶³ ki bu‘d-ı Ḥaḳdur D, -S1

Leyl ya‘nī küfr-i ḥaḳīḳiye dirler bu‘d-ı Ḥaḳdur İ

¹⁵⁶⁴ ya‘nī ırte S1, -D

¹⁵⁶⁵ ki S1, -D

¹⁵⁶⁶ ḥazret S1, -D

¹⁵⁶⁷ **Nehār** ya‘nī ırte, īmān-ı ḥaḳīḳiye dirler ki ma‘rifet-i yārdur İ

¹⁵⁶⁸ Beyt S1, -D

¹⁵⁶⁹ Ḥār kelimesi D nüshasında bu beytin en son şerh edilen kelimesidir.

¹⁵⁷⁰ **Gubār** vesvās-ı şeytāna dirler İ

¹⁵⁷¹ açıklığına S1 : açılmağına D

¹⁵⁷² **Gül-zār** gönül açılmağına dirler İ

¹⁵⁷³ rūṣenālīga D : rūṣenālīga S1

¹⁵⁷⁴ nesneye D : şey‘de S1

¹⁵⁷⁵ maḥşūş D : ḥuşūşiyet S1

¹⁵⁷⁶ gerekse D : gerek S1

¹⁵⁷⁷ **Bōstān** maḥall-i rūṣenālīga dirler gerek bir şey‘de ḥuşūşiyet olsun gerek olmasun İ

¹⁵⁷⁸ Beyt S1, -D

¹⁵⁷⁹ kuru S1 : ḳor D

Şabā ilhām-ı ilāhiye¹⁵⁸⁰ dirler ki¹⁵⁸¹ taqvā yöninden gele,¹⁵⁸² Hāzān maḳām-ı istidrāce¹⁵⁸³ dirler
ki tenezzül-i¹⁵⁸⁴ nefsdan ola.¹⁵⁸⁵

Beyt¹⁵⁸⁶

Gül¹⁵⁸⁷ ü¹⁵⁸⁸ serv benefşe sebzesinde

Bula cān neşvini bu ten içinde

Gül netice-i ‘āleme¹⁵⁸⁹ dirler ‘amelde ‘ilimden¹⁵⁹⁰ [S1 141a] peydā olur tarab-ı ‘amelden,¹⁵⁹¹
Serv ‘ulvī¹⁵⁹² mertebeye dirler¹⁵⁹³ ki mertebe-i¹⁵⁹⁴ sırdur,¹⁵⁹⁵ Benefşe fikret-i ‘irfāna¹⁵⁹⁶ dirler
ki¹⁵⁹⁷ kuvvet-i idrāk-ı ‘irfān¹⁵⁹⁸ anda perīşān olur,¹⁵⁹⁹ Sebze ‘ayn-ı ma‘rifete dirler ya‘nī ‘uyūn-
ı¹⁶⁰⁰ ma‘ārif,¹⁶⁰¹ Neşv¹⁶⁰² teraḳḳī-i aḥvāle dirler.¹⁶⁰³

Beyt¹⁶⁰⁴

Nemā bulup nebātuñ ola gül-şen

Şaru sūsen bula reyḥān-ı rūşen

¹⁵⁸⁰ ilāhiye S1, -D

¹⁵⁸¹ ki S1, -D

¹⁵⁸² Şabā ilhām-ı ilāhiye dirler ki taqvā yöninden gele İ

¹⁵⁸³ istidrāce D : istirdād S1

¹⁵⁸⁴ “tenezzül” kelimesi S1 nüshasında iki kez yazılmıştır.

¹⁵⁸⁵ Hāzān maḳām-ı istidrāce dirler ki tenezzül ü tezelzül-i nefsdan ola İ

¹⁵⁸⁶ Beyt S1, -D

¹⁵⁸⁷ Gül S1, Gülün D

¹⁵⁸⁸ ü S1, -D

¹⁵⁸⁹ ‘āleme S1 : ‘ālem D

¹⁵⁹⁰ ‘ilimden S1, -D

¹⁵⁹¹ tarab-ı ‘amelden D, -S1

Gül netice-i ‘āleme dirler ‘ilimde ‘amelden peydā olur İ

¹⁵⁹² ‘ulvī S1 : a‘lā D

¹⁵⁹³ mertebeye dirler S1 : mertebedür D

¹⁵⁹⁴ mertebe D : maḳām S1

¹⁵⁹⁵ Serv maḳām-ı sürür olan ‘ulüvv-i mertebe dirler İ

¹⁵⁹⁶ fikret-i ‘irfāna S1 : fikre D

¹⁵⁹⁷ ki S1, -D

¹⁵⁹⁸ ‘irfān S1, -D

¹⁵⁹⁹ olur D : ola S1

Sūsen ḳalble nefsdan memzūc olan nūra dirler, Benefşe fikret-i ‘irfāna dirler ki kuvvet-i idrāk perīşān olur İ

¹⁶⁰⁰ ‘uyūn S1 : çeşm D

¹⁶⁰¹ Sebze ‘ayn-ı mārifete [İ 259b] dirler ya‘nī ‘uyūn-ı ma‘rifete İ

¹⁶⁰² “Neşv” kelimesi D nüshasında bir sonraki beytin altında şerh edilmiştir.

¹⁶⁰³ Neşv teraḳḳī-i aḥvāle dirler İ

¹⁶⁰⁴ Beyt S1, -D

Nemā perveriş-i rubūbiyete¹⁶⁰⁵ dirler ve daḥi¹⁶⁰⁶ ‘izzet-i rūḥāniyet bulmağa dirler zūll-i¹⁶⁰⁷ ṭabī‘ at-ı cismānīden,¹⁶⁰⁸ **Nebāt** ḥavās-ı beşeriyete dirler,¹⁶⁰⁹ **Gül-şen** maḳām-ı cem‘iyet-i¹⁶¹⁰ ḳalbe dirler,¹⁶¹¹ **Sūsen** ḳalble¹⁶¹² nefsde¹⁶¹³ memzūc olan nūra dirler,¹⁶¹⁴ **Reyhān** şol [D 20b] nūra dirler ki ḡāyet-i taşfiye-i riyāzetden ḥāşıl ola.¹⁶¹⁵

Beyt¹⁶¹⁶

Bir ola kızıl u şaru vü¹⁶¹⁷ yāşıl

Göñüle aldan aḳ¹⁶¹⁸ ola ḥāşıl

Ḳızılıḳ¹⁶¹⁹ ḳuvvet-i sülūka dirler, **Şaru** şıfat-ı¹⁶²⁰ sülūka dirler ki şüret-i sālīkde ḡāyet-i riyāzetden ḥāşıl olur¹⁶²¹ zīra netice-i riyāzete şaruluḳ dirler,¹⁶²² **Yeşillik** kemāl-i muṭlaḳa dirler,¹⁶²³ **Göñül** şafā-yı nefse dirler ve daḥi [S1 141b] taḥlīt-i maḥabbete dirler¹⁶²⁴ şol şey ‘ kim ‘ayn-ı maḥabbet¹⁶²⁵ ola,¹⁶²⁶ **Allık** rikḳat-i ḳalbe dirler kim ṭül-i emeli terk idüp zıkr-i Ḥaḳ itmekden olur,¹⁶²⁷ **Aḳlık** maḳām-ı nūr-ı tevḥīde dirler ki¹⁶²⁸ cān gözi şafahāt-ı kāyinātda

¹⁶⁰⁵ rubūbiyete S1 : rubūbiyetle D

¹⁶⁰⁶ dirler ve daḥi S1, -D

¹⁶⁰⁷ zūl S1, -D

¹⁶⁰⁸ ṭabī‘ at-ı cismānīden S1 : ṭabī‘ atden D

Nemā perveriş-i rubūbiyetle ‘izzet-i rūḥāniyet bulmağa dirler zat-ı ṭab‘-ı cismāniden İ

¹⁶⁰⁹ **Nebāt** ḥavās-ı beşeriyete dirler İ

¹⁶¹⁰ cem‘iyet S1, -D

¹⁶¹¹ **Gül-şen** maḳām-ı cem‘iyet-i ḳalbe dirler İ

¹⁶¹² ḳalble D : ḳalbe S1

¹⁶¹³ nefsde D : nefsdan S1

¹⁶¹⁴ memzūc olan nūra dirler S1 : ol nūra dirler ki ḳalble nefsde memzūc ola D

¹⁶¹⁵ **Reyhān** ḡāyet-i taşfiye-i riyāzetden ḥāşıl olan nūra dirler, **Firāk** fevt-i sülūka dirler İ

¹⁶¹⁶ Beyt S1, -D

¹⁶¹⁷ vü S1, -D

¹⁶¹⁸ aḳ D : aḡ S1

¹⁶¹⁹ Bu beytin kelimeleri D nüshasında “şaru-ḳızılıḳ-yeşillik-allık-göñül-aḳlık” sıralamasıyla şerh edilmiştir.

¹⁶²⁰ şıfat D : şıfāt S1

¹⁶²¹ ki şüret-i sālīkde ḡāyet-i riyāzetden ḥāşıl olur S1, -D

¹⁶²² şaruluḳ dirler S1 : şaruluḳdur D

Şaru şüret-i sālīkde şıfat-ı sülūka dirler ḡāyet-i riyāzetden ḥāşıl ola zīra netice-i riyāzet şaruluḳdur İ

¹⁶²³ **Yeşillik** kemāl-i muṭlaḳa dirler D, -S1

Yeşillik kemāl-i muṭlaḳa dirler İ

¹⁶²⁴ dirler D : dirler ki S1

¹⁶²⁵ ‘ayn-ı maḥabbet D : ḡayr-ı maḥabbet S1

¹⁶²⁶ **Göñül** şafā-yı nefse dirler ve daḥi taḥlīt-i maḥabbete dirler şol şīşe kim ḡayr-ı maḥabbet ola İ

¹⁶²⁷ kim ṭül-i emeli terk idüp zıkr-i Ḥaḳ itmekden olur S1, -D

Allık rikḳat-i ḳalbe dirler ki ṭül-i emeli terk idüp zıkr-i çok itmekden olur İ

¹⁶²⁸ ki S1, -D

müşâhede ider¹⁶²⁹ bâkî reyhân u gül ü bâğ u böstân-ı sebze ve gülistân kısmında maḥall-i i' tibârınca kıyâs it¹⁶³⁰ te'vîl ü¹⁶³¹ tevcîh¹⁶³² it.

Beyt¹⁶³³

Yağa¹⁶³⁴ ebrin cânûñ âfitâbı

Buludsuz saçıla bârân-ı âbı

Bulud hicâba¹⁶³⁵ dirler ki sebep-i vuşûl ola anı gidermeklik¹⁶³⁶ buña¹⁶³⁷ ḥâyil-i beyne't-ṭâlib ve'l-maṭlûb daḥi dirler,¹⁶³⁸ **Yağmur** nüzûl-i rahmete¹⁶³⁹ dirler.¹⁶⁴⁰

Beyt¹⁶⁴¹

Cevâhir-i cüy-bârı ide keş keş

Şaçıla ol şadefden dürrü'l-keş

Cevâhir ervâḥ-ı i'rfânâ dirler,¹⁶⁴² **Cüy-i bâr** devâm-ı i'ubûdiyyete dirler,¹⁶⁴³ **Şadef** tecelliye ve ism-i Ḥâfız'a dirler,¹⁶⁴⁴ **Dürr** nükte-i ḥaḳâyıka dirler ki deḳâyık-ı i'rfândan ḥaşıl ola.¹⁶⁴⁵

Beyt¹⁶⁴⁶

[D 21a]

Bula kaṭruñ baḥr mevcinde [S1 142a] vaḥdet

Aḳarşu gibi ine rûḥa rahmet

¹⁶²⁹ müşâhede ider S1 : görür D

Aḳlık maḳâm-ı nûr-ı tevḥîde dirler cân gözi şafaḥât-ı kâ'inâtda müşâhede ider İ

¹⁶³⁰ it D, -S1

¹⁶³¹ ü D, -S1

¹⁶³² tevcîh D : teveccüh S1

¹⁶³³ Beyt S1, -D

¹⁶³⁴ Yağa D, Yağma S1

¹⁶³⁵ hicâba D : ḥicâb S1

¹⁶³⁶ sebep-i vuşûl ola anı gidermeklik D : anuñ gidermekligi sebep-i vuşûl ola S1

¹⁶³⁷ buña S1 : ya' nî D

¹⁶³⁸ daḥi dirler S1, -D

Bulut hicâba dirler ki anuñ gidermekligi sebep-i vuşûl ola İ

¹⁶³⁹ rahmete S1 : rahmet D

¹⁶⁴⁰ **Yağmur** nüzûl-i rahmete dirler İ

¹⁶⁴¹ Beyt S1 : -D

¹⁶⁴² **Cevâhir** ervâḥ-ı zamâna dirler İ

¹⁶⁴³ **Cüy-i bâr** devâm-ı i'ubûdiyyete dirler İ

¹⁶⁴⁴ **Şadef** tecelliye ve ism-i Ḥâfıza dirler S1, -D

Şadef tecellî-i ism-i Ḥâfıza dirler İ

¹⁶⁴⁵ **Dürr** nükte-i ḥaḳâyıka dirler ki deḳâyık-ı i'rfândan ḥaşıl ola S1 : -D

Dür-i vaḥdet aḳarşu gibi ine rûḥa rahmet İ

¹⁶⁴⁶ Beyt S1, -D

Ḳatre ¹⁶⁴⁷ ‘ālem-i keşrete dirler, **Bahr** ¹⁶⁴⁸ ‘ālem-i vahdete dirler, ¹⁶⁴⁹ **Mevc** ‘ālem-i fıtrata dirler,
Aḳarşu gönül ferahına ¹⁶⁵⁰ dirler. ¹⁶⁵¹

Beyt ¹⁶⁵²

Sīnede irişüp **şevḳ u** ¹⁶⁵³ **meyli**

Tamāmet vire **nefse** ¹⁶⁵⁴ ‘ışḳ **seyli**

Seyl gönüldeki aḥvāl galebesine dirler ki ¹⁶⁵⁵ ferah-ı rūḥdan fütūḥ-i sebu‘ ile ¹⁶⁵⁶ meftūḥ olur. ¹⁶⁵⁷

Beyt ¹⁶⁵⁸

Nesīmi ¹⁶⁵⁹ mest ide rūḥuñ dimāğın

Ser-a-ser seyr idesin **būy-i bāğın**

Nesīm devvār-ı ‘ināyete dirler, ¹⁶⁶⁰ **Būy** cem‘-i evvel maḳāmında ‘alāḳa-i aşlıden intibāha dirler. ¹⁶⁶¹

Beyt ¹⁶⁶²

Diye ol **bāğda** muṭrib **nevālar**

Çağıra nāy u ¹⁶⁶³ def dürlü şadālar

¹⁶⁴⁷ **Ḳatre** ‘ālem-i keşrete dirler İ

¹⁶⁴⁸ “Bahr” kelimesi D nüshasında “Mevc” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

¹⁶⁴⁹ **Bahr** ‘ālem-i vahdete dirler İ

¹⁶⁵⁰ ferahına D : feyzına S1

¹⁶⁵¹ **Aḳarşu** gönül ferahına dirler, **Mevc** ‘ālem-i fıtrata dirler İ

¹⁶⁵² Beyt S1, -D

¹⁶⁵³ u D, -S1

¹⁶⁵⁴ nefse D : nefsi S1

¹⁶⁵⁵ ki S1, -D

¹⁶⁵⁶ fütūḥ-i sebu‘ ile S1, -D

¹⁶⁵⁷ meftūḥ olur S1 : ḥāşıl ola D

Seyl gönülde olan aḥvālūñ galebesine dirler ki ferah-ı rūḥdan fütūḥ-i sebūḥ meftūḥ olur İ

¹⁶⁵⁸ Beyt S1, -D

¹⁶⁵⁹ Nesīmi S1 : Nesim D

¹⁶⁶⁰ **Nesīm** dād u ‘ināyete dirler İ

¹⁶⁶¹ **Būy** cem‘-i evvel maḳāmında aşlıden intibāha dirler İ

¹⁶⁶² Beyt S1, -D

¹⁶⁶³ u S1, -D

Mutrib ilhām-ı Hakkā dirler ki gönli ğafletden āgāh ider,¹⁶⁶⁴ **Nāy** bī-ġām maḥbub-ı ḥaḳīḳiye dirler,¹⁶⁶⁵ **Def**¹⁶⁶⁶ ma‘ şūḳı ‘ aşıkın taleb itmege dirler.¹⁶⁶⁷

Beyt¹⁶⁶⁸

Terāne nālesinden dil semā‘ a

Girüp el kaçup ayak¹⁶⁶⁹ istimā‘ a

Terāne nāliş-i maḥabbete dirler,¹⁶⁷⁰ **Nāle**¹⁶⁷¹ ḥanīn-i maḥabbete dirler [D 21b] imtiḥān-ı [S1 142b] maḥbūbdan,¹⁶⁷² **Semā‘** meclis-i ḳurb-ı Rabbe¹⁶⁷³ dirler ki semā‘ -ı cāna istimā‘ -ı şūret-i cānān¹⁶⁷⁴ bi-lā¹⁶⁷⁵ keyfiyet¹⁶⁷⁶ muḥīṭ-i cihāt-ı sitte ḥāşıl ola,¹⁶⁷⁷ **El ve**¹⁶⁷⁸ **ayak kaçmak** tevācūd-i¹⁶⁷⁹ ṭālibe¹⁶⁸⁰ dirler¹⁶⁸¹ ya¹⁶⁸² ġāyet-i ġalebe-i hālden ola ya ḳuvvet-i ḥayret-i cezebāt-ı¹⁶⁸³ ḥazret-i sübhāndan ola ya şiddet-i ‘ uḳubāt-ı āfet-i fuḳarādan ola¹⁶⁸⁴ bākī sāzları ve ṭarabları¹⁶⁸⁵ buña ḳıyās it¹⁶⁸⁶ eger kişiyē nazar-ı şafā-yı ḥāl¹⁶⁸⁷ ḥāşıl ola bu esāmīnūñ efrādın ‘ ale’l-infirād her birisin¹⁶⁸⁸ bir¹⁶⁸⁹ ma‘ nāya ḳıyās ider şu miḳdārca¹⁶⁹⁰ şerḥ itdük¹⁶⁹¹ līkin esmā kim şu

¹⁶⁶⁴ ider S1 : idicidür D

Mutrib ilhām-ı Hakkā dirler ki gönli ğafletden āgāh ider İ

¹⁶⁶⁵ **Nāy** maḳām-ı maḥbūbiyet-i ḥaḳīḳiye dirler İ

¹⁶⁶⁶ “Def” kelimesi D nüshasında bir sonraki beytin altında şerh edilmiştir.

¹⁶⁶⁷ itmege dirler S1 : itmeginedür D

Def ma‘ şūḳı ‘ aşıkun taleb itmege dirler İ

¹⁶⁶⁸ Beyt S1, -D

¹⁶⁶⁹ ayak S1 : ide D

¹⁶⁷⁰ **Terāne** nāliş-i maḥabbete dirler İ

¹⁶⁷¹ D nüshasında “nāle” kelimesi, “terāne-nāliş” kelimesinden önce şerh edilmiştir.

¹⁶⁷² imtiḥān-ı maḥbūbdan S1, -D

Nāle imtiḥān-ı maḥbūbdan ḥanīn-i maḥabbete dirler İ

¹⁶⁷³ ḳurb-ı Rabbe S1 : ḳurba D

¹⁶⁷⁴ cānān S1 : Hakk D

¹⁶⁷⁵ bilā S1 : bī D

¹⁶⁷⁶ keyfiyet S1 : keyf D

¹⁶⁷⁷ **Semā‘** meclis-i ḳurb-ı Rabbe dirler cihāt-ı sitteden bi-lā keyfiyet sem‘ -ı cāna istimā‘ -ı şavt-ı cānān ḥāşıl olup cemī‘ cihātı muḥīṭ ola İ

¹⁶⁷⁸ ve D, -S1

¹⁶⁷⁹ tevācūd D : teveccüh S1

¹⁶⁸⁰ ṭālibe S1, -D

¹⁶⁸¹ dirler D : eyidürler S1

¹⁶⁸² ya S1, -D

¹⁶⁸³ cezebāt S1 : cezbede D

¹⁶⁸⁴ ḥazret-i sübhāndan ola ya şiddet-i ‘ uḳubāt-ı āfet-i fuḳarādan ola S1, -D

¹⁶⁸⁵ ve ṭarabları S1, -D

¹⁶⁸⁶ ḳıyās it S1 : giri ḳıyās idün D

¹⁶⁸⁷ ḥāl D, -S1

¹⁶⁸⁸ birisin D : birin S1

¹⁶⁸⁹ bir D : bu S1

¹⁶⁹⁰ şu miḳdārca D : şol miḳdār kim S1

¹⁶⁹¹ itdük S1 : oldu D

risālede zıkr olundu¹⁶⁹² te'vile muhtācdur¹⁶⁹³ eger efrāda meşğul olursuz ifşā-yı esrār-ı ilāhī lāzım gelür, küfür mertebe-i imān-ı haḳıkiye mürtekib olur, kemā ḳāle'n-Nebıyyü 'aleyhi's-selām: “İfşāu sırrı'r-rübūbiyeti küfrun, 'arefehā men 'arefehā, cehelehā men ceheleha”¹⁶⁹⁴ ol küfür hıyānet-i emānet-i ma'rifetdür, kemā ḳāle'llāhu te'ālā: “İnnā 'araznā'l-emānete 'alā's-semāvāti ve'l-arz”¹⁶⁹⁵ [S1 143a] ilā.¹⁶⁹⁶

Beyt¹⁶⁹⁷

Gözün öñünde şehlā gözlü dil-ber

Ṭura karşında nergis gözlü¹⁶⁹⁸ manzar

Göz¹⁶⁹⁹ sālīkūn ulu mertebesinde kemāl-i¹⁷⁰⁰ aḥvālī¹⁷⁰¹ setr itmege dirler, Çeşm-i şehlā sālīkūn aḥvālın ve kemālın zāhir itmege dirler¹⁷⁰² sālīk üzre ve gayr-ı sālīk üzre¹⁷⁰³ bu mertebe zāhir itmege dirler¹⁷⁰⁴ ki¹⁷⁰⁵ mānī' -i şehvet¹⁷⁰⁶ ü şöhet ola ḳudret-i Ḥaḳla bu maḳām mekrinden¹⁷⁰⁷ ve istidrācdan olmaya zīrā kendüde kişi kemāl keremün mücibi gururdur¹⁷⁰⁸ kemā¹⁷⁰⁹ ḳāle

¹⁶⁹² olundu S1 : oldı D

¹⁶⁹³ D nüshasında bu beytin şerhi burada bitmektedir, paragrafin devamı sadece S1 nüshasında mevcuttur.

Ayak kakmak tevācüd-i ṭalibe dirler ki ya gāyet-i gālebe-i hālden ola ve yāhūd kuvvet-i hayrān-ı cezebāt-ı ḥazret-i [İ 260a] Sübhāndan ola ya şiddet-i 'uḳūbet-i fuḳdāndan ola bāḳī sāzları buna göre kıyās eger kişiye naḳar-ı şafā ḥāşıl ola bu esāmīnün efrāduñ 'ale'l-infirād her birin bir ma' nāya ider şol miḳdār kim şerḥ olundu te'vile muhtācdur İ

¹⁶⁹⁴ كَمَا قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِفْشَاءُ سِرِّ الرُّبُوبِيَّةِ كُفْرٌ, عَرَفَهَا مِنْ عَرَفَهَا, جَهَلَهَا مِنْ جَهَلَهَا : kemā ḳāle'n-Nebıyyü ('aleyhi's selām): “İfşāu sırrı'r-rübūbiyeti küfrun, 'arefehā men 'arefehā, cehelehā men ceheleha” - Peygamber (as) şöyle buyurdu: “Rububiyet sırrını açığa çıkarmak küfürdür; onu bilen bilir, bilmeyen bilmez.” Hz.Peygamber'e ait olduğu söylenen bu söz hadis kaynaklarında tespit edilememiştir ve İbn Arabî'ye ait bir kelam-ı kibar olduğu düşünülmektedir.

¹⁶⁹⁵ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ : kemā ḳāle'llāhu te'ālā: “İnnā 'araznā'l-emānete 'alā's-semāvāti ve'l-arz”: “Yüce Allah buyurdu ki : Biz emaneti göklere ve yerküreye teklif ettik.” (Kur'ân-ı Kerîm, Ahzâb 33/72) ayetinden alınmıştır.

¹⁶⁹⁶ ilā S1, -D

¹⁶⁹⁷ Beyt S1, -D

¹⁶⁹⁸ gözlü D : göz S1

¹⁶⁹⁹ Göz D : Çeşm S1

¹⁷⁰⁰ kemāl D : kemāl-i cemāl S1

¹⁷⁰¹ aḥvālī S1 : aḥvāl D

¹⁷⁰² dirler D, -S1

¹⁷⁰³ üzre S1, -D

¹⁷⁰⁴ dirler D, -S1

¹⁷⁰⁵ ki S1, -D

¹⁷⁰⁶ şehvet S1 : şüst D

¹⁷⁰⁷ mekrinden S1 : mekrden D

¹⁷⁰⁸ Çeşm-i şehlā sālīk aḥvālün ve kemālün zāhir itmege dirler ki ma' nī' -i şehvet ü şöhet ola ve lākin bu maḳāmda mekrden ve istidrācdan emîn olmaya zīrā kişi kendüde kemāl-i keremün mücibi gururdur İ

¹⁷⁰⁹ kemā S1, -D

Resūlu'llāh¹⁷¹⁰ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: “Ne'üzü bi'llāhi min ğurūri ħüsni'l-a'māl”,¹⁷¹¹
Nergis gözlü setr-i kemālāt-ı maķāmāt-ı sālīke dirler.¹⁷¹²

Beyt¹⁷¹³

Gözi ol şāh-ı¹⁷¹⁴ meh-rūnuñ¹⁷¹⁵ yüzüñe

Olursa tuş-ı dil yanar sözüñe

Ay yüzlü¹⁷¹⁶ ol¹⁷¹⁷ tecelliyāta dirler ki mādde içinde ola¹⁷¹⁸ [D 22a] rü'yet gibi ya ħālet-i
istiġrākda işrāk-ı¹⁷¹⁹ şems-i¹⁷²⁰ Ħaķ gibi,¹⁷²¹ Yüz mir'āt-ı tecelliyāta dirler.¹⁷²²

Beyt¹⁷²³

Ruĥ-i gül-gūnda¹⁷²⁴ ħāl-i siyāhı

Şanasın şāh-ı Rum¹⁷²⁵ Hind-i siyāhı

Ruĥ ya' nī [S1 143b] yanaķ¹⁷²⁶ maĥz-ı tecelliyāta dirler bī-keyfiyet,¹⁷²⁷ Gül-gūn¹⁷²⁸ tecelliyāta
dirler ki andan müşāhede ħāşıl ola,¹⁷²⁹ Ħāl-i siyāh¹⁷³⁰ 'ālem-i ğaybe dirler¹⁷³¹ ki nokta-i hüviyet-
i ğayba dirler¹⁷³² ki ħurūf-ı şıfāt-ı zāt-ı¹⁷³³ kāyināt ve ğāyet-i¹⁷³⁴ āyāt-ı mevcūdāta ol noktadur

¹⁷¹⁰ Resūlu'llāh D : Nebiyyu'llāh S1

¹⁷¹¹ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غُرُورِ خَسَنِ الْأَعْمَالِ : kemā ķāle Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: “Ne'üzü bi'llāhi min ğurūri ħüsni'l-a'māl” – Resulullah (sas) buyurdu ki: “Güzel amellerle gururlanmaktan Allah'a sığınırız.” Hadis kaynaklarında yer almayan bu ibare Tabakātu's-süfiyye'de “e'āzena'llāhu” ibaresi ile başlamakta ve Hz. Ali'ye nispet edilmektedir.(Ebū Abdurrahmān Muhammed es Sülemî, Tabakātu's-süfiyye, Dārü'l-kütübü'l-'ilmiyye, 1998, 189)

¹⁷¹² Nergis gözlü şu maķāmāt-ı sālīke dirler İ

¹⁷¹³ Beyt S1, -D

¹⁷¹⁴ şāh S1, -D

¹⁷¹⁵ meh-rūnuñ S1 : mäh yüzlünüñ D

¹⁷¹⁶ “Ay yüzlü” kelimesi D nüshasında “yüz” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

¹⁷¹⁷ ol S1, -D

¹⁷¹⁸ içinde ola D : ola içünde S1

¹⁷¹⁹ işrāk S1 : iştiyāk D

¹⁷²⁰ şems D : eşvāk S1

¹⁷²¹ gibi D : bigi S1

¹⁷²² Yüz mir'āt-ı tecelliyāta dirler İ

¹⁷²³ Beyt S1, -D

¹⁷²⁴ gūnda D : gūndadur S1

¹⁷²⁵ Rum D : Rumdur S1

¹⁷²⁶ ya' nī yanaķ S1, -D

¹⁷²⁷ bī-keyfiyet S1 : bī-keyf D

¹⁷²⁸ Gül-gūn D : Ruĥ-i gül-gūn S1

¹⁷²⁹ Ruĥ-i gül-gūn şol tecelliyāta dirler ki anda müşāhid ola İ

¹⁷³⁰ “Ħāl-i siyāh” kelimesi D nüshasında “Ħaṭ” kelimesinden önce şerh edilmiştir.

¹⁷³¹ ğayba dirler D : ğaybdür S1

¹⁷³² ğayba dirler D : ğaybiyedür S1

¹⁷³³ şıfāt-ı zāt S1, -D

¹⁷³⁴ ğāyet S1, -D

Leb-i şîr kelâm-ı bî-vâsıtaya dirler¹⁷⁵⁴ ya^ç nî zühûr-ı nûr-ı muẖhıra¹⁷⁵⁵ maẖhar-ı beşeriyetden¹⁷⁵⁶ [S1 144a] nûr-ı tevẖîd [D 22b] zâhir olsa muẖhır u maẖhar u maẖhar-ı nûr¹⁷⁵⁷ bir olsa ol zamân insâniyet maẖv-ı Raḥmâniyet olup kelâm-ı lisân ẖudretgendür.¹⁷⁵⁸

Beyt¹⁷⁵⁹

Dehânın görse¹⁷⁶⁰ çıkar pîrehenden

O ğonca zer şaçar la^ç lin dehenden

Dehen ya^ç nî ağız¹⁷⁶¹ şıfat-ı¹⁷⁶² mütekellime dirler, **Pîrehen**¹⁷⁶³ ya^ç nî gönlek¹⁷⁶⁴ perde-i kelâma dirler remz ü kinâyâtta,¹⁷⁶⁵ **Ğonca** rāzın şaklayan gönle dirler,¹⁷⁶⁶ **Zer** ya^ç nî altun¹⁷⁶⁷ kelâmuñ ḥaḳâyıḳına¹⁷⁶⁸ dirler ki¹⁷⁶⁹ bî-perde¹⁷⁷⁰ zühûra gelür.¹⁷⁷¹

Beyt¹⁷⁷²

O çün küçek-dehân u ter-sühândur

O dür-dendândur gevher-i sühândur

¹⁷⁵⁴ vâsıtaya dirler S1 : vâsıṭadur D

¹⁷⁵⁵ nûr-ı muẖhıra D, -S1

¹⁷⁵⁶ beşeriyetden S1 : beşerî D

¹⁷⁵⁷ ve maẖhar-ı nûr S1, -D

¹⁷⁵⁸ ẖudretgendür S1 : ẖadarınadur D

¹⁷⁵⁹ Beyt S1, -D

¹⁷⁶⁰ görse D : görirse S1

¹⁷⁶¹ ya^ç nî ağız S1, -D

¹⁷⁶² şıfat D : şıfat-ı isim S1

¹⁷⁶³ Pîrehen D : Pîrehenden S1

¹⁷⁶⁴ ya^ç nî gönlek S1, -D

¹⁷⁶⁵ remz ü kinâyâtta S1, -D

Pîrehen perde-i kelâma dirler İ

¹⁷⁶⁶ rāzın şaklayan gönle dirler S1 : gönle dirler ki rāzı şaḳınur D

Ğonca rāzını şaklayan gönle dirler İ

¹⁷⁶⁷ ya^ç nî altun S1, -D

¹⁷⁶⁸ kelâmuñ ḥaḳâyıḳına D : ḥaḳâyıḳ-ı Ḥaḳḳ-ı kelâma S1

¹⁷⁶⁹ ki S1, -D

¹⁷⁷⁰ bî-perde D : bî-perde deḳâyıḳsuz S1

¹⁷⁷¹ **Zer** ya^ç nî altun kelâm-ı ḥaḳâyıḳa dirler ki perde deḳâyıḳsuz zühûra gelür İ

¹⁷⁷² Beyt S1, -D

Dehân-ı kûçek ya^c nî küçük ağız,¹⁷⁷³ şıfat-ı mütekellime dirler **tarîk-i**¹⁷⁷⁴ tağdîsle¹⁷⁷⁵ fehimden ve¹⁷⁷⁶ vehimden,¹⁷⁷⁷ **Sühan**¹⁷⁷⁸ ya^c nî söz¹⁷⁷⁹ işâret-i intibâhu'llâha dirler mâddede ve ğayr-ı¹⁷⁸⁰ mâddede ve¹⁷⁸¹ maḥsûsda ve ma^c kûlde,¹⁷⁸² **İncü**¹⁷⁸³ **sözlü**¹⁷⁸⁴ işârat-ı vâzîha dirler mâddede ve müddede ve ğayrında, **Gevher sözlü**¹⁷⁸⁵ işârat-ı müdrike dirler maḥsûsda ve mâddede,¹⁷⁸⁶ [S1 144b] **Dürr dişlü** kelâm-ı mucize dirler.¹⁷⁸⁷

Beyt¹⁷⁸⁸

Kelâmından zebân-ı telh u¹⁷⁸⁹ şîrîn

Hakâyıkda deḳâyık¹⁷⁹⁰ kıldı tebyîn

Dil emre dirler, **Ṭatlu dil**¹⁷⁹¹ emre dirler ki¹⁷⁹² muvâfık-ı tağdîr-i emr-i muṭlaḳ¹⁷⁹³ ola,¹⁷⁹⁴ **Acı dil** şol¹⁷⁹⁵ emre dirler ki muḫâlîf-i tağdîr ola.

Beyt¹⁷⁹⁶

[D 23a]

Şu resme çerb-dildür sözlerinden

Ṭolar¹⁷⁹⁷ şeker o sözün ṭuzlarından

¹⁷⁷³ ya^c nî küçük ağız S1, -D

¹⁷⁷⁴ tarîk S1 : tarîku'llâh D

¹⁷⁷⁵ tağdîsle D : teḳaddüriyle S1

¹⁷⁷⁶ ve D, -S1

¹⁷⁷⁷ **Dehân-ı kûçek** ya^c nî küçük ağız, şıfat-ı mütekellime dirler tağdîsile fehimden ve vehimden İ

¹⁷⁷⁸ Sühan D : Söz S1

¹⁷⁷⁹ ya^c nî söz D, -S1

¹⁷⁸⁰ ğayr D, -S1

¹⁷⁸¹ ve S1, -D

¹⁷⁸² **Söz** işârat-ı intibâhu'llâha dirler mâddede maḥsûsda ve ma^c kûlden İ

¹⁷⁸³ İncü S1 : Dürr D

¹⁷⁸⁴ “İnci sözlü” kelimesi S1 nüshasında “gevher sözlü” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

¹⁷⁸⁵ gevher sözlü S1 : sühan-gevher D

¹⁷⁸⁶ **Gevher sözlü** işârat-ı müdrikeye dirler maḥsûsda ve mâddede, **İncü sözlü** işârat-ı vâzîha dirler mâddede ve müddetde ve ğayrıda İ

¹⁷⁸⁷ **Dürr dişlü** kelâm-ı mu^c cize dirler İ

¹⁷⁸⁸ Beyt S1, -D

¹⁷⁸⁹ u D, -S1

¹⁷⁹⁰ deḳâyık S1 : deḳâyıkda D

¹⁷⁹¹ Ṭatlu Dil D, -S1

¹⁷⁹² ki D, -S1

¹⁷⁹³ emr-i muṭlaḳ S1, -D

¹⁷⁹⁴ ola D : olsa S1

¹⁷⁹⁵ şol D, -S1

¹⁷⁹⁶ Beyt S1, -D

¹⁷⁹⁷ Ṭolar S1 : Olur D

Çerb-dil emre dirler kim muvâfık-ı tab¹⁷⁹⁸ ola, ¹⁷⁹⁹ Tuzlu söz kelâm-ı¹⁸⁰⁰ kemâl-i feşâhate dirler.¹⁸⁰¹

Beyt¹⁸⁰²

Zenaḥdânın ḥüsn-i sîb-i İremdür

Ki anuñ çâhında Yûsuf-lâ-ceremdür

Zenaḥdân¹⁸⁰³ maḥall-i lezzet, ḥalâvet-i¹⁸⁰⁴ müşâhede dirler,¹⁸⁰⁵ Zeḳan¹⁸⁰⁶ maḥall-i mülâḥazaya dirler, Sîb-i zenaḥ¹⁸⁰⁷ âlem-i lezzet-i müşâhededir, Çâh-ı zenaḥ¹⁸⁰⁸ müşkilât-ı esrâra dirler sâlik anda varṭaya düşer.

Beyt¹⁸⁰⁷

Dönüpdür ğabğabı çün kırş-ı bedre

Kim irilür o¹⁸⁰⁸ bedirden şadr-ı kadre

Ğabğab¹⁸⁰⁹ ilimden¹⁸¹⁰ ḥâsıl olan lezzetüñ ziyâdeliğine¹⁸¹¹ dirler, [S1 145a] Kırş-ı¹⁸¹² bedr¹⁸¹³ ilm-i külliye dirler ki bi'llâhi¹⁸¹⁴ Allâm.

Beyt¹⁸¹⁴

Binâgüşiyile düşü vaşfa gelmez

Kemâlî sînesi dilde egilmez

¹⁷⁹⁸ Çerb-dil emre dirler ki muvâfık-ı taḳdîr-i emr-i muṭlaḳ ola, Çerb-dil muvâfık-ı tab¹⁷⁹⁹ olan [İ 260 b] emre dirler

¹⁷⁹⁹ Tuzlu söz S1 : Milḥ D

¹⁸⁰⁰ kelâm D, -S1

¹⁸⁰¹ dirler D : dirler ki cemâl-i belâgate S1

¹⁸⁰² Tuzlu söz kemâl-i feşâhate dirler cemâl-i belâgatde İ

¹⁸⁰³ Beyt S1, -D

¹⁸⁰⁴ Zenaḥdân S1 : Zenaḥ D

¹⁸⁰⁵ ḥalâvet S1, -D

¹⁸⁰⁶ Çâh-ı zenaḥdân-Çâh-ı zenaḥ müşkilât-ı esrâra dirler ki anda varṭaya düşer İ

¹⁸⁰⁷ Zeḳan kelimesi D nüshasında “zenaḥ” kelimesinden önce şerh edilmiştir.

¹⁸⁰⁸ Beyt S1, -D

¹⁸⁰⁹ irilür o D : irilür ol S1

¹⁸¹⁰ ilimden D : ilimlerden S1

¹⁸¹¹ lezzetüñ ziyâdeliğine D : lezzet-i ziyâdeye S1

¹⁸¹² Ğabğab¹⁸¹³ ilimden ḥâsıl olan lezzet ziyâdeliğine dirler İ

¹⁸¹³ Kırş S1, -D

¹⁸¹⁴ Kırş-ı bedr¹⁸¹⁴ ilm-i külliye dirler ki Allâm ola İ

¹⁸¹⁴ Beyt S1, -D

Bināgūş daḳṭıka-i silsile-i i' tişām-ı havāşa ve ' avāma¹⁸¹⁵ dirler bi-tarīḳ-i ' umūm-i ḥazret-i¹⁸¹⁶ ' izzet,¹⁸¹⁷ **Sīne** şıfat-ı ' işmet-i ḥazret-i¹⁸¹⁸ kibriyā-yı Ḥaḳḳa¹⁸¹⁹ dirler¹⁸²⁰ celle celāluh.¹⁸²¹

Beyt¹⁸²²

Yüzi güneş saçı müşk-i¹⁸²³ **Ḥotendür**

[D 23b]

Beli¹⁸²⁴ **kılından**¹⁸²⁵ **ince sīm-tendür**

Güneş yüzlü¹⁸²⁶ şıfat-ı muḥīṭ dirler, **Şaç** şıfat-ı ḳahra dirler,¹⁸²⁷ **Bel** baḳıye-i ḥicāb dirler ki¹⁸²⁸ ṭālib ile maṭlūb arasında ḳala,¹⁸²⁹ **Sīm** perveriş-i sālīke dirler kim¹⁸³⁰ ṭab' -ı sālīke muvāfiḳ ola ve ḳat' ā muḥālefet zāhir olmaya ki muvāfiḳ-ı¹⁸³¹ perveriş ola ṭab' -ı sālīke.¹⁸³²

Beyt¹⁸³³

Ol ince bel bükür bī-miyānın

Anuñ kimdür viren mūy-i beyānın

İnce bel sālīkūñ vüçüd ḥicābın¹⁸³⁴ inceltmege¹⁸³⁵ dirler şu¹⁸³⁶ dem¹⁸³⁷ kim daḥi ḥicāb ḳalmaya,¹⁸³⁸ **Mūy** naẓar-ı sālīke dirler kendülik ḥicābın ḳat' ederken ol ḳat' ola.¹⁸³⁹

¹⁸¹⁵ havāşa ve ' avāma S1 : ḥalāyıḳa D

¹⁸¹⁶ ḥazret D, -S1

¹⁸¹⁷ **Bināgūş** daḳṭıka-i silsile-i i' tişām-ı havāşa ve ' avāma dirler İ

¹⁸¹⁸ ḥazret S1, -D

¹⁸¹⁹ Ḥaḳḳa D : ulūhiyettür S1

¹⁸²⁰ dirler D, -S1

¹⁸²¹ **Sīne** şıfat-ı ' aẓamet-i kibriyā-yı ulūhiyete dirler İ

¹⁸²² Beyt S1, -D

¹⁸²³ müşk D : misk S1

¹⁸²⁴ Beli D : Belidür S1

¹⁸²⁵ kılından D : kıldan S1

¹⁸²⁶ **Güneş Yüzlü** S1 : Yüzi güneş D

¹⁸²⁷ **Şaç** şıfat-ı ḳahra dirler İ

¹⁸²⁸ ki S1, -D

¹⁸²⁹ **Bel** ṭālible maṭlūb arasında ḳalan baḳıye-i ḥicāba dirler İ

¹⁸³⁰ kim D : o perveriş S1

¹⁸³¹ muvāfiḳ S1 : muḥālefet D

¹⁸³² **Sīm-ten** perveriş-i sālīke dirler ṭab' -ı sālīke muvāfiḳ nuṭṭ-i muḥālefet zāhir olmaya ki muḥālefet-i perveriş ola İ

¹⁸³³ Beyt S1, -D

¹⁸³⁴ ḥicābın D : ḥicāb S1

¹⁸³⁵ inceltmege S1 : inceltmege D

¹⁸³⁶ şu S1 : şol D

¹⁸³⁷ dem S1 : durum D

¹⁸³⁸ **İnce bel** sālīkin vüçüd ḥicābı inceltmege dirler şol dem ki ḥicāb ḳalmaya İ

¹⁸³⁹ ola S1, -D

Mūy naẓar-ı sālīke dirler ki kendüligi ḥicābın ḳat' iderken ol ḳat' ola İ

Beyt¹⁸⁴⁰

[S1 145b]

Elini her neye şunsa irişür

Helāk olur kim anuñla irişür

El şıfat-ı kudrete dirler kim cemī^c -i ‘āleme ma^c nā ve şüret cihetinden mutaşarrıfdir.¹⁸⁴¹

Beyt¹⁸⁴²

Ṭutar¹⁸⁴³ bir barmağı kevn (ü) mekânı

Götürür sâ^c idinde dü cihânı

Barmağ şıfat-ı ihâţaya ve Ḥakīme ve Ḳayyūma dirler,¹⁸⁴⁴ **Sâ‘id** şıfat-ı kuvvete¹⁸⁴⁵ dirler ki netice-i ism-i Ḳavīdür.¹⁸⁴⁶

Beyt¹⁸⁴⁷

[D 24a]

Ḳalur Ḳaf tağı bāzūsında ḥayrān

Hediye-gāndedür¹⁸⁴⁸ ol şāh-ı sulṭān

Bāzū¹⁸⁴⁹ ḥaşyete dirler,¹⁸⁵⁰ **Hediye** hidāyet-i nübüvvete ve velāyete dirler.¹⁸⁵¹

Beyt¹⁸⁵²

Olur bir būsesiyle¹⁸⁵³ mest biñ cān

Selām olsun saña ey şāh-ı ḥübān

¹⁸⁴⁰ Beyt S1, -D

¹⁸⁴¹ kim cemī^c -i ‘āleme ma^c nā ve ḥazret cihetinden mutaşarrıfdir S1, -D

El şıfat-ı kudrete dirler ki cemī^c -i ‘āleme ma^c nā ve şüret cihetinden mutaşarrıfdir İ

¹⁸⁴² Beyt S1, -D

¹⁸⁴³ Ṭutar S1 : Dutar D

¹⁸⁴⁴ dirler S1 : delālet ider D

Barmağ şıfat-ı ihâţaya dirler ki netice-i ism-i Ḳayyūmdur İ

¹⁸⁴⁵ kuvvete S1 : kuvvetdür D

¹⁸⁴⁶ dirler ki netice-i ism-i Ḳavīdür S1, -D

Sâ‘id şıfat-ı ḳaviye dirler ki netice-i ism-i Ḳavīdür İ

¹⁸⁴⁷ Beyt S1, -D

¹⁸⁴⁸ gāndedür S1 : kändur D

¹⁸⁴⁹ Bāzū S1 : Fırça D

¹⁸⁵⁰ **Bāzū** ḥaşyete dirler İ

¹⁸⁵¹ **Hediye** hidāyet-i mevt-i vilāyete dirler İ

¹⁸⁵² Beyt S1, -D

¹⁸⁵³ būsesiyle D : buseyle S1

Büse vahy-i¹⁸⁵⁴ ilâhiye dirler,¹⁸⁵⁵ Selâm dürüd-i Muhammediye¹⁸⁵⁶ dirler ‘abdden ma‘bûda.¹⁸⁵⁷

Beyt¹⁸⁵⁸

Peyāmuñdan-¹⁸⁵⁹ durur halkuñ nizāmı

Odur āreste tutan¹⁸⁶⁰ hāş u ‘āmı

Peyām evāmır ü nevāhī-i’llāha¹⁸⁶¹ dirler ki hālāyık anuñla ‘amel idüp ol tarīķ-i vüçübile olurlar.¹⁸⁶²

FAŞL-I SÜVVÜM¹⁸⁶³

[S1 146a]

Vişālūñdür kenārında hayālūñ

O vaşluñ bûyıdur aşār-ı hālūñ

Vişāl cem‘iyet ma‘a’llāha dirler ki hīç şey ol araya şıgmaşun nitekim maķām-ı vişālde buyurdu hāzret-i Resül ‘aleyhi’s-selām: “Lī ma‘a’llāhi vaķtūn lā yesa‘unī fī-hi melekūn muķarrabun ve lā nebiyyūn mürsel”,¹⁸⁶⁴ ümmet-i Muhammede bu kemāl hāşıl olur muķarrabın evliyādan kişiler vardır ki hāzret böstān-ı huzūr hāzretinde ‘işret-i ķurbet-i eķadiyete şol resme iderler kim ol mey-hāneden Hızır teşne ve maķmūrdur,¹⁸⁶⁵ Kenār esrār bulmağa dirler ve ana dāyim murākıb olmağa dirler,¹⁸⁶⁶ Hayāl ‘ālem-i kevn (ü) fesāda dirler ki “el-‘ālemü hayāl”¹⁸⁶⁷ ve daķı vaķāyı -

¹⁸⁵⁴ vahy D : mey S1

¹⁸⁵⁵ Büse vahy-i ilâhiye dirler İ

¹⁸⁵⁶ Muhammediye S1 : ve maķmedete D

¹⁸⁵⁷ ‘abdden ma‘bûda D, -S1

Selām ‘abdden ma‘bûda dürüd-i Muhammediye dirler İ

¹⁸⁵⁸ Beyt S1, -D

¹⁸⁵⁹ Peyāmuñdan S1 : Peyāmuñ D

¹⁸⁶⁰ tutan S1 : dutan D

¹⁸⁶¹ Nevāhī-i’llāh S1 : Nevāhiy-i Hāķ D

¹⁸⁶² idüp ol tarīķ-i vüçübile olurlar S1 : ide ve ol tarīķ-i vüçübla ola D

Peyām evāmır ü nevāhiyü’llāha dirler ki hālāyık anuñla tarīķ-i vüçübla olalar İ

¹⁸⁶³ Süvvüm D, -S1

¹⁸⁶⁴ “Lī ma‘a’llāhi vaķtūn lā yesa‘unī fī-hi melekūn muķarrabun ve lā nebiyyūn mürsel” - Benim Allah ile birlikte olduğum öyle bir vakit vardır ki, ne mukarrab bir melek ne de gönderilmiş bir nebi o vakitte yanıma girebilir. (Aclūnī, Keşfü’l-Hafā ve Müzīlū’l-İlbās, II, hadis no: 2159)

¹⁸⁶⁵ ki hīç şey ‘ol araya şıgmaşun nitekim maķām-ı vişālde buyurdu hāzret-i Resül ‘aleyhi’s-selām: “Lī ma‘a’llāhi vaķtūn lā yesa‘unī fī-hi melekūn muķarrabun ve lā nebiyyūn mürsel”, ümmet-i Muhammede bu kemāl hāşıl olur muķarrabın evliyādan kişiler vardır ki hāzret böstān-ı huzūr hāzretinde ‘işret-i ķurbet-i eķadiyete şol resm iderler kim ol mey-hāneden Hızır teşne ve maķmūrdur S1, -D

Vişāl cem‘iyet ma‘a’llāha dirler ki hīç ol maķāma şıgmaşun nitekim Resül-i Ekrem ‘aleyhi’s-selām ol maķāmda buyurdu “Lī ma‘a’llāhi vaķtūn lā yesa‘unī fī-hi melekūn muķarrabun ve lā nebiyyūn mürsel”

ümmet-i Muhammede daķı bu kemāl hāşıl olur, muķarrabın evliyādan kişiler vardır ki hāzret böstān-ı huzūr ı ‘izzetde ‘işret-i ķurbıyeti şol resmile iderler ki ol mey-hāneden Hızır teşne ve maķmūrdur İ

¹⁸⁶⁶ Kenār esrār bulmağa ve anı dā’im murākıb olmağa dirler ve ‘ālem-i kevn (ü) fesāda dirler İ

¹⁸⁶⁷ “العالم خيال”: el-‘ālemü hayāl - “Dünya bir hayalden ibarettir.”

ı ‘âlem-i mücâhedete dirler¹⁸⁶⁸ **kemā kâlū**: “el-vākı‘ātü ekşeruha hayālātün türubbiye bi-hā eṭfālū’t-ṭarīka”,¹⁸⁶⁹ **Vaşl** kendü vücūdın¹⁸⁷⁰ Hāk vücūdında¹⁸⁷¹ maḥv itmege dirler¹⁸⁷² qar deryāda maḥv olur¹⁸⁷³ gibi ve¹⁸⁷⁴ ılduz güneşde¹⁸⁷⁵ maḥv olur gibi,¹⁸⁷⁶ “Çenān ki mifer māyed; çu āfītāb ber āmed sitāre mā peydā”,¹⁸⁷⁷ **Büy** keyfiyet-i [D 24b] kelāmuñ isti‘dād-ı [S1 146b] qabūline dirler şuverī ve ma‘nevī¹⁸⁷⁸ ‘ilmī ve ‘amelī.¹⁸⁷⁹

Beyt¹⁸⁸⁰

Qoma hicrānda guşsa kışşasında

Naşībimsen irür gam hışşesinde

Hicrān Hākdan gayra iltifāt itmege dirler¹⁸⁸¹ zāhirden ve bātından, **Firāk** maḳām-ı vaḥdetden gayb¹⁸⁸² olmağa dirler,¹⁸⁸³ **Guşsa** hayrete dirler ki¹⁸⁸⁴ bulmadan ve bilmeden ola,¹⁸⁸⁵ **Kışsa** hayrete dirler ba‘de’l-viddān daḥi ol viddāndan ḥāşıl olan esrār-ı ‘irfānı lisān-ı ḥālile beyān itmege dirler,¹⁸⁸⁶ **Gam**¹⁸⁸⁷ ihtimām-ı taleb-i ma‘şūka dirler.¹⁸⁸⁸

Beyt¹⁸⁸⁹

İrür öz¹⁸⁹⁰ **luṭfuñıla vecd ü**¹⁸⁹¹ **hālet**

¹⁸⁶⁸ **Hayāl** ‘âlem-i hayāl ve daḥi vaḳāyı‘-ı maḳām-ı mücāhedātın dirler İ

¹⁸⁶⁹ **kemā kâlū**: el-vākı‘ātü ekşeruha hayālātün türubbiye bi-hā eṭfālū’t-ṭarīka”: Şöyle dediler; “Vakıaların çoğu, tarikattaki çocukların kendisiyle terbiye olduğu hayallerdir.” manasında bir söz.

ki “el-‘âlemü hayāl” ve daḥi vaḳāyı‘-ı ‘âlem-i mücāhedete dirler kemā kâlū: “el-vākı‘ātü ekşeruha hayālātün türubbiye bi-hā eṭfālū’t-ṭarīka” S1, -D

¹⁸⁷⁰ kendü vücūdın S1 : vücūdın D

¹⁸⁷¹ vücūdında D : vücūdından S1

¹⁸⁷² itmek dirler S1 : itmekdür D

¹⁸⁷³ maḥv olur D, -S1

¹⁸⁷⁴ ve S1, -D

¹⁸⁷⁵ güneşde D : günde S1

¹⁸⁷⁶ olur gibi D : olduğu bigi S1

¹⁸⁷⁷ Müellifi tespit edilemedi.

¹⁸⁷⁸ ma‘nevī D : ma‘nevī ve S1

¹⁸⁷⁹ **Büy** keyfiyet-i [İ 261a] kelāmuñ isti‘dād u qabūline dirler şuverī ve ma‘nevī ‘ilmī ve ‘amelī İ

¹⁸⁸⁰ Beyt S1, -D

¹⁸⁸¹ itmege dirler S1 : itmekdür D

¹⁸⁸² gayb D : gaybet S1

¹⁸⁸³ **Firāk** maḳām-ı vaḥdetden gāyib olmağa dirler İ

¹⁸⁸⁴ ki D : kim S1

¹⁸⁸⁵ **Guşsa** hayrete dirler ki bilmeden ve bulmadan ola İ

¹⁸⁸⁶ daḥi ol viddāndan ḥāşıl olan esrār-ı ‘irfānı lisān-ı ḥālile beyān itmege dirler S1, -D

Kışsa hayrete dirler ki ba‘de’l-viddān ve daḥi evvel viddān olan esrār-ı ‘irfānı lisān-ı ḥālile beyān itmege İ

¹⁸⁸⁷ “Gam” kelimesi D nüshasında “Firāk” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

¹⁸⁸⁸ **Gam** ihtimām-ı taleb-i ma‘şūka dirler D, -S1

¹⁸⁸⁹ Beyt S1, -D

¹⁸⁹⁰ öz S1 : az D

¹⁸⁹¹ ü S1, -D

Vücūdum kapıldı kabz-ı cehālet

Vecd kendü¹⁸⁹² vücūdını¹⁸⁹³ mefkūd itmege dirler vücūd-i mevcūd-i Qadīmde,¹⁸⁹⁴ **Cehālet** ‘ilm-i lā-yenfa‘ a dirler,¹⁸⁹⁵ ‘ilm ki anı ‘ālim ‘āmil olmaz cehāletdür.¹⁸⁹⁶

Beyt¹⁸⁹⁷

İçim pür-ğam-gede miḥnetleridür

Çeker ğam kim bu meydānuñ eridür

Ğam-gede mestürlük maḳāmına dirler,¹⁸⁹⁸ **Miḥnet** elemelere dirler ki ‘āşıka ma‘ şük [S1 147a] sebebiyle irişür ihtiyārī ve ıztırārī.¹⁸⁹⁹

Beyt¹⁹⁰⁰

Bu meydānuñ olur çevgānına top

Tazallūmden olur maḥbūb-ı merġūb

Meydān maḳām-ı şiddete¹⁹⁰¹ dirler ‘avāma şehvet yöninden ḥavāşa kudret cihetinden,¹⁹⁰² **Çevgān** taḳdīr-i cemī‘-i¹⁹⁰³ umūra dirler bi-ṭarīk-i cebr¹⁹⁰⁴ [D 25a] ü qahr,¹⁹⁰⁵ **Top** mecbūrlığa dirler¹⁹⁰⁶ ḥükm-i taḳdīrle, **Tazallūm** Allāha isti‘āne ve istiġāse itmege dirler¹⁹⁰⁷ şerr-i şeyṭāndan ve mekr-i¹⁹⁰⁸ nefsdan ve ġurūrī¹⁹⁰⁹ her kuşūrdan.¹⁹¹⁰

¹⁸⁹² kendü S1 : kendüligin D

¹⁸⁹³ vücūdunu S1, -D

¹⁸⁹⁴ qadīmde S1 : qadīmden D

Vecd kendü vücūdından mefkūd itmege cūd-i vücūd-i mevcūd-i qadīmde İ

¹⁸⁹⁵ **Cehālet** ‘ilm-i lā-yenfa‘ a dirler İ

¹⁸⁹⁶ Sadece S1 nüshasında mevcut olan bu bölüm “beyt” yazısından sonra gelmiş olsa da genel dizgeyi bozmamak adına öne alınmıştır.

‘İlm ki anı ‘ālim ‘āmil olmaz cehāletdür S1, -D

¹⁸⁹⁷ Beyt S1, -D

¹⁸⁹⁸ dirler D : eyidürler S1

Ğam-gin ihtiyārī ve ıztırārī mestürlük maḳāmına dirler İ

¹⁸⁹⁹ ihtiyārī ve ıztırārī S1 : ihtiyār u ıztırār D

Miḥnet ‘āşıka ma‘ şük sebebinden irişen elemelere dirler İ

¹⁹⁰⁰ Beyt S1, -D

¹⁹⁰¹ şiddete S1 : şörete D

¹⁹⁰² ‘avāma şehvet yöninden ḥavāşa kudret cihetinden S1, -D

Meydān maḳām-ı şörete dirler ki ‘avāma şöret yönünden ḥavāşa kudret cihetinden İ

¹⁹⁰³ cemī‘ S1 : cem‘ D

¹⁹⁰⁴ cebr D : ḥayr S1

¹⁹⁰⁵ **Çevgān** bi-ṭarīk-i cebr ü qahr taḳdīr-i cemī‘-i umūra dirler İ

¹⁹⁰⁶ dirler D : dir S1

¹⁹⁰⁷ itmege dirler S1 : itmekdür D

¹⁹⁰⁸ mekr S1, -D

¹⁹⁰⁹ ġurūrī S1, -D

¹⁹¹⁰ **Tazallūm** Allāha istiġāse itmege dirler şerr-i şeyṭāndan ve mekr-i nefsdan ve ġurūr u kuşūrdan İ

Beyt¹⁹¹¹

İşümdür nâliš u efgân u¹⁹¹² fikrüm

Pür-âhum renc ü derd ü feryâd¹⁹¹³ zıkrüm

Nâle münâcât-ı kâdiyü'l-hâcâta¹⁹¹⁴ dirler,¹⁹¹⁵ **Efgân** ahvâl-i zâhir ü bâtın izhâr itmege dirler,¹⁹¹⁶ **Âh** ‘alâmet-i kemâl-i ‘ışka dirler, beyân (u) lisân anda kâşır u ser-gerdândur,¹⁹¹⁷ **Renc** vücûd-i emriye dirler ki hâlâvet-i¹⁹¹⁸ irâdet-i dil üzre ola, **Derd** gâyet-i nihâyet-i maḥabbetden tārī olan hâlete dirler,¹⁹¹⁹ muḥib ol ḥamle taḥammül idemez, **Feryâd**¹⁹²⁰ [S1 147b] zıkr-i¹⁹²¹ sırriye dirler¹⁹²² ve cehriye dirler maḳâm-ı i‘tibârınca.¹⁹²³

Beyt¹⁹²⁴

Bu ben¹⁹²⁵ bî-mâre yok bîmâr¹⁹²⁶ hergiz

Ölümsüz ola mı tîmâr¹⁹²⁷ hergiz

Bîmâr¹⁹²⁸ inzi‘ âc-ı cāna dirler mi‘ rāc-ı cānānla,¹⁹²⁹ **Tîmâr** perdeleri çāk olmağa¹⁹³⁰ dirler cezbe-i Celâlle.¹⁹³¹

Beyt¹⁹³²

¹⁹¹¹ Beyt S1, -D

¹⁹¹² u S1, -D

¹⁹¹³ feryâd D : feryâd u S1

¹⁹¹⁴ kâdiyü'l-hâcâta S1, -D

¹⁹¹⁵ **Nâle** münâcât-ı kâdiyü'l-hâcâta dirler İ

¹⁹¹⁶ **Efgân** ahvâl-i zâhiri ve bâtını izhâr itmege dirler İ

¹⁹¹⁷ kâşır u ser-gerdândur S1 : kâşır ola D

¹⁹¹⁸ **Âh** beyân (u) lisân andan kâşır olan ‘alâmât-ı kemâl-i ‘ışka dirler İ

¹⁹¹⁹ hâlâvet D : ḥilâfet S1

¹⁹²⁰ gâyet-i nihâyet-i maḥabbetden tārī olan hâlete dirler S1 : şol hâlete dirler ki gâyet-i maḥabbetden tārī olur D

¹⁹²¹ **Derd** gâyet-i nihâyet-i miḥnetden tārī olan hâlete dirler ki hem maḥabbet ola, **Renc** hâlâvet-i irâdet-i dil üzre olan vücûd-i emriye dirler İ

¹⁹²² Feryâd S1 : Feryâd u D

¹⁹²³ D nüshasında “Feryâd” kelimesi “efgân” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

¹⁹²⁴ dirler S1 : dir D

¹⁹²⁵ **Feryâd** zıkr-i sırriye ve cehriye dirler maḳâm-ı i‘tibârınca İ

¹⁹²⁶ Beyt S1, -D

¹⁹²⁷ ben S1 : men D

¹⁹²⁸ bîmâr S1 : tîmâr D

¹⁹²⁹ tîmâr S1 : bîmâr D

¹⁹³⁰ Bu beyte ait kelimelerin şerhi, D nüshasında sonraki beytin altında yer almaktadır.

¹⁹³¹ mi‘ rāc-ı cānānla S1, -D

¹⁹³² **Bîmâr** mi‘ rāc-ı cānānla inzi‘ âc-ı cāna dirler İ

¹⁹³³ perdeleri çāk olmağa S1 : perdeler yırtılmağa D

¹⁹³⁴ cezbe-i celâlle S1, -D

¹⁹³⁵ **Tîmâr** cezbe-i çālākla perdeler çāk olmağa dirler İ

¹⁹³⁶ Beyt S1, -D

Öleyin ‘ışıkla dirlik bulayın

Ölümi dirliği birlik bulayın

Ölmek ıard-ı hayāta¹⁹³³ dirler Hāzret-i ebedīden,¹⁹³⁴ Beyt “Merg hayāt est ve hayāt est merg / ‘Aks-i nā-māyed nazar-ı kāfirī”¹⁹³⁵ tercüme-i beyt “Ölüm dirliktür vaşluñ ölümdür/Bunı ‘aks egleyen küfür içre kemdür”,¹⁹³⁶ Dirlik kabûl-i ikbāle dirler ki hāzret-i Hākla ola, bu dirlik tedricle ebedī olur.¹⁹³⁷

Bu elemden alayın tendürüsti

Bulayın nā-tüvāna tünd-i cüsti¹⁹³⁸

Tendürüstī zāhirüñ ve bātinuñ kavılığına dirler ve gönül ber-çarār kıılmağa dirler¹⁹³⁹ [D 25b]
Nā-tüvānī kudretsizliğa dirler ve daği maqşūda el irişmemeye dirler.¹⁹⁴⁰

Geçeyin h‘ābdan bulup harābı

Bulayın hūşda cūş-ı şebābı¹⁹⁴¹

Düşmişlik zühür-ı celāletu’llāha dirler ve rü’yet-i ‘adem-i kudrete dirler,¹⁹⁴² ‘ubūdiyetde kim lāyık-ı hāzret ola, Harābī kat‘-ı taşarrufāt-ı ‘aqla ve tedbīrāt-ı nefse dirler teveccüh-i tāmde,¹⁹⁴³ Bī-hūşī maqām-ı itmi’nāna dirler ki şıfāt-ı nefsanī maḥv olmuş ola,¹⁹⁴⁴ Medhūş istihlāk-i zāhire ve bātına dirler ‘ışık içinde, Cūş galebe-i maḥabbete dirler,¹⁹⁴⁵ Şebāblık maqām-ı fütüvvete ya‘nī terk-i vücūda dirler.¹⁹⁴⁶

¹⁹³³ hayāta S1 : dirlice D

¹⁹³⁴ Hāzret-i ebedīden S1 : Hāzretiden D

Ölmek hāzret-i Hayy-ı ebedīden ıard-ı hayāta dirler İ

¹⁹³⁵ Bu beyit Hz. Mevlānā’ya ait bir gazelden alınmıştır. Ganjoor,
<https://ganjoor.net/moulavi/shams/ghazalsh/sh3172>.

¹⁹³⁶ Beyt “Merg hayāt est ve hayāt est merg/‘Aks-i nā-māyed nazar-ı kāfirī”, tercüme-i beyt “Ölüm dirliktür vaşluñ ölümdür/Bunı ‘aks egleyen küfür içre kemdür” Beyān anuñ sülük çist? Sülük mebdē’den me‘āda degine dirler ve daği rüh bedenden hāzret-i Bāriye ‘urüc itmege dirler her bir maqām i‘tibārıyla sülukuñ bir ta‘rifi vardır, Leng bī-cezbe mücāhid olana dirler, Şitāb sür‘at-i seyre dirler haqāyık maqāmātınun deqāyığın bilmeklige gerek cezebāt-ı Fa‘āle olsun gerek ef‘āl-i mücāhedātla ve a‘māl-i ‘ibādātla ve eşgāl-i münacātla olsun S1, -D, -S2, -S3

¹⁹³⁷ Bu beyit S1 nüshasında daha farklı ve uzun bir biçimde şerh edilmiştir.

Dirilmek ikbāl-i kabûl dirler ki Hākla ola bu dirlik tedricle ebedī olur İ

¹⁹³⁸ Bu beyit ve şerhi S1 nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹³⁹ Dürüstī zāhirüñ ve bātinuñ kavılığına dirler kalb bī-çarārılığından geçüp ber-çarār olmağa dirler İ

¹⁹⁴⁰ Nā-tüvānlık bī-kudretlige dirler İ

¹⁹⁴¹ Bu beyit ve şerhi S1 nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹⁴² H‘ab düşmişlik ile zühür-ı celāletu’llāha dirler ki teveccüh-i tāmde ola İ

¹⁹⁴³ Harāb kat‘-ı taşarrufāt-ı ‘aql ü tedbīrāt-ı [İ 261b] nefse dirler

¹⁹⁴⁴ Bī-hūşlık maqām-ı itmināna dirler ki şıfat-ı nefsanī ve hayvanī ve şeytānī maḥv olmuş ola İ

¹⁹⁴⁵ Cūş galebe-i maḥabbete dirler İ

¹⁹⁴⁶ Şebāblık vācibü’l-vücūda cem‘ mevcurātınun terk itmege dirler, Medhūş istihlāk-i zāhir ü bātına dirler ki

Gehī medhūş (u) dīvāne olayın

Celāl odında pervāne olayın¹⁹⁴⁷

Dīvānalık zafer-i aḥkām-ı ‘ışka dirler şıfat-ı ‘aşık üzre a‘ mālde kim maḳām-ı maḥşūşdur,¹⁹⁴⁸

Pervānalık kendü ihtiyariyle fenāsına gitmege dirler.¹⁹⁴⁹

Ululıḳdan geçeyin olup āzād¹⁹⁵⁰

Ḳapuñda bī-nevāyım sen irdür zād

Ululıḳ maḳām-ı teklīfe dirler,¹⁹⁵¹ **Āzādlık** maḳām-ı ḥürriyete dirler ki ‘abdu’llāh olup [D 26a] hevādan geçe, **Bī-nevālık** güç yetmemeye dirler ‘ilm ü ‘amel andan meslūb ola.¹⁹⁵²

Sa‘ ādet bulayın koyup şekāvet

Göñüldür dūr sen kıl aña ḳurbet¹⁹⁵³

Sa‘ ādet ḥātime-i ḥayra dirler dünyāda ma‘ rifet kesb ide āḥirete müşāhede-i ḥazretle gide,¹⁹⁵⁴

Şekāvet sebḳat-i şerre dirler vaḳt-i rihletde,¹⁹⁵⁵ **Iraklık** aḥlāk-ı zemīmeye dirler.¹⁹⁵⁶

Tekāsülden geçürüben yakīn it

Benüm behrem naşīb-i müttakīn it¹⁹⁵⁷

Kāhillık seyyi’-i seyre dirler imdi bu gāh olur ki sebep-i ‘ilm-i deḳāyık ṭarīḳinden olur ki üstād olmuşdur az teveccühle ḳurb bula bunuñ gibi seyr-i cem‘ seyrüñ aşıldır ki muḥtāc-ı ric‘ at degüldür gāh olur ki sālīkūñ taḳşīrinden olur ‘ubūrda ḳuşūr olur bu cem‘ -i seyr-i nākışdur.¹⁹⁵⁸

Sülūk¹⁹⁵⁹ içre be-gāyet leng ü lūkum

‘ışk içinde ola İ

¹⁹⁴⁷ Bu beyit ve şerhi S1 nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹⁴⁸ **Dīvāne** zafer-i aḥkām-ı ‘ışka dirler ki şıfat-ı ‘āşık üzre a‘ malde kim maḳāmına maḥşūşdur İ

¹⁹⁴⁹ **Pervāne** kendi ihtiyarıyla fenā semtine gitmege dirler İ

¹⁹⁵⁰ Bu beyit ve şerhi S1 nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹⁵¹ **Ululık** maḳām-ı ḥayrete dirler ki hevādan geçüp ‘abdu’llāh ola İ

¹⁹⁵² **Bī-nevālık** güç yetmemeye dirler ‘ilm ü ‘amel andan meslūb ola, **Āzād** tecellī’-i Feyyāza dirler İ

¹⁹⁵³ Bu beyit ve şerhi S1 nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹⁵⁴ **Sa‘ ādet** ḥātime-i ḥayra dirler ki dünyāda kemāl ü ma‘ rifet kesb idüp āḥiretde müşāhede-i ḥazrete gide İ

¹⁹⁵⁵ **Şekāvet** sebḳat-i şerre dirler vaḳt-i rihletde, Allahüme’ ḥfaznā İ

¹⁹⁵⁶ **Iraklık** aşlı hevā ve ḡazab olan aḥlāk-ı zemīmeye dirler İ

¹⁹⁵⁷ Bu beyit ve şerhi S1 nüshasında bulunmamaktadır.

¹⁹⁵⁸ **Kāhillık** seyyi’-i şerre dirler imdi bu gāh olur ki sebep-i deḳāyıkdan ṭarīḳ-i tedḳīḳ (u) taḥḳīḳ-i ḥaḳāyıkdan olur üstād olmuşdur eşer-i teveccühle ḳurbet-i Rab bulmaḡa ḳādir olur ve gāh olur ki sālīkūñ taḳşīrinden olur ki bu sülūk cemī’-i ‘urafā katında enḳaş olur İ

¹⁹⁵⁹ S2 ve S3 nüshalarında aradaki tüm bölümler atlanıp bu bölümdeki kelimelerin şerhine geçiliyor.

Şitâb irdür ey sulţân-ı mülûkum¹⁹⁶⁰

Sülûk¹⁹⁶¹ mebdе 'den me' âda degin dirler dağı rûh bedenden Һazret-i Bâriye ' urûc itmege dirler her bir maқâm i' tibârınca sülûkuñ ta' rîfi var,¹⁹⁶² **Leng** bî-cezbe [D 26b] mücâhid olana dirler,¹⁹⁶³ **Şitâb** sür' at-i seyre dirler Һaқâyık maқâmâtınıñ deқâyıkın bilmekle gerekse cezbe olsun gerekse ictihâdla ve a' mâlle ve ' ibâdât u münâcâtla ve taşfiyeyle.¹⁹⁶⁴

İdeyin ben¹⁹⁶⁵ bu yolda pāk-bāzı

Һuzûr (u) zârla kılup namāzı¹⁹⁶⁶

Pāk-bāzlık teveccüh-i қабızа dirler қаған müteveccih şevâb-ı a' mâlden ve merâtib-i aһvâlden ve menâşib-ı kemâlden hîç şey¹⁹⁶⁷ temennâ itmeyüp şırf Allâha tâlib olur,¹⁹⁶⁸ **Һuzûr** maқâm-ı vaһdete dirler her maқâm i' tibârınca Һuzûrun Һaddi.¹⁹⁶⁹

Beyt¹⁹⁷⁰

Vücûduñ¹⁹⁷¹ ğayb¹⁹⁷² idüp cûduñda¹⁹⁷³ germ it

O germiyetde seng-i¹⁹⁷⁴ nefsi¹⁹⁷⁵ nerm it

¹⁹⁶⁰ Bu beyit S1 nüshasında bulunmamaktadır fakat şerhi birkaç önceki beytin altında bulunmaktadır, bütünlüğü bozmamak adına onun da tenkidi bu bölümde verildi.

¹⁹⁶¹ **Sülûk** mebdе 'den me' âda degin dirler dağı rûh bedenden Һazret-i Bâriye ' urûc itmege dirler her bir maқâm-ı i' tibârınca sülûkuñ ta' rîfi var D : Eger sülûk nedür diyü su 'âl iderlerse mebdе 'den me' âduña ve dağı rûh bedenden Һazret-i Bâriye Һurûc itmege dirler S2, S3

¹⁹⁶² **Sülûk** mebdе 'den me' âda ve bedenden Һazret-i Bâriye ' urûc itmege dirler her bir maқâm-ı i' tibârınca sülûkuñ ta' rîfi vardır İ

¹⁹⁶³ **Leng** bî-cezbe mücâhid olana dirler İ

¹⁹⁶⁴ sür' at-i seyre dirler Һaқâyık maқâmâtıñ deқâyıkın bilmekle gerekse cezbe olsun gerekse ictihâdla ve a' mâlle ve ' ibâdât u münâcâtla ve taşfiyeyle D : ya' nî tîz sür' at-i seyre dirler, Һaқâyık maқâmâtınıñ deқâyıkın bilmege dirler gerek cezebât-ı Fa' 'âlle olsun gerek ef' âl-ı mücâhedâtla ve a' mâl-i ' ibâdâtla ve eşğâl-i münâcâtla olsun S2 : ya' nî tîz sür' at-i seyre dirler, Һaқâyık maқâmâtınıñ deқâyıkını bilmege dirler gerek cezebât-ı Fa' 'âlle olsun gerek ef' âl-ı mücâhedâtla ve a' mâl-i ' ibâdâtla ve eşğâl-i münâcâtla olsun S3 **Şitâb** sür' at-i seyre dirler, **Һaқâyık** maқâmâtıñ deқâyıkını bilmege dirler gerek cezebât-ı Fa' 'âlle ve gerek ef' âl-i mücâhedât ile olsun ve gerek a' mâl-i ' ibâdât ile ve gerek eşğâl-i münâcât ile olsun İ

¹⁹⁶⁵ İdeyin ben S1 : İdeyin D

¹⁹⁶⁶ namāzı S1 : niyāzı D

¹⁹⁶⁷ ve menâşib-ı kemâlden hîç şey ' S1, -D

¹⁹⁶⁸ olur S1 : olsa D

Pāk-bāzlık teveccüh-i fāyızа dirler қаған a' mâl ü ' iқāb-ı dālâlden ve merâtib-i aһvâlden [İ 262] ve menâşib-ı kemâlden hîç fevt itmeyüp Allâha tâlib ola İ

¹⁹⁶⁹ her maқâm i' tibârınca Һuzûrun Һaddi S1, -D

Һuzûr maқâm-ı vaһdete dirler ekşeriya velî her maқâm i' tibârınca Һuzûruñ Һaddi ve resmi vardır İ

¹⁹⁷⁰ Beyt S1, -D

¹⁹⁷¹ Vücûduñ S1 : Vücûdum D

¹⁹⁷² ğayb D : ğaybet S1

¹⁹⁷³ cûduñda D : vücûduñda S1

¹⁹⁷⁴ seng D : sen S1

¹⁹⁷⁵ nefsi D : nefsin S1

Ğaybet¹⁹⁷⁶ maḳām-ı işneyniyetden geçmege dirler¹⁹⁷⁷ daḫi maḳām-ı enāniyete dirler,¹⁹⁷⁸ maḳām-ı enāniyetde ğayb-ı zillet maḳām-ı vaḫdetde ğayb-ı şıfāt vāki¹⁹⁷⁹ olur, **Isılık** [S1 148b] maḳām-ı meveddete ve ḫarāret-i maḫabbete dirler,¹⁹⁸⁰ **Hacer-nefs** ḫasāvet-i ḳalbe¹⁹⁸¹ dirler¹⁹⁸² ki tūl-i emelden ve riyā-yı ‘amelden ve taḫşil-i keelden ve eklden olur,¹⁹⁸³ **Yumuşaklık**¹⁹⁸⁴ liyānet-i ḳalbe dirler kim şiddet-i nefis ḫāşıl ola, dengi ‘aks-i eşğālinden olur ḫaşr-ı emān u şıdk-ı a‘ māl ve bunuñ emşāli gibi.¹⁹⁸⁵

Beyt¹⁹⁸⁶

Bu ḫ‘āb (u) serdligi derdile maḫv it

O maḫvı¹⁹⁸⁷ **derdüñ serdiyle şaḫv it**

Uyḫu¹⁹⁸⁸ Ef‘ ālden¹⁹⁸⁹ beşeriyetden ef‘ āl-i Fa‘‘ ālile kendü¹⁹⁹⁰ iḫtiyāriyla¹⁹⁹¹ fenā bulmağa dirler,¹⁹⁹² **Sovukluk** maḳām-ı berdü’l-yakīn dirler ki nihāyet-i maḳāmāt-ı¹⁹⁹³ maḫabbetdür bu bürüdet-i ḫarāretdür,¹⁹⁹⁴ **Şaḫv** ‘ubūdiyet cihetinden bī-zār olmaḳlığa dirler.¹⁹⁹⁵

Beyt¹⁹⁹⁶

Şütür-bānsın şütrün çeke¹⁹⁹⁷ **ḳatārūm**

¹⁹⁷⁶ Ğaybet D : Ğayb S1

¹⁹⁷⁷ işneyniyetden geçmege S1 : işneyniyete D

¹⁹⁷⁸ **Ğayb** maḳām-ı enāniyetden geçmege dirler İ

¹⁹⁷⁹ daḫi maḳām-ı enāniyete dirler maḳām-ı enāniyetde ğayb-ı zillet maḳām-ı vaḫdetde ğayb-ı şıfāt vāki¹⁹⁷⁹ olur S1, -D

¹⁹⁸⁰ **Germiyet** maḳām-ı meveddet ü ḫarāret-i maḫabbete dirler İ

¹⁹⁸¹ ḳalbe D, -S1

¹⁹⁸² ‘**Acz-nefs** ḫasāvet-i ḳalbe dirler İ

¹⁹⁸³ ki tūl-ı emelden ve riyā-yı ‘amelden ve taḫşil-i keelden ve eklden olur S1 : -D

¹⁹⁸⁴ **Yumuşaklık** D : Sebük S1

¹⁹⁸⁵ kim şiddet-i nefis ḫāşıl ola, deng ‘aks-i eşğālinden olur ḫaşr-ı emān u şıdk-ı a‘ māl ve bunuñ emşāli gibi S1, -D

¹⁹⁸⁶ **Beyt** S1, -D

¹⁹⁸⁷ maḫvı S1 : maḫv D

¹⁹⁸⁸ **Uyḫu** S1 : Yuḫu D

¹⁹⁸⁹ Ef‘ ālden D : Fa‘‘ āl S1

¹⁹⁹⁰ ef‘ āl-i Fa‘‘ ālile kendü S1, -D

¹⁹⁹¹ iḫtiyāriyla D : iḫtiyārıla S1

¹⁹⁹² **Uyḫu** Fa‘‘ āl-i beşeriyetde ef‘ āl kendü iḫtiyāriyla fenā bulmağa dirler İ

¹⁹⁹³ maḳāmāt S1 : maḳām D

¹⁹⁹⁴ ḫarāretdür S1, -D

Bürüdet maḳām-ı berdü’l-yakīne dirler ki nihāyet-i maḳām-ı maḫabbetdür ve bürüdet-i ḫarāreti ḫarāretdür,

Nermlik liyānet-i ḳalbe dirler ki şiddet-i nefis ḫāşıl idenüñ ‘aks-i iştigālinde olur ḫaşr-ı emel ü şıdk-ı ‘amel ve bunuñ emşāli gibi İ

¹⁹⁹⁵ ‘ubūdiyet cihetinden bī-zār olmaḳlığa dirler S1 : bī-dār olmağa dirler ‘ubūdiyet cihetinden D

Şaḫv ‘ubūdiyet cihetinden bī-dār olmağa dirler İ

¹⁹⁹⁶ **Beyt** S1, -D

¹⁹⁹⁷ şütürün çeke S1 : şütür-bānsın D

[D 27a]

Taḥammül ideyin irür mehārum

Deveci¹⁹⁹⁸ mürşid-i kāmile dirler¹⁹⁹⁹ daḡi irādet-i Ḥaḡḡa [S1 149a] dirler,²⁰⁰⁰ **Deve** mürīd-i müslime dirler ‘abd-ı müttākiye,²⁰⁰¹ kemā ḡāle²⁰⁰² ‘aleyhi’s-selām: “el-mü’minü ke’l-cemeli fī-mütāba‘ati’l-Ḥaḡḡi²⁰⁰³ ve taḥammüli ‘ibādi’l-ḡaḡ,”²⁰⁰⁴ **Ḳaṭār** imtişāl-i evāmīr-i²⁰⁰⁵ şer‘iye dirler,²⁰⁰⁶ **Taḥammül** evāmīr-i teklīfī dirler, **Mehār** itā‘at-i nefse dirler.²⁰⁰⁷

Beyt²⁰⁰⁸

Beni itme bu mer‘āda ‘alef-ḡvār

‘Alef-ḡvār oldu bī-‘izzet ḡazef-ḡvār

Mer‘ā ya‘nī otlaḡ, fezā-yı²⁰⁰⁹ dünyāya dirler ki şaḡrā-yı ḡazādur,²⁰¹⁰ ‘Alef hevā-yı²⁰¹¹ nefse dirler,²⁰¹² **Bī-‘izzet** ba‘īd ‘an-i’l-ma‘būd olan ‘ābde²⁰¹³ dirler,²⁰¹⁴ **Ḥazef** dūn-ı²⁰¹⁵ himmete dirler,²⁰¹⁶ **Ḥvār** bī-ma‘rifete dirler.²⁰¹⁷

Beyt²⁰¹⁸

Çün olduḡ²⁰¹⁹ kārübānuḡ sārübānı

¹⁹⁹⁸ Deveci D, -S1

¹⁹⁹⁹ mürşid-i kāmile dirler D : ve daḡi mürşid-i kāmile dirler S1

²⁰⁰⁰ **Deveci** mürşid-i kāmile ve irādet-i Ḥaḡḡa dirler İ

²⁰⁰¹ ‘abd-ı müttākiye D, -S1

²⁰⁰² Metinde hatāen “ḡāle’llāhu” şeklinde yazılmıştır.

²⁰⁰³ Metinde hatāen “fī’l-mütāba‘ati’l-Ḥaḡḡi” şeklinde yazılmıştır.

²⁰⁰⁴ **Ḳaṭār** imtişāl-i evāmīr-i şer‘iye dirler İ
²⁰⁰⁵ **Deve** mürīd-i müslime dirler kemā ḡāle ‘aleyhi’s-selām: “el-mü’minü ke’l-cemeli fī-mütāba‘ati’l-Ḥaḡḡi ve taḥammüli ‘ibādi’l-ḡaḡ” – O (sas) şöyle buyurdu: “Mümin, Hakk’a tabi olmada ve yaratılmış kullara taḥammül etmede bir deve gibidir.” İbn Māce’nin Sünen’inde ve Ahmed b. Hanbel’in Müsned’inde meālen “Hz. Peygamber’in ve râşit halifelerin sünnetine ittiba ve itaat hususunda müminin bağlandığı yerde duran deve gibi olması gerektiği” şeklinde geçmektedir. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 28:367-hadis no: 17142 ; Ebu Abdullah Muhammed bin Māce, Sünenü İbn Māce, thk. Muhammed Fuād Abdulbâkî (b.y: Dāru İhyâi’l-Kütübi’l-Arabiyye, t.y.), “İttibāu Sünneti’l-Hulefâ”, 6 (no.43).

²⁰⁰⁶ **Deve** mürīd-i müslime dirler kemā ḡāle ‘aleyhi’s-selām: “el-mü’minü ke’l-cemel” İ

²⁰⁰⁷ evāmīr D : emr S1

²⁰⁰⁸ **Ḳaṭār** imtişāl-i evāmīr-i şer‘iye dirler İ

²⁰⁰⁹ **Taḥammül** evāmīr-i teklīfī dirler, **Mehār** itā‘at-i nefse dirler D, -S1

²⁰¹⁰ **Beyt** S1, -D

²⁰¹¹ ya‘nī otlaḡ, fezā S1 : otlaḡ, fezā S2, S3, -D

²⁰¹² ki şaḡrā-yı ḡazādur S1, S2, S3, -D

²⁰¹³ **Mer‘ā** ya‘nī otlaḡ fezā-yı dünyāya dirler ki şaḡrā-yı fezādur İ

²⁰¹⁴ hevā S2, S3 : ehvā D, S1

²⁰¹⁵ ‘Alef hevā-yı nefse dirler İ

²⁰¹⁶ ba‘īd ‘an-i’l-ma‘būd olan ‘ābde S1, S2, S3 : ba‘īd ‘an-i’llāha D

²⁰¹⁷ **Bī-‘izzet** ba‘īd ‘an-i’l-ma‘būd olan ‘ābde dirler İ

²⁰¹⁸ dūn D, S1, S2 : ḡvār S3

²⁰¹⁹ **Ḥazef** dūn-ı himmete dirler İ

²⁰²⁰ **Ḥvār** ma‘rifete dirler İ

²⁰²¹ **Beyt** S1, -D

²⁰²² Çün olduḡ S2 : Çün oldu S3 : Özgedür D, S1

Zer ü sîm ü güher kıl bār-ı cāmı

Kārbān²⁰²⁰ tullāb-ı tevvāba²⁰²¹ dirler ki²⁰²² ki ribāt-ı²⁰²³ dünyādan ve²⁰²⁴ bisāt-ı ‘uqbādan inbisāt-ı Mevlāya giderler,²⁰²⁵ **Sārbān** yol gösterüciye dirler,²⁰²⁶ **Zer** şıfat-ı²⁰²⁷ riyāzete²⁰²⁸ ve mücāhedeye dirler, **Sîm** taşfiye-i zāhiriye²⁰²⁹ ve bātıniye dirler,²⁰³⁰ **Gevher** [S1 149b] me‘āniye²⁰³¹ ve ma‘ārifeye dirler.²⁰³²

Beyt²⁰³³

Ṭarīḳuñda²⁰³⁴ mezîd it cüst (ü) cūyum²⁰³⁵

Murāduñda mürîd it güft (ü) gūyum²⁰³⁶

Cüst ü cūy ya‘nî istemek ve aramak²⁰³⁷ ḥurde-i faḳra dirler,²⁰³⁸ **Güft ü gūy** [D 27b] ya‘nî söylemek eyitmek,²⁰³⁹ emîr-i maḥabbetüñ²⁰⁴⁰ ‘ināyetine dirler esîr-i muḥîb üzre.²⁰⁴¹

Beyt²⁰⁴²

Murādum şüst ü şūyuñdur hemîşe

Me‘ādum sūy-ı kūyuñdur hemîşe²⁰⁴³

²⁰²⁰ “Kārbān” kelimesi D nüshasında “Sārbān” kelimesinden sonra şerh edilmiştir.

²⁰²¹ tevvāba S1, S2, S3 : Ḥaḳḳa D

²⁰²² dirler ki D, S2, S3 : dirler ‘inde ıstılāhi’l-ashāb S1

²⁰²³ ribāt D, S1, S2 : rü’yāt S3

²⁰²⁴ ve S2, S3, -D, -S1

²⁰²⁵ **Kārbān** tullāb-ı şevāba dirler ‘inde ıstılāhi’l-ashāb ki ribāt-ı dünyādan ve bisāt-ı ‘uqbādan inbisāt-ı Mevlāya gide İ

²⁰²⁶ **Sārbān** yol gösterüciye dirler İ

²⁰²⁷ şıfat S1, S2, S3, -D

²⁰²⁸ riyāzete D, S1 : riyāzete dirler S2, S3

²⁰²⁹ zāhiriye S1 : zāhiriye dirler S2, S3 : zāhirî D

²⁰³⁰ **Sîm** taşfiye-i zāhiriye ve bātıniye dirler, **Zer** şıfat-ı riyāzet ü mücāhedeye dirler İ

²⁰³¹ me‘āniye S1, S2, S3 : me‘ānî D

²⁰³² **Gevher** me‘āniye ve ma‘ārifeye dirler İ

²⁰³³ Beyt S1, -D

²⁰³⁴ **Ṭarīḳuñda** S1 : Ṭarīḳatda D

²⁰³⁵ cūyum S1 : cūyumda D

²⁰³⁶ gūyum S1 : gūyumda D

²⁰³⁷ ya‘nî istemek ve aramak D, -S1

²⁰³⁸ **Cüst ü cūy** ḥurde-i faḳra dirler İ

²⁰³⁹ ya‘nî söylemek eyitmek D, -S1

²⁰⁴⁰ maḥabbetüñ D : maḥabbete S1

²⁰⁴¹ esîr-i muḥîb üzre S1, -D

Güft ü gūy emr-i ‘itābiye emr-i muḥîb üzre İ

²⁰⁴² Beyt S1, S2, S3, -D

²⁰⁴³ **Me‘ādum sūy-ı kūyuñdur hemîşe** S1, S2, S3, -D

Şüst ü şüy ya²⁰⁴⁴ nī yumağ ve arıtmak²⁰⁴⁴ hürdelere dirler ki hucüb ve perde olmuşdur kaldırmağa dirler ki ol hucüb sâlikûn kendü vücūdından ve²⁰⁴⁵ kuşūrından²⁰⁴⁶ ‘arız olmuş ola ve daği şafâ-yı huzûr-ı ‘aşîka dirler ki evşâfî gayret-i yârile yanmış²⁰⁴⁷ ola ve daği hem²⁰⁴⁸ vaşf-ı ‘adl ü inşâf-ı²⁰⁴⁹ ma‘ şûka dirler²⁰⁵⁰ in-şâ’a’llâhu te‘âlâ²⁰⁵¹ bu merâtib kâffe-i tullâba [S2 12a] tahkîk ve erbâb-ı cādde-i tarîka²⁰⁵² tarîk-i müyesser ola tâ şol²⁰⁵³ cümleden olalar ki kavlü te‘âlâ²⁰⁵⁴ ve “hîtamuhû miskun ve fî zâlike [S3 75b] fe’l-yetenâfesi’l-mütenâfisün”²⁰⁵⁵ dendi hâklarında.²⁰⁵⁶ [S1 150a] âmîn yâ Rabbe’l-‘âlemîn.²⁰⁵⁷

Kaşîde kim Tamâmî-i Esâmî

Adıdur bugün buldı²⁰⁵⁸ tamâmî

Şükür Hakkâ şalât²⁰⁵⁹ Muşafâya

O şâh-ı ma‘ den-i lutf (u) vefâya²⁰⁶⁰

Temmet bi-‘avni’llâhi ve hüsni tevfiķihi ve’l-hamdü li’llâhi Rabbi’l-‘âlemîn, ve’s-şalâtü ‘alâ Muhammedin ve âlihi ecma‘în.²⁰⁶¹

²⁰⁴⁴ ya²⁰⁴⁴ nī yumağ ve arıtmak D, -S1, -S2, -S3

²⁰⁴⁵ vücūdından ve S1, S2, S3, -D

²⁰⁴⁶ kuşūrından S1, S2, S3 : kuşūr D

²⁰⁴⁷ yanmış D, S1, S2 : hem-nişin S3

²⁰⁴⁸ hem D, S1, -S2, -S3

²⁰⁴⁹ ki evşâfî gayret-i yârile yanmış ola ve daği hem vaşf-ı ‘adl ü inşâf S1, S2 : ki evşâfî gayret-i yârile hem nişin ola ve daği hem vaşf-ı ‘adl ü inşâf S3 : ki evşâfî gayret-i yârla yunmuş ola ve daği hem vaşf-ı ‘adl ü inşâf D

²⁰⁵⁰ Şüst ü şüy hürdeler ki hicâb perde olmuşdur kaldırmağa dirler ol hucüb sâlikûn kendi vücūdından ve kuşūrından ‘arız ola ve daği şafâ-yı huzûr-ı ‘aşîka dirler evşâfî gayrıdan gayret-i nârile yanmış ola hem vaşf-ı ‘adl ü inşâf-ı ma‘ şûka dirler, temmet bi’l-hayr, ketebe es-seyyid **Muhammed Şakir Köstendili bi-şehri-i Molla-zâde, temmet i**

²⁰⁵¹ in-şâ’a’llâhu te‘âlâ D, S1, -S2, -S3

²⁰⁵² erbâb-ı cādde-i tarîka D : aşhâb-ı ulu’l-elbâba S3 : aşhâb-ı uli’l-elbâba S1, S2

²⁰⁵³ şol S2, S3 : şu D, S1

²⁰⁵⁴ kavlü te‘âlâ D, S1, -S2, -S3

²⁰⁵⁵ خَتَامُهُ مِسْكٌ وَ فِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ : “hîtamuhû miskun ve fî zâlike fe’l-yetenâfesi’l-mütenâfisün”: “Onlara mühürlenmiş, mührü de misk olan nefis bir içki sunulur. Yarışanlar, işte bunun için yarışsınlar.” (Mutaffifin Sûresi – 83/25-26)

²⁰⁵⁶ dendi hâklarında S2, S3 : ilâ yâ D, -S1

²⁰⁵⁷ âmîn yâ Rabbe’l-‘âlemîn S2, S3 : âmîn bi-raḥmeti-ke yâ Erḥame’r-râḥimîn S1, -D

²⁰⁵⁸ buldı D : oldı S1

²⁰⁵⁹ şalât D : şalâtı S1

²⁰⁶⁰ O şâh-ı ma‘ den-i lutf (u) vefâya D : Du‘â ol âl (ü) aşhâb-ı şafâya S1

²⁰⁶¹ ve’l-hamdü li’llâhi Rabbi’l-‘âlemîn ve’s-şalâtü ‘alâ Muhammedin ve âlihi ecma‘în D : fî kulûbi’z-zâlimîn ve rîḥu’l-ḥicâbi fî kulûbi’l-‘aşîn, **Temmet** bi-‘avni’llâhi ve hüsni tevfiķihi ‘alâ yedi’l-‘abdi’z-za‘îf, el-fakîr el ḥakîr el-muḥtâc ilâ raḥmeti’llâhi te‘âlâ, Muşafâ bin Yahyâ, aḥsene’llâhu’l-merâtib S1

SONUÇ

Edebiyata temel teşkil eden en önemli kaynaklardan biri dindir. Din, mistik ve mücerred bir yapıya sahip olması hasebiyle edebiyatın içine kolaylıkla dâhil olmuş, yazarları ve eserlerini tesiri altına almıştır. Dine ait soyut kavramların edebiyata girmesiyle birlikte mecaz, istiare, telmih ve teşbih gibi edebî sanatlar revaç bulmuş, dinî kavramlar mütemadiyen mecazi manalarıyla kullanılır olmuştur.

İslami edebiyatların merkezinde Kur'an-ı Kerîm, Sünnet-i Seniyye ve Tasavvuf gibi dinî kaynaklar bulunmaktadır. Bu kaynaklar Müslüman şairi asırlar boyunca beslemiş ve şiirlerinin zeminini oluşturmuştur. Dinî-tasavvufî mefhumları iki yönlü kullanabilme olanağı bulan Müslüman şair, bu fırsatı değerlendirmesini bilmiş ve bu kavramların müteaddit tedailerıyla şiirlerini zenginleştirmiştir.

Klasik Türk şiirinde de yer alan bazı ıstılahların sufi terminolojideki karşılıklarının izah edildiği Tamâmî-i Esâmî adlı eserin Türkçe tercümeleri, dinî-tasavvufî remizlerin Türkçe şerhlerini ihtiva etmesi hasebiyle Türk İslam edebiyatının ve tasavvufî şerh geleneğimizin yaygın hususiyetlerini özünde barındırmaktadır.

Eserin kaleme alınmasındaki temel saik, Türklerin tasavvufî ıstılahların deruni manalarını doğru şekilde öğrenmelerini sağlamaktır. Müellifini tespit edemediğimiz eserin 17. asırda veya daha öncesinde telif edildiği çalışmamızın sonucunda netleşmiştir. Tamâmî-i Esâmî tercümeleri muhteva bakımından mühim bilgiler taşıyan bir eserdir. Eser Attâr tercümesi oluşu, açıklanacak kelimeleri barındıran Türkçe şevahit beyitlere yer veriş ve tasavvufî lügat kimliğine sahip oluşu ile müstesna bir konuma erişmektedir.

Klasik Türk şiirinde de kullanılan kelimelerin tasavvufî anlamlarını konu edinen bu mensur eser, manzum bölümler de içermektedir. Müellife ait Türkçe şahit beyitler edebî açıdan dolgun ve doyurucu olmasa da eserin telif edilme amacına hizmet edecek yeterliliğe sahiptir. Eserin yekûnunu teşkil eden 300'ü aşkın kelimenin şerh edildiği bölümde ayet, hadis ve kalam-ı kibar nevinden Arapça ve Farsça söz, beyit ve darb-ı mesellere başvurulması eserin içeriğini zenginleştirmekte ve şerhe mevzu olan kavramların anlaşılmasını kolaylaştırıp mana derinliğini arttırmaktadır.

Tamâmî-i Esâmî tercümeleri, Tamâmî-i Esâmî'nin Farsça orijinalinin birebir çevirisi sayılabilecek kadar onunla benzerlik göstermektedir. Ancak mütercime ait Türkçe beyitlerin varlığı, Tamâmî-i Esâmîde yer alan Farsça manzumelerin nazmen Türkçeye aktarılmış olması,

kelime şerhlerinde eserin Farsça orijinalinde yer almayan ek izahatın olması ve Hakîm-i Senâ'î (ö. 525/1131) ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî gibi büyük şairlere ait beyitlerin varlığı ve bunların şerh bölümünde kullanılması ona telif bir eser hüviyeti kazandırmasa da onu özgün bir kimliğe sahip kılmaktadır.

Mensur tasavvufî sözlük türündeki bu eser, Türk edebiyatı tarihi ve tasavvufî şerh geleneğimiz içerisinde, şerhe mevzu olan kelimelerle kurulan şevahit beyitleri zımında barındırması sebebiyle farklı ve özel bir konumdadır. Muhteva bakımından emsalleri bulunan eser, Lamiî Çelebi'nin divan dibacesiyle belli ölçüde benzerliklere sahiptir.

Tamâmî-i Esâmî gibi “tasavvufî şerh” merkezli Farsça bir eserin Türkler tarafından Türkçeye tercüme edilerek esaslı bir teveccühe mazhar olması Türklerin tasavvufa olan ilgisini, Farisi üstatlara ve onların bu husustaki hazakatine gösterdikleri hürmeti ve tasavvufun inceliklerine vâkıf olma gayretlerini gözler önüne serer.

Mantiku't-Tayr, İlâhî-nâme, Tezkiretü'l-Evliyâ, Esrâr-nâme ve Pend-nâme gibi telifatının yanında Tamâmî-i Esâmî adlı eseriyle de Türk edebiyatını etkilemiş olan Attâr, eserleri ve düşünceleriyle Türklerin edebiyatını ve mefkûresini her dem beslemiş, Türklerin kendisinden ve eserlerinden himmet umduğu bir edebiyat üstadı olarak maşerî vicdanda kabul görmüştür.

Meşakkatli bir sürecin sonunda nihayete eren “Ferîdüddîn-i Attâr'ın Tamâmî-i Esâmî Adlı Eserinin Türkçe Tercümeleri (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin)” başlıklı çalışmamızda incelediğimiz 5 nüshayı günümüz harflerine aktardıktan sonra eserin temelini oluşturan kavramların sözlüğünü ve dizini hazırlayıp bu alanla alakadar olanların istifadesine sunmaya çalıştık. Umulur ki çalışmamız ilgili alana katkı sunup tasavvufî şerh geleneğimizle alakalı meselelere ışık tutar.

SÖZLÜK

‘**Abd**: Bir nesnenin gözetiminde ve iradesinde olan.

Acı dil: İlahi belirlenimlere ve yaratıma (tağdîr) ters düşen durum.

Âh: Lisânın kendisinde eksildiği, aşkın kemâle erme alameti.

Akarşu: Gönül ferahlığı.

‘**Akı**: Fayda ile zararı, hayır ile şerri ayırt etmeye yarayan alet.

Aklık: Can gözünün kainat sayfaları arasında müşahede ettiği tevhid nurunun bulunduğu makam.

‘**Alef**: Nefsin arzusu.

Alın: İlahi sırların nurunun tezahür etmesi.

Allık: Sonu gelmeyen arzuları terk edip Allah’ı zikretmekten hasıl olan kalp inceliği.

‘**Anâ**: Ferdî ibadet.

‘**Âr**: Hicabın, engelin şiddeti.

Ârzü: Bilip farkına vardıktan sonra kendi aslına yönelmek.

Âsumân: Mertebenin yüceliği.

‘**Âşık**: Tam bir gayretten sonra olgun bir taleple dostluk iktisap etmiş, Allah’ın Celal ve Cemal sıfatlarıyla perişan, meftun ve çılgın olan.

Âşinâyî: Bütün varlıklara gizli bir bağ ile bağlanmış ince (rakîka) rububiyet bağı.

‘**Ayş**: Sülukun nihâyeti olan ehl-i kemâle mahsus huzurun devamlılığı hâli.

Ay yüzlü: Vecd, istiğrak veya rüya hâlinde Hak güneşinin doğuşunu andıran, madde içindeki tecelli.

Âzâdlık: Arzulardan vazgeçerek Allah’a kulluk edip özgürleşme (hürriyet) makamı.

‘**Azîz**: Dünyalıktan ahirete yönelmiş olan aşkın akla galip gelmesi.

Bâb: Hakk’ın iradesi.

Bâde: Avama dahi olan ve fakat avamın bu yolda zayıf olduğu ilahi aşk.

Bāğ: Göğsün genişlemesiyle meydana gelen kalp ışığı.

Bahādırılık: İrade ve teslimin olgunluğu ve riyazetin çokluğuyla kendi yokluğuna (fenā) gitmek.

Bahār: Kesbî(kazanılan) ve keşfi(vehbedilen, ilham olunan) ilim.

Bahr: Teklik (vaḥdet) âlemi.

Baht: İlahi yakınlığa sahip olan can.

Bām-dād: En düşük(esfel) makamdan en yüksek(a' lā) makama geçmek.

Barmak: Kendi zâtı ile kaim (Qayyūm) olana ve onun kuşatma (ihāṭa) ve hükmetme sıfatları.

Bāzār: Allah'a yolculuk etmek (seyr-fi'llāh).

Bāzū: Korku (ḥaşyet).

Benefşe: İrfanın idrak etme gücünün kendisinde perişan olup dağıldığı irfani düşünce.

Beriyye: Tarikatta yaşanan olaylar (vaḳāyī' -ı ṭarīq).

Beyābān: Kişiyi Allah yolundan saptıran nefsin bitip tükenmeyen arzuları.

Bezl: İşaretlerden biriyle bir şeyi başka bir şeye döndürmek.

Bī-gānegī: İstiğna ve rububiyet âlemi.

Bī-hūṣī: Nefsani sıfatların yok olduğu (iṭmi'nān) makam.

Bel: Âşık ile sevgili arasındaki perdenin (ḥicāb) geri kalanı.

Bīmār: Canana yükselmeye (mi' rāc) canın endişelenmesi.

Bināgūş: Havas ve avamın masumiyet silsilesinin ince fikri, nüktesi.

Bī-nevālīk: İlim ve amelin kendisinden soyutlandığı, gücün yetersiz kalması durumu.

Bī-'izzet: Allah'tan uzaklaşan kul.

Bōstān: Aydınlanma (rūṣenālīk) makamı.

Bōstān: İlahi yakınlığın yayılması.

Bulud: Ortadan kaldırılmasıyla vuslata erişilen perde (ḥicāb).

Būse: İlahi vahiy.

Büy: İlk toplanma (cem‘-i evvel) makamındaki esas ilişkiden (‘alağa’-i aşılden) uyanmak (intibāh).

Büy: Sözün kabule şayan olma keyfiyeti.

Büt: Allah (ma‘būd, Hüdā).

Büt-gede: Yakarışın (münācāta) fazlalığı.

Cām: Salikin hâllerinin akıbeti.

Cānān: (Ḳayyūm) sıfatı.

Cān-efzā: Salikin kendisiyle beka bulduğu ve fenadan kurtulduğu, sonsuzluk sıfatı (şıfat-ı Bākī).

Cefā: Salikin gönül aynasını örtmek.

Cehālet: Fayda vermeyen ilim (‘ilm-i lā yenfa‘).

Celāl: Sevilenin (Allah’ın) yüceliğinin kemalini göstermek.

Cemāl: Sevilenin (Allah’ın) mükemmel özelliklerini göstermek.

Ceng: Kula bela şeklinde gelen ilahi sınama.

Cevāhir: İrfan esintileri.

Cevr: Aşıkı yükselme âleminden indirmek.

Cisim: Gönüldeki ve talepteki gevşekliğin kendisinden meydana geldiği kabız hâlinin gerçekleşmesi.

Cüş: Muhabbetin galip olması.

Cüy-i bār: Kulluğun devam etmesi.

Cür‘a: Salikin süluk sürecinde göremediği hâllerin ve makamların sırları.

Cüst: Beceri ve yetenek gücü.

Cüst ü cüy: Fakirlik kısıntısı.

Çabük: Şer‘i emirlerin salik üzerinde geçerli olması.

Çāh-ı zenaḥ: İlahi sırların zorlukları.

Çelîpâ: Tabiatlar âlemi.

Çerb-dil: Fıtrata uygun olan durum.

Çeşm: İlâhi nur yardımıyla elde edilen görebilme (basîr) özelliği.

Çeşm-i âhû: Salikin kusurlarından dolayı Allah'ın örtülü kalması.

Çeşm-i mest: Salikin kusurlarından dolayı Allah'ın (sırları) örtmesi.

Çeşm-i pür-humâr: Sırları açığa çıkarmaktan ve olgunluk kapısına ulaşmaktan hasıl olan, salikin kusurlarını örtmesi durumu.

Çeşm-i şehlâ: Salikin hâllerini ve olgunluğunu izhar etmesi.

Çevgân: Cebir ve kahır yoluyla takdir edilen durumların tamamı.

Dânâlık: Kendisinde hiçbir şeyin gizli kalmadığı idrak ve mana âlemi (başîret).

Dâstân: İrfan sahibi olduktan sonra uzun konuşup sözü uzatmak.

Def: Sevgilinin âşıkı talep etmesi.

Dehân-ı kûçek: Konuşma sıfatı.

Dehen: Konuşabilme özelliği.

Delîl: Gönle ilham olan Hakk'ın hidayeti.

Denâ'et: Karakterin ve mizacın (tabî' at) alçalması.

Der: Allah'ın irade sıfatı.

Der: Boyun eğmek.

Derd: Fazla muhabbetten meydana gelen durum.

Deve: Müslüman olan mürid, takva sahibi kul.

Deveci: Mürşid-i kâmil zat ve dahi Allah'ın iradesi.

Deyr: İnsanlar âlemi.

Dîde: Kuşatma (ihâta) sıfatı.

Dil: Emir, durum.

Dil-dâr: Bağışlanma (ihsân) âlemi.

Dil-dār: Ruhı teslim alma, kabzetme özelliği

Dil-rübā: Allah'ın güzelliği (cemāl).

Dīn: İnkâr ve itirazdan yüz çevirdikten sonra kalben tasdik ederek inanmak.

Dirlik: Hazret-i Allah'la olan saadet ve mevkiyi (iķbāl) kabul etmek.

Dīvānalık: Aşk'ın hükümlerinin galip gelmesi.

Dīvānalık: Mecbur olmak.

Dōst: İlahi muhabbetin üstünlüğü.

Dōstān: Peygamberler ve veli kullar.

Dürr: İrfan inceliklerinden hasıl olan hakikat nükteleri.

Dürr-dişlü: Özlü, veciz söz.

Düşmişlik: Allah'ın ululuğunun ortaya çıkması ve insandaki kudretsizliğin görünmesi.

Ebrü: Salikin rütbe düşüşü yaşayışının ihmal edilmesi.

Ebrü-yı cüft: Salikin tehlikeli bir durum (varṭa) meydana getiren bir düşüş yaşaması.

Efgān: Zahir ve bātın hâlleri göstermek.

El: Kudret sıfatı.

El ve ayak kaķmak: Hâlin taşkınlığından veya cezbenin hayret gücünden meydana gelen talibin sevgisi.

Emān: Himmetin kesilmesi.

Emīrlık: Hakkın kendi iradesini salikin üzerinde geçerli tutması.

Evbāşlık: İtaatten hasıl olan sevabı terk etmeye ve fazla muhabbetle azaptan kurtulmak.

Fark: Allah'ın “Hayat” sıfatı.

Fehm: Bilmeye yarayan alet.

Fenā: Salikin kendi iradesini (Faal) iradesinde yok etmesi.

Feryād: Bulunan makam gereğince gizlice veya açıkça yapılan zikir.

Firāk: Vahdet makamında kaybolmak.

Gelmek: Vahdet ve ruhlar âleminde kesret âlemine mahluki ve beşerî bilgiyle dönmek.

Gevher: Bilgiler (ma' ârif) ve manalar (me' ânî).

Gevher Sözlü: Madde ve mananın olgun işaretleri.

Gîsû: Talep etme yolu.

Göñül: Nefsin arınması ve muhabbetle karışması.

Göz: Salikin ulu bir mertebede iken hâllerinin mükemmelliğini gizlemesi.

Güft ü gûy: Muhabbet sultanının âşkın esiri üzerindeki yardımı (‘ ināyet).

Gül: Coşkuyla yapılan amelden husule gelen âlemin neticesi.

Gül-gün: Kendisinden şahit olma hâli hasıl olan tecelli.

Gül-şen: Kalbin toplanma (cem' iyet) makamı.

Gül-zâr: Gönül açıklığı.

Güneş yüzlü: Allah'ın her şeyi kuşatma (Muhit) sıfatı.

Ğabgab: İlimden meydana gelen lezzetin fazlalığı.

Ğabûk: Madde.

Ğam: Sevgilinin talebine ihtimam göstermek.

Ğam-güsâr: Rahmet cihetinden umumiyet ve genişlik ihtiva eden Rahman sıfatı.

Ğam-h'âr: Rahîm sıfatı.

Ğam-gede: Gizlenme, örtünme (mestûrlık) makamı.

Ğâret-i beden: Dünyevi şehveti nefis terbiyesi ve mücahede ile örtmek.

Ğaybet: Allah'ın sonsuz varlığı karşısında müstakil ikinci bir varlık kabul etme anlamına gelen ikilik (işneyniyet) makamından geçmek ve dahi enaniyet makamı.

Ğonca: Sırrını saklayan gönül.

Ğuşşa: Bulmadan ve bilmeden hayret etmek.

Ĥac: Allah yolunda ilerlemek (sülûk ila'llâh).

Hacer-nefs: Çok yemekten, yorgunluktan, ameldeki riyadan ve uzun emelden meydana gelen kalp üzüntüsü (ķasāvet).

Hāl-i siyāh: Madde âleminin ötesindeki gözle görülemeyen (ġayb) âlemi.

Ham-ı zūlf: Söz ehline (ehl-i ķāl) görünmeyen ilahi sırlar.

Hamār: Hüküm sürme (Hakīm) ve her şeyi yapabilme (Fa‘‘al) sıfatı.

Hār: Şeytanın vesveseleri.

Harābāt: Allah’ın isteġi doġrultusunda kendi sıfatlarını O’nun sıfatları karşısında fani kılmak.

Harābī: Tam yönelişde aklın tasarrufunu ve nefsin tedbirlerini kesmek.

Hasāret: Âlem-i süfli, yani nefs-i emmare makamı.

Haṭ-ı sebz: Ruhların, dünya ile ahiret arasında kıyameti bekledikleri mekan (berzah).

Hayāl: Var olup yok olan dünya hayatı (‘ âlem-i kevn ü fesād).

Hazān: Nefsin alçaklığından meydana gelen (istidrāc) makam.

Hazef: Himmetsizlik.

Hediye: Peygamberliġin ve veliliġin hidayeti.

Hevā: Allah’ın dışındaki varlıklara meyletmek.

Hırķa: Zahirî görüntünün yetkinliġi ve saġlamliġı.

Hışm: Kahır sıfatının ortaya çıkması.

Hicāb: Aşıkı sevgilinin yolundan geri koyan engeller.

Hicrān: Zahiren veya bātinen Allah’tan başka bir varlıġa yönelmek.

Hicret: Kulun uzak kalması.

Hidāyet: Sünnet-i seniyyeye tabi olmak.

Hum: Kendinden geçip vecd âleminde (‘ âlem-i istiġrāk) kalmak.

Humār: Vuslat makamından ayrılık makamına geri dönmek.

Hum-hāne: Tecellilerin gerçekleştiġi kalp mahalli.

Huzūr: Vahdet makamı.

Hüsni: Bütün mükemmellikleri Allah'ın zatında toplamak.

Hüşyār: Zahirî ve bâtinî sıfatların coşkunluğunun fazlalığından bela (āfât) bulmak.

Hvār: Marifetsizlik.

Iraklık: Kınanan kötü ahlak (ahlāk-ı zemîmeye).

Isılık: Sevgi (meveddet) makamı ve muhabbetin harareti.

İşk: Kemal bulup tamamlanmış muhabbet ve dahi Allah'ın kulunu kendisine çekmesinden meydana gelen coşkunluk hâli (cezbetu'llāh).

İbādet: Salikin cihadı.

İç: Zaman ve mekânla sınırlı olmayan, beş duyu ile idrak edilemeyen ruhlar, ilahi kuvvetler ve mücerret varlıklar âlemi ('ālem-i melekût).

İd: Toplanma makamı (maḳāmu'l-cem').

İd-i nev-rüz: Ayrılık (tefriḳa) makamı.

İşret: Hak'la olan yakınlığın lezzeti.

İkâb: Maşukun âşığı ayrılıktan (hicret) kurtarması.

İmān: Allah'ın verdiği bilginin (ma'rifet) miktarı.

İnce bel: Salikin beden örtüsünü (ḥicāb) örtü kalmayacak kadar inceltmek.

İncü sözlü: Açık işaretler.

İslām: Resulullah'a tabi olup işlenen ameller ve masiva'dan arınmış sağlam bir kalbe sahip olmak.

İkadd: İlahi zapt ve hükmetme sıfatı.

İkadeh: Allah ile birlikte olunan zaman.

Kāfir: Ayrılık (tefriḳa) makamında itaat eden.

Kāhillik: Süluktaki seyrin kötü gidişatı.

Kallāşlık: Hâllerin gerektirdiği ölçüde amellerle yakın olmak.

Kāmet: Allah'tan başkasının uygun olmadığı ilahlık makamına layık olmak.

Ka‘be: Bitişme ve ayrılma olmaksızın Hazret-i Hakk’a kavuşma (vuşlat) makamı.

Kārbān: Allah’ı talep ederek dünya misafirhanesinden ahiret yurduna gidenler.

Ḳaṭār: Şeri emirlere uymak.

Ḳatre: Çokluk (keşret) âlemi.

Kebāb: İlahi ilhamın kalbe inerek onu besleyip gönendirmesi (perveriş).

Kemāl: Canın daralıp rahatsızlık duyması (inzi‘ āc).

Kemān-ebrū: Salikin rütbe kaybını arz etmesi.

Kem-naḳd: Az ve eksik bilgi.

Kenār: Sırları bulmaya ve onları her daim gözetlemek (murāḳabe).

Ḳıṣṣa: Vicdandan sonra gelen hayret ve dahi vicdandan hasıl olan ırfan sırlarını hâl diliyle beyan etmek.

Ḳızılıḳ: Sülukun kuvveti.

Kilīsā: Hayvanlar âlemi.

Kīn: Sevgilinin âşık sultan olması.

Kirişme: Manevi neşe mertebesi.

Ḳurbān eylemek: Nefsin arzularına muhalefet etmek.

Ḳurbet: İlahi istidrac.

Ḳurş-ı bedr: Allah’a ait olan külli ilim.

Küfür: Ayrılık (tefriḳa) makamının karanlığı (ẓulmet).

Lā-ubālīḳ: Korku ve ümitten geçip fena makamına varanlar.

Leb: İlahi kelam.

Leb-i la‘l: Gizli olan ilahi kelam.

Leb-i şekkerīn: Peygamberlere Cebrail (as) aracılığıyla, evliyaya nefis temizliğiyle (taşfiye) indirilen ilahi kelam.

Leb-i şīr: Vasıtasız ilahi kelam.

Leng: Edepsizlik sebebiyle beklemek zorunda kalmak.

Leng: Cezbeye girmeden nefsiyle mücadele eden kimse.

Leyl: Allah'tan uzaklaşmak olan hakiki küfür.

Likā: Sevgilinin ortaya çıkması.

Likā: Âşıklık ve maşukluğun yükselmesi.

Luṭf: Sevilenin sevene alışarak onu besleyip yetiştirmesi.

Muḥib: Ulaşılsa da ulaşılmasa da talep edilse de edilmese de başkasını dahil etmeksizin Allah'a saf bir sevgi beslemek ve onunla mükemmelen bir dostluk kurmak.

Maḥabbet: Bir hareket veya alaka bulunmaksızın Allah'la olan saf dostluk.

Maḥalle: Kâmil sıfatlarla vasıflanmak.

Maḥbûb: Allah.

Ma' bûd: Maksudun bizzat kendisi.

Ma' şûk: Hak Teala.

Maṭlûb: Allah.

Meclis: Ayrılık (tefrika) afetleri ve Allah ile geçen huzurlu vakitler.

Medhûş: Aşk içindeki zahirî ve bâtını tüketim.

Mehār: Nefse itaat etmek.

Melāḥat: İlahi mükemmellik ve olgunluk.

Mer' ā: Kaza çölü ve dünya göğü.

Mesken: Sevilenin seveni gururlandırması.

Mestānalık: Zahirî ve bâtını sıfatlara galip geldikten sonra yaşanan ilk sarhoşluk (sükr-i evvel) hâli.

Mest-i ḥarāb: İnsanlığını yıkarak ruhunu mest eden kişi (müstağırık).

Mevc: Fıtrat âlemi.

Mey: Aşkın galebe çalması.

Meydān: Şiddet makamı.

Meyl: Bir şeyin bilinçsizce doğal bir biçimde asli yapısına dönmesi.

Mezheb: Şeriatla birleşmiş tarikat yolu (şırāt-ı müstaķīm).

Mihnet: Âşıkā maşuk sebebiyle erişen elemeler.

Mihr: Asıl maksuda yönelmek.

Mi'rac: Namaz.

Muḥannetlik: Terk-i dünya edip Mevla'ya yönelmekte nefsin tereddüt etmesi.

Muḥib: Allah'ı seven.

Murād: Nefsin arzusu.

Muṭrib: Gönlü aymazlıktan uyandıran ilahi ilham.

Müy: Zahirî kimlik.

Müy: Salikin nazarı.

Müje: Salikin amellerini ihmal etmesi.

Nākūs: Toplanma (cem'iyet) makamından ayrılık (tefriķa) makamına dönmek.

Nāle: Muhabbetten hasıl olan feryat.

Nāle: Hacetleri giderene (ķādiye'l-ḥacāt) yakarıŗta bulunmak.

Nām: Tecelli mahalli.

Namāz: Boyun eğmek.

Nāme: İlham yoluyla edinilen (ledünnī) ilim.

Nā-tüvānī: Kudretsizlik ve hedefe ulaşamamak.

Nāy: Gamsız olan hakiki sevgili.

Nebāt: Beşerî hisler.

Nefāset: Nefis mertebelerinden makam-ı mutmain.

Nefs: Varlığın enaniyet makamı.

Nehār: Hakiki iman.

Nemā: Rububiyetten beslenerek cismani tabiatın alçaklığından ruhani izzet bulmak.

Neng: Kalbin kasvetli olması.

Nergis gözlü: Salikin makamlarının olgunluklarını gizlemek.

Nesīm: Devredip dönen yardım.

Neşv: Hâllerin ilerlemesi (terakķī).

Nikāb: Sevgiliyi âşıktan geri koyan engeller.

Nīm-mest: Vecd hâlinden uyandırmaya ve o hâlin arzusunu nazarda tutmak.

Nuķl: Manaları ve sırları keşfetmek.

Oruc: Her bir uzvu hazzından men etmek.

Oturmak: Kalbin sakinleşip huzur bulması.

Oynamak: Geçmişte yapılan amelleri terk etmek.

Ölmek: Hayattan kovulmak.

Özüñ: Unsurların istekleri.

Pāk-bāzlık: Her şeyi emri altına alıp sımsıkı tutan (ķabzedenden) Allah’a yönelmek.

Perde: Âşık ile sevgili arasındaki zaruri engeller.

Pervānalık: Kişinin kendi iradesiyle benliğini Allah’ın varlığında yok edip fenasına gitmesi.

Peyām: Yaratılanların kendisiyle amel ettiği Allah’ın emir ve yasakları.

Pīç-i zūlf: İlahi biçimler.

Pīrehen: Remiz ve kinayeler içinde sözün gizlenmesi.

Raķt-ı beden: Dünyevi şehvetler ve nefsani lezzetler.

Renc: Emrin varlığı (vücūd-i emrī).

Reyhān: Nefis terbiyesinden meydana gelen nur.

Rindlik: Allah’ın rızası için amellerden yüz çevirmek.

Ruḥ: Keyfiyeti bilinmeyen tecellilerin özü.

Rūz: Nurları takip etmek.

Rücūliyet: Ricalü'l-gayp erenlerinin ulaştığı seviyeye ermeye, onların gittiği yolun istikametinde olmak.

Sa' ādet: Hayırlı son.

Şabā: Takva ile kazanılan ilahi ilham.

Şabūḥ: Söyleşmek, sohbet etmek.

Şaç: Kahır sıfatı.

Şadef: Allah'ın Hâfız ismi ve tecellisi.

Şahv: Kulluk açısından tedirgin, bıkkın ve rahatsız olmak.

Sā' id: Kuvvet sıfatı.

Sākī: Rahmet şarabının esintileriyle mest eden ebedî ve ezelî feyz bahşedici.

Şaru: Sülukun vasfı.

Sārbān: Yol gösteren, rehber.

Şatmak: Nefsin çalışmayı ve tedbiri terk etmesi.

Sebze: Marifetin özü.

Seccāde: Bâtını delil ve karar bulma (temkīn) makamı.

Selām: Kulun yaratıcıya Hz. Muhammed'i (sav) övmesi, salavat getirmesi.

Semā': Rabbe yakınlaşılan (kurb) meclis.

Seng: Hak aşkının parıltıları (leme' āt).

Senī: Ruhun ilerleyişi (seyr).

Ser-keşlik: Salikin muradına ve iradesine muhalif davranmak.

Serv: Yüce bir mertebe olan sır mertebesi.

Seyl: Gönüldeki hâllerin baskın gelmesi.

Şıdk: Kalbin himmeti.

Sīb-i zenaḥ: Lezzetin müşahede edildiği âlem.

Sīm: Salikin doğasına uygun biçimde beslenmesi (perveriş).

Sīm: Zahirî ve bâtinî saflaşma (taşfiye).

Sīne: Yüce Allah'ın dürüstlük ve korunmuşluk (‘ işmet) sıfatı.

Sovukluk: Nihayeti muhabbet makamı olan soğukluk makamı (berdü'l-yaḳīn).

Şubḥ: Vakitlerin doğuşu ve hâllerin meydana gelişi.

Şulḥ: Kulun kalbinin kaynaşması.

Sultānlık: Amellerin ve hâllerin oluşu (cereyān).

Sūsen: Kalp ile nefisde birleşmiş (memzūc) olan nur.

Sūḥan: İnsanı gafletten uyandırıp dikkatini Allah'a yönelten işaret.

Sülūk: Mebdeden meada kadar devam eden süreç.

Şürāḥī: Sona ulaşanların (müntehī) hâli.

Şāhid: İlhamî (ledünnī) bilginin özü.

Şarāb: Aşkın taşkınlığı.

Şarāb-ḥāne: Mücerret varlıklar âlemi (‘ âlem-i melekūt).

Şarāb-ı ḥām: Karışmış (memzūc) aşk.

Şarāb-ı puḥte: Saf aşk (‘ ışk-ı şırf).

Şeb: Yokluk (‘ amā) âlemi.

Şebāblık: Başkalarını kendinden üstün tutma ve yiğitlik (fütüvvet) makamı.

Şeban-gāh: Güzel hâl ve hasletlerden bazılarına sahip olmak.

Şeb-i ḳadr: Salikin kalıcı olması (beḳā).

Şeb-i yeldā: Nurani renklerin sonu.

Şekāvet: Yolculuk vaktinde şerrin artıp öne geçmesi.

Şekil: Keyfiyeti bilinmeyen varlık.

Şemāyil: Allah'ın güzelliği ve ululuğun imtiazı.

Şem': Allah'ın nuru.

Şengī: İlâhi nurların hükümleri ve gereklilikleri.

Şevk: Kalbin daralıp rahatsızlık duyması.

Şitāb: Sülukta hızlıca ilerlemek (sür' at-i seyr).

Şīve: Hakk'ın cezbisine kapılmak.

Şūh: Maşukun âşıkâ hızlı bir bakış atmasına ve âşıkın maşuka yöneliminin (iltifāt) çokluğu.

Şüst ü şūy: Perde ve örtüleri kaldırmak.

Tāc: Benlik (enāniyet) makamından yardım isteme (nuşret) makamına geçmek.

Taḥammül: Sorumluluk gerektiren (teklīfī) emirler ve durumlar.

Taḥrīk: Allah'ın terbiye etmesi.

Tārāc: Salikin tercih hakkının (ihtiyār) ortadan kalkması.

Tāḳ-ı ebrū: Salikin rütbe kaybı yaşamasını (suḳūṭ) ihmal etmek.

Taleb: Allah'ı istemek.

Tālib: Allah'ı isteyen.

Tarrārılık: İnce, ölçülü bakış.

Taş: Mülk âlemi.

Tatlu dil: İlâhi belirlenimlere uygun düşen durum.

Tazallüm: Şeytanın şerrine, nefse ve kusurlara karşı Allah'tan yardım ve imdat dilemek.

Teberrā: Amelleri reddetmek

Tecrīd: Dünyânın zahirini terk etmek.

Teferrüc: Her şeyin zahirinin ve bâtınının görülebildiği mana âlemi.

Tefrīd: Gönülden dünya sevgisini izale etmek.

Tendürüstī: Zahirin ve bâtının güçlülüğü, gönlün kararlılığı.

Terāne: Muhabbetin feryadı.

Terk: Arzuları kesmek.

Tersā: Mana ve müşahede (yaqīn) ehli.

Tevbe: Nakıs olandan kâmil olana dönmek.

Tīmār: Perdelerin parçalanıp engellerin kalkması.

Tīr-i müje: Mühlet vermek.

Tīzī: Yaratıcının sanatının (şun‘) hızı.

Top: Takdir olunan hükme mecbur olmak.

Turugelmek: Hazret-i Allah’a kavuşmak için sebat göstermek.

Ťuzlu söz: Sözün son derece fasih olması.

Tündī: Kahır sıfatı.

Tüvān-gerī: Gücün yeterliliği.

Ulu Bayram: Varlığından tamamen soyunup kendinden geçme ve bütün mevcudatta Allah’ın tecellilerini müşahede etme mertebesi (cem‘ u’l-cem‘).

Ululık: Birini mükellef tutma makamı.

Uyhu: Hakk’ın failliğinde beşerî failliğin yok edilmesi.

Vaşl: Varlığını Hakk’ın varlığında yok etmesi.

Vecd: Kendini kadim olan Allah’ın varlığında kaybetmesi.

Vefā: Allah’ın yardımı.

Vişāl: Allah’la birlikte olma (cem‘ iyet ma‘ a’llāh) hâli.

Yağmur: Rahmetin inmesi.

Yār: İlâhi sıfat.

Yeşillik: Mutlak kemal.

Yaz: Marifetin kemal bulduğu makam.

Yumuşaklık: Kalbin yumuşaklığı (liyānet-i qalb).

Yürimek: İnsanlar âleminden ruhlar âlemine yükselmek.

Yüz: Tecellilerin aksettiği ayna.

Zamān: Karar bulma (temkīn) makamından sonra, bir makamdan başka bir makama geçme durumunda (telvīn) olmak.

Zarāfet: Çokça bağışlayıcı olanın (Ġafūr) nurunun zuhuru.

Zekān: Düşünce ve dikkat (mülāhaza) mahalli.

Zekāt: Bolluğu terk etmek, arzuları sonlandırmak, gönlü temizlemek, nefsi arındırmak, ruhun ve bedenin tecelli bulması.

Zemīn: Bir makamdan bir makama geçme durumunda (telvīn) olma makamından sonraki karar bulma (temkīn) makamı.

Zenaḥdān: Müşahedenin lezzetinin tatlılığını alma mahalli.

Zer: Allah kelamının hakikatleri.

Zer: Nefis terbiyesi (riyāzet) ve çabalama (mücāhede) sıfatı.

Zühd: Esas maksuda mâni olan nefsin şerrinden yüz çevirmek.

Zülf: İlahi sırları gizlemek.

KAYNAKÇA

Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed, Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs, (nşr. Muhammed Abdülazîz Hâlidî), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.

Ayverdi, İlhan, Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2011.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, Müsned, (thk. Şuayb el-Arnâvut), Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2001.

Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, Ebû Abdîrrahmân, Sünen, (thk. Hasan Muhammed Mesûdî), el-Mektebetü't-Ticâriyyetü'l-Kübra bi'l-Kâhire, Kahire 1930.

Çaldak, Süleyman, Türkçe Metin Neşirlerinde Arapça İbarelerin Aktarımına Dair, Metin Neşri: Problemler, Tespitler, Öneriler, ed. Hatice Aynur, Müjgan Çakır, 106-131, İstanbul, Klasik Yayınları, 1. Basım, 2017.

Ebû Abdurrahmân Muhammed es-Sülemî, Tabakâtu's-Sûfiyye, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1998, 189)

Esrâr-nâme, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-ara>.

Ganjoor, ganjoor.net, 14.05.2024, <https://ganjoor.net/>.

Istîlâhât-ı Mesnevî, İstanbul: Süleymaniye Ktp: Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, 03262-001, 1a-12a, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/256288>.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed, Sünenü İbn Mâce, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî, 2 cilt, b.y: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, t.y.

İbret-nümâ, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/ibret-numa-semsi>.

Kanar, Mehmet, Farsça-Türkçe Sözlük, Say Yayıncılık, İstanbul 2019.

Karaman, Hayrettin (ed.) Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2023.

Mantıku't-Tayr, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-ara>.

Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr, İstanbul: Süleymaniye Ktp: Âtîf Efendi Koleksiyonu, 02856-009, 118b-151a, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/377718>.

Miftâhu'l-Ebrâr u Misbâhu'l-Envâr, İstanbul: Süleymaniye Ktp: Şehid Ali Paşa Koleksiyonu, 02726-004, 64b-75b, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/331826>.

Miftâhu'l-Esrâr u Misbâhu'l-Envâr, İstanbul: İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Nuri Ergin Yazmaları Koleksiyonu, 000619/14, 251b-262a,

[https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&alan=tum_txt&tm=&q=miftahu%27l-esrar&fq\[\]=kunyeKutuphaneKN_str%3A%22A%22&fq\[\]=kunyeAnaTurKN_str%3A%220102%22&fq\[\]=kunyeKoleksiyonKN_str%3A%22K091%22&fq\[\]=qDil_strs%3A%22ota%22&demirbas=OE_Yz_000619%2F14_Yz_000619/14](https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&alan=tum_txt&tm=&q=miftahu%27l-esrar&fq[]=kunyeKutuphaneKN_str%3A%22A%22&fq[]=kunyeAnaTurKN_str%3A%220102%22&fq[]=kunyeKoleksiyonKN_str%3A%22K091%22&fq[]=qDil_strs%3A%22ota%22&demirbas=OE_Yz_000619%2F14_Yz_000619/14).

Pend-nâme, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-ara>.

Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer, Mefâtihu'l-Gayb, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut 1999.

Reşâdü'l-Meâd, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Ktp: Yazma Eserler Koleksiyonu, 81023,1b-27a,

<https://yazmaeserler.diyanet.gov.tr/details?id=1009&materialType=YE&query=%C4%B0R%C5%9EAD>.

Şahinoğlu, M. Nazif, “Ferîdüddîn-i Attâr,” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. 4, TDV Yayınları, Ankara 1991.

Tamâmî-i Esâmî, İstanbul: Süleymaniye Ktp: Fatih Koleksiyonu, 05378-007, 100b-114b, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/245004>.

Tezkiretü'l-Evliyâ, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-ara>.

Uludağ, Süleyman, “Hallâc-ı Mansûr,” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. 15, TDV Yayınları, Ankara 1997.

Ünver, İsmail, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler,” Türkoloji Dergisi, 11/1 (1993), 51-89.

Üzgör, Tahir, Yûnus'tan Fuzûlî'ye, MVT Yayıncılık, İstanbul 2011.

DİZİN

- ‘ Abd, 70
Acı dil, 86
Āh, 93
Akarşu, 80
‘ Aqıl, 75
Aqlık, 78
‘ Alef, 99
Alın, 55
Allık, 78
‘ Anā, 50
‘ Ār, 46
Ārzū, 35
Āsumān, 75
‘ Āşık, 37
Āşināyī, 50
‘ Ayş, 58
Ay yüzlü, 83
Āzādlik, 95
‘ Azīz, 47
Bāb, 54
Bāde, 59
Bāğ, 74
Bahādırlik, 49
Bahār, 76
Baħr, 80
Baħt, 50
Bām-dād, 65
Barmak, 89
Bāzār, 73
Bāzū, 89
Bel, 88
Benefşe, 77
Beriyye, 71
Beyābān, 72
Bezī, 72
Bī-gānegī, 51
Bī-hūşī, 95
Bīmār, 94
Bināgūş, 88
Bī-nevālīk, 95
Bī-‘ izzet, 99
Bōstān, 74, 76
Bulud, 79
Būse, 90
Būy, 80, 91
Būt, 69
Būt-gede, 59
Cām, 61
Cānān, 52
Cān-efzā, 53
Cefā, 44
Cehālet, 92
Celāl, 39
Cemāl, 39
Ceng, 45
Cevāhir, 79
Cevr, 44
Cisim, 46
Cūş, 94
Cūy-i bār, 79
Cūr‘ a, 61
Cüst, 47
Cüst ü cūy, 99
Çābük, 48
Çāh-ı zenaħ, 87
Çelīpā, 68
Çerb-dil, 87
Çeşm, 55, 56
Çeşm-i āhū, 57
Çeşm-i mest, 57
Çeşm-i pür-ħumār, 57
Çeşm-i şehlā, 82
Çevgān, 92
Dānālīk, 49
Dāstān, 74
Def, 81
Dehān-ı kūçek, 86
Dehen, 85
Delīl, 42
Denā’et, 42
Der, 51, 55
Derd, 93
Deve, 98
Deveci, 98
Deyr, 68
Dīde, 57
Dil, 86
Dil-dār, 43, 52
Dil-rübā, 74
Dīn, 69
Dirlik, 94
Dīvānālīk, 62, 95

Dōst, 53
Dōstān, 74
Dürr, 79
Dürr dişlü, 86
Düşmişlik, 94
Ebrū, 55
Ebrū-yı cüft, 56
Efgān, 93
El, 89
El ve ayak kaçmak, 81
Emān, 75
Emīrlık, 47
Evbāşlık, 63
Farq, 55
Fehm, 75
Fenā, 50
Feryād, 93
Fırāk, 91
Gelme, 74
Gevher, 99
Gevher sözlü, 86
Gīsū, 54
Göñül, 78
Göz, 82
Güft ü güy, 99
Gül, 77
Gül-gün, 83
Gül-şen, 78
Gül-zār, 76
Güneş yüzlü, 88
Ġabgab, 87
Ġabūq, 64
Ġam, 91
Ġam-güsār, 52
Ġam-h^vār, 52
Ġam-gede, 92
Ġāret-i beden, 50
Ġaybet, 97
Ġonca, 85
Ġuşsa, 91
Ġac, 72
Ġacer-nefs, 97
Ġāl-i siyāh, 83
Ġam-ı zülf, 54
Ġammār, 63
Ġār, 76
Ġarābāt, 62
Ġarābī, 94
Ġasāret, 50
Ġaṭ-ı sebz, 84

Ġayāl, 90
Ġazān, 77
Ġazef, 98
Hediye, 89
Hevā, 74
Ġırqa, 72
Ġışm, 45
Ġicāb, 45
Ġicrān, 91
Ġicret, 44
Ġidāyet, 49
Ġum, 61
Ġumār, 63
Ġum-hāne, 59
Ġuzūr, 96
Ġüsn, 38
Ġüşyār, 62
Ġ^vār, 98
İraqlık, 95
Isılık, 97
‘İşk, 37
‘İbādet, 70
İç, 75
‘İd, 66
‘İd-i nev-rüz, 66
‘İşret, 58
‘İkāb, 46
İmān, 67
İnce bel, 88
İncü sözlü, 86
İslām, 69
Ķadd, 53
Ķadeḥ, 61
Kāfir, 67
Kāhillık, 95
Ķallāşlık, 63
Ķāmet, 53
Ka^c be, 71
Kārbān, 99
Ķaṭār, 98
Ķaṭre, 80
Kebāb, 64
Kemāl, 38
Kemān-ebrū, 56
Kem-naqd, 73
Kenār, 90
Ķışsa, 91
Ķızılık, 78
Kilisā, 68
Kīn, 45

Kirişme, 41
Ḳurbān eylemek, 72
Ḳurbet, 43
Ḳurş-ı bedr, 87
Küfür, 68
Lā-ubālîlik, 63
Leb, 84
Leb-i la'1, 84
Leb-i şekkerîn, 84
Leb-i şîr, 85
Leng, 46, 96
Leyl, 76
Likā, 40
Luṭf, 42
Maḥabbet, 35
Maḥalle, 51
Maḥbûb, 36
Ma' bûd, 70
Ma' şûk, 38
Maṭlûb, 37
Meclis, 58
Medhûş, 94
Mehār, 98
Melâḥat, 41
Mer' ā, 98
Mesken, 43
Mestānalık, 61
Mest-i ḥarāb, 62
Mevc, 80
Mey, 60
Meydān, 92
Meyl, 34
Mezheb, 67
Miḥnet, 92
Mihr, 35
Mi' rāc, 49
Muḥannetlık, 48
Muḥib, 37
Murād, 69
Muṭrib, 81
Mûy, 54, 88
Mûje, 56
Nākûs, 68
Nāle, 81, 93
Nām, 46
Namāz, 70
Nāme, 46
Nā-tüvānî, 94
Nāy, 81
Nebāt, 78

Nefāset, 47
Nefs, 74
Nehār, 76
Nemā, 78
Neng, 45, 46
Nergis gözlü, 83
Nesīm, 80
Neşv, 77
Niḳāb, 45
Nīm-mest, 62
Nuḳl, 64
Oruc, 70
Oturmak, 74
Oynamak, 73
Ölmek, 94
Özüñ, 73
Pāk-bāzlık, 96
Perde, 45
Pervānalık, 95
Peyām, 90
Pīç-i zülf, 54
Pīrehen, 85
Raḥt-ı beden, 50
Renc, 93
Reyhān, 78
Rindlik, 63
Ruḥ, 83
Rûz, 65
Rücûliyet, 48
Sa' ādet, 95
Şabā, 77
Şabûḥ, 64
Şaç, 88
Şadef, 79
Şaḥv, 97
Sā' id, 89
Sāḳī, 61
Şaru, 78
Sārbān, 99
Şatmak, 73
Sebze, 77
Seccāde, 72
Selām, 90
Semā', 81
Seng, 46
Senī, 42
Ser-keşlik, 46
Serv, 77
Seyl, 80
Şıdḳ, 48

Sīb-i zenaḥ, 87
Sīm, 88, 99
Sīne, 88
Sovukluk, 97
Şubḥ, 64
Şulh, 45
Sulṭānlık, 47
Sūsen, 78
Sūḥan, 86
Sülūk, 96
Şürāḥī, 61
Şāhid, 64
Şarāb, 59
Şarāb-ḥāne, 59
Şarāb-ı ḥām, 60
Şarāb-ı puḥte, 60
Şeb, 66
Şebāblık, 94
Şeban-gāh, 65
Şeb-i ḳadr, 66
Şeb-i yeldā, 66
Şekāvet, 95
Şekil, 40
Şemāyil, 42
Şem', 64
Şengī, 41
Şevḳ, 38
Şitāb, 96
Şīve, 42
Şūḥ, 41
Şüst ü şūy, 100
Tāc, 72
Taḥammül, 98
Taḥrīk, 75
Tārāc, 49
Tāḳ-ı ebrū, 56
Ṭaleb, 36
Ṭālib, 36
Ṭarrārılık, 73
Ṭaş, 75
Ṭatlu dil, 86
Taḫallüm, 92

Teberrā, 47
Tecrīd, 48
Teferrüc, 75
Tefrīd, 48
Tendürüstī, 94
Terāne, 81
Terk, 73
Tersā, 68
Tevbe, 69
Tīmār, 93
Tīr-i müje, 56
Tīzī, 47
Ṭop, 92
Ṭurugelmek, 74
Ṭuzlu söz, 87
Tündī, 47
Tüvān-gerī, 49
Ulu bayram, 66
Ululık, 95
Uyḥu, 97
Vaşl, 91
Vecd, 92
Vefā, 43
Vişāl, 90
Yağmur, 79
Yār, 52
Yaz, 76
Yegāne, 51
Yeşillık, 78
Yumuşaklık, 97
Yürimek, 74
Yüz, 84
Zamān, 75
Zarāfet, 41
Zekān, 87
Zekāt, 71
Zemīn, 75
Zenaḥdān, 87
Zer, 85, 99
Zühd, 69
Zülf, 54